

062-0091

DE
LEVENS
VAN
PLUTARCHUS.

DE LEVENS VAN DOORLUCHTIGE GRIEKEN EN ROMEINEN,

ONDERLING VERGELEEKEN,

DOOR

PLUTARCHUS.

UIT HET OORSPRONKELYKE GRIEKSCH, GEHEEL OP NIEUW VERTAALD, EN MET ZEER VELE AANTEKENINGEN OPGEHELDERD.

DOOR

Ev. WASSENBERGH EN H. BOSSCHA,

HOOGLEERAAREN TE FRANEKER EN HARDERWYK.

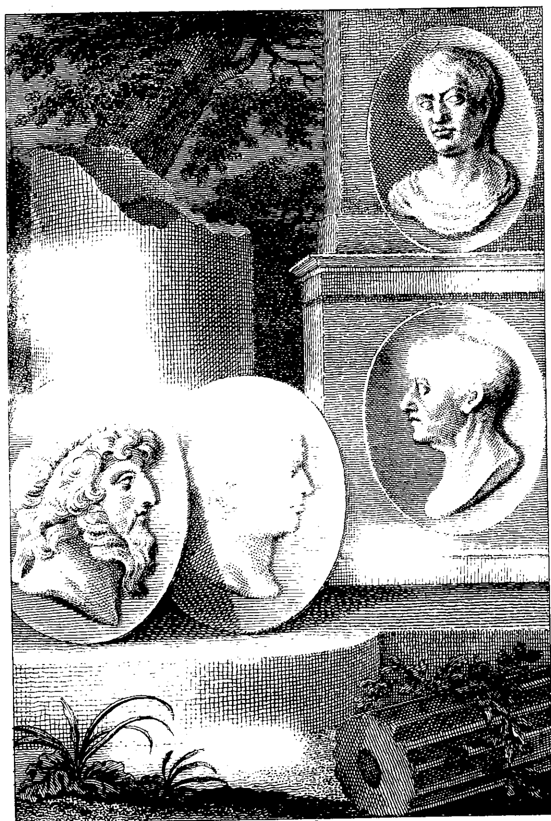
ELFDE DEEL.

MET PLAATEN.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCCIII.

HET
LEVEN
VAN
DEMOSTHENES.

R. Vinkeles, del. et sculp.

DEMOSTHENES, CICERO,
DEMETRIUS, ANTHONIUS.

HET

LEVEN

VAN

DEMOSTHENES.

Die gene, welke het Lofgedicht vervaardigde ter eere van ALCIBIADES, by gelegenheid der Overwinninge door denzelven in de Olympische Strydspelen en den Wedloop der Paarden behaald, (het zy het dan, volgens het gevoelen der meesten, EURIPIDES (*a*) zy, OSOSIUS! (*b*) of iemand an-

(*a*) Onze PLUTARCH had in het Lev. van ALCIBIADES T. I. p. 196. EURIPIDES volmondig als Opsteller van dit Lofgedicht erkend, (zie ons III D. Lev. van ALCIBIAD. bl. 33) en 'er zelfs een gedeelte uit aangehaald: op deze plaats, daarentegen, spreekt hy twyffelachtig. 'Er is, die hier gedacht heeft aan SIMONIDES Maar deze leefde schier *honderd* Jaaren vroeger, en heeft dus geen Lofgedicht kunnen maaken op ALCIBIADES!

(*b*) Zie de Aantek. op het Lev. van THESEUS I D. begin. en het Leven van DION.

anders) wil beweeren, dat het eerste vereischte voor iemand, die gelukkig heeten zal, behoort te zyn, dat hy gebooren zy in eene *vermaarde Stad!* — Myn gevoelen, in tegendeel, is dit, dat 'er voor iemand, die deelgenoot weezen zal aan het waare Geluk, het welk grootendeels op het Karakter en de Gemoedsgeneigdheden berust, geheel niet aan geleegen ligt, of hy uit eenen geringen en onbekenden Staat herkomstig, of zelfs van eene mismaakte en kleine Moeder gebooren zy. Het zou toch bespottelyk zyn, wanneer iemand dacht, dat het Stedeken *Iülis* (*c*), een gering deel uitmaakende van het niet zeer groot Eiland *Ceos*; of *Ægina*, dat zeker Atheniënser (*d*) als

(*c*) STRABO bericht ons, X B. bl. 486, c, dat op *Ceos*, of *Cea*, een klein Eiland in de Ægæsche Zee, voorheenen *vier* Steden waren, van welke 'er ten zynen tyde nog *twéé* bestonden, t. w. *Iülis* en *Carthæa*. dat eerstgemelde de geboorteplaats was van *twéé* vermaarde Lierdichters, SIMONIDES en BACCHYLIDES; welke ook hier door PLUTARCHUS worden bedoeld.

(*d*) Versta PERICLES, en vergelyk ons III D. bl. 35. —— Dat PERICLES, ondertusschen, minder zag op de *Geringheid* van het Eiland *Ægina*, dan wel daarop, dat het zelve den Atheniënseren niet

als een bederf uit het oog van den Piræeus wilde weggenoomen hebben, wel uitmuntende Tooneelspeelders (e) en Dichters zouden kunnen voeden, doch nimmer in staat zyn om een Rechtschapen, Standvastig, Verstandig of Grootmoedig Man voor den dag te brengen. Want omtrent de overige Kunsten, waar in de Handwerkslieden zich oeffenen tot gewin, of waar door men eere bejaagt, is het ligtelyk te verwachten, dat zy in onbekende en niets beduidende Steden moeten kwynen: maar aan de Deugd betrouwt men het toe, dat zy, even gelyk eene sterke en welgevoede Plant, op even veel welke plaats zal wortelen schieten, wanneer zy zich met eene goede Inborst en werkzaamen Geest vereenigt. Alwaarom ook wy zelven, indien wy in behoorlyke Wysheid, of Levensgedrag te kort mogten schieten, daar van de schuld niet geeven aan de

niet zelden in den weg was, en in het meesterschap over de Zee verhinderde, is door den Engelschen Uitgever van dit en het volgend Leven, PHILIP BARTON, te recht opgemerkt.

(e) Hy bedoelt den vermaarden Toneelspeelder POLUS, dien hy beneden in dit Lev. van DEM. den *Ægineter* noemt.

de geringheid van ons Vaderland, maar zulks, gelyk het recht is, op eigene rekeninge zetten.

Niettemin heeft hy, die aan het opstellen gaat, en eene Geschiedenis wil vervaardigen, welke te zamen moet gebracht worden uit berichten, die niet voor de hand, of onder zynen eigenen voorraad zyn, maar uit vreemde, menigvuldige en hier en daar onder anderen verstrooide Stukken, die allen geleezen moeten worden, indedaad en voor alle dingen ten hoogsten noodig, dat hy zich bevinde in eene aanzienelyke, en volkryke Stad, waar alles, wat fraai en edel is, geliefkoosd wordt; ten einde hy Boeken van allerlei soort in overvloed gebruiken kunnende (f), of ook, het geen derzelver Schryveren ontglipt mogt zyn, maar door getrouwheid van Geheugen zorgvuldiglyk bewaard zynde, daar door zo veel te klaarblykelyker geloof verdient, het zy dan door hooren zeggen, of navraagen uitvorschende, geen werk aan den dag brenge, waarin eene menigte van zaaken, ook zulke, die men

er

(f) Wy leezen hier met REISKE en anderen, voor ἔχειν, ἔχων.

'er noodwendig in verwachten moest, ontbreeken. Dan, wat ons belangt, die woonen in eene kleine Stad, en uit liefde voor ons Land, op dat dezelve niet nog kleiner worde, daar in blyven woonen (*g*); wy hebben, om dat het ons, toen wy ons te Rome en in andere deelen van Italie ophielden, aan ledigen tyd ontbrak, om den Romeinschen Tongval te beoeffenen, uit hoofde der burgerlyke aangelegenheden, en het aantal der genen, welke zich, om in de Wysbegeerte onderweezen te worden, by ons vervoegden, eerst laat, en niet, dan na dat wy reeds verre op onze Jaaren gekoomen waren, de Latynsche Letteren aangevangen te behandelen: waarin ons eene wonderbaarlyke, maar niettemin waarachtige zaak is wedervaaren. deze, naamelyk, dat wy de Zaaken en Gebeurtenissen niet zo zeer begreepen en kennen leerden uit de Woorden, als wy wel gelegenheid bekwamen om begrip te krygen van de Woorden (*h*), door de eenigermaate verkree-

(*g*) Vergel. het Lev. van PLUTARCH. in ons I D. bl. 11.

(*h*) Zie wederom aldaar, bl. 15, 16.

kreegene kennis (*i*) van de zaaken. Doch het fraaie der Latynsche uitspraak, en het vaardige daar van machtig te worden; het overdrachtelyke der Woorden, en de welluidendheid der Taale te leeren kennen; beneffens al het overige, dat aan de rede tot sieraad strekt; zulks achten wy wel iets schoons en vermaakelyks te zyn: dan de moeite en oeffening daar aan vast valt niet gemakkelyk, ten zy dan voor hun, die overvloed hebben van ledigen tyd, of wier Jaaren hen niet beletten om naar het verkrygen van dusdanige Kundigheden te streeven.

Om deze redenen nu is het, dat wy in dit Boekdeel, dat van onze vergelykende Levensbeschryvingen het *vyfde* is (*k*), gekoomen zynde aan DEMOSTHENES en CICERO, derzelver Karakters en Gezindheden tegen elkanderen beoordeelen zullen uit

(*i*) De verbetering van REISKE, *ἐμπειρίαν*, voor *ἐμπειρίας*, lydt geene tegenspraak.

(*k*) Ieder Deel maakte *twéé* Levens, of *ééne* Vergelykinge uit. Het blykt hier wederom, dat de rechte Tydorde dezer Levens in de HSS en Uitgaven van PLUTARCHUS niet in acht is genomen.

uit hunne daaden en handelingen in het bestier van den Staat. Maar hunne Redevoeringen tegen elkander op te weegen, of te beslisschen, wiens Welspreekendheid van beiden de zoetvloeiendste, of krachtigste zy geweest, daar mede zullen wy ons niet bemoeien. want dit zou, om het zeggen van IÖN (*l*) te gebruiken, zo veel zyn, als

„ De Kracht van Zwemmen eens Dolfyns op 't drooge Land."

van welke Spreuk daar CÆCILIUS (*m*), die nergens maat in wist te houden, onkundig was, heeft hy het met eene jeugdige ligtsinnigheid gewaagd eene beoordeelin-

(*l*) De Dichter IÖN, geboortig van Chios, wierd in de voorgaande Levens meermaalen aangehaald. De Spreuk van hem ontleend duidt aan, dat wy niets behooren te onderneemen, dat boven onze krachten gaat, of aan onze natuur vreemd is. Over de leezinge dezer plaats is onder de Geleerden veel verschil; tot welker Aantekeningen wy hier, kortheidshalve, moeten verwyzen.

(*m*) Van dezen CÆCILIUS, die uit Cicilie geboortig was, en ten tyde van Augustus bloeide, vindt men meer by VOSSIUS *de Hist. Gr.* L. I. c. 178.

linge aan den dag te brengen tusſchen DEMOSTHENES en CICERO. Wel mag men hier by zeggen, „ dat, zo elk de Spreuk: *Ken U zelven!* by de hand had en te gebruiken wist, men dezelve, misſchien, niet voor het Voorſchrift eener Godheid (*n*) houden zoude!" — Zeker! een en dezelfde (*o*) Godheid, die beiden, DEMOSTHENES zo wel, als CICERO, van den beginne vormde, ſchynt, eensdeels, aan hunne natuurlyke geaartheid vele gelykheden te hebben toegevoegd; als, by voorbeeld, de Eergierigheid, de Zucht voor de Vryheid in het Staatsbeſtier, de Vreesachtigheid in Gevaaren en den Oorlog: — anderdeels ook vele Wisſelvalligheden der Fortuin by beiden 'er onder te hebben gemengd. Want ik laat my dunken, dat 'er geene twéé andere Redenaars zullen kunnen

(*n*) Bekend is het zeggen van JUVENALIS XI, 27.

— *e cœlo descendit:* Γνῶθι σεαυτόν.

Deze beroemde Spreuk ſtond geſchreeven voor den Tempel van APOLLO te Delphi, tot welken PLUTARCH. eene zeer naauwe betrekkinge had.

(*o*) ὁ αὐτὸς Δαίμων. volgens de verbetering van DU SOUL.

nen gevonden worden, die dus van onaanzienelyken en geringen ſtaat groot en machtig zyn geworden, zich tegen Koningen en Dwingelanden hebben verzet, hunne Dogters verlooren hebben; uit hun Vaderland zyn gebannen, en met groote eerbewyzingen wederom ingehaald; naderhand op nieuw gevlucht en achterhaald van hunne Vyanden: en die zo, te gelyk met den ondergang der Vryheid hunner Medeburgeren, hunnen levensloop geëindigd hebben! Weshalven, indien de NATUUR met de FORTUIN, even als twee Kunſtenaars, onderling hier over in eenen Wedſtryd zouden moeten treeden, het niet gemakkelyk vallen zou te beſlisſchen, of de eerstgenoemde meerdere overeenkomst in Geaartheid, dan de laatſte in Levensgevallen omtrent deze Mannen hebbe daargeſteld. — Wy zullen het eerst van den Oudſten moeten ſpreeken.

DEMOSTHENES, de *Vader* van onzen DEMOSTHENES, behoorde ongetwyffeld te Athene tot de fatzoenelyke Lieden (*p*), vol-

(*p*) „ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν. dus wierden te Athene genoemd, die by de Romeinen *Optimates*

volgens het getuigenis van THEOPOMPUS: maar hy was bekend onder den bynaam van de *Zwaardmaaker*, om dat hy eene groote Werkplaats bezat, en Slaaven, die, in dit Handwerk geoeffend, zulk Oorlogstuig vervaardigden. Wat voorts belangt het geen ÆSCHINES, de Redenaar, omtrent zyne *Moeder* heeft gezegd (q), dat zy de Dogter zou geweest zyn van eenen zekeren GYLO, die Athene wegens misdaad van Verraad zou hebben moeten verlaaten (r), en van eene uitheemsche Vrouw; daaromtrent kunnen wy niet bepaalen, of hy de waarheid gesprooken, dan geloogen, of gelasterd hebbe. De evengenoemde Vader nu van DE-

tes heetten, als de voornaamsten in den Staat, en onderscheiden van het Gemeen." XYLANDER.

(q) „ De plaats van ÆSCHINES hier aangehaald, vindt men in deszelfs beroemde Redevoeringe tegen CTESIPHON." XYLANDER.

(r) „ GYLON, de *Ceramenser*, van moeders zyde Grootvader van DEMOSTHENES, ter dood veroordeeld zynde, om dat hy de Stad *Nymphæum* aan den Vyand verraaden had, week naar den Bosporus, alwaar hy trouwde met eene ryke Scytische Vrouw. Deze baarde hem twee Dogters, waar van de eene (CLEOBULE) huwde aan den Vader van DEMOSTHENES.' BARTON.

DEMOSTHENES kwam reeds, toen hy nog maar den ouderdom van *ſeven* Jaaren had bereikt, te ſterven; doch liet zynen Zoon overvloedige middelen achter. (want zyn Erfgoed, alles byeen gerekend zynde, wierd op weinig minder, dan XV *Talenten* geſchat) Hy wierd, echter, door zyne Voogden, die het zelve deels te zoek brachten, deels verwaarloosden, ten onrechtvaardigſten benadeeld, tot zo verre zelfs, dat zy aan zyne Leermeesters hun wettig loon onthielden. En om deze redenen ſchynt hy ook geen onderwys gehad te hebben in die beſchaafde Kunſten en Oeffeningen, welke van de opvoedinge eens vrygebooren Kinds onafſcheidelyk gerekend worden: behalven dat ook zyne Moeder, uit hoofde zyner zwakheid en tederheid van Lichaam, hem van allen zwaaren arbeid te rug hield, en zyne Beſtierders, om die zelfde redenen, nalieten hem daar toe aan te zetten. Hy was, naamelyk, in zyne kindſche Jaaren, tenger en ziekelyk; en wil men, dat hy daarom den ſmaadelyken bynaam van *Batalus* (*s*) ontving van zyne kinderlyke Makkers,

(*s*) Deze bynaam ſtrekte om eene ſchandelyke Ver-

kers; welke zyn Lichaams-gestel beschimpten. Deze BATALUS nu was, volgens het zeggen van eenigen, zeker Fluitspeelder, van bedorvene en verwyfde Zeden; en hier op vervaardigde de Blyspeldichter ANTIPHANES (*t*) een Tooneelstuk, waarin hy hem ten toon stelde. Zommige anderen maaken gewag van BATALUS, als van eenen Dichter, die wellustige Versen en Drinkliederen vervaardigde. Ook schynt het, dat een der Ledemaaten van het Lichaam, het welk men met geene welvoegelykheid noemen kan, ten dezen tyde by de Atheniensers den naam droeg van *Batalus.* — Wat aangaat den naam van *Argas* (*u*): (want

Verwyfdheid (niet in *kleedinge*, zo BARTON meent; maar in *zeden*) ten toon te stellen. Zie BENTL. op *Aristophanes*, Plut. 1012. M. DU SOUL op d. pl. en op *Lucian* T. III p. 118, 119. LIBANIUS in Vit. *Demosth.* — DEMOSTHENES maakt zelf gewag van dezen Bynaam aan hem gegeeven in de Redev. *over de Kroon* (περὶ στεφάνου) p. 339.

(*t*) Zie van dezen Blyspeldichter FABRICIUS Bibl. Gr. I, 742. Hy leefde ten tyde van ALEXANDER den Grooten, en was dus een Tydgenoot van DEMOSTHENES.

(*u*) Dat ook deze bynaam aan DEMOSTHENES ge-

(want dit was nog een andere Bynaam, die men wil dat insgelyks aan DEMOSTHENES gegeeven wierd) dezelve wierd hem toegevoegd of met toefpeelinge op zyne zeden, die woest en bits waren: want zommigen onder de *Dichters* (*v*) geeven aan de *Slang* den naam van *Argas:* — of doelende op zyne wyze van Redevoeren, welke de ooren der Toehoorderen beleedigde: want de naam van *Argas* wierd ook gedraagen van zekeren Dichter (*w*), wiens Gezangen op eene ftroeve en verveelende maat geftemd waren. Dan genoeg hier van; om met PLATO te fpreeken (*x*).

De

gegeeven wierd, had PLUTARCH. niet twyffelachtig moeten voordraagen. Het was ÆSCHINES, die hem denzelven gaf, in de Redev. *over het valsch Gezandfchap*. p. 260. Zie HESYCH. en SUIDAS in V. 'Αργᾶς. enz.

(*v*) Niet alleen de Dichters, maar ook andere Schryvers. Zie FOESIUS in Oecon. Hippocrat. op het woord 'Αργός. Het was een byzonder foort van Slangen, dat dezen naam droeg.

(*w*) Zie HESYCH. t. a pl.

(*x*) WYTTENBACH ad Select. Histor. p. 423. meent, dat deze woorden: „ *om met* PLATO *te fpreeken*" een louter Byvoegzel zyn, en uitgevaagd moeten worden, om dat deze zegwyze even goed

by

De eerfte aanleidende oorzaak, welke hem op het beoeffenen der Welfpreekendheid deed vallen, zegt men, dat dusdanig is geweest. Wanneer CALLISTRATUS de Redenaar het Geding wegens *Oropus* (y) voor

by elken anderen Schryver, als by PLATO, voorkomt.

(y) „ OROPUS was eene Grensftad, tusfchen *Attica* en *Tanagrus*. CHABRIAS haalde de Athenienfers over, om den Thebaanen, die zeer in het naauw waren, ter hulpe te fpoeden; gelyk gefchiedde. De Thebaanen wierden ontzet; maar zy vergaten al ras deze groote weldaad, en ontweldigden aan de Athenienfers de Stad *Oropus*, welke op hunne Grenzen lag. Zelfs geraakte CHABRIAS in verdenkinge van mede hier aan deel gehad te hebben, en wierd overzulks aangeklaagd van *Verraad!* De Redenaar CALLISTRATUS zou tegen hem pleiten. Een Geding van zo grooten belang was, wel gefchikt de Nieuwsgierigheid gaande te maaken. DEMOSTHENES fpreekt 'er van in zyne Redevoeringe tegen MIDIAS. Hy was in zyn XVIde Jaar toen dit voorviel." *Fr. Vert.*

„ CALLISTRATUS, de Aphidnæër, Zoon van CALLICRATES, bloeide omtrent den Veldflag by Leuctra. Hy behoorde onder de uitmuntendfte Redenaaren van zynen tyd, en was vooral een fcherp doorzetter van Aanklachten. Niettemin onderging hy zelf ook het gewoone lot der Attifche Redenaaren, dat hy zyn Vaderland verlaaten moest, en als bal-

voor de Vierſchaar bepleiten zoude, was de algemeene verwachtinge ten dezen opzichte uitermaate groot, zo wel uit hoofde der voortreffelyke Zeggenskracht van den Redenaar, die vooral omtrent dezen tyd in vermaardheid bloeide; als wegens de Gebeurtenis zelve, welke zeer veel gerucht had gemaakt. DEMOSTHENES dan, gehoord hebbende, dat de Leermeesters en Beſtierders der Jeugd onder zich afſpraak maakten om dit Pleitgeding by te woonen, haalde door ſmeeken en vleien zynen Leermeester over, dat hy beloofde hem mede te neemen om te hooren: en deze, die gemeenzaam bekend was met de Deurwaarders, welker openbaare bedieninge het was, de Deuren van de Pleitzaal te ontſluiten, beſprak eene plaats, waar de jonge Knaap zitten, en alles, wat 'er gezegd wierd, hooren kon, zonder gezien te worden. Als nu

balling in Macedonie leeven. Bedroogen door eene Godſpraak van Delphi keerde hy naar Athene terug; maar het Volk ſleepte hem uit den Tempel, werwaart hy zyne toevlucht genomen had, en bracht hem om hals.' BARTON. — Vergelyk RUHNKEN, Histor. Crit. Orator. Gr. p. 58, 59.

nu CALLISTRATUS door zyne Redevoeringe by uitstek voldeed, en zich van elk op eene buitengewoone wyze zag bewonderen, wekte het wegdraagen van zo veele eere den nayver wel van den jongen DEMOSTHENES, daar hy ooggetuige was, hoe groot eene Schaare den Redenaar naar huis geleidde, en hoorde, hoe zeer een ieder hem gelukkig roemde (z). Doch het geen hem voornaamelyk trof en opgetoogen hield, was de onweerstaanbaare Kracht van de gehoudene Redevoering zelve, die alles te overmeesteren wist en aan den band te leggen. Hier van daan was het, dat hy alle overige Wetenschappen en jeugdelyke Leer- en Letteroeffeningen vaaren liet, en zich zelven eeniglyk oeffende in het vervaardigen en bewerken van Opstellen, als ten eenigen tyde ook zelf onder het getal der Redenaaren zullende opgenomen worden. Tot zynen Meester in de Welspreekendheid gebruikte hy ISÆUS (a); niet tegenstaande

ISO-

(z) Vergelyk GELLIUS N. Att. III, 13.

(a) „ISÆUS, de Leermeester van DEMOSTHENES, het welk een groot deel van zynen roem uitmaakt, was, volgens sommigen, geboortig van *Chal-*

ISOCRATES ook omtrent dien tyd openlyk daar in onderwees: het zy dan, gelyk sommigen zeggen, om dat hy, als minderjaarige Wees, den gestelden prys van X *minæ* aan ISOCRATES niet betaalen konde (*b*); of liever, dat hy aan de Welspreekendheid van ISÆUS, die heftiger en loozer was, de voorkeuze gaf (*c*), en dezelve zich verlang-

Chalcis, en één der X bekende Redenaaren te Athene. Hy bloeide na den Peloponnesischen Oorlog, tot aan de tyden van PHILIPPUS. Wy hebben X Redevoeringen van hem overig." BARTON. Ver. gel. RUHNKEN t. a. pl. p. 64. en over ISOCRATES p. 61.

(*b*) „ Deze Redenaars, naamelyk, hadden elk eenen bepaalden prys, volgens welken zy moesten betaald worden door hunne Leerlingen: dit blykt uit PLATO. Dan de reden, welke PLUT. hier opgeeft, waarom DEMOSTHENES geen gebruik kon maaken van het Onderwys van ISOCRATES, is niet aanneemelyk; indien waar is het geen hy zelf zegt in het Lev. van den Redenaar ISÆUS; te weeten, „ dat deze zyne School zou verlaaten hebben om DEMOSTHENES te gaan onderwyzen voor den prys van *tien duizend Drachmen*," dat is *vyf duizend Livres*, of *tien* maal meer, dan de prys van ISOCRATES." *Fr. Vert.*

(*c*) „ Deze reden is de eenige waare. De Zegswyze van ISOCRATES was bovenmaate zacht en bloem-

langde eigen te maaken. HERMIPPUS (*d*) bericht ons, dat 'er hem eens zekere Gedenkschriften in handen kwamen, zonder den naam des Schryvers, waarin gemeld wierd, „ dat DEMOSTHENES ook onder de Toehoorders geweest zou zyn van PLATO (*e*), en van denzelven veel nut voor zyne Redevoeringen getrokken hebben" — Ook maakt hy gewag van CTESIBIUS (*f*), die

bloemryk: die van ISÆUS, in tegendeel, veel kloeker en heftiger. Hy was de eerste, die aan zynen Styl eene wending gaf, geschikt naar de behandeling der openbaare zaaken, en dit kwam meer overeen met het oogmerk, dat DEMOSTHENES bedoelde. ISÆUS vormde de zynen Styl naar dien van LYSIAS." *Fr. Vert.*

(*d*) Zie van hem de Aantek. in ons I D. bl. 316.

(*e*) Dit zelfde getuigt CICERO, *in Bruto:* „ *Lectitavisse* Platonem *studiose; audivisse etiam* Demosthenes *dicitur, idque apparet ex genere et granditate verborum.* en *in Orator. Quod idem de* Demosthene *existimari potest, cuius ex epistolis intelligi licet, quam frequens fuerit* Platonis *auditor.* — De *Brief* hier bedoeld is die, welken DEMOSTHENES schreef aan HERACLEODORUS." *Fr. Vert.*

(*f*) Zie van dezen Historieschryver VOSSIUS de Hist. Gr. p. 86, a. Hy moet niet zeer lang na DEMOSTHENES geleefd hebben.

die verzekerde, „ dat DEMOSTHENES de Kunstregelen van ISOCRATES en ALCIDAMAS (g) in het heimelyk meester wierd door toedoen van CALLIAS, den Syracusaan (h), en eenige anderen, en dezelve zich sedert eigen maakte. Zo dra hy, derhalven, den vereischten ouderdom had bereikt, ving hy aan zyne Voogden in rechten te betrekken, en Redevoeringen tegen hen op te stellen. Zy, daarentegen, bedienden zich van alle mogelyke uitvluchten, en vonden telkens nieuwe Herzieningen der Gewysden uit; zo dat DEMOSTHENES (om my te bedienen van eene uitdrukkinge van THUCYDIDES (i)) door gestaadige inspan-

(g) Uit SUIDAS in V. en den aldaar aangehaalden TZETZES, leeren wy dat deze ALCIDAMAS een Leerling was van GORGIAS, den Leontiner, een Tydgenoot van ISOCRATES, en dat hy, waarschynelyk om, als Sophist, zyne kunst te doen blyken, eene Lofspraak vervaardigde op den DOOD.

(h) Hier mede kan vergeleeken worden het Verhaal in de *Levens der* X *Redenaaren*, valschelyk aan onzen PLUT toegeschreeven, Tom. II. p. 844.

(i) De plaats van THUCYDIDES waar op PLUT. mee maaien doelde, vindt men I B. h 18. Zie WYTTENB. ad Sel. Hist. p. 424. en Bibl. Cr. III,

 2,

ſpanninge en vlyt geoeffend, ſchoon hy niet zonder gevaar, noch zonder aanhoudenden arbeid eindelyk overwinnaar bleef, en naauwelyksch het geringſte deel van zyn Vaderlyk Erfgoed uit hunne handen ontwringen kon; evenwel eene toereikende maate van vertrouwen, en de gewoonheid bekwam van in het openbaar te ſpreeken: en dus, den ſmaak hebbende weg gekreegen van den Roem en het Aanzien door diergelyke Pleitgedingen te behaalen, het nu vervolgens waagen durfde, om openbaarlyk voor den dag te koomen, en in de Volksvergaderingen de zaaken van het Gemeenebest te behandelen. En juist zo, als het gebeurde met LAOMEDON, den *Orchomenier*, die, zo men verhaalt, zich ongeſteld bevindende aan een zeker ongemak in de Milt, van zyne Geneesmeesters het voorſchrift kreeg om telkens eenen langen tyd aan een te loopen; en, na dat hy zulks gedaan had, en het ongemak daar door te boven gekoo-

2, 6. — Hoe gemeenzaam DEMOSTHENES zelf was met THUCYDIDES blykt daar uit, dat hy deszelfs Geſchiedenisſen tot *acht* maalen met zyne eigene handen uitſchreef. Zie LUCIAN. Tom. III, p. 102.

koomen was, zich vervolgens ging toeleggen op de Wedſpelen der Grieken, waarin men den Overwinnaar met eene Kroon beloonde; ja een der beroemdſte Langloopers (*k*) wierd: — eveneens ging het met DEMOSTHENES, die eerst alleen ter wederoprichtinge zyner vervallene zaaken de Pleitzaal binnen trad, maar, vervolgens, door deze werkzaamheid in het bezit geraakt der voortreffelykſte en krachtigſte Welſpreekendheid, deze Kunst begon aan te wenden tot het behandelen van Staatzaaken, en daar in, juist zo als het ging in de evengenoemde Spelen, de Kroon der Overwinninge wegdroeg boven alle zyne Medeburgers, die het waagen durfden van het Spreekgeſtoelte met hem te wedyveren.

Niettemin wierd hy, wanneer hy voor de eerſtemaal voor het Volk ten voorſchyn trad, luidruchtig uitgejouwd. Men lachte opentlyk over het vreemde van zynen Styl; over de verwarringe, welke in de Volſinnen ſcheen plaats te hebben; over de met py-

(*k*) Δολιχοδρόμοι, *dolichodromi*, die niet ſlechts éénmaal, zo als doorgaans; maar tot herhaalde reizen de Loopbaan afdeeden.

pynelyken arbeid op eengeſtapelde onvoltooide Sluitredenen (*l*), die koud (*m*) en walgelyk waren! Daarenboven haperde het hem, ſchynt wel, aan zwakheid van ſtem, onduidelykheid in de uitſpraak en kortheid van adem, welke, daar hy de Volſinnen telkens af moest breeken, te wege bracht, dat men zich in den ſin van het geen 'er gezegd wierd verwarde. Toen hy nu, om alle deze redenen, 'er in het eind van afzag, om meer tot het Volk te ſpreeken, en eens in mismoedigheid in den Piræeus om.

(*l*) Ἐνθυμήματα, *enthymeemata.* — „ Het *Enthymema* is eene *Sluitrede* volkoomen voor het Begrip, en in den Sin; maar onvolkoomen in de Uitdrukkinge; doordien men een der Voorſtellen verſwygt en weglaat, als genoegzaam klaar, genoegzaam bekend en van zelf kunnende worden aangevuld door het begrip van die genen, tot welken men ſpreekt. Deze ſoort van Sluitredenen heeft veel bevalligheid, en behaagt meer, dan de andere, waarin niets verſweegen wordt. Dan men moet een en het zelfde niet geduurig herhaalen; want de Bevatting des Toehoorders wordt afgemat, wanneer hy telkens aantevullen heeft het geen de Redenaar weglaat." *Fr Vert.*

(*m*) ψυχρῶς, volgens de verbeteringe van WYTTENBACH.

omdrentelde, wierd hy gezien van EUNOMUS, den *Thriasier* (n), die toen reeds zeer hoog bejaard was. Deze sprak hem aan, en bestrafte hem, „ dat hy, wiens Rede de grootste overeenkomst had met die van PERICLES, zich zelven uit beschroomdheid en kleinmoedigheid te kort deed, en in plaats van de Schaare manmoedig onder de oogen te zien, en zyn Lichaam bekwaam te maaken tot het uithouden der Wedstryden van Welspreekendheid, hetzelve veeleer verwaarloosde, en uit vadzigheid verslensen liet."

Nog op eenen anderen tyd verhaalt men, dat hy, wederom kwaalyk geslaagd en uitgejouwd zynde, en zich, met het hoofd in den Mantel gewonden (o), geheel mismoedig naar huis begeevende, gevolgd en aangesprooken wierd door SATYRUS (p), den Too-

(n) THRIA was een der Burgten van Attica, behoorende tot de Wyk *OEneis*. De hooge Jaaren van EUNOMUS worden hier gemeld, om aan te duiden, dat hy PERICLES gehoord kon hebben.

(o) Dit was by de Ouden een teken van groote Droefheid, of Schaamte.

(p) „ Anderen zeggen, dat DEMOSTHENES zich

Tooneelſpeelder, die een zyner bekenden was: dat hy zich toen by dezen Vriend jammerlyk beklaagde, uit hoofde, dat hy, die onder alle de Redenaaren de arbeidzaamſte was, die ſchier alle zyne Lichaamskrachten aan deze Kunst te koste had gelegd, niettemin de gunst der Menigte misſen moest, terwyl, daarentegen, dronkene Karels, geweezene Schippers (q) en Weetnieten met ſmaak gehoord wierden en het Spreekgeſtoelte inhadden; waar hy geheel in geene aanmerkinge kwam. „ *Gy ſpreekt de waar-* „ *heid*, DEMOSTHENES! zou SATYRUS gezegd hebben; „ *maar ik zal het kwaad*, „ *waar door dit veroorzaakt wordt, ſpoe-* „ *dig kunnen geneezen, indien gy de eene* „ *of*

zich oeffende onder het beſtier van den Tooneelſpeelder NEOPTOLEMUS: anderen van ANDRONICUS. SATYRUS was van *Marathon*. zyn Vader heette THEOGITON." BARTON.

(q) Volgens evengenoemden BARTON heeft DEMOSTHENES hier op het oog zynen Mededinger DEMADES, die met roeien zo veel gelds verdiend hebbende, dat hy leeven kon, vervolgens, de Natuur te baat hebbende, een der grootſte Redenaars geworden is. Hoe groot een Dronkaard deze DEMADES geweest zy, leeren ons de woorden van PYTHEAS by ATHENÆUS II B. 6 h. p. 44, F.

„ *of andere beroemde plaats, het zy van* „ EURIPIDES, *of van* SOPHOCLES, *voor* „ *de vuist voor my wilt opzeggen!*" Toen DEMOSTHENES dit nu gedaan had, wil men, dat SATYRUS, het zelfde ſtuk herhaalende, zulks zo voortreffelyk, met zo veele waardigheid en zo geſchikte gebaarden verrichtte, dat het aan DEMOSTHENES niet meer het zelfde, maar een geheel ander ſtuk ſcheen. Hy zoude daarom, uit overtuiginge van het ongemeene ſieraad en de bevalligheid, welke aan de Rede kunnen worden bygezet door Uitſpraak en Gebaarden, alle oeffening in het opſtellen zelven vervolgens weinig geacht, ja voor niets gerekend hebben, byaldien men eene aangenaame Voordracht en gepaste Uitvoeringe van het geen gezegd moest worden verwaarloosde. Om deze reden zegt men, dat hy zich eene plaats vervaardigen liet onder den grond, om zich daar in te oeffenen, welke zelfs ten onzen tyde nog aanweezig was. Hier ging hy gezet elken dag naar toe; hier vormde hy zich voor de uitwendige Welſpreekendheid (*r*) en beſchaafde

(*r*) Eig. ſtaat 'er, *de Tooneel-kunst*, ὑπόκρισις.

de zyne ſtem; en zulks met zo veel yvers, dat hy 'er dikwyls geheele *twee*, of *drie* Maanden (s) achter een vertoefde; ja zich het hoofd voor de helft kaal ſchoor, ten einde hy, ofſchoon hy ook zelf hier toe den wil en het verlangen had, uit ſchaamte niet zou durven voor het licht koomen.

Niettemin gebruikte hy ook de Verkeeringe met anderen, en de dagelykſche Bezigheden van het Leven, tevens met het geen by zulke gelegenheid geſprooken en verhandeld wierd, als zo vele onderwerpen en aanleidingen om 'er op te werken: want zo dra kwam hy 'er niet van daan, of hy klom ſpoedig af in zyne Oeffenplaats en doorliep aldaar in orde alles, wat 'er voorgevallen was, met de redenen over en weder voortgebracht. Gebeurde het ook, dat hy, by het doen van Redevoeringen door anderen, tegenwoordig was, dan herhaalde hy die naderhand by zich zelven, maak-

(s) WYTTENBACH giſt, dat men hier voor μῆνας, *Maanden*; leezen moet ἡμέρας, *Dagen* Dit heeft veel ſchyn! De tyd is, zeker, wat lang! maar *het kaalſcheeren van het halve hoofd* pleit voor de gewoone Leezinge.

maakte 'er algemeene voorſtellen van (s*), en vormde dezelve tot Volſinnen. Somtyds hield hy zich onledig met allerlei Verbeteringen, of Veranderingen van het geen een ander tot hem, of hy tot anderen gezegd had; het geen hy nu eens met deze, dan wederom met andere woorden bekleedde. Hier van daan geraakte hy in de verdenkinge van zeer weinig natuurlyke begaafdheid te bezitten, maar alles, waar door hy in Beſpraaktheid en kracht van zeggen uitblonk, aan onvermoeide Vlyt verſchuldigd te zyn. Een ſterk bewys hier voor ſcheen te zyn, dat niemand DEMOSTHENES ligtelyk voor de vuist hoorde ſpreeken, en het menigmaal gebeurde, wanneer hy zich in perſoon by de Volksvergaderinge tegenwoordig bevond, en het Volk hem zelfs by zynen naam opriep, dat hy weigerde te voorſchyn te koomen, ten ware hy het onderwerp wel overdacht had

(s*) „Hy vervaardigde het geen CICERO noemt *Theſes politicas* (Staatkundige Stellingen) Ook de Romeinſche Redenaar vervaardigde 'er dergelyken, zo als hy ons zelf bericht in de 4 Br. van het III B. der Brieven aan ATTICUS." *Fr. Vert.*

had en daar toe was voorbereid. Overzulks wierd hy zo wel van vele andere Redenaaren, als van PYTHEAS (*t*) beschimpt, die hem met versmaading toeduwde, „ dat zyne Sluitredenen riekten naar de Lamp!" Bitter was het antwoord, dat DEMOSTHENES daar op paste; „ *De Lamp*, *o* PY„ THEAS (*t**), zeide hy, *ziet my en U* „ *in zeer verschillende Verrichtingen on*„ *ledig!*" — By anderen, evenwel, ontkende hy dit niet volstrektelyk; maar kwam 'er, veel eer, opentlyk voor uit, dat hy doorgaans *veel*; schoon niet altyd *alles* geschreeven had, wanneer hy het Spreekgestoelte beklimmen moest. Zelfs hield hy staande, „ dat iemand, die, eer dat hy tot het Volk ging spreeken, vooraf bedacht en opstelde, wat hy zeggen zou, daar door zyne Volksgezindheid kenbaar maakte; nademaal zodanige Voorbereidinge een bewys op-

(*t*) Zie van dezen onze Aantek. op het Lev. van PHOCION, in het voorgaande X D. bl. 66, 67.

(*t**) Volgens LIBANIUS (Ed. Demosth. Wolf. T. V, p. 302, B.) hield PYTHEAS zich des nachts op met het steelen van Klederen. Hy was, naamelyk, behoeftig, tot dat Koning PHILIPPUS het voor zich nuttig oordeelde hem om te koopen.

opleverde van achtinge voor het Volk: terwyl, in tegendeel, hy, die 'er zich zeer weinig over bekommerde, hoe of zyne voordracht aan de Menigte behaagen zoude, daar door bewees de Regeeringe van Weinigen (u) voor te ſtaan, en veeleer te willen dwingen, dan overtuigen." — Van zyne beſchroomdheid, om voor de vuist te Redevoeren, wordt nog, daarenboven, dit ten bewyze by gebracht, dat, wanneer hy zich ſoms door de ongeſtuimigheid der Menigte bedremmeld vond, DEMADES zeer dikwyls op ſtaande voet het woord voor hem opvattede, maar hy zulks nimmer deed voor DEMADES.

Maar, zal iemand zeggen, *waar heeft men het dan aan toe te ſchryven, dat* ÆSCHINES (*v*) *van 's Mans verwonderlyke ſtoutmoedigheid in het ſpreeken gewaagt? Waar kwam het van daan, dat hy de eenigſte was, die tegen* PYTHON, *den Byzantier* (*w*), *wanneer deze de ſtoutheid*

(*u*) d. i. de *Aristocratie*; anders *Oligarchie.*

(*v*) De plaats van ÆSCHINES, hier bedoeld, vindt men, volgens aanwyzinge van BARTON, in deszelfs Rede tegen CTESIPHON, h. 48.

(*w*) Van dezen PYTHON, geboortig van *Byzantium*,

heid had eenen vloed van Lasteringen tegen de Athenienſers uit te gieten (x), opſtond en hem wederleide? — Hoe verklaart men het dan, dat hy, toen LAMACHUS, *de Myrrhinenſer (y), eene weidſche Lofrede vervaardigd had, ter eere van de Koningen* PHILIPPUS *en* ALEXANDER, *waar*

tium, die een zeer welſpreekend man was, en door PHILIPPUS by de andere Staaten van Griekenland wierd gebruikt, om hem tegen de Atheenſche Redenaren te ſtellen, vindt men meldinge by DEMOSTHENES zelven, in de Rede over *Halonefus*, p. 32, A. enz. Het geval, hier bedoeld, viel, volgens DACIER, niet voor te Athene; maar in den Raad der Bœotiërs. Dit gevoelen rust op het verhaal van DIODOR. SIC. XVI. B. p. 55. — BARTON, echter, wederſpreekt dit en meent dat het te Athene plaats had in tegenwoordigheid van ÆSCHINES; zich grondende op PHILOSTRAT. *Vit Apoll.* T. VII B. h. 37 en LUCIAN. *Enc. Demosth* Opp T. III, p. 514.

(x) PLUT. gebruikt hier de eigene woorden van DEMOSTHENES, die zich op dit Geval beroemt in de Redev. *over de Kroon*, h. 43. (Ed Wolf. p. 312. B.) Zo doet ook DIODOR S. t. a. pl. alwaar de Aantek. van WESSELING kan worden vergeleeken.

(y) Dit is de gewoone Leezing, voor welke wy, nochthans, niet willen inſtaan, dat zy de waare is.

waar in zeer veel voorkwam ten nadeele der Thebaanen *en* Olynthiers, *en dat ſtuk opentlyk, ter gelegenheid der Olympiſche Spelen, voorlas, van zyne Zitplaats over eind rees, de Geſchiedenisſen met groote naauwkeurigheid doorliep en daar uit ten klaarſten bewees, wat voordeelen en weldaaden het gemeene Vaderland al genooten had door toedoen der* Thebaanen *en* Chalcidenſen; *en, daarentegen, wat kwaad en onheil de* Pluimſtrykers *van de* Macedoniers *al aan de Grieken berokkend hadden! waar door hy de by een vergaderde talryke Menigte derwyze trof, en aan zyne zyde bracht, dat de* Drogredenaar, *bevreesd geworden zynde, zich veiligheids-halve uit het gedrang te zoek maakte!"* — Wy antwoorden, dat DEMOSTHENES, naar het ons voorkomt, van oordeel was, dat al het overige, dat PERICLES eigen had, voor hem van geen belang was, uitgezonderd deszelfs Gebaarden en Houding; als ook, dat deze beroemde Man niet onbedacht, noch over alle zaaken zonder onderſcheid, op ſtaande voet gewoon was te ſpreeken. Dit hield hy zyner bewonderinge en navolginge waardig, als zynde dat gene, waar

door gemelde Redenaar zo groot geworden was. Hy wilde, eensdeels, de eer niet ganſchelyk laaten vaaren, die in te leggen was met ter geſchikter tyd het woord te voeren: noch toonde zich aan de andere zyde gereed, om zyne krachten telkens, op goed geluk af, ten toon te ſpreiden. En zeker, in die Redevoeringen, welke door hem ſlechts uitgeſprooken zyn, heerscht veel meer ſtoutmoedigheid en vertrouwen, dan in die gene, welke hy geſchreeven heeft, indien men geloof moet ſlaan aan ERATOSTHENES (z), aan DEMETRIUS, den *Phalereër* en de BLYSPELDICHTERS (*a*). Want ERATOSTHENES getuigt, dat hy, by het doen zyner Redevoeringen, vaak als buiten zyne Sinnen was. De *Phalereër* bericht ons, dat hy op zekeren tyd voor het Volk, als in eene Geestvervoeringe, dezen Eed in Verſenmaat uitſprak:

„ 'k Zweer dit by d' Aarde; 'k zweer 't by Bronnen, Vloeden, Stroomen."

Van

(z) Zie van dezen de Aantek. op het Lev. van LYCURG. in ons I D. bl. 300.

(*a*) „ PLUT. noemt 'er twéé van, naamelyk ANTIPHANES en TIMAGENES (TIMOCLES) in het II D. zyner Werken, p. 845, B." BRYANE.

Van de BLYSPELDICHTERS is 'er één die hem den naam geeft van *Rhopoperpe-reethras* (*b*). Een ander (*c*) lacht hem uit, als vermaak scheppende in het gebruik van Woordenwisselingen, zeggende aldus (*d*):

„ Hy kreeg het zyne weêr, zo als 't hem was geschonken! —
„ Want in die Spreekwys schiep DEMOSTHE- vermaak."

By-

(*b*) ῥωποπερπερήθρα. d. i. een *Beuzelaar*, *Snapper*, die met geringe *Snuisteryen* voor den dag komt. Zo verklaart het EUSTATH. op HOM. Il. N, p. 897, 2. Verg. MENAGIUS op DIOGEN. L. II, 108, p. 124 b.

(*c*) Te weeten ANTIPHANES, zo als blykt uit het vervolg.

(*d*) Versta zulk eene verwisseling van het Woord, waar door, met eene geringe veranderinge eene genoegzaam strydige betekenis ontstaat. De Tegenstellinge is hier in de Woorden Ἀπέλαβεν, en ἔλαβεν, en de Schimp van ANTIPHANES doelt zonder twyffel op de plaats, in de Redevoeringe over *Halonesus* voorkoomende, waar DEMOSTHENES met groote reden op het onderscheid tusschen deze beide dingen by de Athenienfers had aangedrongen, om dat zy dit Eiland te vooren wettig bezeten hadden, en het, derhalven, nu laag zou zyn het aan te neemen, als een Geschenk. Zulke Woordspeelin-

Byaldien anders ANTIPHANES niet (zo als men waarlyk denken zou) ook hier mede aan zyn Spotlust heeft bot gevierd, doelende op de Redevoeringe over *Halonesus*, welk Eiland DEMOSTHENES de Atheniensferen ried „ niet ten gefchenke te ontvangen van PHILIPPUS, maar als eigen goed te rug te neemen."

Echter wordt van allen dit erkend omtrent DEMADES, dat hy, zyne natuurlyke vermogens gebruiken willende, niet te overtreffen was; ook, dat hy, zonder beraad het Spreekgeftoelte beklimmende, de wel gewikte en gewoogene Vertoogen en Voorbereidingen van DEMOSTHENES verre weg te boven ging. ARISTO, van *Chios*, heeft ons daarby het verhaal achter gelaaten van zekere Oordeelvellinge van THEOPHRASTUS over de Redenaaren. want gevraagd zynde, waar voor DEMOSTHENES als Redenaar by hem te boek ftond? antwoordde hy: „ *Die is Athene waardig!* en toen men

lingen, of ook Spotternyen met dezelve, zyn moeielyk in eene vertaalinge uit te drukken. De hier aangehaalde plaats van ANTIPHANES komt ook voor by ATHENÆUS VI B. p. 223, E.

men verder vroeg, wat hem dacht van DEMADES? zeide hy: „ *Die gaat Athene zelfs te boven!*" Dezelfde Wysgeer verhaalt, dat POLYEUCTUS, de *Sphettier* (*e*), een van die genen, welke omtrent dezen tyd zich met de Zaaken van het Gemeenebest bemoeiden, opentlyk verklaarde, „ dat DEMOSTHENES de grootste Redenaar van allen was: maar dat, niettemin, in kracht en nadruk van zeggen, niemand vergeleeken kon worden met PHOCION! want dat deze in zeer weinige woorden het sinrykst zeggen voortbracht!" Ja men wil, dat ook DEMOSTHENES zelf, zo dikwyls als PHOCION optrad om hem tegen te spreeken, gewoon was tot zyne Bekenden te zeggen: „ *Daar staat het* Snoeimes (*f*) *myner Redenen op!*" — Het is, niettemin, twyffelachtig, of DEMOSTHENES hier mede doelde op de Redenen en Voordracht van PHOCION; dan of hy het oog had op deszelfs Levenswyze, en de algemeene Achtinge, welke hy genoot, als ten vollen overtuigd,

(*e*) Zie ons voorgaande X D. bl. 17.

(*f*) Ald. bl. 19. alwaar genoegzaam hetzelfde met andere woorden was gezegd.

tuigd, dat één enkel Woord, één Oogwenk van een' Man, die vertrouwen heeft, van meerderen invloed is, dan eene menigte langgerekte Volfiinen van anderen.

Om zyne lichaamelyke Gebreken te verhelpen wendde DEMOSTHENES deze oeffeninge aan, gelyk ons verhaald wordt door DEMETRIUS, den *Phalereër*, die verzekert, dat hy zulks van DEMOSTHENES zelven, toen reeds hoog bejaard zynde, had gehoord: — dat hy het onwisfe en lispende zyner fpraake overmeesterde en te recht bracht door fteentjens in den mond te neemen, en zo, met die fteentjens in den mond, het een of ander op te zeggen. De zwakheid van ftem kwam hy te boven door zich te oeffenen in het loopen, of al fpreekende hoogten te beklimmen; wanneer hy ook, onder het fteeds zwaarder adem haalen door toeneemende vermoeidheid, deze of gene Spreuken, of Verfen uitfprak (*g*). Nog voegt

(*g*) Meer andere Schryvers getuigen van de moeite, welke DEMOSTHENES zich gaf, om de lichaamelyke Gebreken, die hem in het ftuk van Welfpreekendheid verhinderden, te boven te koomen, als CICERO de Orat. I, 61. QUINCTILIAN. Inft. Or. XI, 3. VALER. MAX. VIII, 7. ext. 1.

voegt hy 'er by, dat DEMOSTHENES te huis eenen grooten Spiegel had, waar tegen over hy zich gewoon was te plaatzen, en het geen hy opgesteld had uit te voeren. — Eens, zegt men, kwam 'er een Man by hem, die zyne hulp als Pleitbezorger verzocht, en verhaalde, „ dat zeker iemand hem mishandeld en geslaagen had!" DEMOSTHENES antwoordde daarop: „ *Ik geloof* „ *van dat alles niets! 'Er is u niets kwaads* „ *bejegend!*" — Op die woorden verhief de Klaager zyne stem, en schreeuwde: „ *Zegt* „ *gy dat*, DEMOSTHENES? — *Is 'er my* „ *niets kwaads bejegend!*" — „ *Ja nu*, „ hernam DEMOSTHENES, *nu in de daad* „ *hoor ik de stem van iemand, dien men* „ *beleedigd en mishandeld heeft!*" Zo veel gewicht hing hy aan den toon, en gebaarden der spreekenden, om belang en geloof te verwekken, en was het hier van daan, dat zyn uiterlyk aan de Menigte verwonderlyk behaagde. De fynere Kunstrechters, integendeel, hielden het zelve voor laag, onedel en verwyfd; waaronder ook DEMETRIUS, de *Phalereër*, te tellen is. HERMIPPUS verhaalt ons, dat

ÆSION (*h*) naar zyn oordeel gevraagd zynde over de oude Redenaaren, en die van zynen tyd; gezegd zoude hebben: „ Dat elk, die de eerstgemelden had gehoord, zich zou hebben verwonderd met welk eene Bevalligheid en Deftigheid zy gesprooken hadden tot het Volk; maar dat de Redevoeringen van DEMOSTHENES, die in elks handen waren, de andere verre weg in kunst en kracht te boven gingen!" Dat nu de door hem geschreevene Redevoeringen veel scherps en bytends bevatten, daar van behoeft hier niet gesprooken te worden: maar het gebeurde ook wel, dat hy by deze, of gene ontmoetingen, wanneer men hem te na kwam, op staande voet zulks met de eene, of andere stekelachtige aartigheid betaald zette. By voorbeeld, toen DEMADES eens zeide: „ DEMOSTHENES *zou my leeren! De Zeug* (*i*) MINERVA!" — voegde hy daarop toe: „ *Ja*

(*h*) „ Het blykt, dat deze een Burger van Athene is geweest." BRYANE, DU SOUL. — Maar dit zo zynde, waaraan wy niet twyffelen, dan is de verschillende lezinge van dezen naam, Ἀντιώνος, minder aanneemelyk.

(*i*) Of, *het Varken*, welks domheid ook by ons

„ *Ja maar! die* MINERVA *wierd nog on-*
„ *langs in de Burg* COLYTTUS (*k*) *op*
„ *overſpel betrapt!*" Aan eenen Dief, die den naam van CHALCUS (*l*) voerde, en die ook den eenen of anderen trek op hem wilde geeven wegens zyn Waaken en Nachtbraaken; gaf hy ten antwoord: „ *Ik weet*
„ *wel, dat het U hindert, dat ik des*
„ *nachts licht brand!* — *maar Gylieden*
„ (vervolgde hy, zich tot de Omſtanders
„ wendende) *Gylieden, Atheenſche Bur-*
„ *gers, verwondert U niet over de Die-*
„ *veryen, die 'er by aanhoudendheid ge-*
„ *ſchieden, aangezien de Dieven onder ons*
„ *van* koper, *maar de muuren der Huizen*
„ *van* leem *zyn!* (*m*) Doch wy zullen van

tot een Spreekwoord geworden is. En zou dit Dier de Godinne der Wysheid onderrichten? — Het Griekſche Spreekwoord is breedvoerig opgehelderd door ERASMUS Adag. I, 1, 40.

(*k*) Zie HESYCHIUS op het Woord, en die daar door ALBERTI worden aangehaald.

(*l*) d. i. *de Koperen.*

(*m*) Op deze ongezoutene Aartigheid van DEMOSTHENES past zeer wel het oordeel van LONGINUS, over het Verheevene, § 34, „ dat DEMOSTHENES, wanneer hy zich verpynde om geestig

van diergelyke Gezegden hier ter plaatze, schoon het ons anders daar toe geensins aan stof ontbreekt, niet meer ophaalen. Gepaster zal het zyn, dat wy zyne Zeden en Karakter in andere betrekkingen, uit zyne verrichtingen zelve, en het behandelen der zaaken van den Staat, thans gaan beschouwen.

Hy begon dan deel te neemen aan de Regeeringe van het Gemeenebest geduurende het voeren van den *Phocischen* Oorlog (*n*), zo als hy zelf verklaart, en op te maaken is uit de Philippische Redevoeringen tot het Volk gehouden; waar van een gedeelte gehouden is, na dat deze Gebeurtenissen reeds voorby waren, maar de vroegste, het geen

tig te zyn, in plaats van te doen lacchen, zich zelven belacchelyk maakte!" PLUT. die wegens het melden van dit gezegde door REISKE niet had moeten beschuldigd worden, schynt gewanhoopt te hebben zynen Held van deze zyde te doen schitteren, en 'er daarom van af te stappen.

(*n*) Het zal niet noodig zyn, dat wy hier den oorsprong, voortgang en uitkomst van den X jaarigen Phocischen- anders *heiligen*. Oorlog ophaalen, als we ke de Geschiedenis genoegzaam aan de hand geeft. By deszelfs aanvang was DEMOSTHENES 27 Jaar oud, naar BARTONS aantek.

geen in die tyden zelve voorgevallen is, meer van naby betreffen. Ook blykt het, dat de Beschuldiging tegen MIDIAS (*o*), door hem opgesteld om voor recht te dienen, vervaardigd is, toen hy den ouderdom bereikte van *tweeëndertig* Jaaren, en nog geheel geen gezach of roem verkreegen had in het Staatsbestier. En schynt het my toe, dat het dit voornaamelyk was, dat hem schroomachtig maakte, en van het verder vervolgen van dezen mensch, tegen betaaling van eene zekere somme gelds, deed afzien:

„ Want anders was hy niet zo vreedzaam, noch zachtsinnig!"

(*p*) maar veel eer heftig en geweldig om geleeden ongelyk te wreeken. Dan, bemerkende, dat het geene geringe zaak, en boven het bereik zyner krachten zoude zyn eenen Man, als MIDIAS, die achter zyne Rykdommen, Welspreekendheid en Vrienden

(*o*) Onder de Schriften van DEMOSTHENES nog voorhanden.

(*p*) Het zeggen, hier aangehaald, is van HOMERUS uit de Il. Y, vs. 467.

den zo wel verschanst lag, tegen den grond te krygen, gaf hy toe aan de genen, die voor hem spraken. De *drieduizend Drachmen* toch schynen my, op zich zelven, niet in staat geweest te zyn de felheid van DEMOSTHENES te verzachten, indien hy anders de hoop, of het vermogen had gehad, om het stuk meester te worden.

Eene waarlyk schoone gelegenheid om invloed in het Staatsbestier te verkrygen, wierd hem verschaft door het verdeedigen van de zaak der Grieken tegen PHILIPPUS. Ook beyverde hy zich in deze loopbaan zo uitmuntend, dat zyn naam en roem zeer spoedig doordrong, en hy zo wel wegens zyne Vrymoedigheid, als Welspreekendheid wierd hooggeacht. Zo dat hy, bewonderd door geheel Griekenland, zich zelfs aangezocht vond van den Koning van Persië (*q*), en 'er onder alle de Redenaaren, welke te Athene het Volk bestierden, niemand was, die by PHILIPPUS meer gerekend wierd. Zelfs zyne Vyanden en Haaters moesten bekennen, dat zy met een' uitsteekend Man te stryden hadden; hoedanige bekentenissen wy

(*q*) Eig. staat 'er: *den grooten Koning*.

wy by ÆSCHINES en HYPERIDES (r), in de Beschuldigingen tegen hem gericht, aantreffen. — Ik weet, derhalven, niet, hoe of THEOPOMPUS het in zyn hoofd kreeg om te zeggen, dat hy weiffelend van aart was, en niet in staat om zich geduurende eenen langen tyd aan dezelfde Persoonen, of dezelfde Zaaken te houden. Want het blykt ten vollen, dat hy dezelfde Party, welke hy van den beginne af aan in het Staatsbestier omhelsd had, bestendig aangekleefd, en denzelfden Vaderlandschen geest ten einde toe heeft volgehouden. Ja het was 'er zo ver van daan, dat hy van Gevoelens veranderd zou zyn, geduurende zyn Leven, dat hy dat Leven zelfs, om dat hy die Gevoelens niet veranderen wilde, heeft opgeofferd. Nimmer ging hy te werk, als DEMADES, die, om zynen overgang tot eene andere zyde (s) in Regeeringszaaken te verschoonen, bybracht, „ dat hy wel zeer dikwyls iets gezegd had, dat strydig was

(r) Een zeer beroemd Redenaar en Tydgenoot van DEMOSTHENES, zo wel als ÆSCHINES. Zie RUHNK. Hist. Cr. Or. Gr. p. LXIX.

(s) De Macedonische.

was met hem zelven, maar noit met het Gemeenebest!" — Noit handelde hy als MELANOPUS (*t*), die, in het beſtier van Zaaken, tot eenen geheel anderen aanhang behoorende, dan CALLISTRATUS, doch van tyd tot tyd door dezen laatstgemelden met geſchenken wordende omgezet, gewoon was tot het Volk te zeggen: „*De* „*Man zelf is en blyft myn geſlaagen* „*Vyand: maar voor het Nut des Vader-* „*lands moeten alle bedenkingen onder-* „*doen!*" Van DEMOSTHENES kan ook niet gezegd worden, dat men zegt van NICODEMUS, den Mesſenier, (die, te vooren een aanhanger geweest zynde van CASANDER, naderhand wederom de partye van DEMETRIUS voorſtond, en ſtaande hield, „dat men hem geene tegenſtrydigheid verwyten kon, dewyl het ten allen tyde nuttig was de Party, die boven lag, te gehoorzaamen!)" — dat hy, het zy dan in woorden, of in daaden, ter zyden af-week,

(*t*) Van dezen MELANOPUS en van CALLISTRATUS vindt men meldinge by XENOPHON H. Gr. VI B. 3 h. en by ARISTOTELES Rhetor. I, 14.

week; of draaide! — In tegendeel hy speelde, zo als hy zich eenmaal onveranderlyk voor het Staatsbestier gestemd had, vervolgens altyd in dienzelfden Toon voort (*u*). Zelfs getuigt de Wysgeer PANÆTIUS (*v*), dat de meeste zyner Redevoeringen het voorkoomen hebben van geschreeven te zyn door iemand, die inprenten wilde, „ dat Eer en Braafheid, enkel uit en om haar zelve begeerlyk zyn;" als, by voorbeeld, die *over de Kroon*; die tegen ARISTOCRATES; ook die *voor de Vrydommen*, en eindelyk die tegen PHILIPPUS; in

(*u*) Dat de Overdracht op deze plaats ontleend is van de *Musiek*, is het eerst aangeduid door M. DU SOUL, en opgehelderd door eene andere plaats van onzen PLUTARCHUS, uit deszelfs Stuk over *het onderscheid tusschen eenen* Vriend *en* Vleier ontleend: waar hy zegt, „ dat een Vleier altyd uit *den zelfden Toon* speelt, zonder ooit iet onaangenaams te laaten hooren."

(*v*) Zie over dezen Wysgeer onze Aantek. op het Lev. van ARISTIDES, V D. bl. 7. en de zeer uitvoerige en Geleerde Verhandel. over hem door F. G. VAN LYNDEN onlangs verdeedigd en uitgegeeven. De plaats van PANÆTIUS, hier door PLUT. aangehaald, bevond zich, zonder twyffel, in des Wysgeers Werk over *de Plichten*.

in welke alle hy zyne Medeburgers niet aanzet tot dat gene, het welk voor hun het aangenaamst, of gemakkelykst, of voordeeligst was maar op vele plaatzen toont van oordeel te zyn, dat de Veiligheid, ja het Behoud van den Staat flechts in den tweeden rang geplaatst moeten worden achter het Eerlyke en Betaamelyke. Zo dat, byaldien hy de Eerzucht, in het kiezen zyner Onderwerpen aan den dag gelegd, zo wel als de edelfte Zeggenskracht, had kunnen doen vergezeld gaan van eene mannelyke Krygshaftigheid en zuivere Belangeloosheid in het behandelen van zaaken, men hem voorzeker waardig zou gekeurd hebben, om in den rei der Redenaaren niet naast MOEROCLES (w), of POLYEUCTUS, of HYPERIDES: maar hooger op, naast CIMON, en THUCYDIDES en PERICLES geplaatst te worden.

On-

(w) Van dezen Redenaar had onze Schryver tot hier toe geen gewag gemaakt. Hy was geboortig van Salamis, en fchynt zyne meeste Kunstgenooten in Braafheid te hebben overtroffen. Die meer van hem begeert te weeten, kan te recht raaken by de oude Schryvers, aangehaald door RUHNKEN in de Histor. Crit. Oratt. Grr. p. 79.

Onder de Redenaaren, zyne Tydgenooten (*x*), was PHOCION wel een Voorstander van die Staatsparty, welke het minst wierd goedgekeurd, aangezien hy het met de Macedoniers scheen te houden; en evenwel achtte men hem geen minder braaf Man te zyn, dan EPHIALTES (*y*), of ARISTIDES, of CIMON, uit hoofde van zynen Moed en Rechtvaardigheid: — maar DEMOSTHENES, op wien men niet veel rekenen kon, wen het de Wapenen gold; (om de woorden te gebruiken van DEMETRIUS (*z*); die, daarenboven, niet zo geheel en al ongenaakbaar was voor Geschenken; — die, schoon nimmer overmeesterd door het Goud van *Macedonie* en PHILIPPUS, nochthans bukte, en zich ver-

(*x*) Dat men hier met WOLF leezen moet κατ᾽ αὐτὸν, niet μετ᾽ αὐτὸν, *na hem*, blykt ten vollen daar uit, dat PLUT. een weinig hier beneden PHOCION wederom *gelyktydig* stelt met DEMOSTHENES.

(*y*) Deze was de groote Vriend en Medehelper van PERICLES tegen de magt der Aanzienelyken, zo als wy uit de Levens van PERICLES en CIMON hier boven ontwaar zyn geworden.

(*z*) Versta DEMETRIUS den Phalereër.

vernederen liet door dat, het welk men uit de hoogere Landen; uit *Susa* en *Ecbatana*, op hem afzond; was, wel is waar, by uitneemendheid geschikt, om de Deugden en Dapperheid der Voorvaderen aan te pryzen, doch niet even zeer (a) in staat om dezelve na te volgen. Hoewel hy, voor het overige, in onbesprookenheid van Levenswyze alle andere Redenaaren van zynen tyd zeer ver te boven streefde. Waarby ik, niet te min, eene uitzonderinge maak ten aanzien van PHOCION. Ook schynt hy steeds met groote vrymoedigheid tot het Volk gesprooken, de toomelooze Driften der Menigte met moed te keer gegaan, en haare misslagen zonder verschooninge gegispt te hebben; zo als men zulks uit zyne Redevoeringen op kan maaken. Voorts verhaalt THEOPOMPUS, dat, wanneer de Athieniensers eens hem opeischten, willende, dat hy de openbaare Aanklacht van zekeren by hun gehaaten Persoon op zich zou neemen, en de Volksvergadering, op zy-

(a) De zekere leezing van REISKE, ὁμοίας, voor ὅμοιος, kan hier veilig in den Griekschen Text worden opgenomen.

zyne weigering, zeer onstuimig wierd, hy opstond en deze Taal tot hen richtte: „ *Mannen van Athene! Gylieden zult my* „ *altyd, ook dan, wanneer Gy het niet* „ *verlangt, ten* Raadsman *hebben: maar* „ *nimmermeer, hoe zeer Gy het ook ver-* „ *langt, tot* Sycophant (*b*) *gebruiken kun-* „ *nen!*" Hoe veel hy, daarenboven, op-had met de Regeeringe van Weinigen, blykt ten sterksten uit die daad van Gezach, welke hy uitoeffende omtrent ANTIPHON (*c*). De-

(*b*) d. i. tot *Valschen Beschuldiger.*

(*c*) „ DEMOSTHENES verhaalt deze Gebeurtenis in zyne Redevoering *over de Kroon* (h 42). *Ik ga, zegt hy daar, uwlieden thans te binnen brengen, wat deze* ÆSCHINES *openbaarlyk heeft gedaan ten voordeele der Vyanden van den Staat. Wie van Uwl. brengt zich niet te binnen dien ontburgerden* ANTIPHON, *die aan* PHILIPPUS *had toegezegd, dat hy onze Scheepstimmerwerf in brand zou steeken, en met dat oogmerk herwaart gekoomen was. Toen ik dezen Onverlaat, die zich in den* Piræeus *verschoolen had, ontdekt, gegreepen en voor Uwl. in de Volksbyeenkomst had te recht gesteld, wist deze* ÆSCHINES *uwlieden te beguichelen, roepende en schreeuwende, dat ik dingen had gedaan, die in eene vrye Volksregeeringe zeer gevaarlyk waren, door ongelukkige Burgers wederrechtelyk te mishandelen, en de vryheid der Huizen te schenden; en dus*

Deze, naamelyk, was door de Menigte vrygesprooken: maar DEMOSTHENES, zonder zich over het Misnoegen des Volks in het minst te bekommeren, liet hem vatten, en naar de Rechtbank der Areopagiten overbrengen: alwaar hy hem vervolgens overtuigde van aan den Koning PHILIPPUS te hebben beloofd, de Scheepstimmerwerf der Athenienseren in brand te zullen steeken. Waarop dan ook deze Booswicht, door de Rechters veroordeeld, de doodstraffe onderging. Verder bracht hy ook eene openlyke aanklachte in tegen de Priesteresse THEO-

RIS,

dus te maaken, dat hy, zonder opneemen zelfs der Stemmen, losgelaaten wierd. Ja! byaldien niet de Areopagitische Raad, *vernomen hebbende wat 'er was gebeurd, en den misslag ziende door Uwl. begaan in eenen tyd, doen dezelve het minst had moeten worden begaan, den Verraader had nagespeurd, doen vatten en op nieuws voor Uwl. te recht stellen, zou zodanig een Booswicht vrygeraakt zyn, de straffe ontdooken en Gylieden hem hebben laaten gaan, op voorspraak van dezen onzen deftigen Redenaar! In plaats dat Gyl. hem nu de welverdiende pynigingen en doodstraffe hebt doen ondergaan!" Fr. Vert.* — De Lezer weete echter, dat wy deze plaats van DEMOSTHENES niet uit het *Fransch;* maar het *Oorspronkelyke* hebben vertolkt.

RIS, als welke, behalven dat zy zich aan een. aantal andere flinkfche handelingen fchuldig had gemaakt, de Slaaven africhtte om hunne Meesters te bedriegen. Hy befloot, dat zy den dood verdiend had; die dan ook werkelyk aan haar wierd uitgevoerd. — Verder wil men, dat DEMOSTHENES insgelyks de Redevoeringe hebbe opgefteld tegen TIMOTHEUS, den Krygsoverften, op verzoek van APOLLODORUS, welke zich daarvan bediende om aan gemelden Veldheer te bewyzen, dat hy aanmerkelyke Sommen fchuldig was aan de openbaare Schatkist. Zo ook die Redevoeringen, welke tot PHORMIO en STEPHANUS behoorden, en waar door hy zich zelven met groote reden hoogstverachtelyk maakte. want PHORMIO beftreed APOLLODORUS (*d*) met eene Redevoeringe, vervaar-

(*d*) Uit het voorgaande is duidelyk op te maaken, dat DEMOSTHENES aan twee Partyen, PHORMIO en STEPHANUS, ieder eene Pleit-Rede gegeeven, en zy zich daarmede onderling beftreeben hebben: het geen, gelyk men denken kan, groote opfpraak tegen den Redenaar verwekte. Hoe komt dan nu hier de naam van APOLLODORUS? en moet men niet verwachten, dat ieder Lezer, ik laat

vaardigd door DEMOSTHENES: het welk even zo goed was, als of deze aan twéé bittere Vyanden, uit een en denzelfden Zwaardveegers Winkel (*e*), de Dolken had verkocht om elkanderen af te maaken!

Onder zyne Redevoeringen, welke openbaare Aanklachten by het Volk behelsden, zyn die tegen ANDROTION, en TIMOCRATES, en ARISTOCRATES voor anderen opgesteld, in een' tyd, dat hy nog niet aangevangen had deel te neemen aan de Zaaken van het Gemeenebest. Hy schynt, naamelyk, de gezegde Redevoeringen aan het licht te hebben gebracht, toen hy nog pas

laat staan Uitgever, van DEM. voelen moest, dat deze naam plaats moest maaken voor dien van STEPHANUS? Ondertusschen heeft niemand (zo veel ik weet) dit opgemerkt, behalven AMYOT; gelyk ik meen te moeten besluiten uit onze oude N—D Vertaalinge, naar de zyne gevolgd, waarin ik lees: „ Want *Phormio* bevocht *Stephanum* met de Oratie, die hem *Demosthenes* hadde ghemaeckt."

(*e*) „ PLUT. maakt hier eene Toespeeling op het Handwerk des Vaders van DEMOSTHENES, die een Zwaardveeger was." *Fr. Vert.* — Waarschynelyk is deze Schimp op DEM. van zyne Tydgenooten, en Mede-Redenaaren: niet van PLUT. herkomstig.

pas den ouderdom van *feven- of acht-en-twintig* Jaaren had bereikt. Maar met die tegen ARISTOGITON trad hy zelf in het ſtrydperk: gelyk ook die over de Vrydommen door hem zelven uitgeſprooken is; ten gevalle, zo hy zegt, van CTESIPPUS, den Zoon van CHABRIAS: doch, zo anderen zeggen, om dat hy naar de Moeder van dezen Jongeling vryde. Nochthans trouwde hy aan dezelve niet, maar kreeg eene *Samiſche* Vrouwe ten huwelyk; volgens het verhaal van DEMETRIUS, den *Magneſier* (*f*), in zyn Werk over de *Gelykgenoemden* (*g*). Belangende de Redevoe-

(*f*) Deze DEMETRIUS was een tydgenoot van CICERO. Zie VOSS. de Historicis Grr. p. 101, 102. Zyn Bynaam *Magnes* is ontleend van zyne Geboorteplaats, *Magneſia*, geleegen aan de Rivier *Mæander*, by *Ephefus*. Het was zo veel te noodiger dien ter onderſcheidinge hier by te voegen, om dat de naam DEMETRIUS onder de oude Schryvers zo gemeen is, dat JONSIUS, de Scriptr. Hist. Phil. L. II, c. 18, 'er LII, die denzelven gedraagen hebben, heeft opgeteld.

(*g*) περὶ συνωνύμων, of, zo CASAUB. in eene Aantek. op DIOGENES LAËRT. I B. §. 38. wil geleezen hebben, περὶ ὁμωνύμων. welke gisſing, evenwel, zeer twyffelachtig wordt gemaakt door G. J.

voeringe tegen ÆSCHINES over het *Trouweloos Gezandschap* (*h*); het is onzeker, of

J. VOSSIUS de Hist. Gr. I B. h. 23. bl. 102. In dit belangryk Werk wierden de Schryvers en Dichters, die denzelfden naam hadden gevoerd, met onderscheidinge aangeweezen.

(*h*) „ Deze Redevoering draagt het Opschrift: περὶ Παραπρεσβείας, dat CICERO vertaalt: *De falsa Legatione*. DEMOSTHENES beschuldigt ÆSCHINES daarin van vele verregaande Trouwloosheden, door hem in dat Gezandschap begaan, waar by hy belast was om PHILIPPUS den Vrede te doen bezweeren; en wel *vooreerst*, daarin, dat hy zich gevoegd had by PHILOCRATES, die 'er voor was, dat men den Vrede floot, zonder de Volkeren van *Phocis* daarin te begrypen. *ten tweeden:* dat hy de Thessaliers, Bondgenooten van PHILIPPUS, ook niet had doen zweeren. *ten derden:* dat hy voorbedachtelyk op de reize zyn vermaak genomen had, met oogmerk om aan PHILIPPUS den tyd te geeven van zyne onderneeming tegen de Phocensen te voleindigen. *ten vierden:* dat hy de Atheniensers om den tuin had geleid met tweeërlei valsche hoop, t. w. dat de Thebaanen vernietigd; maar de Phocensen behouden zouden worden. — Wy bezitten nog deze Redevoeringe van DEMOSTHENES; zo wel, als het antwoord daarop van ÆSCHINES. Daar het nu reeds ten tyde van PLUT. onzeker was, of deze twee Redevoeringen in de daad zyn uitgesprooken, zou het ons zeer kwalyk staan, wanneer wy deze Vraag wilden gaan beslissen.

of dezelve uitgesprooken is. Hoewel IDOMENEUS getuigt, dat het niet meer dan *dertig* Stemmen scheelde, of ÆSCHINES was vrygesprooken. Doch dit schynt met de waarheid niet wel overeen te koomen; gelyk men op kan maaken uit de Redevoeringen *over de Kroon*, door beiden geschreeven. Want door den eenen, zo min als door den anderen, wordt daar in, by het gewag maaken van dit Pleitgeding, klaar en duidelyk gezegd, dat hetzelve met de daad voor de Vierschaar wierd gebracht. Dan wy willen dit liever ter beoordeelinge aan anderen overlaaten.

Ook toen het nog Vrede was, zag men reeds duidelyk, waartoe DEMOSTHENES allen zynen invloed en vermogen, in het bestieren der Atheniënseren, te werk stelde, daar hy niets van het geen de Macedonier aanving ongehekeld liet, maar zyne Medeburgers, by elke Gebeurtenis, ongerust

sen. Het is genoeg, dat wy weeten, byaldien deze zaak waarlyk is bepleit, dat zulks niet eer is geschied, dan het *tweede* Jaar van de CIX Olympiade, toen DEMOSTHENES *negen en dertig* Jaaren oud was." *Fr. Vert.*

rust en gaande maakte, en tegen den Overweldiger verbitterde. Hier van daan was het ook, dat men hem aan het Hof van PHILIPPUS het meest van allen rekende. En wanneer hy, met nog *negen* anderen (*i*), in Gezandschap vertrokken was naar Macedonie, hoorde wel PHILIPPUS hen allen, doch beantwoordde maar alleen, en met de grootste naauwkeurigheid de voordracht van DEMOSTHENES. In de eer- en gunstbewyzingen gedroeg hy zich, echter, jegens hem geheel anders; wyl hy ÆSCHINES, en PHILOCRATES (*k*) daarin voortrok. Toen nu dezen, hier door ingenomen, PHILIPPUS bestonden te pryzen, roemende hem van wegens zyne uitmuntende Zeggenskracht, de Schoonheid van zyn voorkoomen, en dat hy, onder de vrolyke Gastmaalen, den Beker zo stevig ledigen kon! wierd DEMOSTHENES uit nydigheid genoopt deze Lofuitingen te bespotten.

(*i*) Het is ons ingevallen, dat men hier, in plaats van πρεσβεύων δέκατος, leezen moet πρεσβευτῶν δέκατος.

(*k*) Deze Attische Redenaar is minder bekend. Ook vindt men hem niet by RUHNKEN in de *Hist. Cr. Oratt.*

ten. „ Het eerſte, zeide hy, ſtrekte tot eere van een *Sophist*; het tweede van eene *Vrouw*: het derde was goed vóor eene *Spongie!* Voor een' Koning ſtak in dat alles niets, dat lof verdiende."

Wanneer, vervolgens, de loop der zaaken op het losbreeken uitkwam van den Oorlog, daar PHILIPPUS niet rusten kon, en DEMOSTHENES de Athenienſers geſtaadig tegen hem in het harnasch joeg, was zyn eerſte werk, dat hy zyne Medeburgers aanzettede tot den tocht tegen *Euboea* (*l*), het geen door zekere Dwingelanden t'onder was gebracht, ten behoeve van PHILIPPUS. Het Volksbeſluit, derhalven, hier toe, op voordracht van DEMOSTHENES zynde doorgegaan, ſtaken de Athenienſers naar dat Eiland over, en joegen de Macedoniers, en derzelver aanhang, daar uit. Het twééde, dat hy ondernam, was het toeſchikken van hulpe aan de *Byzantiers* en *Perinthiers*, die door PHILIPPUS beoorlogd wierden. Hy haalde, naamelyk, het Volk van Athene over, om den ouden wrok te laaten vaaren, en niet

(*l*) Nu *Negroponte*.

niet meer te gedenken aan het geen de evengenoemde Staaten hadden misdaan, ten tyde van den Oorlog met de Bondgenooten: maar Hulptroepen aan hun toe te schikken, waar door zy dan ook behouden wierden. Vervolgens in de hoedanigheid van Afgezant overal rond trekkende, en met de Grieken spreekende en hen door zyne redenen aanvuurende, bracht hy ze allen, eenige weinigen slechts uitgezonderd, tot opstand tegen PHILIPPUS: dermaate, dat 'er een Leger te zamen wierd gebracht van *vyftien duizend* Voetknechten en *twéé duizend* Ruiters, zonder de Stedelyke macht te rekenen, wordende de vereischte Geldsommen en Soldye voor de gehuurde Benden met de grootste bereidwilligheid byeen gedraagen. Hy was toen, volgens het verhaal van THEOPHRASTUS, dat CREOBYLUS, de *Demagoog*; wanneer de Bondgenooten vorderden, „ dat men naauwkeurig bepaalen zoude, wat elk voor zyn deel moest bydraagen," dat merkwaardig zeggen uitte; „ dat de Oorlog zich zo niet tot eene bepaalde Som liet voeren" (*m*).

Als

(*m*) Diergelyk gezegde vinden wy by PLUT. ook

Als nu de verwachtinge van geheel Griekenland ten sterksten gespannen was, wat hier van koomen zoude, en zeer vele Volken en Steden zich tot het Bondgenootschap vereenigd hadden; met naame, de *Euboeërs*, *Achaeërs*, *Corinthiers*, *Megarensen*, *Leucadiers*, en *Corcyraeërs*; bleef de bezwaarlykste stryd nog over voor DEMOSTHENES: te weeten die, om de *Thebaanen* tot het Bondgenootschap over te brengen, welker Land aan dat der Athenienseren grensde; die ook eene in den Oorlog geoeffende Krygsmagt hadden, en wegens hunne strydbaarheid onder de Grieken op dien tyd het meest beroemd waren. Het was, naamelyk, geen gemakkelyk werk, die Thebaanen, welke PHILIPPUS nog

ook aan anderen toegeschreeven. Zie het Lev. van CLEOMENES in ons X D. bl. 352, 353. en de Aantek. ald. — „ Belangende CROBYLUS, anders, en doorgaans, HEGESIPPUS genaamd, deze was de Vriend en Medestander van DEMOSTHENES in het Staatsbestier." BARTON. — Voor het overige hebben wy van zyn Gezegde den Sin slechts aangegeeven: wyl het figuurlyke daarin, ontleend van de Maat van Mondkost aan de Slaaven uitgedeeld, in onze Taal niet zo gemakkelyk uit te drukken was.

nog onlangs, in den *Phocischen* Oorlog, door vele gunstbewyzen aan zyne hand gewend had, van deszelfs party af te trekken; voornaamelyk, om dat, uit hoofde der aan een stootende grensen, 'er gestaadig tusschen de beide Volkeren bloedige Verschillen plaats hadden, welke telkens door nieuwe krakeelen en schermutzelingen wierden levendig gehouden.

Dan, niet tegenstaande dit alles, was PHILIPPUS, opgeblaazen door het voordeel by *Amphisfa* (*n*) behaald, niet zo ras op het onverwachtst op *Elatéa* aangevallen, en had zich meester gemaakt van *Phocis*; waar door de Athenienfers eene zo groote verslaagenheid trof, dat niemand het waagen dorst het Spreekgestoelte te beklimmen, of iets wist voort te brengen, maar elk uit raadeloosheid stilswygende ter neder zat; — of DEMOSTHENES, de eenigste die hier toe in staat was, trad te voorschyn, en ried, „ dat men zich ten naauw-

(*n*) Eene Stad der *Ozoliers*, in *Locris*. Zie STEPH. BYZ. V. en inzonderheid PAUSANIAS X B 38 h. bl. 895. *Elatéa* was de Hoofdstad van het Landschap *Phocis*.

naauwſten verbinden mogt met de Thebaanen!" Ook wist hy, verder, het Volk, naar zyne gewoonte, te bemoedigen en door hoope op te beuren: zo dat men ſtraks beſloot, hem met eenige anderen in Gezandſchap naar Thebe af te vaardigen; werwaarts ook PHILIPPUS, volgens het verhaal van MARSYAS (*o*), zyne Gezanten afzond, beſtaande in twéé *Macedoniers*, te weeten, AMYNTAS en CLEARCHUS: en even zo vele *Theſſaliers* (*p*), met naa-

(*o*) Deze Historieſchryver was met ALEXANDER, den Zoon van PHILIPPUS, opgevoed, en, even als hy, gebooren te *Pella*. Zyn Broeder was ANTIGONUS, een der Koningen, Opvolgers van ALEXANDER. — Hy ſchreef, onder anderen, XII Boeken van *Attiſche*, en X van *Macedoniſche* Gebeurtenisſen. Zie VOSSIUS de Hist. Gr. I, 10, 70 b. uit een van deze beide Werken is ontleend, het geen PLUT. hier verhaalt.

(*p*) Eigenlyk ſtaat 'er: DAOCHUS en THESSALUS, en THRASYDÆUS. Dan vele blyken wyzen uit, dat deze Leezinge bedorven is. Wy volgden die, welke door WOLF, REISKE en WYTTENBACH met recht is goedgekeurd. — Ondertusſchen mag men zich verwonderen, dat PLUT. hier, onder de afgezondene Redenaaren van PHILIPPUS, geen gewag maakt van PITHON. Van wien zie hier boven.

naame DAOCHUS en THRASYDÆUS, die de Redenen der Atheensche Afgevaardigden wederleggen moesten.

Welke nu de veiligste en voordeeligste Party om te kiezen was, dat was zeker voor de Thebaanen geen raadzel, daar elk de rampen van den Oorlog nog levendig voor oogen had, en de versche Wonden der Krygstochten tegen de Phocensen nog verre van geneezen waren. Dan de overtuigende kracht des Redenaars, (zo als THEOPOMPUS het beschryft) hunnen moed als door zekere Aanblaazinge ontvonkende, en hunne Eerzucht als in lichter laaie Vlamme zettende, overdekte, om zo te spreeken, al het overige met de dikste Duisternisse; dermaate, dat zy, door de redenen van DEMOSTHENES als in Geestdrift vervoerd, en aangezet tot het geen braaf en lofwaardig was, thans alle Vreeze, alle Nadenken; ook alle Verplichtinge ter zyde stelden (q).

Het

(q) De Lezing dezer plaats had door REISKE niet veranderd moeten worden. Den sin der woorden kan men uit het begin der Periode gemakkelyk opmaaken.

Het geen de Redenaar had uitgewerkt, ſcheen zo groot en luisterryk te zyn, dat PHILIPPUS aanſtonds zyne Herauten afzond, om over den Vrede, dien hy noodig ſcheen te hebben, te handelen: dat geheel Griekenland overeind ſtond in reikhalzende verwachtinge, wat de uitkomst dezer zaaken weezen zoude, en niet alleen de Krygsbevelhebbers, maar ook zelfs de *Bœotarchen* (*r*) zich bereidvaardig toonden, ter verrichtinge van dat gene, wat hun van DEMOSTHENES wierd opgelegd; die, ten dezen tyde, alle de Volksvergaderingen; zo wel die der Thebaanen, als der Athenienſeren, beſtierde; die ook by beide Volken even zeer bemind was, en de macht, welke hy in handen had, niet onrechtmaatig, noch onwaardiglyk, maar op de meest gepaste wys gebruikte: zo als het Verhaal van THEOPOMPUS blyken doet (*s*).

Dan eene zekere noodlottige invloed, door

(*r*) Zie het Leven van PELOPIDAS.

(*s*) De meesten hebben hunne Vertaalingen hier zo ingericht, dat het ſchyne, of THEOPOMPUS ten nadeele van DEMOSTHENES geſprooken had. Waar van wy het tegendeel meenen te moeten denken.

door de hoogere magt, zo het ſchynt (*t*), der Goden beſtierd, had, in den ommezwaai der dingen, dit tydſtip bepaald, om een einde te maaken aan de Vryheid van Griekenland, en deed alle gemaakte Toebereidzels jammerlyk te loor gaan. Ook ſcheenen toen vele Voortekenen de op handen zynde Gebeurtenisſen aan te kondigen; onder welke de PYTHIA (*u*) de ſchrikverwekkendſte Orakels voortbracht. Voorts zong men eene oude Voorzegginge, uit de *Sibylliniſche* Godſpraaken ontleend, en van dezen inhoud:

„ Slag by Thermódon! mogt ik verre van U zyn!
„ Men ziet (*v*) een *Arend* in de Lucht en Wolken zweeven.
„ Schreit d'*Overwonnen*; hy, *die won*, moet zelf ook ſneeven!"

De-

(*t*) ὡς ἔοικε. Wyl 'er hier aan den Volſin iets haperde, hebben DU SOUL, en anderen, geoordeeld, dat de partikel ὡς moest worden uitgedaan; maar even daardoor wordt eene uitdrukking, aan PLUT. zo zeer eigen, verminkt. Veiliger volgt men LAMBIN, door achter, (of *voor*) ἐναντιοῦσθαι intevullen δοκεῖ, het geen weggevallen was.

(*u*) De Priesteresſe van APOLLO, die te *Delphi* het Orakel bediende.

(*v*) In deze oude, zeer geheimſinnige, Godſpraak

Deze nu hier genoemde *Thermódon* wil men, dat eene kleine Rivier was, hier by ons te *Chaeronea* (*w*), uitloopende in den Vloed *Cephisus*. Doch wy kennen tegenwoordig, onder onze Stroomen, geenen, welke dus genoemd wordt; maar vermoeden, dat het Riviertje, het welk thans den naam van *Hæmon* draagt, en langs den Tempel van HERCULES vloeit, in dien tyd *Thermodon* heette, om dat de Grieken zich daar ter plaatze legerden. Deze kleine Vloed, gissen wy, wierd, wanneer de Slag al-

ſpraak meenen wy, dat elke Regel op zich zelven behoort te ſtaan, en de éérſte en twééde vooral niet te zamen gekoppeld worden, als of de Spreeker wenschte een *Arend* te worden, ten einde den Slag niet te zien! dat geheel verkeerd zou zyn: om dat de Arenden, in plaats van het Slagveld te vlieden, veeleer daar henen vergaderen. Vergel. MATTH. XXIV, 28. enz. — Waarop dan ook in het twééde Vers gedoeld wordt. Voorts moet men, met HIER. WOLF. deze Godſpraak niet verwarren met eene andere, bedoeld door ARISTOPH. in zyn Blyſp. *De Paarden*, v. 1010. Zie den *Scholiast* ald. — Het derde Vers wordt door PLUT. zelven in het vervolg verklaard.

(*w*) De Geboorte- en Woonplaats van PLUTARCHUS.

aldaar voorviel, met bloed en lyken opgevuld, en verwisselde, om deze reden, van benaaminge (*x*). De Geschiedschryver DURIS, evenwel, verzekert, dat de *Thermódon* geene Rivier was; maar dat eenige Lieden, bezig met het oprichten eener Tente, en om dezelve henen graavende, een klein steenen Standbeeld vonden, waar op door zekere Letters wierd aangeduid, dat het THERMODON was, die eene gewonde Amazone in zyne armen droeg: dat hier op eene andere, by elk bekende, Godspraak ziet, aldus luidende:

„ Toef,

(*x*) Onze Schryver heeft dit zyn Gevoelen, insgelyks, doch met korte woorden, verklaard in het Lev. van THESEUS, in ons I D. bl. 136, alwaar hy naar het Lev. van DEMOSTH. verwyst. Wy zien 'er uit, dat dit laatste vroeger was opgesteld, dan het eerste; schoon in de Uitgaven vooraan geplaatst. —— „ PAUSANIAS geeft de plaats, waar men, volgens hem, den *Thermódon* zoeken moet, zeer naauwkeurig op in de Beschryvinge van Bœotie [bl. 747]. „ *Boven* Glisas, zegt hy, *is een Berg*, Hypatus *genoemd, en daar op een Tempel en Standbeeld van* JUPITER, *toegenaamd* Hypatus. *De hier voorby vloeiende* Rivier, *of* Beek, *wordt* Thermódon *geheeten.*" *Fr. Vert.* —— Vergel. HERODOT. IX B. 42 h.

„ Toef, zwarte Vogel (y) tot *Thermódons* Slag!
Uw Maag
„ Zal dan te gast gaan op een' Oogst van Menschen
lyken."

Wat 'er nu, onder deze verschillende Verhaalen, eigentlyk van de zaak zy, valt moeielyk te schiften.

Belangende DEMOSTHENES; deze, zegt men, die zich ganschelyk verliet op de gewapende Legermagt der Grieken, en hoogen moed droeg op de onverschrokkenheid en goeden wil van zo talryke Benden, welke niets meer toonden te verlangen, dan om met den Vyand aan den gang te raaken, liet hun niet toe het oor te leenen aan Voorspellingen, of op de Priesters, die daar mede voor den dag kwamen, acht te geeven. Zelfs maakte hy de PYTHIA verdacht, haar beschuldigende, „ dat zy het hield met PHILIPPUS" (z). Hy wees de Thebaanen op hunnen EPAMINONDAS, en

(y) Versta *de Raaf*, zo greetig naar Menschenvleesch.

(z) CICERO de Divin. II B. 57 h. „ Demosthenes Φιλιππίζειν Pythiam *dicebat; id est quasi cum* Philippo *facere.*"

en de Athenienſers op PERICLES; als die diergelyke Godſpraaken voor dekmantels hielden van Lafhartigen, en gewoon waren hunne Ontwerpen, des niet tegenſtaande, even rustig door te zetten. Tot dus verre dan gedroeg hy zich als een rechtſchapen Man. Maar in den Slag zelven verrichtte hy niets, dat loffelyk was, of overeenkomst had met zyne Woorden; in tegendeel, hy overlaadde zich met ſchande, door uit zyne Gelederen weg te loopen, en zyne Wapenen van zich te werpen (*a*), zonder zelfs, gelyk PYTHEAS zeide, zich te ſchaamen voor het Opſchrift van zyn Schild! want daarop ſtond met Gouden Letteren geſchreeven: „ AAN HET GOED GELUK! (*b*)

Wat

(*a*) Dit was by de Grieken eene onuitwischbaare Schande, en wierden de zodanigen, by uitneemendheid, ῥιψάσπιδες genoemd DEMOSTHENES gebruikte, ter zyner verſchooninge, de Spreuk, vervat in het bekende Jambisch Vers:

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

„ De Man, die vlucht, kan nog eens vechten!" Zie GELLIUS XVII B. 21 h.

(*b*) Een gewoon Formulier by de Grieken, ge-

Wat PHILIPPUS betreft, deze gedroeg zich wel, voort na den Slag, als iemand, die uitgelaaten was van blydschap over de behaalde Zege. Hy dronk zich dronken, en begaf zich in dien toestand als in optocht met Musiek naar het Slagveld, om het getal der Gesneuvelden in aanschouw te neemen. Daar deunde hy het begin op van het Atheensche Volksbesluit, genomen op voorstel van DEMOSTHENES, dus luidende: „ DEMOSTHENES, *de Zoon van* DEMOSTHENES, *uit de Burgt* Pæania (*c*), *heeft voorgesteld als volgt.*" waar van hy een soort van Liedjen maakte, terwyl hy onder het bespottend zingen van het zelve de maat klapte (*d*): maar vervolgens,

gebruikt wordende tot een goed Voorteken voor de eene of andere Onderneeminge; zo als by de Romeinen: *Quod felix faustumque sit.* Het komt dikwyls in de Griekſche *Opschriften* voor.

(*c*) 'Er waren in Attica twéé Burgten van dezen naam, te weeten, *Opper-* en *Neder-Pæania.* Zie CORSINI Fast. Att. P. 1, p. 240, 241.

(*d*) In den Griekschen Text staat het uitgedrukt, hoe hy het genoemde Volksbesluit in Versenmaat bracht, en als tot een Liedjen maakte; dat wy bekennen in het Nederduitsch niet te hebben kunnen doen.

gens, toen hy ontnuchterd was, en zyne gedachten gaan liet over de grootheid van het gevaar, waarin hy zich bevonden had, ging hem eene koude rilling over, op het

O be-

doen. —— Voorts verdient het te worden opgemerkt, dat 'er hier eene schynstrydigheid plaats heeft tusschen PLUT. en andere Geschiedschryvers, die verhaalen, dat PHILIPPUS zich, na de Overwinninge, met de uiterste gemaatigdheid gedraagen hebbe. Wy zyn geneigd te gelooven, dat men aan beide zyden waarheid spreekt. Dat PHILIPPUS een stevige Drinker was, hebben wy hier voor gezien. Ook schynt het Macedonisch Hof van ouds hier voor beroemd te zyn geweest, en ALEXANDER voerde dit ten toppunt! Heeft men verder het Karakter van PHILIPPUS uit de Geschiedenis leeren kennen, dan zal men gereedelyk instemmen, dat eene zodanige Beschimping in hem, vooral dronken zynde, gemakkelyk heeft kunnen vallen. Dat voorts deze Broosdronkenheid overging tot Gemaatigdheid, mag men toeschryven aan de scherpe Les, welke, volgens het Verhaal van DIODORUS SIC. XVI B. bl. 555, aan PHILIPPUS, te midden van zyn dronken en balddaadig omzwieren, gegeeven wierd door den Redenaar DEMADES, welke zich onder de Gevangenen bevond: „ *Het Geluk*, voerde hy den Koning te gemoet, *had het U in handen gegeeven, om den rol te speelen van* AGAMEMNON; *en, ondertusschen, speelt gy dien van* THERSITES!"

bezef van het ontzachlyk vermogen des Redenaars, die hem daar toe had gebracht, dat hy voor éénen enkélen dag, of slechts een gering gedeelte van denzelven, wezenlyk gevaar moest loopen om Heerschappy en Leven te verliezen! Zelfs drong de Roem van DEMOSTHENES door tot den Koning der Persen, welke Brieven aan zyne Satrapen (e) afzond, inhoudende bevel, „ om Geschenken in Geld aan hem toe te „schikken, en hem, onder alle Grieken, „het meest te vereeren en in het oog te „houden, als den Man, die in staat was „den Macedonier door Krygsbeweegingen „en Onlusten in Griekenland op te houden „en de handen vol werks te geeven." Het geheim dezer onderhandelingen ontdekte ALEXANDER lang daar na, wanneer hy te *Sardes* de Brieven vond van DEMOSTHENES, nevens de geschreevene Aantekeningen der Koninklyke Bevelhebberen, waarin de grootte der Sommen, aan hem verstrekt, gemeld stonden.

Na

(e) In een Handschrift vindt men hier bygevoegd „*van de Zeekant*. dat DU SOUL aanneemt.

Na dat deze Ramp den Grieken (*f*) wedervaaren was, wendden de Redenaars, gewoon DEMOSTHENES in Staatszaaken te wederſtreeven, en die zich voor lieten ſtaan, dat zy hem nu lichtelyk zouden kunnen vertreeden, al hunne Kunst en Vermogen aan om hem tot het doen van Rekenſchap te dwingen, en door Beſchuldigingen in Rechten te vervolgen: dan het Volk ontſloeg hem niet alleen daar van, maar voer ook voort hem te vereeren, en op te roepen, om, even als te vooren, het Gemeenebest met zynen Raad te dienen; aangezien zy hem hielden voor een' waaren Beminnaar van zyn Vaderland. Dit ging zelfs zo ver, dat, wanneer de Beenderen der Geſneuvelden van het Slagveld, by *Chæronea*, naar Attica waren overgevoerd, en aldaar begraaven, men het aan DEMOSTHENES opdroeg, om de Lyk- en Lofrede

(*f*) Niet alleen den Athenienſeren en Boeotiers; maar alle Grieken, ook die in het Macedonisch Leger dienden, en dus deel aan de Zege hadden. Want deze Slag maakte een einde aan de Vryheid van alle Griekſche Staaten, die allen onder de Macedoniſche Overheerſching geraakten.

rede op deze braave Lieden te houden „ Niet (om den tragischen Styl van THEOPOMPUS in dit Verhaal te volgen) dat de Atheniensers zich in het ongeluk, hun overgekoomen, laag en verachtelyk gedroegen! maar het Volk toonde, door het grootelyks vereeren en onderscheiden van den *Raadgeever*, geheel geen Berouw te hebben over het volgen van deszelfs Raad."

DEMOSTHENES nam het doen dezer Lykrede wel op zich (g), maar hy waagde het vervolgens niet, om zynen naam vooraan in het begin der Volksbesluiten, op zyn voorstel genomen, te plaatzen. Hy gebruikte daartoe die van zyne Vrienden, den eenen na den anderen, zynen eigenen Geleigeest (*h*) hier door voor ongelukkig, en zyn Levens Lot als rampspoedig verklaarende: tot

(g) Men vindt onder de Redevoeringen van DEMOSTHENES nog eene hier toe betrekkelyk; doch dezelve wierd reeds door de Ouden, als DIONYS. HAL. LIBANIUS, PHOTIUS, voor onecht gehouden.

(*h*) Volgens de leer der Ouden viel aan ieder Mensch een GELEIGEEST te beurt; die alle zyne daaden bestierde: maar de een trof eenen *Gelukkigen*, de ander eenen *Ongelukkigen!*

tot dat hy weder moed kreeg na den dood van PHILIPPUS; die van kant raakte, na dat hy zyne Zegepraal by Chæronea niet lang had overleefd, zo als zulks by het laatste Vers van de bovengemelde Godspraak was voorspeld:

„ Schreit d'Overwonnen: hy, die won, moet zelf ook sneeven!"

Van dit overlyden nu van PHILIPPUS kreeg DEMOSTHENES heimelyk kennis. — Daar hy nu zich voorgesteld had de Atheniensers voor het vervolg goeden moed in te boezemen, begaf hy zich met een vrolyk Gelaat naar de Raadsvergaderinge, den schyn aanneemende, als of hy eenen Droom had gehad, waar uit men een groot Geluk voor de Atheniensers verwachten mogt! Het duurde niet lang, of de Boden met de tyding van den dood van PHILIPPUS kwamen aan; waarop men straks besloot, uit hoofde van dit goed nieuws, openbaare Offerhanden te offeren, en voor PAUSANIAS (*i*) eene Eerekroon beschikte. DEMO-

(*i*) Die PHILIPPUS had omgebracht. Zie het Lev. van ALEXANDER, in ons IX D. bl. 42.

MOSTHENES trad by deze gelegenheid te voorſchyn in een koſtelyk Gewaad, en met de Kroon op het hoofd (*k*), niet tegenſtaande het pas *ſeven* dagen geleeden was, dat zyne Dogter was geſtorven; zo als ÆSCHINES verzekert (*l*), die ter dezer oorzaake ten nadeele van hem ſpreekt, en hem van gebrek aan genegenheid omtrent zyne Kinderen beſchuldigt; daar hy zelf veel eer voor laf en weekhartig moet gehouden worden, in zo verre hy het huilen en misbaar maaken rekent voor bewyzen van een zachtaartig en Kinderminnend gemoed; en het be-

(*k*) Het een en ander waren, Tekenen van overgroote Vreugde.

(*l*) In de Redevoeringe tegen CTESIPHON, bl. 285, B. — CICERO *Tusc. Quæst.* III B. 26 h. „ *Hæc omnia faciunt, opinantes ita fiere oportere.* Itaque *et* Æſchines *in* Demosthenem *invehitur, quod is ſeptimo die post* Filiæ *mortem hostias immolasſet. At quam rhetorice! quam copioſe! — quas ſententias colligit? quæ verba contorquet? ut liceré quidvis* Rhetori *intelligas: quæ nemo probaret, niſi inſitum illud in animis haberemus, omnes bonos interitu ſuorum quam gravisſime moerere oportere.*" — Wy dachten deze geheele plaats af te moeten ſchryven, om dat zy het geen verder by PLUT. volgt, ook aanmerkelyk toelicht.

bedaard en gelaaten draagen van soortgelyke Sterfgevallen tot verwyt doet strekken. Wat my belangt; het is 'er wel zeer verre van daan, dat ik zeggen zou, dat de Atheniensers zich pryselyk gedroegen, toen zy Kransen gingen draagen, of ook den Goden Offerhanden toebrachten, wegens den dood van eenen Koning, die zich jegens hen, zyne overwonnene Vyanden, te midden van zyne Zegepraal, zo vriendelyk en menschlievend had gedraagen! (*m*) Want, be-

(*m*) „ Het Gevoelen, hier door onzen Schryver voorgedraagen, doet hem eer. — Het is onmenschelyk en laag zich te verheugen over den dood van eenen Vyand; niet alleen van eenen Goedaardigen en Toegeevenden; maar ook van eenen Wreeden en Onrechtvaardigen Vyand! Ik verwonder my, dat PLUT. by deze gelegenheid geen gebruik heeft gemaakt van die schoone plaats van HOMERUS, voorkoomende in het XXII B. der *Odyssea*. (Odysf. X, v. 408.) Daar schreeuwde EURYCLEA het uit van vreugde, wanneer zy ULYSSES als Overwinnaar vond, omringd van de Lyken der verslaagene Vervolgeren van PENELOPE. Maar ULYSSES zelf gaat haar daarin te keer. „ *Moeder! zegt hy, beteugel die uitbundige Vreugde. Wilt gy blyde zyn, wees het heimelyk by u zelve. Wy vertoornen de Goden, wanneer wy over verslaagene Vyanden juichen!*" *Fr. Vert.*

behalven dat men, dus doende, de Wraak-Godin tegen zich gaande maakt, zo is het ook ten uiterften laag, den levenden wel op alle wyzen te vleien, en zelfs te befchenken met het Burgerfchap; maar zo dra de Man omkomt, en wel door de handen van eenen anderen, dan zyne blydfchap niet te kunnen maatigen, maar den dooden te befpotten, en een Triumflied aan te heffen, even als of men zelf het Heldenftuk bedreeven had! — doch dat DEMOSTHENES, zyn huisfelyk Ongeval, te gelyk met alle Traanen en Weeklachten aan de Vrouwen overlaatende, dat gene deed, het welk hy dienftig rekende voor het Gemeenebest, zulks pryze ik, en houd het voor het bedryf van een ftaatkundig en mannelyk Gemoed, wanneer zodanig een, zich ftandvastig houdende aan het gemeen Belang, en zyne huisfelyke Tegenfpoeden of Genoegens ftellende beneden die van den Staat, zyne Waardigheid weet te handhaaven: beter zelfs, dan de Tooneelfpeelders hunne Rollen van Koningen, of Dwingelanden; als welken wy in de Schouwburgen noch fchreien zien, noch lacchen, zo als het hun zelven gelust, maar zo als en Spel, en Onderwerp het vorderen. Boven.

vendien, zo het behoorlyk is, dat men eenen ongelukkigen bedroefden niet verwaarlooze, noch hem zonder troost in zyne droefheid liggen laate, maar hem veeleer opbeurende redenen toespreeke, ten einde zyne Gedachten tot aangenaamer dingen af te leiden; even eens als die gene te werk gaan, welke aan Zeeroogigen den raad geeven, dat zy hun gezicht moeten afwenden van dingen, die schitteren, en de lichtstraalen te rugge kaatzen: maar het zelve liever op groene en zachte kleuren moeten vestigen: — waar toch van daan zou iemand beteren troost weeten af te leiden, dan, wanneer het den Vaderlande wel gaat, in den algemeenen Voorspoed (*n*) eene tempering te zoeken voor huisselyke rampen, en zo door het goede het kwaade te doen vergeeten. — Dus verre lieten wy ons vervoeren, om over dit Stuk wat breeder uit te weiden, doordien wy opmerkten, dat de redenen van ÆSCHINES veler harten week maakten en tot het uitstorten van verwyfde klachten misleidden.

De

(*n*) Wy volgden hier de verbeterde Lezinge εὐτυχούσης, voor ἀτυχούσης, nevens de aanvullinge van WYTTENBACH.

De Staaten van Griekenland, opgestookt door DEMOSTHENES, verbonden zich thans op nieuw. De Thebaanen, door hem van Wapenen voorzien, belegerden de Bezettinge (o) in de Burgt, en doodden 'er velen van; terwyl de Atheniensers, als den Oorlog met hun zullende voeren, zich wapenden. DEMOSTHENES zelf regeerde op het Spreekgestoelte, en zond Brieven af naar klein Asie aan de Koninklyke Bevelhebbers, trachtende den Oorlog van daar te verwekken tegen ALEXANDER, dien hy een' *Jongen*, en onbedreeven *Slechthoofd* (p) noemde. Doch toen de-

(o) Niet van de *Lacedæmoniers*, zo als wy vertaald vinden door DACIER: maar van de *Macedoniers!*

(p) Μαργίτην. *Margites.* Wanneer DEMOSTHENES ALEXANDER eenen *Margites* noemt, doelt hy op den MARGITES van HOMERUS; deze, naamelyk, had in zyne Jeugd een Gedicht vervaardigd, dat naderhand verlooren is gegaan, waarin hy onder dezen naam (van *Margites*) iemand ten toon stelt, die *wel vele dingen in zyn hoofd had; maar alles verkeerd en kwalyk begreep*, en dus *tot niets bekwaam was.* Wy hebben in het breede over dit Gedicht gesprooken in eene Aantek. op de Levens van

deze, de zaaken van het Ryk te huis beschikt hebbende, aan het hoofd van zyne Legermacht verscheen in Boeötie, veranderde de fiere stoutheid der Athenienseren ras in Verslagenheid, en het yvervuur van DEMOSTHENES verflaauwde. De Thebaanen, door hen in deze verlegenheid verlaaten, moesten vechten op zich zelven, met dat gevolg, dat hunne Stad verwoest wierd. Te Athene wierd men nu, in den algemeenen nood en schrik, te raade, DEMOSTHENES onder anderen als Afgezant naar ALEXANDER af te vaardigen. Deze vertrok ook werkelyk, in gezelschap van zyne Medegezanten: maar onderweg, toen men gekoomen was op den Berg *Cithæron*, met vreeze bevangen voor des jongen Konings gramschap, verliet hy dezelve, en keerde te rug. Voort daarop zond ALEXANDER naar Athene, eisschende (*q*), dat 'er van de Demagogen een

van HOMERUS, het eerst uitgegeeven door ALLATIUS.

(*q*) ἐξῄτει, zo als WOLF reeds met vertrouwen verbeterde (in plaats van ἐζήτει) voor dat die Lezing door een Handschrift bevestigd wierd.

een getal (zo IDOMENEUS en DURIS zeggen) van *Tien*; of (zo de meeste en geachtste Geschiedschryvers verzekeren) van *Acht*, aan hem zouden uitgeleverd worden; met naame DEMOSTHENES, POLYEUCTUS, EPHIALTES, LYCURGUS, MOEROCLES, DAMON, CALLISTHENES, CHARIDEMUS. By deze gelegenheid was het, dat DEMOSTHENES, voor het Volk de Fabel verhaald hebbende van de *Schaapen*, „ hoe zy de *Honden* aan de *Wolven* overgaven;" zich zelven, en zyne Vrienden vergeleek by de Honden, om dat zy het Volk beschermden, maar ALEXANDER, den Macedonier, den *konkgerigen* (r) *Wolf* noemde. Hy voegde 'er nog eene andere Gelykenisse by: „ *Even eens*, zeide hy, *als wy zien, dat de Kooplieden te werk gaan, wen zy, hunne Monsters in een klein Napjen* (s) *rond draagende, door het vertoonen van eenige wei-* ni-

(r) Eig. den *eenloopenden*.

(s) De *Koorn-* of *Graankoopers*, hier bedoeld, gebruiken thans geene *Napjens* tot hunne *Monsters*, maar *Sakjens*; zo als bekend is.

nige Graankorrels eene geheele Menigte verkoopen; juist zo zult Gyl. wanneer Gy ons weinigen overgeeft, ook tevens, zonder dat Gy 'er om denkt, U zelven altemaal overgeeven!" Deze Byzonderheden heeft ARISTOBULUS (*t*), de *Casandrenser*, in zyn Geschiedverhaal opgetekend. — Als nu de Atheniensers hier over raadpleegden, en niet wisten, waar toe zy besluiten zouden, maakte DEMADES een einde aan de verlegenheid. Hy ontving naamelyk van de Opgeëischten V Talenten, en beloofde, op zyne beurt, als Afgezant naar den Koning te gaan, en hem ten hunnen opzichte te verbidden: het zy dan, dat hy zich vertrouwde op ALEXANDERS Vriendschap; of dat hy hem verzadigd hoopte te vinden, eveneens als een Leeuw, die zad is

(*t*) Dezen Geschiedschryver vonden wy reeds meermaalen aangehaald in het Lev. van ALEXANDER, evenwel zonder den Bynaam, welke aanwyst, dat hy gebooren was te *Casandréa*, eene Stad van Macedonie, nog heden onder dien naam bekend. Zie verder van hem VOSS. *de Histor. Gr.* p. 71, 72. FABRIC. *Bibl. Gr.* Vol. II, p. 210.

is van den verſcheurden roof (*u*). En indedaad, hy haalde den Koning over, verwierf voor DEMOSTHENES en de overigen vergiffenisſe, en bevredigde ALEXANDER met Athene.

Na dat deze vertrokken was, ſpeelden DEMADES en de zynen (*v*) den meester, en DEMOSTHENES had niets te zeggen. Toen,

(*u*) Deze Vergelykinge van ALEXANDER met een *verzadigden Leeuw* moet haare verklaaringe vinden in de pas gebeurde *verwoestinge van Thebe*, en was ook reeds in het voorgaande door PLUT. gebruikt. Zie het Lev. van ALEXANDER in ons IX D. bl. 51.

(*v*) Eigentlyk ſtaat 'er ſlechts *οὗτοι. deze*, waarom REISKE vroeg, „ *wie dat waren*? en 'er by deed, „ dat de *Athenienſers*, die het *met de Macedoniers* hielden, hier ſcheenen bedoeld te worden." — Het *Voornaamwoord*, zo even gemeld, wyst zonder twyffel op het naastvoorgaande; waar wy, niettemin, DEMADES maar alléén vermeld vinden. PLUT. ſchreef dus niet naauwkeurig! maar zeker is het, dat hy DEMADES, en de andere Macedonisch-Gezinde *Redenaaren* op het oog heeft. Waarom wy geene zwaarigheid hebben gemaakt, dit in onze Vertaalinge uit te drukken.

Toen, echter, AGIS, de Spartaan (*w*), zich in beweeging ſtelde, geraakte hy ook voor eenen korten tyd wederom in beweeginge; maar doordien de Athenienſers niet mede opſtonden, en AGIS ſpoedig de nederlaag kreeg, dook hy ook, ziende de magt der Lacedæmoniers vernietigd, wederom in zyn nest. In dit tydſtip geraakte het Pleitgeding aan den gang tegen CTESIPHON, *over de Kroon* (*x*), het welk reeds

(*w*) Terwyl ALEXANDER DARIUS beoorloogde, deed de Koning van Sparta, AGIS, nog eene pooging, om de Grieken van het Macedoniſche Juk te bevryden. Doch hy was niet beſtand tegen de geoeffende Benden van ANTIPATER, die in Macedonie achtergelaaten was.

(*x*) „ DEMOSTHENES had op zyne kosten de Muuren van Athene doen herſtellen. Het Volk, zyne erkentenis daar voor betuigen willende, vereerde hem met eene Gouden Kroon, volgens een Beſluit, opgeſteld door CTESIPHON. ÆSCHINES, jaloers over deze vereeringe van zynen Mededinger, beſtreed dat *Decreet* van CTESIPHON. Dit Geding wierd met grooten omſlag bepleit. DEMOSTHENES behaalde door zyne Welſpreekendheid de Overwinninge. Wy hebben nog zyne Redevoeringe: *over de* Kroon, een gansch volkoo

reeds aanhankelyk was gemaakt onder het Opper-Archonschap van CHÆRONDES, een weinig vroeger, dan de Veldslag by *Chæronea* voorviel; maar waar over de uitspraak eerst *tien* jaaren laater plaats had, wanneer ARISTOPHON eerste Archon was; hebbende het zelve boven alle andere openbaare Pleitgedingen groot gerucht gemaakt, zo wel uit hoofde van het aanzien en den roem der Redenaaren (y), als wegens het edelmoedig gedrag der Rechteren, welke hunne stemmen geensins uitbrachten naar den sin der Vervolgeren van DEMOSTHENES, offchoon dezelve, om dat zy het met de Macedoniers hielden, thans de bovenliggende partye uitmaakten; maar, integendeel, hem op eene zo vereerende wyze vryspraken, dat ÆSCHINES nog niet eens

koomen Meesterstuk!" *Fr. Vert.* — PALMERIUS en DACIER maaken uit de *Olympiaden*, en *Archontenlyst* op, dat hier eene misrekening is, en men, voor X, VIII Jaaren tydverloop tusschen beiden stellen moet. BARTON is van andere Gedachten. Wy zullen ons in dit Tydrekenkundig verschil niet verdiepen.

(y) DEMOSTHENES en ÆSCHINES.

eens het *vyfde* gedeelte der Stemmen wegdroeg (z). Deze ging, overzulks, op staande voet henen en verliet de Stad, slytende vervolgens zyn leven op het Eiland *Rhodus*, of in *klein Asie*, alwaar hy in de Redeneerkonst lessen gaf.

Niet lang daar na kwam HARPALUS uit Asien te Athene aan (a), weggeloopen zynde van ALEXANDER, vooreerst, om dat hy zich door zyne ongeregelde Levenswyze, aan verscheidene slechte daaden, schuldig kende: vervolgens ook, om dat het wreed gedrag zyns Meesters omtrent zyne Gunstelingen hem bevreesd maakte. Deze dan de toevlucht genomen hebbende tot

(z) „Dit was tot groote schande. De Beschuldiger moest de helft der Stemmen, en daarenboven nog het vyfde gedeelte van de andere helft voor zich hebben. Anders verviel hy in eene Boete van *duizend Drachmen*." *Fr. Vert.*

(a) „HARPALUS, door ALEXANDER als Bevelhebber te Babylon gelaaten, had, op de buitenspoorigste wyze de onmeetelyke Rykdommen, zyner bezorginge toevertrouwd, verkwist, zich aan allerlei weelde en dartelheid overgeevende, op de veronderstelling, dat ALEXANDER nimmer zou we-

tot het Atheensche Volk, en zich met zyne Schatten en Schepen in deszelfs handen overgeevende, vond de overige Redenaaren; die groote en begeerige oogen op den medegebrachten Rykdom floegen, ftraks gereed om hem te helpen, en de Athenienfers aan te raaden, om dezen Smeekeling op en aan te neemen, en voor zyn behoud te zorgen. Alleen DEMOSTHENES ried hun, in het eerst, „ om HARPALUS weg te jaagen, en zich wel te wachten van het Gemeenebest, zonder eenige noodzaakelykheid, ja, door een onrechtvaardig bedryf, in eenen Oorlog in te wikkelen!" Dan, weinige dagen daarna, wanneer de medegebrachte goederen van HARPALUS wierden onderzocht en opgefchreeven, zag deze, dat de

wederkeeren, om hem rekenfchap af te vorderen. Doch, in het einde, kennis krygende van diens aankomst, en van de ftrengheid, waarmede hy andere plichtfchendige Landvoogden behandeld had, verliet hy zyn post, en vertrok, *vyf duizend* Talenten, het overfchot des voorigen Rykdoms, met zich neemende, na Athene." *Fr. Vert.* vergeleeken met ROBERTS. Gefch. van Griekenland, II D. bl. 302.

de Redenaar een zonderling behaagen ſchepte in een' Koninklyken Beker, en het Graveerſel daar van, en fraai Fatſoen met de uiterſte naauwkeurigheid opnam. Hy verzocht hem daarop, „ dit kostbaar ſtuk eens op de hand te weegen, en te voelen, hoe zwaar het wel aan Goud was!" Toen nu DEMOSTHENES zich over deszelfs gewicht verwonderde, en vroeg: „ hoe veel deze Beker wel haalen zoude?" antwoordde HARPALUS met eenen glimlach: „ *Hy zal voor U XX Talenten haalen!*" De nacht kwam ſpoedig aan; en DEMOSTHENES ontving den Beker met de XX Talenten. HARPALUS, naamelyk, was 'er onbedenkelyk loos op, om uit het gelaat (b) eenes Gouddorſtigen; uit het opſparren, en den ſlag zyner oogen uit te vorſchen, wat 'er binnen ſchuilde. Ook was DEMOSTHENES tegen deze verzoekinge geensſins beſtand: maar liet zich, getroffen door het Geſchenk, en, als het ware, te gelyk met hetzelve eene Bezetting binnen gekreegen hebbende, aanſtonds winnen voor HARPA-

LUS

(b) ὄψει, niet ὄψιν, dat de gewoone Leezing is.

LUS. Hier van daan dan, dat hy des anderen daags ter Volksvergaderinge verscheen, den hals ter deeg met wolle en windzelen omwonden hebbende: en wanneer het Volk begeerde, dat hy op zou staan, en zyn gevoelen zeggen; door tekenen aanduidde, „ dat hy zyne stem kwyt was!" Dan de Spotters zeiden daarop geestig: „ dat de Volksredenaar dien nacht niet door eene *Keelbenaauwinge*, maar door eene *Geldbenaauwinge* overvallen was!" Kort daarop wierd elk gewaar, hoe het toe was gegaan met het geeven van het Geschenk: en wanneer DEMOSTHENES zich hieromtrent verdeedigen wilde, en de Menigte overtuigen (*c*), liet men hem niet toe te spreeken, maar toonde zich ten hoogsten tegen hem verbitterd. By deze ongestuimigheid des Volks gebeurde het, dat 'er iemand op-

(*c*) Volgens PAUSANIAS, II B. h. 33. bl. 190, schynt DEMOSTHENES nog al iets ter zyner verdeediginge te hebben kunnen zeggen, en anderen dezelve ook ter hand genomen te hebben. Immers deze Schryver schynt hem voor onschuldig te houden. Zo doet ook LUCIANUS in *Encom. DEMOSTHEN.*

opſtond, en ſpottende zeide: „ *Hoe, Atheniënſers! zult Gy naar hem niet luisteren, die den Beker heeft?* (*d*) HARPALUS wierd daarop voort uit de Stad weggezonden, en de Redenaars, vreezende, dat men hun rekeninge afvorderen zou van de geroofde Schatten, beraamden een geſtreng onderzoek, waar by men, rondgaande, alle huizen doorzocht, behalven dat van CALLICLES, den Zoon van ARRHENIDES (*e*). Het huis, naamelyk, van dezen lieten zy niet toe door te zoeken, om dat hy eerst nieuwelings getrouwd, en de jonge Vrouw daar binnen was. Deze omſtandigheden verhaalt THEOPOMPUS.

DE-

(*d*) Dit zeggen wordt zeer wel verklaard in eene oude Randtekening, in zeker Handſchrift gevonden, en aldus luidende: „ *Dit ziet daarop, dat by de Gastmaalen die gene, welke den Beker in de hand hadden, Liedjens moesten zingen, die men* Scolia *noemt.*" — Zulke *Scolia*, of *Vaudevilles*, koomen ons nog voor by ATHENÆUS, enz. — Het was behoorlyk, dat de overige Gasten dan naar den Zingenden luisterden.

(*e*) Wy vonden reeds van dezen CALLICLES meldinge in het Lev. van PHOCION, of ons voorgaande X Deel, bl. 29.

DEMOSTHENES, van zynen kant, zich hier tegen verzettende, deed het Voorſtel tot een Volksbeſluit, „ dat het onderzoek over deze geheele zaak zou worden opgedraagen aan den *Areopagitiſchen Raad*, en dat die gene geſtraft zouden worden, welken deze Vierſchaar ſchuldig zou bevinden." Toen hy nu zelf onder de eerſten was, die door gemelden Raad veroordeeld wierden, verſcheen hy wel voor het Gericht, maar wierd, doordien hy verweezen was tot eene Boete van niet minder dan L Talenten, weggeleid naar de Gevangenis; waar uit men, echter, wil, dat hy, en uit ſchaamte over de ſchandelykheid van het Feit, waarom hy veroordeeld was; en, doordien hy, wegens Lichaams zwakheid, niet verdraagen kon opgeſlooten te zitten (*f*), te ontkoomen wist; daar aan eenigen zyn voorneemen tot de vlucht onbekend bleef, en anderen hem, door hetzelve bedekt te houden, hier toe behulpzaam waren. Men verhaalt, dat hy, in zyne vlucht, nog niet verre

(*f*) Deze laatſte reden geeft hy zelf op in zyne *Brieven*.

verre van de Stad gevorderd was, of hy bemerkte, dat hem eenige Burgers, die aan de tegenovergestelde party waren toegedaan, vervolgden, en wilde zich, overzulks, verschuilen: maar wanneer die zelfde Lieden hem riepen by zynen naam, en, nader by gekoomen zynde, op hem begeerden, „dat hy Reisgeld van hun mogt aanneemen, als waar toe zy opzettelyk penningen van huis hadden medegebracht," en verzekerden, „dat dit de eenige reden was geweest, waarom zy hem gevolgd waren;" terwyl zy hem tevens aanspoorden om goeden moed te hebben, en zich het geen 'er gebeurd was, niet al te zeer aan te trekken; ving hy aan nog luider weeklaagen aan te heffen, en te zeggen: „*Hoe is het mogelyk, dat* „*ik my dit niet aan zou trekken, daar ik* „*eene Stad verlaat, waar in de Vyanden* „*dusdanig zyn, dat men in andere Ste-* „*den naauwelyks zodanige Vrienden zoude* „*kunnen vinden!*" (g) En, in de daad! hy

(g) „Men heeft dit zeggen, zo wel als de geheele Gebeurtenis ook toegeschreeven aan ÆSCHINES, en

hy droeg zyn Ballingſchap ten hoogſten kleinmoedig, veelal op *Ægine*, of te *Troe-*

zen

en wel in dier voege, dat het nog meer ſtrekte tot eere van DEMOSTHENES. Men verhaalt, naamelyk, dat ÆSCHINES het Geding verlooren hebbende *over de Kroon* (zie hier boven) en Athene verlaatende, om zich naar *Rhodus* te begeeven, DEMOSTHENES zich te Paard zettede, en hem achtervolgde: dat ÆSCHINES hem ontwaar wordende zich verlooren achtte; maar dat DEMOSTHENES, genaderd zynde, hem aanſprak met de taal van een edelmoedig Vriend, en hem een *Talent* aan geld ter hand ſtelde, om zich daarmede op zyne vlucht te helpen: dat ÆSCHINES toen die ſchoone Woorden uitte, welke wy hier vermeld vinden. Ik wenschte wel, ter liefde van DEMOSTHENES, dat men aan dit Verhaal geloof mogt ſlaan. Want het is veel roemwaardiger fraaie daaden te doen, dan fraaie woorden te uiten. Dan zo men zich hier aan houden moest had PLUT. het zeker niet vergeeten. Ook is het gezach, waar op het ſteunt, geenſins te vertrouwen. Men treft het nergens aan, dan in de zogenaamde *Bibliotheek*, of Uittrekzelen van PHOTIUS [n. 265]. Dan met zulke Verzamelaars moet men voorzichtig omgaan! Zy voegen dikwerf, uit gebrek aan geheugen, of andere oorzaaken, dingen byeen, die onderſcheiden zyn. Wel is waar, dat in de *Levens der X Redenaaren*, welke men in het IIde D. der Werken van PLUT. aantreft, geleezen

wordt,

zen nederzittende, en van daar met betraande oogen naar Attica henen ziende. Ook worden 'er eenige hem weinig voegende Uitdrukkingen gemeld, die men wil, dat hy zou gebezigd hebben, en welke niet zeer overeenkomstig waren met de Volksbehaagen, de Grootspraak te Athene door hem op het Spreekgestoelte gebruikt. Men zegt, naamelyk, dat hy, genoodzaakt zynde de Stad te verlaaten, zich onder weg omkeerende, de handen naar de Burgt zou uitgestrekt, en uitgeroepen hebben: „ O MINERVA! „ *Bescherm-Godin van Athene! hoe komt* „ *het dog, dat gy vermaak kunt scheppen* „ *in die* drie *allerhaatelykste Dieren; den* „ Nachtuil, *den* Draak, *en het* Volk?" — Ook ontried hy de Jongelingen, die tot hem kwamen, en zynen omgang zochten, zich aan Staatszaaken en het Volksbestier over te geeven, zeggende, „ dat byaldien hem,

wordt, dat DEMOSTHENES ÆSCHINES by zyn uitwyken volgde, hem vertroostte, en met een Talent aan geld voorzag. Maar verder wordt daar niets by gedaan. — Daar nu PLUT. hier ter plaatze geen woord van dit alles rept, overtuigt dit my, dat de genoemde *Levens der X Redenaaren* van eene andere hand herkomstig zyn." *Fr. Vert.*

hem, voorhenen, twéé Wegen waren voorgesteld geweest, de een henen leidende naar het Spreekgestoelte en de Volksbyeenkomst, de andere, daarentegen, naar het Verderf; hy, mits vooraf kennisse hebbende gehad van alle de Onaangenaamheden, Verschrikkingen, Afgunst, Laster en veelvuldigen Stryd, aan het Staatsbestier verknocht, veel grooter lust gehad zou hebben om den genen in te slaan, die rechtstreeks ter dood was strekkende!"

Dan, geduurende nog de Ballingschap, waar van wy zo even spraken, kwam ALEXANDER te sterven, en het Bondgenootschap onder de Grieken kwam weder tot stand, welker Bevelhebber LEOSTHENES de Wapenen met zo grooten voorspoed voerde, dat hy ANTIPATER in de Stad *Lamia* (*h*) insloot en belegerde. Ten dezen tyde namen PYTHEAS, de Redenaar, en CALLIMEDON, bygenaamd

CA-

(*h*) Zie hier boven het Lev. van PHOCION, in ons X D. bl. 74, 75. en het Lev. van PYRRHUS, VI D. bl. 5, en daar de Aantek.

CARABUS (*i*), de wyk uit Athene, en voegden zich aan de zyde van ANTIPATER, met welks Vrienden en Afgezanten zy by de Griekſche Staaten rondtrokken, dezelve den Afval ontraadende, en waarſchuwende, om niet naar de Athenienſers te luisteren. By deze gelegenheid was het, dat DEMOSTHENES zich by de Afgevaardigden van Athene (*k*) voegde, en uit al zyn vermogen medewerkte, om de Gemeenebesten te beweegen de handen in een te ſlaan, en met vereenigde krachten de Macedoniers uit Griekenland te verjaagen. PHYLARCHUS (*l*) verhaalt ons, dat 'er toen eene ſcherpe Woordenwisſelinge voorgevallen zy in Arcadie, tusſchen PYTHEAS en DEMOSTHENES, wen de eerstgenoemde in de Volksvergaderinge der Arcadiers de zaak der Macedoniers; en de laatstgemelde die der Griekſche Bondgenoo-

(*i*) Ook van dezen hebben wy voorheenen in het evengemeld Leven van PHOCION meldinge gevonden, X D. bl. 86.

(*k*) POLYEUCTUS en HYPERIDES.

(*l*) Zie van hem ons II D. bl. 320.

nooten verdeedigde. PYTHEAS zoude toen gezegd hebben, „ dat, gelyk wy het daar voor houden, dat in het *Huis*, waar heên wy *Ezelinnen melk* zien draagen, voorzeker eenig *kwaad* ſchuile; het, even-eens, kwaalyk geſteld moest zyn met elke *Stad*, werwaart *Gezanten van Athene* wierden afgevaardigd!" — maar DEMOSTHENES zou de Gelykenis tegen hem hebben omgekeerd, door te zeggen, „ dat zulke *Ezelinnen-melk* een kostelyk middel was ter *geneezinge*; en dat de komst der *Athenienſeren* ook juist zo tot *behoudenis* verſtrekte van hun, die zich in gevaar bevonden!" — Het Volk van Athene, van deze dingen onderricht, ſchepte zo veel genoegen in dit bedryf van DEMOSTHENES, dat 'er by openbaar Volksbeſluit wierd bepaald, „ dat hy uit zyne Ballingſchap zou te rug geroepen worden!" Het Voorſtel hier toe wierd ter Vergaderinge ingebracht door DEMON, den *Pæanienſer*, eenen Neef van DEMOSTHENES: voorts wierd 'er ten ſpoedigſten eene Galeie afgezonden, om hem van Ægina af te haalen. By zyne aankomst, en optocht uit

den Piræeus bleef 'er geen Overigheids-persoon, noch Priester achter; maar de geheele Menigte van alle de Atheensche Burgeren trok hem te gemoet, en ontving hem met de grootste hartelykheid. 't Was toen, dat hy, volgens het schryven van DEMETRIUS, den *Magnesier*, zyne handen ten hemel strekte, en zich zelven gelukkig verklaarde wegens een' zo schoonen dag, en dat zyn te rugkomst voortreffelyker mogt gerekend worden, dan die van ALCIBIADES, om dat zyne Medeburgers hem uit eigene beweeginge te rug geroepen hadden, en niet door hem met geweld daar toe gedwongen waren! Daar, echter, de Geldboete, tot welke hy verweezen was, al nog van kracht bleef, (want het stond volgens de Wet niet vry het Vonnis uit gunst te vernietigen) bedacht men eenen vond, om die Wet in dezen krachteloos te maaken. Want daar het by de Atheniensers de Gewoonte was, by het opdraagen der plechtige Offerhande aan JUPITER, den *Behouder*, aan die gene, welke het Altaar daar toe in gereedheid brachten en versierden, eene ze-

ke-

kere Geldſomme uit te tellen, droeg men thans de vervaardiging en bezorging hier van aan DEMOSTHENES op voor L *Talenten* (*m*), waarop juist de Geldboete, hem opgelegd, beliep.

Evenwel had hy, na zyne terugkomst, geen lang genot van zyn Vaderland; wyl de zaaken van het Griekſche Bondgenootſchap ſpoedig achter uit, en te niete liepen. Want de Slag by *Cranon* viel (*n*) voor in de Maand *Metageitnion*: in de Maand *Boëdromion* trok de Macedoniſche Bezetting binnen de Vesting *Munychia*: in de Maand

(*m*) Zulke *openbaare Dienſten* (Λειτουργίαι) moesten door de vermoogendſte Burgers veelal uit eigene Beurze worden gehoed. Maar in dit geval had 'er eene zekere *Aanbeſteedinge* plaats, en 's Lands Schatkist droeg de Kosten. — In het geen onmiddelyk volgt geeven wy de voorkeuze aan de Leezinge ὅσον, in ſtede van ὅπερ.

(*n*) „ *Cranon* was eene Stad van Theſſalie, by de Rivier *Peneus*, alwaar ANTIPATER en CRATERUS hunne Legermacht vereenigd hebbende die der Grieken ſloegen." BART. — Van de hier verder gemelde Attiſche Maanden zie ons VII D. bl. 400. I D. bl. 131, 132. nog I D. bl. 111.

Maand *Pyanepsion*, eindelyk, ſtierf DEMOSTHENES; het welk op deze wyze toeging. Na dat 'er tyding was ingeloopen, dat ANTIPATER en CRATERUS met hunne Benden Athene naderden, weeken (*o*) DEMOSTHENES en zyne Vrienden ſtraks heimelyk uit de Stad, en de Volks-

(*o*) „ De Redenaars van de Tegen-Macedoniſche Party vluchtten niet (zo als men over het algemeen gelooft) uit vreeze voor ANTIPATER, welke nog niet geëischt had, dat dezelve aan hem zouden worden overgegeeven: maar om dat zy vreesden, dat de ſmert van het Volk, over de rampzalige uitkomst van den *Lamiaſchen* Oorlog, in woede mogt verkeeren tegen de Bewerkers van den Afval. Toen nu DEMOSTHENES, en zyne Medeſtanders, hunne behoudenis aldus in de vlucht gezocht hadden, wierden zy, voor dat men nog Afgevaardigden aan ANTIPATER had toegeſchikt, door het Volk ter dood veroordeeld, zo PLUTARCHUS en SUIDAS verzekeren: of, ten minſten, met Ballingſchap geſtraft, naar het ſchryven van NEPOS. Op wat recht dit Vonnis ſteunde, is niet al te blykbaar. Misſchien beſchuldigde men hen van kwaaden handel in het Staatsbeſtier; of was hunne Misdaad, dat zy de Stad in zulke akelige omſtandigheden verlaaten hadden. Iets het geen men te Athene gewoon was met de Dood te ſtraffen." BARTON.

Volksvergaderinge verwees hen daarop ter dood: van welk Vonnis DEMADES het Opſtel vervaardigde. Daar nu van deze Vluchtelingen de een zich hier, en de andere daar henen begeeven had, vond ANTIPATER goed eenigen van zyn Volk rond te zenden om hen te vatten; van welken de voornaamſte aanvoerder was zekere ARCHIAS, die daar van daan den bynaam kreeg van *Phygadotheras* (*p*). Men wil, dat deze, die een *Thuriër* van geboorte was, zich voorhenen opgehouden had met het ſpeelen van Rollen in de Treurſpelen. Zelfs verhaalt men, dat POLUS, de *Ægineter*, die alle de overigen in deze Kunst heeft overtroffen, zyn Leerling zy geweest. Maar HERMIPPUS telt ARCHIAS op onder de Leerlingen van den Redenaar LACRITUS (*q*). DEMETRIUS verzekert, dat hy, als Toehoorder, genot hebbe gehad van den dagelykſchen

(*p*) d. i. de *Spoorhond der Vluchtelingen*.

(*q*) Onder de Redevoeringen van DEMOSTHENES is 'er een tegen LACRITUS. BARTON meent, dat dit dezelfde is.

schen omgang met ANAXIMENES (r). — Deze ARCHIAS, dan, liet eerst den Redenaar HYPERIDES, en ARISTONICUS, den *Marathonier*, en HIMERÆUS, den Broeder van DEMETRIUS, den *Phalereër*, te Ægina, waar zy de toevlucht genomen hadden tot de Kapel van AIAX (s); van daar wegrukken, en zond ze naar *Cleonæ* (t), aan ANTIPATER, alwaar men hen om hals bracht. Zelfs zou, zo men zegt, aan HYPERIDES de Tong zyn uitgesneeden (u).

Voorts

(r) ANAXIMENES, de *Lampsacener*, bekend als Redenaar en Geschiedschryver, over wien men kan naleezen de Schryvers, aangehaald door FABRICIUS Bibl. Gr. I, 815.

(s) Deze Kapel, of Tempel, wordt ook vermeld door PAUSANIAS, bl. 85, uit welke plaats BRYANE en DU SOUL voor Αἰάκειον hier leezen willen Αἰάντειον.

(t) Zie ons voorg. X D. Lev. van PHOCION, bl. 91.

(u) Volgens den Schryver van de *Levens der X Redenaaren*, kwalyk aan PLUT. toegeschreeven, zou HYPERIDES, onder de folteringen, zich de Tong gedeeltelyk hebben afgebeeten, ten einde niet gedwongen te worden de geheimen van den Staat te ontdekken.

Voorts vernomen hebbende, dat DEMOSTHENES zich op *Calauria* (v) bevond, in den Tempel van NEPTUNUS, en aldaar als Smeekeling by het Altaar nederzat, voer hy derwaarts met Vrachtſchepen over, en voorts met zyne Thraciſche Trauwanten aan Land geſtapt zynde, trachtte hy DEMOSTHENES over te haalen, „om op te ſtaan, en zich goedwillig met hem te begeeven naar ANTIPATER: want dat hem daar niets kwaads zou overkoomen!" Dan het was juist gebeurd, dat DEMOSTHENES dien zelfden nacht in den ſlaap een vreemd gezicht had gezien. Hem dacht, naamelyk, „ dat hy als *Tooneelſpeelder*, in het vertoonen van een *Treurſpel*, tegen ARCHIAS kampte; maar dat hy, ſchoon toegejuicht, en de Aanſchouwers opgetoogen houdende, nochthans achter moest ſtaan, door mangel van *Toeſtel en Sieraadien*" (w). Wanneer, derhalven,

(v) Vergel. de Aantek. op het Lev. van PHOCION, bl. 91.

(w) d. i. *Toneelklederen*, en verdere *Sieraaden*, *Muſick*, *Dansſers*, enz. — Deze *Droom*, en de vol-

ven, ARCHIAS hem met vele vriendelyke woorden aan boord kwam, floeg hy, zo als hy daar gezeten was, zyne oogen opwaarts, zag hem aan, en zeide: „ *Gelyk* „ *Gy my*, o ARCHIAS, *nimmermeer be-* „ *koordet*, *speelende op het Tooneel*; *zo* „ *zult Gy my nu ook met uwe fraaie* „ *beloften niet bekooren!*" Toen nu ARCHIAS, hier over vergramd, begon te dreigen, zei DEMOSTHENES; „ *Thans* „ *spreekt Gy eerst recht van den Macedo-* „ *nischen* Drievoet! *Zo even speeldet Gy* „ *met het Momaangezicht* (*x*) *voor!* „ *Maar toef een weinig*, *tot dat ik eeni-* „ *ge bestellingen opteken voor myn Huis-* „ *gezin!*" Dit gezegd hebbende, week hy eenigsins verder af naar het binnenste van den Tempel, en een Schryftafeltjen genomen hebbende, even als of hy voorneemens was te schryven, bracht hy de pen

volgende scherpe Gezegden van DEMOSTHENES, aan ARCHIAS gericht, schynen te bewyzen, dat deze in vroegere tyden *Tooneelspeelder* was geweest.

(*x*) Met het *Momaangezicht* voor speelden, by ouds, alle de *Toneelspeelders*.

pen aan zynen mond, beet daar op, zo als hy onder het peinzen en schryven gewoon was te doen, en hield ze dus geduurende een geruimen tyd. Vervolgens zich met zynen Mantel bedekt hebbende, liet hy het hoofd voorover hangen. Alwaarom de Wachten, welke aan de deuren stonden, hem begonden uit te lacchen, wegens zyne gewaande Vreesachtigheid, en hem eenen *verwyfden*, en *laf hartigen bloodaart* noemden. Maar ARCHIAS trad zelf naar hem toe, en porde hem aan om op te staan, herhaalende tevens zyne voorige redenen en beloften, „ dat hy de zaaken voor hem goed maaken, en hem bevredigen zou met ANTIPATER!" Waar op DEMOSTHENES, voelende, dat het Vergif reeds by hem doordrong, en de overhand kreeg, zyn hoofd wederom ontdekte, en ARCHIAS styf aanziende, zeide: „ *Staat Gy nu niet al gereed, om de rol* „ *van* CREON *uit de Tragedie* (*y*) *te* „ *spee-*

(*y*) „ Hier wordt gedoeld op het Treurspel van SOPHOCLES, *Antigone* genaamd, v. 25. alwaar CREON verbied, dat het Lyk van POLYNICES, die

„ *speelen; en dit myn lichaam onbegraa-*
„ *ven voor de Honden te werpen?* ——
„ *Dan, wat my belangt, o hoogwaardi-*
„ *ge* NEPTUNUS! *ik sta nog leevende*
„ *op, om my uit uwen Tempel te begee-*
„ *ven: terwyl* ANTIPATER, *en zyne*
„ *Macedoniers, daarentegen, niet ge-*
„ *schroomd hebben dit uw Heiligdom te*
„ *bezoetelen!*" Dit gezegd, en begeerd hebbende, dat men hem zou onderſteunen, daar hy reeds beefde en waggelde, viel hy, zo als hy voortging, en zich van het Altaar verwyderde, neder, en gaf, onder het loozen van eenen diepen zucht, den geest.

ARISTON (z) verzekert, dat hy het Gift in diervoege uit de Schryfpen gezoogen hebbe, als hier voor door ons verhaald

die tegen zyne Vaderſtad de Wapenen had gevoerd, begraaven worde." BRYANE. DU SOUL.

(z) „VOSSIUS verſtaat ARISTON, van *Chios.* — Dan het geen hier aan ARISTON wordt toegeſchreeven, ſtaat in de opgemelde *Levens der X Redenaaren*, als verhaald wordende van zekeren SATYRUS. (Tom. II, p. 847, A.) DEZELFDE.

haald is. Maar een zekere PAPPUS (*a*), wiens Geschiedenisse door HERMIPPUS opgenomen is, geeft bericht, dat men, na dat hy by het Altaar nedergevallen was, op zyn Schryftafeltjen gevonden had het begin eenes Briefs, door hem geschreeven, in deze woorden: „DEMOSTHENES *aan* ANTIPATER:" zonder meer; en dat, wanneer men zich over eenen zo plotzelyken dood verwonderde, de Thraciers, welke aan de Tempeldeuren hadden gestaan, verhaald hadden, „dat hy iets uit zeker windzel in de hand genomen, daar na aan zynen mond gebracht, en vervolgens ingeslokt had, het geen zekerlyk het Vergif moest zyn geweest: maar dat zy, voor zich, gemeend hadden, dat het geen hy inslokte Goud was." Dat ook het Slaavinnetje, gewoon hem te bedienen, toen ARCHIAS en zyne Krygsknech-

(*a*) Deze PAPPUS wordt van FABRICIUS, *B. Gr.* Vol. VIII, p. 210, onder de andere PAPPI opgeteld, uit deze zelfde plaats: want meer naricht schynt 'er niet van hem te vinden. HERMIPPUS wordt zeer dikwyls door onzen Schryver aangehaald.

knechten haar ondervraagden, gezegd had, ,, dat DEMOSTHENES reeds van voorlangen tyd gewoon was geweest dien Band als een behoedmiddel (*b*) te draagen. Ook ERATOSTHENES zelf (*c*) getuigt, ,, dat hy het Gift in eenen *hollen Ring* bewaard, en dien Ring als eenen *Armring* gedraagen hebbe." Verder zal het niet noodig zyn, de verschillende Verhaalen hieromtrent van anderen, die over hem geschreeven hebben, en welke eene zeer groote menigte uitmaaken, hier alle op te haalen. Alleen moeten wy nog melden, dat DEMOCHARES (*d*), een Nabestaande van DE-

(*b*) Of *Preservatief*; anders *Amuletum*.

(*c*) Leest men zo, dan ziet dit op het hoog gezach van ERATOSTHENES. [dat ook gevolgd wordt van PLINIUS H. N. XXXIII B. 1 h.] volgens de Aanmerk. van WYTTENB. op de *Select. Histor.* p. 428. Beter, evenwel, dunkt het ons te zyn, dat men voor αὐτὸς leeze αὐτόν. wanneer men in onze Overz. het w. *zelf* kan weglaaten.

(*d*) De gewoone, maar bedorvene, leezinge is DEMOCHARIS. Hy was een Zusters Zoon van DEMOSTHENES. Vele anderen hebben van dezen Redenaar en Historieschryver bericht gegeeven:

DEMOSTHENES, van oordeel zegt te zyn, „ dat een zo schielyke, en weinig smertelyke dood hem toegeschikt zy door de begunstiginge en voorzienigheid der Goden, ten einde hem aan de Wreedaartigheid der Macedoniers te ontrukken!" Hy eindigde zyn leven op den *sestienden* van de Maand *Pyanepsion*, welke eigenste dag de akeligste is der Feestdagen van CERES, wanneer de *Thesmophoria* worden gevierd. Want de Vrouwen brengen denzelven vastende by het Beeld der Godinne door (*e*).

Het Volk van Athene bewees, niet lang daarna, aan DEMOSTHENES het verschuldigd eerbewys, door een koperen Standbeeld voor hem op te richten, en door een openbaar Besluit vast te stellen, dat aan den oudsten uit zyn Geslacht het onderhoud staatswege in het Prytaneum zou geworden. Ook wierd toen op het Voetstuk

ven: maar door niemand is dit naauwkeuriger geschied, dan door RUHNKEN, ad *Rutil. Lupum*, p. 7. volgg.

(*e*) „ Waarom dezelve ook νηστεία, d. i. *de Vastinge*, wordt geheeten." BARTON.

ſtuk van dat Standbeeld het alom bekend Opſchrift geplaatst:

„ Waart Gy, DEMOSTHENES! zo kloek gewee$\!$st ter hand,
Als in Beſpraaktheid beide en wonder vlug Verſtand:
De Macedoniër zou dan niet triomfeeren,
Noch vreemd Geweld het Erf der Grieken overheeren."

want zy, die ons vertellen, dat DEMOSTHENES zelf dit Opſchrift vervaardigd zoude hebben op het Eiland *Calauria*, toen hy gereed ſtond het Vergif in te neemen, toonen daar door groote Beuzelaars te zyn (*f*).

Korten tyd, voor dat ik myne reize naar Athene aanvaardde, zegt men, dat aldaar het volgende gebeurd zy. Een zeker Soldaat, op de eene of andere Beſchuldiginge, gedagvaard zynde voor zynen Be-

(*f*) „ Dit is, niettemin, onder anderen, het Verhaal van DEMETRIUS, den *Magneſier*. volgens den Schryver van de *Levens der X Redenaaren*, a. pl.

Bevelhebber (*g*), plaatste het geheele ſommetjen geld, dat hy had, in de handen van het gemelde Standbeeld van DEMOSTHENES; dit nu ſtond met de vingers in een en doorgeſtooken. Naast het zelve ſtond een niet zeer hooge *Platanus-boom*, waar van een aantal bladeren, (het zy dan door den wind by geval daar henen gericht, of door den Man zelven ter bedekkinge aldus geſchikt) daar om henen en over hangende, veroorzaakten, dat het geld een langen tyd verborgen bleef. Maar wanneer de Soldaat nu derwaart te rug gekeerd was, zyn geld wel bewaard had wedergevonden, en 'er van deze gebeurtenis een gerucht was uitgegaan, wed-yver-

(*g*) REISKE meende, „ dat men uit dit Verhaal beſluiten mogt, dat de Bevelhebber, voor welken de Soldaat verſchynen moest, ver van de hand was, en hy dus zeer lang uit Athene zou moeten afweezig zyn." Wy vinden geene aanleiding tot die gedachten; maar houden het voor waarſchynelyk, dat deze Man zich aan Dieffstal, of Roof had ſchuldig gemaakt, en daarom zich van het Geld ontdaan, ten einde men de bewyzen tegen hem niet by hem mogt vinden.

yverden vele geestige Vernuften onderling met malkanderen in het vervaardigen van Puntdichten, van welke het onderwerp was de Onomkoopbaarheid en Eerlykheid van DEMOSTHENES.

Belangende DEMADES: deze had geen lang genot van het onlangs verworven Aanzien. De Wraakgodin, die ſtraffe wilde uitoeffenen over den dood van DEMOSTHENES, voerde hem naar Macedonie, waar van hy de Beſtierders op eene zo ſchandelyke wyze had gevleid; die hem echter nu zynen wel verdienden loon wedervaaren lieten. Hy had hun reeds voorlang tot eenen last verſtrekt, waar van zy wel wenschten zich te kunnen ontdoen; maar thans verviel hy in eenen ſtrik, waar uit hy niet ontkomen kon. Men onderſchepte, naamelyk, Brieven van hem, waar by hy PERDICCAS (*h*) aanſpoorde om op Ma-

(*h*) Dat het geheugen (hoe ſterk anders) onzen veelweetenden Schryver wel eens bedroogen hebbe, zagen wy in het voorgaande een en andermaal. In het Lev. van PHOCION, dat na dit geſchreeven

Macedonie los te gaan, en de Grieken te verlosſen, *welke*, zo hy ſchreef, *aan een oud en rottig touw hingen!* doelende daar mede op ANTIPATER. Als nu DINARCHUS, de *Corinthier* (*i*), eene Beſchuldiging hier over tegen hem had ingebracht, ontſtak CASANDER in zo fellen toorn, dat hy den Zoon van DEMADES in de armen zynes Vaders doorſtak, en verder bevel gaf, om ook hem zelven op ſtaande voet van kant te helpen; die thans, in deze rampzalige omſtandigheden, ondervinden moest, hoe waar het zy: „ dat de Verraaders zich zelven het eerst verraaden!" (*k*) het geen DEMOSTHENES hem zo menigmaalen voorſpelde, maar hy nimmer had willen gelooven.

Zie

ven is, (zie X D. bl. 91.) verhaalt PLUT. dat de Brief van DEMADES niet aan PERDICCAS, maar gericht was aan ANTIGONUS. Zie ons X D. bl. 98, 99.

(*i*) Van wiens treurig uiteinde wy bericht bekwamen in het zo even aangehaald Leven van PHOCION, bl. 106, 107.

(*k*) Eig. ſtaat 'er *verkoopen*.

Zie daar, myn waarde SOSIUS, de Levensbeschryvinge van DEMOSTHENES, by een gebracht uit het geen wy of geleezen hebben, of, door hooren zeggen, van elders ontwaar geworden zyn.

HET

HET
LEVEN
VAN
CICERO.

HET
LEVEN
VAN
CICERO.

De moeder van CICERO, HELVIA genaamd, was, zegt men, van goeden huize, en van een gedrag, ſtrookende met hare afkomst: maar aangaande zynen vader loopen de berichten wyd uit elkander. Volgens zommigen was dezelve in eenen vollers winkel geboren en opgevoed, terwyl anderen hem tot eenen afſtammeling maken van TULLUS ATTIUS, die met roem als Koning (a) over de Volſcen geheerscht heeft.

(a) *Koning* was oudtyds de algemeene benaming van elk opperhoofd, hoe klein ook zyn gebied ware. Dus waren in Italië een aantal ſteden, die elk haren byzonderen Koning hadden. De Vorst der Volſcen hier gemeld, is de zelfde, tot wien CORIOLANUS, uit Rome gebannen, zyne toevlugt nam. Zie het leven van CORIOLANUS, in het

heeft. Hoe dit ook zy, waarschynlyk althans is het, dat de eerste van zyn geslacht, wien de bynaam van CICERO gegeven is, een voortreffelyk man is geweest, zodat deszelfs nakomelingen, wel verre van dien naam te versmaden, 'er op gezet waren om dien te voeren, hoe zeer dezelve in 't gemeen tot spotterny verstrekte. Want men moet weten, dat *Cicer* by de Latynen eene erwt beteekent, en dat die man op de punt van zyne neus een zeker uitwas had, eenigzins gelykende naar eene erwt, en daarvan dien bynaam heeft gekregen (*b*). Van onzen CICERO, wiens leven wy thands beschryven, verhaalt men, dat hy, toen hy voor het eerst naar eenen eerepost stond,

het Derde Deel dezes werks. CICERO zelf wil van deze Koninglyke afkomst niet weten. Men zie hier over MIDDLETON's *Life of Cicero.*

(*b*) PLINIUS (*Hist. Nat.* XVIII. 3.) geeft eene andere reden van dezen toenaam, willende, dat de eerste, welke dien voerde, denzelven, even als de Fabiusfen, Lentulusfen en meer anderen, daarvan bekomen heeft, om dat hy beter dan andere landlieden slaagde in het aankweken van erwten. Dit gevoelen vindt ook MIDDLETON aannemelyker.

ſtond, en in het bewind zocht te komen, door zyne vrienden vermaand zynde om dien naam afteleggen, en eenen anderen aantenemen, op eenen hoogen toon ten andwoord gaf, dat hy zyn best zou doen, om den naam van CICERO nog beroemder dan dien der SCAURUSSEN en CATULUSSEN te maken. Quæstor zynde in Sicilië bragt hy den Goden een geſchenk in zilver ten offer, en liet zyne twee voorſte namen, MARCUS en TULLIUS, daarop ſnyden, maar in plaats van den derden moest de werkmeester, op zyn bevel, aardigheidshalve eene erwt daar naast zetten. Dus verre, wat zynen naam betreft.

'Er wordt gezegd, dat CICERO door zyne moeder zonder ſmert of arbeid ter wereld is gebracht op den derden der maand *Januarius*, op welken dag nu de Overheden gewoon zyn offeranden te doen voor het behoud van den *Imperator* (*c*). Ook zegt de overlevering, dat zyne voedſter eene verſchyning heeft gehad, die haar te kennen gaf,

(*c*) Deze dag werd daarom byzonder *Vota* genoemd. Zie CASAUBONUS *ad Hist. Aug. Script. in Hadriano C.* 23.

gaf, dat haar voedsterling tot groot heil van den Romeinschen staat zoude opgroeijen. Deze voorzegging, hoe zeer ook dat zoort van dingen anders voor droomen en beuzelingen gehouden wordt, heeft hy al ras, toen hy in zyne leerjaren gekomen was, vervuld, door zyne uitstekende vatbaarheid en vlugheid in 't leeren, waardoor hy onder zyne medeleerlingen zo vermaard wierd, dat de vaders van zommigen van tyd tot tyd de school kwamen bezoeken om CICERO te zien, en van deszelfs zo hooggeroemde vlugheid en schranderheid in perzoon kennisse te nemen. Anderen, min heusch, werden op hunne kinderen vertoornd, wanneer ze zagen, dat dezen over straat gaande CICERO eershalve in hun midden lieten gaan. Hy bezat nu wel dien aard, welken PLATO als nodig ter beoefening van wetenschap en wysbegeerte vordert, (d) zynde geschikt om

(d) De plaats van PLATO, waarop hier door PLUTARCHUS gedoeld wordt, is in het vyfde boek van de Republyk, waar SOCRATES dus besluit: „ Wy zullen dan zeggen, dat de Philosoof iemand is, die begeerig is naar wetenschap; „ niet naar deze of gene, met uitsluiting van anderen, maar naar alle zoort van wetenschap." *Fr. Vert.*

om elke zoort van geleerdheid aantevatten, en voor geen vak van wetenſchap minachting voedende; echter viel hy met eene byzondere drift op de Dichtkunst, en 'er is van zyne kindſche jaren een klein gedicht in viermatige verzen over, getyteld *Pontius Glaucus* (*e*). Ook in vervolg van tyd leide hy zich meer en meer op die liefhebbery toe, dermate, dat hy niet alleen voor eenen treffelyken Redenaar, maar ook uitſtekenden Dichter wierd gehouden. Nogthans heeft zyn roem als Redenaar tot op den huidigen dag ſtand gehouden, in weêrwil van de grote veranderingen, die de welſprekendheid ondergaan heeft, terwyl zyn dichtroem door zo vele andere grote dichters, die 'er ſedert zyn opgeſtaan, geheel verdoofd en verdonkerd is geworden.

Zyne eerſte jeugdige letter-oefeningen voltooid hebbende, begaf hy zich als leerling in de ſchool van PHILO, een' Akademiſch Wysgeer, wien de Romeinen boven alle de leer-

(*e*) Dit gedicht is thands verloren, gelyk ook de verdere vruchten van CICERO's dichterlyk vernuft; waarvan ſlechts enkele brokken in zyne werken overig zyn.

leerlingen van CLITOMACHUS het meest roemden om zyne welsprekendheid, en het meest beminden om zyne zeden (*f*). Tevens voegde hy zich onder de leerlingen van MUCIUS SCÆVOLA, een beroemd Rechtsgeleerde en voorzittend lid van den Raad, van wien hy de Rechtskunde leerde (*g*). Ook heeft hy eenen tyd lang in den Marsischen oorlog gediend onder SULLA. Dan vervolgens ziende, dat de staat in beroerten, en uit die beroerten in eene volslagene Dwingelandy verviel, keerde hy tot de letteroefeningen en de Wysbegeerte terug, verkeerde met de Grieksche geleerden, en maakte tevens zyn werk van de Wiskunde; tot dat eindelyk SULLA geheel meester van zaken wierd, en de staat eenigzins weder tot bestendigheid geraakte.

In dezen tyd kocht CHRYSOGONUS, een vrygelaten van SULLA, by eene verkoping, de goederen van iemand, die als inge-

(*f*) Van beiden maakt CICERO in zijne schriften gewag. Zie ERNESTI *in Clave Cicer.*

(g) Van dezen zynen leermeester en vriend gewaagt hy met lof in zynen LAELIUS of geschrift over de Vriendschap, in 't begin.

gevolge van de *Profcriptie* ter dood was gebragt, voor twee duizend Drachmen. Dan ROSCIUS, de zoon en erfgenaam van den ter dood gebragten, beklaagde zich hierover, en bewees, dat die goederen twee honderd en vyftig Talenten waardig waren. Hierover werd SULLA, wien dit ten verwyt ftrekte, dermate gebelgd, dat hy ROSCIUS door CHRYSOGONUS liet dagvaarden, als fchuldig aan den moord van zynen vader. Niemand trok zich de zaak van ROSCIUS aan, want elk vreesde te zeer de wraak van SULLA om die voorfpraak op zich te nemen. De jongeling dus van elk verlaten nam zyne toevlugt tot CICERO, wiens vrienden hem fterk aanfpoordenom zich daartoe te laten vinden, hem voorhoudende, dat hy nimmer om te beginnen eene pleitzaak zoude vinden, die rechtmatiger ware en hem groter roem konde verfchaffen. Hy nam dan deze verdediging op zich, won het pleit, en kreeg daardoor eenen groten naam (*h*). Dan de vrees voor SULLA deed hem hierop naar Griekenland vertrekken,

(*h*) Deze fchone redevoering heeft de tyd voor ons gefpaard.

ken, voorgevende, dat zulks nodig was tot herſtelling van zyne zwakke gezondheid. Hy was ook inderdaad tenger en mager, en kon wegens zwakheid van maag niet dan zeer weinig en ſlappe ſpys, en dat nog eerst laat op den dag gebruiken. Hy had wel eene ſterke en goede ſtem, doch dezelve was nog ruw en onbeſchaafd; en daar hy, ſteeds met hevigheid en drift ſprekende, dezelve tot eenen hogen toon verhief, was men beducht, dat zyn lichaam dit niet mogt uithouden.

Te Athenen gekomen zynde, begaf hy zich tot de ſchool van ANTIOCHUS van Askalon, wiens vloeibare en bevallige welſprekendheid hem by uitſtek behaagde, zonder dat hy deszelfs gemaakte veranderingen in het ſtelzel der Wysbegeerte goedkeurde. ANTIOCHUS had zich namelyk reeds weder van de Nieuwe Akademie afgeſcheiden, en de ſekte van CARNEADES verlaten; (*i*) 't

(*i*) Zie over dezen ANTIOCHUS onze Aanteek. by het Leven van LUCULLUS, in 't Zevende deel bl. 201, en over de veranderingen, welke de Akademie, of ſchool van PLATO ondergaan heeft, eene andere aanteekening, mede aldaar bladz. 246 en 247.

't zy uit overtuiging van de kracht der zinnelyke kennisse, of, gelyk zommigen willen, dat nayver en oneenigheid met de aanhangers van CLITOMACHUS en PHILO hem daartoe gedreven hadden om van party te veranderen, en meerendeels het stelzel der Stoïcynen te omhelzen. CICERO dan gaf zich over aan de Wysbegeerte, en maakte daarvan zyne hoofdstudie, met het voornemen om, byaldien hy eens buiten bestuur van zaken mogt geraken, zich van het staatkundig tooneel weder derwaards te begeven, en vry van staatszorgen in den schoot der Wysbegeerte zyne dagen te slyten. Dan toen hem de dood van SULLA bekend was geworden, en zyn lichaam nu door oefening tot volkomene kracht was gekomen; zyne stem ook derwyze was gevormd, dat zy sterk genoeg en tevens aangenaam was, en genoegzaam geëvenredigd aan de gesteldheid van zyn lichaam; toen hierby kwamen brieven uit Rome van zyne vrienden, die hem ernstig aanzochten, en de vermaningen van ANTIOCHUS, die hem ried de staatkundige loopbaan intetreden, begon hy van nieuws de kunst der welsprekendheid als het middel te behandelen om

daar-

daarmede tot vermogen in den ſtaat te geraken, zich zelven oefenende in het opſtellen en uitſpreken van redevoeringen, en onderricht zoekende by de meest beroemde Redenaars. Hy ſtak dus naar Aſia en Rhodus over, en onder de Aſiatiſche Redenaars koos hy tot zyne onderwyzers XENOCLES van Adramyttus, DIONYSIUS den Magneſier, en MENIPPUS den Kariër; te Rhodus vervoegde hy zich by APOLLONIUS MOLO den Redekundigen, (*k*) en by POSIDONIUS den Wysgeer. Men verhaalt, dat APOLLONIUS, die de Romeinſche taal niet verſtond, CICERO verzocht had om eens in 't Grieksch eene oefenings-rede te houden; 't welk deze geredelyk aannam, denkende, dat zyne vouten hem des te beter door den anderen onder het oog gebragt zouden kunnen worden. Toen hy nu zyne redevoering geëindigd had, ſtou-

(*k*) Zie over dezen onze Aanteek. by het Leven van JUL. CÆSAR, bl. 9. De zaak echter, waarover toen DACIER, en hier RUALDUS met PLUTARCHUS twisten, ſchynt den Heer WYTTENBACH nog niet zo uitgemaakt, dat men met zekerheid daarover kan beſlisſen. Zie deszelfs Anotatt. ad PLUTARCH. *in Selectis princ. histor.* p. 430."

ſtonden de verdere aanwezenden verwonderd, en overlaadden hem om ſtryd met lofuitingen; maar APOLLONIUS, die onder het hooren geene blyken van genoegen had gegeven, bleef, nadat de redenaar geëindigd had, eenen geruimen tyd in gepeins zitten; eindelyk, ziende dat CICERO hierover verlegen was, riep hy uit: „ U, CICERO, moet ik pryzen en bewonderen, „ maar het deert my van wegen Griekenland, daar ik zie, dat de eenigſte voorrechten, die ons nog waren overgebleven, geleerdheid en welſprekendheid, „ door u ook aan de Romeinen zyn gekomen."

Terwyl dus CICERO vol van goede hoop de ſtaatkundige loopbaan dacht intetreden, werd hy in zyne drift geſtuit door een antwoord van 't Orakel: want toen hy APOLLO te Delphen om raad vroeg, door wat middel hy het meest beroemd zou kunnen worden, kreeg hy uit den mond van de Orakel-Priesteres tot beſcheid, dat hy zyne eigene natuur, en niet het oordeel der menigte, moest volgen. Toen hy dus te Rome gekomen was, gedroeg hy zich in 't eerst zeer omzichtig, en ging niet dan

ſchoor-

ſchoorvoetende, over tot het ſtaan naar eer-ambten (*l*). Hy was dan ook in geen aanzien, en moest zelfs de ſcheldnamen van *Griek-* en *Schoolgeleerden* hooren, die by het gemeenſte ſlag van volk te Rome zeer in gebruik zyn. Dan daar hy uit zich zelven eerzucht bezat, en deze door zynen vader en zyne vrienden nog daarenboven wierd aangeprikkeld, gaf hy zich aan het pleiten; en van nu af ſteeg hy niet langzamerhand ten hoogſten trap van aanzien, maar ſchitterde eensklaps in vollen luister, en ſtreefde alle de pleit-redenaars verre voorby. Ook verhaalt men, dat hy in 't eerst hetzelfde gebrek in de uitſpraak hebbende als DEMOSTHENES, zich zorgvuldig liet onderrichten deels door den Blyſpeler ROSCIUS, deels door den Treurſpeler ÆSOPUS. Van den laatstgenoemden verhaalt men deze byzonderheid, dat hy eens de rol ſpelende van

(*l*) Reeds in het volgende jaar na zyne terugkomst te Rome is hy Quæstor geworden; 't welk niet al te wel ſchynt te ſtroken met het gene PLUTARCHUS in 't voorgaande van hem zegt, dat hy in 't begin, na zyne terugkomst in de ſtad, geenen moed had om naar eerambten te ſtaan; waarom dan ook het laatstgenoemde door MIDDLETON wordt tegengeſproken.

van ATREUS, zo als die bedacht was op een middel om zich op THYESTES te wreken, eenen der bedienden, die onverhoeds over het tooneel hem voorby kwam lopen, terwyl hy door drift geheel vervoerd was, met den ſchepter zulk eenen ſlag gaf, dat hy dood nederviel. Ook heeft de goede uitvoering CICERO niet weinig geholpen om in het overreden wel te ſlagen; en ter beſpotting van de redenaars van zynen tyd, die tot geweldig ſchreeuwen hunne toevlugt namen, plagt hy te zeggen, dat zy uit zwakheid zich van 't ſchreeuwen bedienden, even als de kreupele van een paard. Dit ſlag van boert en ſpotterny deed in 't pleiten voor de vierſchaar goede uitwerking, en kon daar behagen; maar door het overdadig gebruik, 't welk hy daarvan maakte, gaf hy aan menig eenen ergernisſe, en kreeg den naam van onbeſchoft te zyn.

VI Quæstor geworden zynde in eenen tyd van gebrek aan koren, en Sicilië tot zyn Wingewest bekomen hebbende, gaf hy in 't eerst aan de ingezetenen groot ongenoegen, genoodzaakt zynde koren vandaar naar Rome over te zenden. Dan de proeven, die hy hun vervolgens gaf van zyne goede zorg, recht-

rechtvaardigheid en zachtmoedigheid, maakten, dat zy hem meer achting toedroegen dan immer eenen Landvoogd te voren. Toen eenigen tyd daarna een aantal Romeinsche jonge lieden van aanzien en van voorname huizen, aangeklaagd wegens wanorde in den krygsdienst en lafhartig gedrag in den oorlog, naar den Landvoogd van Sicilië wierden gezonden, heeft CICERO dezelven treffelyk verdedigd en gered. Als hy nu met een vry hoog gevoel van deze zyne verrichtingen weder naar Rome kwam, had hy, volgens zyn eigen verhaal, eene kluchtige ontmoeting. Te weten op zyne reis door Kampanië zekeren aanzienlyken man aantreffende, dien hy voor zynen vriend hield, vraagde hy dezen, wat men te Rome zeide en dacht van zyne verrichtingen; in het denkbeeld zynde, dat hy geheel de ſtad met zynen naam en den lof zyner uitgevoerde daden vervuld had. Daarop vraagde de ander: „ Waar zyt gy dan in de„ zen tyd geweest, CICERO?" Dit maakte hem geheel mistroostig, daar hy zag, dat het gene van hem geſproken was, in de ſtad even als in de wyde zee was neêrgekomen, zonder hem eenigen roem bytezet.

zetten. (*m*) Daarop zyne omſtandigheden nader overrekend hebbende, begon hy zyne eerzucht vry wat intetomen, begrypende dat de roem, dien hy zo driftig najaagde, iets was 't welk geene palen kende, en waar aan geen einde was te zien. Desniettegenſtaande bleef hy buitenſporig verliefd op lof, en behield zyn gehele leven door eene onmatige drift naar roem, die te meermalen den glans zyner goede daden deed taanen.

Daar hy zich nu geheel en al aan de ſtaatkunde overgaf, begreep hy, dat het ſchandelyk ware, zo een handwerksman, die met levenloze werktuigen en gereedſchappen omging, den naam, de plaats en het gebruik van elk dier werktuigen kende, en dat een Staatsman, wien door menſchen het beſtuur van zaken was opgedragen, traag en nalatig ware in de kennisſe van zyne medeburgers. Diensvolgens gewende hy zich niet alleen om derzelver naamen in 't geheugen te houden,

(*m*) Van 't geval, hier vermeld, ſpreekt CICERO zelf in zyne Redevoering voor PLANCIUS, (*Cap.* 26 *et* 27.) doch op eene wyze, eenigzins verſchillende van die van PLUTARCHUS.

den, maar hy maakte zich ook bekend met de plaats, waar elk der aanzienlykste burgeren woonde, met de landgoederen die hy bezat, met deszelfs vrienden en gebuuren; en welke streek van Italië hy ook doortrok, altyd wist hy te zeggen en aantewyzen, welke de landeryen en huizen zyner vrienden waren. Hy bezat geen groot vermogen, schoon hetzelve ter vervulling van zyne behoeften genoegzaam was; hierom baarde het verwondering, dat hy voor zyne gevoerde pleitzaken noch bezolding noch geschenken nam; vooral, toen hy de aanklagte tegen VERRES op zich had genomen. Deze VERRES had als Landvoogd van Sicilië velen wandaden gepleegd, en werd deswegen van de Sicilianen in rechten vervolgd. CICERO bragt het zo ver, dat dezelve veroordeeld wierd, en zulks deed hy niet door eene pleitrede tegen hem te houden, maar veeleer, in zekeren zin, door geene pleitrede te houden. Te weten, de Prætors, dieop de hand van VERRES waren, wisten door allerlei uitvluchten de rechtspleging tot het uiterste tydstip te rekken, zodat men duidelyk zag, dat de

dag

dag ter bepleiting van die zaak te kort zou ſchieten, (*n*) en de rechtspleging onafgedaan blyven. Toen ſtond CICERO op, en zeide, dat hy niet nodig had eene redevoering te doen: hy bragt dus alleen de getuigen ten voorſchyn, en nadat dezen gehoord waren, eischte hy, dat de rechters vonnis zouden ſtryken. Nogthans brengt men verſcheidene boertige invallen by, ter gelegenheid van die pleitzaak door hem gebezigd. By voorbeeld: by de Romeinen betekent *Verres* het mannetje van een zwyn: als nu zeker vrygelatene, met name CÆCILIUS, die den naam had van Jodengezind te zyn, met uitſluiting van de Sicilianen zelf als beſchuldiger van VERRES wilde optreden; zeide CICERO: „wat „heeft een Jood met een zwyn te doen?" VERRES had eenen zoon van manbare jaren, die onder verdenking lag, dat hy van zyne ſchoonheid juist niet het loflykſte

(*n*) Men moest hieruit niet beſluiten, dat deze geheele rechtspleging in éénen dag zy afgeloopen, maar men verſta door *den dag* hier den laatſten dag der rechtspleging, waarop de uitſpraak moest geſchieden; of neme *dag* voor het gehele tydperk, waarin dat rechtsgeding behandeld wierd.

ſte gebruik maakte: toen nu VERRES aan CICERO juist dat ſlag van zedeloosheid verweet, hernam deze: „ men behoort zyne „ zonen binnenshuis te beſtraffen." De redenaar HORTENSIUS had wel niet volkomen de verdediging van VERRES op zich durven nemen, doch had zich echter laten overhalen om hem, wanneer het aan 't bepalen van de boete toekwam, byteſtaan; en had daarvoor eene elpenbeene Sphinx tot beloning ontfangen. Als nu CICERO zekere dubbelzinnigheid tegen hem gebruikte, en hy daarop zeide, dat hy de kunst om raadzels uitteleggen niet verſtond, duwde CICERO hem toe: „ gy hebt im- „ mers de Sphinx in huis." (*o*)

VER-

(*o*) Men zou kunnen zeggen, dat deze trek niet volkomen gepast was, om dat de Sphinx raadzels opgaf, en niet raadzels verklaarde. Dan dit zou ongegronde vittery zyn. De Sphinx, die raadzels opgaf, moest ook wel de bekwaamheid hebben om dezelven te verklaaren. Fr. Vert. [De fabel van de Thebaanſche Sphinx is te bekend, dan dat het nodig zoude zyn dezelve hier, ter verklaring van Cicero's ſcherpe ſpotterny, byte-brengen. De Sphinxen, in Egipte t'huis hoorende, werden als *antieke* ſtukken tot ſieraad voor huizen en lustplaatſen in groote waarde gehouden.

De

VIII VERRES dus veroordeeld zynde, werd CICERO, die de boete op zevenmaal honderd en vyftig duizend drachmen gesteld had, beschuldigd, dat hy zich had laten omkopen om die zom zo matig te stellen. Evenwel hebben de Sicilianen hem, toen hy Ædilis was, een aantal dingen uit hun eiland komen aanbieden, waarmede hy echter zich zelven in geenen deele verrykt heeft, makende alleen voor zo verre gebruik van hunne edelmoedigheid, als dienen kon om den prys der levensmiddelen te verlagen. Hy had een fraai landgoed omstreeks Arpi, (*p*) en behalven dit eene landhoeve by Napels, met nog eene andere naby Pompeji, welke niet groot was. Hier kwam by het huwelyks-goed van zyne vrouw TERENTIA, bedragende honderd

De hier gemelde, welke volgens onzen schryver van elpenbeen was, is volgens QUINCTILIANUS (*Instit. orat. VI.* 3.) van koper of brons, en volgens PLINIUS (Hist. Nat. XXXIV. 8.) van Korinthisch koper geweest.]

(*p*) Arpi was eene stad van Apulië, in een geheel ander oord van Italië: de stad, naby welke CICERO geboren was, en waar by dit landgoed had, heette Arpinum.

derd en twintig duizend drachmen, en dan nog was hem eene erfenis toegevallen van negentig duizend drachmen. Hiervan leefde hy onbekrompen en tevens matig, in het dagelykſche gezelſchap van geleerde Grieken en Romeinen. Zelden of nooit ging hy voor zonnen-ondergang aan tafel, niet niet zo zeer uit hoofde van zyne menigvuldige bezigheden, als wel van ongeſteldheid in de maag. In 't geheel was hy ook in de zorg voor zyn lichaam uittermaten naauwgezet, zo dat hy zelfs de wryvingen en wandelingen naar het getal regelde. Door zodanig eene levenswyze te houden, is hy bevryd gebleven van ziekten, en heeft zich in ſtaat bevonden om vele en zware ſtryden uittehouden. Het vorouderlyke huis had hy afgeſtaan aan zynen broeder, en zelf was hy op den Palatynſchen berg gaan wonen, ten einde aan de genen, die hunne opwachting by hem wilden maken, door den verren afſtand geene moeite te veroorzaken. Want hy ontfing dagelyks ten zynen huize niet minder bezoeken, dan CRASSUS en POMPEJUS, welke beiden, de een om zyne ſchatten, en de ander om zyn krygsvermogen destyds het meeste aanzien en den mees-

meesten invloed by de Romeinen hadden. POMPEJUS zelf maakte ook zyn hof by CICERO, en deze heeft in zyne ſtaatkundige betrekking tot de magt en den roem van POMPEJUS niet weinig toegebragt.

Naar de Prætors-waardigheid ſtaande, had hy vele en magtige mededingers, en echter werd hy eerst van allen daartoe benoemd: in welke waardigheid hy het recht zuiver en volgens geweten heeft uitgeoefend. Onder anderen verhaalt men, dat LICINIUS MACER, een man die uit zich zelven groot vermogen in den ſtaat had, en nog daarenboven door CRASSUS ondersteund werd, wegens knevelary voor CICERO te recht geſteld zynde, dermate op zynen invloed en den yver zyner begunſtigers vertrouwde, dat hy, eer de rechters nog hunne ſtemmen hadden uitgebragt, naar huis liep, zich haastig baard en hair liet afſcheeren, en, als zeker zynde van de overwinning, eene witte *toga* aantrok, waarmede hy zich weder naar de Markt meende te begeeven; doch dat CRASSUS, hem op het voorplein ontmoetende, hem bekend maakte, dat hy met eenpaarigheid van ſtemmen veroordeeld was: waarop hy terugkeer-

 de.

de, zich te bed begaf en ſtierf. Dit geval werd CICERO tot eer gerekend, als die in deze rechtspleging zuiver te werk was gegaan. Op eenen anderen tyd kwam zekere VATINIUS, een onbeſchoft mensch, die by het pleiten weinig eerbied voor de Overheden betoonde, en die den hals vol koude klieren had, ſtoutelyk by het geſtoelte van CICERO en eischte iets van hem. Toen CICERO hierin niet aanſtonds bewilligde, maar *zich eenen geruimen tyd* bedacht, zeide hy, dat hy zelf Prætor zynde zich daarop niet zo lang zoude bedenken. „ Ja maar", hernam CICERO, zich omkeerende, „ ik heb ook niet zulk eenen „ nek als gy." (*q*) Toen zyn Prætorſchap, op twee of drie dagen na, ten einde was gelopen, kwam iemand MANILIUS wegens landsdievery by hem aanklagen.

MA-

(*q*) *Eenen groten of breeden nek hebben*, was eene Latynſche Spreekwyze, gebruikt wordende van menſchen, die in eene hogen graad ſtout en onbeſchaamd waren. De zelfde ſpreekwyze is reeds voorgekomen in 't Leven van Marius (zesde deel dezes werks) bladz. 248, waar wy eene minnaauwkeurige uitlegging van dezelve gegeven hebben.

MANILIUS nu was in blakende gunst by het volk, 't welk dacht dat hy alleen vervolgd wierd om zyne vriendschap met POMPEJUS. Als dan MANILIUS hem om eenige dagen uitstel van verantwoording verzocht, werd hem van CICERO alleen de volgende dag vergund. Dit nam het volk euvel op, omdat gewoonlyk de Prætors voor het minst tien dagen aan de beklaagden toestonden. En toen zelfs de Tribunen hem naar het spreekgestoelte voerden en hem met groot geschreeuw deswegen ter verantwoording riepen, verzocht hy een oogenblik gehoor, en zeide, dat hy zich ten allen tyde jegens beklaagden zo bescheiden en menschlievend gedragen had, als de wetten hem zulks toelieten, en het slecht zoude rekenen zich niet even zo jegens MANILIUS te gedragen; dan dat hy juist hierom den eenigsten dag, waarover hy als Prætor te beschikken had, voor MANILIUS had bestemd, want de rechtpleging tot op eenen volgenden Prætor te verschuiven, zoude zekerlyk niet stroken met de gezindheid om den beklaagden te gemoet te komen. Dit zeggen bragt eene verbazende verandering in de gemoede-

deren des volks te weeg: nu overlaadde men hem met lofuitingen, en verzocht hem de verdediging van MANILIUS op zich te nemen Hierin bewilligde hy gereedelyk, byzonder ook ten gevalle van POMPEJUS, die afwezig was; en thans van nieuws het woord opvattende, voer hy hevig uit tegens de voorſtanders der *Oligarchie*, en tegen hen die POMPEJUS een kwaad hart toedroegen.

X Tot het verkrygen van het Conſulſchap vond hy niet minder zyne begunſtigers in den aanhang der Groten, dan in de volksparty; zynde het behoud der ſtaatsgeſteldheid de dryfveer, die beiden bewoog om hem te ſtemmen; en wel ter oirzake van de volgende omſtandigheid. De verandering van het ſtaatswezen, door SULLA bewerkt, was wel in den beginne voor onwettig gekeurd, doch men was nu door den tyd daaraan reeds gewoon geworden, zodat dezelve algemeen als niet kwaad wierd beſchouwd. Evenwel vond men 'er, die de thands beſtaande orde van zaken weder zochten te veranderen en omtekeeren, niet met inzicht van 's lands oirbaar, maar van hun eigen belang; nemende daartoe de

ge-

gelegenheid waar, terwyl POMPEJUS tegen de Koningen van Pontus en Armenië oorlog voerde, en 'er te Rome geene genoegzame krygsmagt by der hand was om zulke woelgeesten in bedwang te houden. Aan 't hoofd van dezen aanhang was LUCIUS CATILINA, een man ſtout van ondernemen, onrustig van aard, en afgericht op het ſpelen van verſchillende rollen. Hy was alreeds te voren, by meer andere wandaden, beticht geworden van bloedſchande met zyne ongehuwde dochter gepleegd en zynen broeder om 't leven gebragt te hebben; en vrezende wegens dien moord te recht geſteld te zullen worden, wist hy SULLA te bewegen om den vermoorden, als ware die nog in leven, op de Banlyst te zetten. Zodanig was het hoofd van dien ſnoden aanhang, die zich op het ſterkst onder elkander verbond, deels op andere wyzen, en byzonder door het ſlachten van een mensch, van wiens vleesch zy te zamen aten. (r) Een groot aantal jonge

(r) SALLUSTIUS zegt ook nog, dat zy van het bloed insgelyks te zamen dronken; doch voegt 'er by, dat hy geene genoegzame bewyzen heeft ge-

gelieden in de ſtad was door dezen CATILINA verleid, aan welken hy van tyd tot tyd allerlei ongebondene vermaken, brasſeryen en 't genot van vrouwen bezorgde, zonder de kosten daarop lopende eenigzins te ontzien. Geheel Etrurië was gereed om opteſtaan, gelyk ook het grootſte gedeelte van Gallië aan deze zyde der Alpen. Dan boven al te Rome was het gemakkelyk eene omkeering te bewerken, uit hoofde van de grote ongelykheid van goederen: want terwyl de aanzienlykſten en hooghartigſten door het geven van ſchouwſpelen en maaltyden, door geldſpillingen ter verkryging van ambten, en door het bouwen van prachtige huizen, zich geheel en al hadden uitgeput, was alle rykdom in handen van de laagſte en ſlechtſte klasſe gekomen, zo dat 'er weinig nodig was voor iemand, die ſtoutheid bezat, om de ſtaatsgeſteldheid, die van zich zelve reeds krank was, overhoop te werpen Des niettemin wilde CATILINA zich vooraf als van eene ſterkte voorzien, om daaruit den aanval te doen, en ſtond

gevonden, om zulk een affchuwelyk ſtuk voor zeker aan te nemen.

ſtond daarom naar het Conſulſchap; en reeds vleide hy zich openlyk met de vaste hoop, dat hy Conſul zoude worden te gelyk met CAJUS ANTONIUS; een man die tot voorganger niet deugde, noch in goede noch in kwade zaken, doch geſchikt was om iemand, die hem beſtuurde, merkelyk te onderſteunen. Dit maakte den yver der meeste weldenkenden, die zulks te gemoet zagen, gaande, om CICERO's aanzoek tot het Conſulſchap te bevorderen; met dat gevolg, dat CATILINA voorby gegaan en CICERO met C. ANTONIUS tot Conſul verkoren wierd, niettegenſtaande dat onder alle de mededingers CICERO de eenigſte was, wiens vader niet tot de Raadsheerlyke, maar tot de Ridderlyke orde behoorde.

De oogmerken van CATILINA waren dus verre nog niet openbaar geworden; dan 'er deden zich echter al in 't begin van CICERO's Conſulſchap omſtandigheden op, die als het voorſpel van grotere gebeurenisſen moesten aangemerkt worden. Aan den eenen kant zag men die genen, welken door de inſtellingen van SULLA buiten het bewind geſloten waren, wier getal niet klein, en wier vermogen niet gering was, opkomen

men om naar ambten te ſtaan, en men hoorde dezelven in hunne redevoeringen tot het volk uitvallen doen tegen de dwingelandy van SULLA, die wel niet ongegrond waren, doch ſtrekten om in eenen tyd, waarin zulks ongeraden en ongepast was, de ſtaatsgeſteldheid aan 't wankelen te brengen: aan den anderen kant bragten de Tribunen voorſtellen ter bane, die al mede de zelfde ſtrekking hadden. Dezen wilden namelyk, dat men tien mannen, met volſtrekte magt bekleed, zoude aanſtellen, die gerechtigd zouden zyn om de landeryen van den ſtaat, in geheel Italië, Syrië, en in alle de landen, door POMPEJUS onlangs aangewonnen, gelegen zynde, te verkopen; te vonnisſen en te bannen allen, die zy mogten goedvinden; volkplantingen aanteleggen; gelden uit 's lands kas te nemen; legers te werven en te houden, zo veel zy nodig dachten. Hierom vond deze wet onder de Groten vele begunſtigers; en wel de voornaamſte van dezen was ANTONIUS, de ambtgenoot van CICERO, ten oogmerk hebbende, zelf onder die tien mannen verkoren te worden. Ook ſcheen het boven dien, dat deze, diep in ſchulden ſtekende,

de, uit dien hoofde de zamenzweering van CATILINA met geen ongunstig oog beschouwde, en dit voornamelyk maakte de party der Aanzienlyken bekommerd. Om deze vrees in de eerste plaats wegtenemen, bewerkte CICERO, dat aan ANTONIUS Macedonië tot wingewest gegeven wierd, terwyl hy zelf voor Gallië, 't welk hem werd toegelegd, bedankte. Door dezen dienst won hy dermate ANTONIUS, dat hy hem als eenen bezoldigden toneelspeler kon gebruiken, om in de zaak des Vaderlands de tweede rol te spelen.

Nadat hy dus dezen zacht en handzaam gemaakt had, durfde hy thands met meer vertrouwen den zamengezworenen het hoofd bieden. Hy bestreed dus in den Raad het nieuwe voorstel met zo veel kracht, dat hy de ontwerpers van hetzelve over staag zettede en den mond stopte. Toen dezen evenwel eene tweede poging waagden, en zich gesterkt hebbende de Consuls ter verantwoording voor het volk riepen, liet CICERO zich hierdoor niet vervaaren, maar den Raad gelast hebbende hem te volgen, trad hy aan 't hoofd van denzelven moedig ten voorschyn, en drong niet alleen door,

dat

dat het voorſtel verworpen wierd, maar trof ook de Gemeens mannen door de kracht zyner welſprekendheid dermate, dat zy van hunne overige ontwerpen ten eenenmale afzagen. (*s*) Inderdaad toch is CICERO de man geweest, die de Romeinen ten duidelykſten heeft geleerd, hoe veel de welſprekendheid vermag om aan 't gene recht en goed is tevens een behaaglyk voorkomen te geven, en dat de rechtvaardige zaak altoos moet overwinnen, wanneer ze op de rechte wyze wordt voorgedragen; dat dus de gene, die als ſtaatsman zyne rol wel wil ſpelen, wel altoos 't geen recht en billyk is moet ſtellen boven 't geen ſtreelt en vleit, doch tevens ook in zyne voordragt zorgen, dat de goede zaak door een ongunſtig voorkomen niet mishage. Tot een ſtaal van zyne bekwaamheid, om door welſprekendheid te overreden, willen wy nog

(*s*) De drie redevoeringen, waardoor CICERO dit bewerkte, waarvan de eerſte in den Raad, en de twee volgenden voor het Volk, gehouden werden tegen den Tribuun RULLUS, die de hoofddryver van 't werk was, hebben wy, ſchoon niet in haar geheel, nog overig.

nog bybrengen 't gene ten aanzien van den Schouwburg, in zyn Consulschap is voorgevallen. De Ridders plagten voorheen in den Schouwburg geene onderscheidene plaatsen te hebben, maar onder de overige menigte der aanschouwers vermengd die plaatsen intenemen, die zy open vonden. MARCUS OTHO is de eerste geweest, die in zyn bestuur (*t*) de Ridders eershalve van de overige burgers afscheidde, en hun byzondere plaatsen toewees, die zy nu ook nog by voorrang bezitten. Deze schikking werd door het volk als honende voor zich beschouwd, waarom zy OTHO, toen hy in den Schouwburg verscheen, beschimpte en uitjouwden. De Ridders, van den anderen kant, vereerden hem met een luidruchtig handgeklap. Hierop verdubbelde het volk hun

(*t*) In 't oorspronkelyke staat eigenlyk, *die als Prætor*: dan, daar OTHO zulks niet als Prætor, maar als Tribuun heeft gedaan, moet men of het woord στρατηγων in eenen ruimen zin voor bestuur in 't gemeen nemen, of stellen dat hier door den schryver zelve, of door deszelfs afschryvers, een misslag is begaan. Dit in 't midden latende, oordeelden wy best in de vertaling het algemeene woord *bestuur* te gebruiken.

hun gejouw, en de anderen daarentegen hun handgeklap. Van weerskanten raakten de gemoederen verbitterd, zo dat men elkander met schimp en scheldwoorden bejegende, waardoor grote wanorde in den Schouwburg ontstond. CICERO dit gehoord hebbende begaf zich derwaards, riep het volk in den tempel van BELLONA, bestrafte hetzelve, en stelde het zynen pligt zo nadrukkelyk voor oogen, dat allen weder naar den Schouwburg gingen, OTHO nu met handgeklap bejegenden, en met de Ridders te gelyk als om stryd zich beyverden om den man te vereeren.

Inmiddels had de zamenzweering van CATILINA, die in 't begin met schroom en vrees bevangen was geweest, weder begonnen het hoofd optebeuren: men hield byeenkomsten, waarin men elkander aanspoorde om meer krachtdadig de voorgenomene zaak ter hand te vatten, eer dat POMPEJUS terug kwam, die reeds verteld werd met het leger in aantogt te zyn. Allermeest werd CATILINA opgehitst door de soldaten, die voorheen onder SULLA gediend hadden, en die door geheel Italië verspreid waren, doch van welken echter de mees-

meesten en wel de ſtoutmoedigſten zich in de onderſcheidene ſteden van Etrurië op. hielden, ſteeds dromende van nieuwen roof en plondering van rykdommen, die op hen wachteden. Dezen aan hun hoofd hebbende MANLIUS, die voormaals met groten roem onder SULLA gediend had, hadden zich vereenigd met CATILINA, en kwamen te Rome om zyn aanzoek tot het Conſulſchap te onderſteunen: want CATILINA ſtond thands van nieuws naar het Conſulſchap, en had voor, CICERO onder het gewoel en gedruisch der ſtemminge te vermoorden. De Goden zelven ſchenen het op handen zynde gevaar door aardbevingen, onweders en buitengewone verſchynſelen te kennen te geven; (*u*) dan wat de kondſchappen, van den kant der menſchen gegeven, betrof, dezen waren wel overeenkomſtig de waarheid, doch niet voldingende genoeg tegen eenen man van dat aanzien en vermogen als CATILINA was. CICERO liet dan den dag

(*u*) Hiervan ſpreekt ook onder anderen CICERO in zyne derde rede tegen Catilina, het agtſte hoofddeel.

dag der verkiezing opſchorten, ontbood CATILINA voor den Raad, en ondervraagde hem over 't gene de geruchten van hem zeiden. Dan deze denkende, dat 'er velen in den Raad waren, die wel naar zulk eene omkeering van zaken verlangden, en willende aan zyne medeſtanders toonen wie hy was, gaf een antwoord, dat geene de minſte vrees aanduidde (v): „ wat „ kwaad doe ik hiermede, zeide hy, dat „ ik, daar 'er twee lichamen zyn, het eene „ mager en uitgeteerd, doch met een „ hoofd, het andere zonder hoofd, doch „ voor het overige groot en ſterk, aan dit „ laatſte een hoofd geve?" Dit antwoord, waarmede hy op eene verbloemde wyze den Raad en het Volk te kennen gaf, maakte CICERO nog meer bevreesd, zodat hy zich met een harnasch wapende, en door alle de aanzienlykſten, benevens een groot aantal Ridders, van huis naar het veld van Mars liet verzellen. Hier ſchoof hy met opzet zyn kleed een weinig van de ſchouders te rug, om een gedeelte van het harnasch

(v) Wy nemen hier de lezing aan van REISKE, ὡ μαλακήν.

nasch te laten zien, en daardoor de omstanders te doen begrypen, in hoe groot een gevaar hy was. Dezen, zulks ziende, werden met verontwaardiging vervuld, en sloten zich dicht om hem heen. Eindelyk ging men over tot de stemming, en CATILINA werd als voren voorby gegaan, terwyl SILANUS en MURENA tot Consuls verkoren wierden.

Niet lang daarna, toen reeds het krygsvolk in Etrurie zich rondom CATILINA verzamelde, en de bepaalde dag, ter uitvoering van het beraamd ontwerp, naby was, kwamen de drie voornaamsten en meest vermogenden der Romeinen, MARCUS CRASSUS, MARCUS MARCELLUS en SCIPIO METELLUS, te middernacht aan 't huis van CICERO, gelastende den poortier hem te wekken en hunne komst by hem aantemelden. De reden van hun bezoek was deze: na het avond-eten waren aan CRASSUS door zynen poortier brieven overhandigd, die door eenen onbekenden perzoon besteld waren. De opschriften derzelven waren aan onderscheidene perzonen gericht, doch een daarvan, zonder handteekening, was voor CRASSUS zelven. De-

zen alleen had hy gelezen, en daaruit gezien hebbende, dat 'er een grote moord door CATILINA ſtond aangerecht te worden, en men hem ried de ſtad te verlaten, ging hy nu, zonder de andere brieven te openen, dadelyk naar CICERO, ontzet van die ſchrikbarende tyding, en tevens de verdenking willende wegnemen, waaronder hy lag ter oirzake van zyne vriendſchap met CATILINA. CICERO, deze omſtandigheden rypelyk overwogen hebbende, liet reeds vroeg in den morgen den Raad vergaderen, nam de brieven mede, gaf die aan de genen, aan welken zy gericht waren, en beval dezelven overluid voortelezen. Toen daarop ook QUINTUS ARRIUS, een Oud-Prætor, bericht gaf van de verzameling van krygsbenden in Etrurië, en men tevens vernam, dat MANILIUS met een ſterk leger zich omſtreeks de ſteden van dat land liet zien, ſteeds wachtende op tyding van eene omwenteling te Rome, werd by den Raad het beſluit genomen om aan de Conſuls de volſtrekte oppermagt in handen te geven, met last om het Vaderland te redden zo als zy best konden. Zulk een beſluit nam de Raad niet dan zeldzaam,

en

en alleen in tyden van buitengewone vrees.

CICERO nu met deze magt voorzien droeg de zorg voor de buitenlandſche zaken op aan QUINTUS METELLUS, en de beſcherming der ſtad voor zyne rekening nemende, verſcheen hy dagelyks in 't openbaar met zulk een talryk gevolg van gewapende burgers, dat hy daarmede op de Markt komende het grootſte gedeelte van dezelve beſloeg. CATILINA nu niet langer durvende uitſtellen, beſloot zelf zich naar het leger tot MANILIUS te begeven, en belastte MARCIUS en CETHEGUS (w) met dolken voorzien in den vroegen morgen naar het huis van CICERO te gaan, en hem, onder ſchyn van hunne opwachting by hem te maken, onverhoeds op het lyf te vallen en te vermoorden. Doch hier-

(w) In plaats van deze beiden worden door SALLUSTIUS genoemd, CAJUS CORNELIUS en LUCIUS VARGUNTEJUS. Met SALLUSTIUS ſtemt CICERO, ten aanzien van den eerstgenoemden overeen, terwyl hy den naam des anderen verzwygt.

hiervan werd CICERO verwittigd door FULVIA, eene vrouw van aanzien, die 's nachts by hem kwam, en hem waarschouwde zich voor CETHEGUS en MARCIUS te wachten. Dezen kwamen al zeer vroeg in den morgen, doch werden niet binnengelaten; waarover zy geweldig geraakt zynde een groot getier voor het huis maakten, 't welk de verdenking tegen hun nog meer versterkte. CICERO vervolgens uitgegaan zynde riep den Raad byeen in den tempel van *Jupiter Stator*, staande vooraan op den Heiligen weg, wanneer men den Palatynschen berg opgaat. CATILINA kwam zo wel als de overigen, om zich te verdedigen, doch geen der Raden wilde nevens hem zitten, en allen gingen van hunne plaatsen naar eenen anderen kant. Hy begon te spreken, doch werd telkens overschreeuwd. Eindelyk stond CICERO op, en gebood hem de stad te ruimen (*x*); zeg-

(*x*) CICERO deed zulks echter met de grootste voorzichtigheid. Men zie deszelfs eerste rede tegen CATILINA, in de Nedertuitsche verlaling van onzen vriend TEN BRINK.

zeggende, dat, daar hy zich in zynen post van redenen, maar CATILINA zich van wapenen bediende, het nodig ware, dat zy door eenen muur van elkander gescheiden wierden. CATILINA ging dan ook weldra vertrekken, met zich nemende drie honderd gewapenden; en zich, als voerde hy het hoog bewind, latende verzellen van Lictors met de bondelbylen, en de vaandels van de Republyk met zich voerende, kwam hy by MANLIUS. Toen hy nu twintig duizend man byeen had, trok hy daarmede by de steden rond om dezelven tot afval te bewegen. De oorlog dus openlyk verklaard zynde, werd ANTONIUS gezonden om dien tegen hem te voeren.

De aanhangeling van CATILINA, die in de stad gebleven waren, werden byeen verzameld en aangemoedigd door CORNELIUS LENTULUS, bygenaamd SURA, zynde een man van aanzienlyke geboorte, maar van een slecht levensgedrag, en die wegens zyne ongebondenheid voorheen uit den Raad was gezet, doch thands voor de tweede maal *Prætor* was geworden, volgens de gewoonte der zulken, die de verloren waardigheid van

Raadsheer zochten weder te krygen. (y) Den bynaam van SURA heeft hy, zegt men, op de volgende wyze gekregen; *Quæstor* zynde, ten tyde van SULLA, had hy 's lands penningen grotendeels zoek gemaakt en verspild. Toen SULLA hierover zeer misnoegd was, en hem in den vollen Raad deswegen verantwoording afvorderde, nam hy de houding aan van iemand, die zich in 't minste om den anderen niet bekreunt, en zeide, dat hy gene rekenschap dacht te geven, maar dat hy hem de kuit toehield; 't welk eene gewoonte is by de kinderen, die met den bal spelende, wanneer zy misgeslagen hebben, de kuit toehouden. (z) Sedert dien tyd heeft hy den

(y) Onder de wegen, langs welker iemand, die uit hoofde van wangedrag uit den Raad gezet was, weder daarin hersteld kon worden, was ook deze, dat hy weder eene van die waardigheden bekwam, die iemand bevoegd maakten om zitting in den Raad te nemen; zo als het Prætorschap, 't welk een *magistratus Curulis* zynde aan elk, die hetzelve bekleedde, het recht van zitting in den Raad gaf; zo als aangemerkt is door DIO CASSIUS *L.* 37.

(z) *Om namelyk met den bal daar op geslagen te*

den bynaam SURA gedragen, welk woord by de Romeinen *Kuit* betekent. Op eenen anderen tyd wegens eene misdaad te recht gesteld zynde, had hy een aantal van zyne rechters omgekocht, en toen hy, ingevolge hiervan, met eene meerderheid van twee stemmen wierd vrygesproken, zeide hy, dat het geld, aan den eenen van die Rechters gegeven, eene nodeloze uitgaaf was, want dat het genoeg ware geweest, slechts eene stem ter vrysprake over te hebben. Daar nu deze man reeds uit zich zelven zulk een karakter bezat, en door CATILINA was opgeruid, werd hy nog daarenboven door waarzeggers en bedriegers misleid, die hem gewaande voorzeggingen en Orakelen, als uit de Sibyllynsche boeken gehaald, in de ooren bliezen, behelzende dat volgens eene wet van 't noodlot drie CORNELIUSSEN te Rome de Oppermagt moesten

te worden, zo als dit verklaard wordt door TURNEBUS *Adv.* VII. 4. die het echter daarin eens is met PIGHIUS *in Annal ad A. U. C.* 393 dat deze naams oirsprong van LENTULUS SURA geheel onecht is, daar die toe naam SURA reeds lang te voren in het geslacht der LENTULUSEN was aangenomen.

ten krygen: twee, zeiden zy, hadden die voorzegging reeds vervuld, namelyk CINNA en SULLA; hem, als den derden CORNELIUS, kwam het geluk nu de oppermagt aanbieden, welke hy zonder bedenken moest aannemen, en niet door uitſtel, even als CATILINA, de gelegenheid laten verloren gaan.

LENTULUS had dan nu ook geene andere dan grote en buitenſporige ontwerpen in 't hoofd; bedoelende niet minder dan den gehelen Raad te vermoorden, met zo velen van de overige burgers, als hem mogelyk zyn zoude, en dan de ſtad zelve in brand te ſteken. Niemand zoude geſpaard worden, dan alleen de kinderen van POMPEJUS; dezen aan het verderf ontrukt zou hy onder zyne magt houden en bewaren, om tot onderpanden te dienen van eene bevrediging met POMPEJUS zelven: want 'er liepen ſterke en aanhoudende geruchten, dat deze op de terugkomst was van zynen groten veldtogt. Tot het tydſtip der uitvoering had men beſtemd eenen van de nachten der Saturnalien. Men had zwaarden, hennip en zwavel in 't huis van CETHEGUS zamengebragt, 't welk daar bewaard

waard werd. Voords had men honderd perzonen bestemd, aan welken even zo vele wyken van Rome by loting waren opgedragen, ten einde de stad, door velen tevens aangestoken, als in een oogenblik van alle kanten in brand mogt staan. (*a*) Anderen moesten de waterleidingen stoppen, en de genen, die water kwamen halen, vermoorden.

Ten zelfden tyde, dat dit ontwerp gesmeed wierd, bevonden zich juist te Rome twee Afgezanten der Allobrogers, welk volk zeer mishandeld werd, en zuchtte onder de Romeinsche heerschappy. (*b*) Uit dien hoofde waren die gezanten, volgens de gedachten van LENTULUS en zynen aanhang

(*a*) Volgens SALLUSTIUS, wiens verhaal hierin van dat van PLUTARCHUS verschilt, moesten STATILIUS en GABINIUS, met eene talryke bende, *twaalf* geschikte oorden der stad te gelyk in brand steken, om door de verwarring den toegang tot den Consul en de overigen, op welken het gemunt was, te gemaklyker te maken. *Bel. Catil. C.* 44. en in de vertaling van TEN BRINK. bl. 41.

(*b*) De Allobrogen bewoonden dat gedeelte van Galliën, 't welk naderhand *Dauphiné* werd genoemd, met een goed deel van Savoojen.

hang, gefchikte werktuigen voor hunne zamenzweering, waarin zy hen ook aannamen, om door hen de Gallifche natie optehitfen en tot opftand te brengen. Men gaf hun brieven mede aan hunnen Raad, waarin aan hun volk de vryheid beloofd werd; en fchreef tevens aan CATILINA, dat hy ten eerften de flaven in vryheid moest ftellen en op Rome komen aanrukken. Met de gezanten zonden zy te gelyk af eenen zekeren TITUS van Croton (*c*) om de brieven aan CATILINA overtebrengen. Dan deze raadflagen, als zynde het werk van losbollen, die veelal by den wyn en in 't gezelfchap van vrouwen met elkander handelden, bleven niet onbekend aan CICERO, die dezelven met alle mogelyke moeite, met nuchteren overleg en uitftekend verftand nafpoorde, en een aantal verfpieders had, die alles waarnamen wat 'er omging, en hem in het nafporen byftonden. Ook fprak hy heimelyk eenigen van de genen, die voor medepligtigen van de zamenzwering te boek ftonden, en op wel.

(*c*) TITUS VOLTURCIUS, volgens SALLUST. C. 45.

welken hy vertrouwen ſtelde. (*d*) Van dezen vernam hy de onderhandelingen met de vreemde gezanten, en 'snachts volk in eene hinderlage gelegd hebbende, kreeg hy den Crotonienzer met de brieven in zyne magt, waartoe de Allobrogen heimlyk de behulpſame hand leenden.

'sAnderendaags vroeg in den morgen riep hy den Raad byeen in den Tempel der Eendracht, las de brieven voor, en hoorde de getuigen. JUNIUS SILANUS gaf by deze gelegenheid ook nog te kennen, dat zommigen CETHEGUS hadden hooren zeggen, 'er moesten drie Conſuls en vier Prætors omgebragt worden. Dit zelfde, met nog andere dingen, bragt ook de Oud Conſul PISO ter kenniſſe van den Raad. CAJUS SULPICIUS, een der Prætors, naar het huis van CETHEGUS gezonden zynde, vond daar een aantal geweer en wapenen, en

(*d*) De lezing wordt hier geoordeeld bedorven te zyn. De Heer WYTTENBACH gist, dat 'er voor πιςευων misſchien gelezen moet worden πιςιν εχων wanneer de zin zou zyn, dat die medeplegtigen der zamenzwering vertrouwen in CICERO ſtelden, dat hy namelyk hunne bekenteniſſen niet tot hun nadeel zou doen ſtrekken.

en voornamelyk eene grote menigte dolken en zwaarden die allen nieuwlings gesmeed waren. Toen eindelyk de Raad aan den Crotonienzer bevryding van straf had beloofd, indien hy klappen wilde, werd LENTULUS zo volkomen van schuld overtuigd, dat hy zich van zyne waardigheid als *Prætor* ontdeed, en de *Toga-Prætexta* in den Raad afgelegd hebbende, een gewaad aantrok, dat met zyne omstandigheden overeenkwam. Hy werd dan ook met de zynen aan de Prætors overgegeven, om ten huize van dezelven in bewaring gehouden te worden. Daar de dag hiermede verlopen was, en eene grote schare volks buiten stond te wachten, kwam CICERO eindelyk uit, en gaf aan de burgery kennis van 't gene 'er gebeurd was; waarna hy, door de gansche schare vergezeld, zich naar het naburig huis van eenen zyner vrienden begaf. Zyn eigen huis was destyds ingenomen door de vrouwen, die de heilige geheimenissen vierden van eene Godin, welke door de Romeinen *de Goede*, en door de Grieken *de Godin der Vrouwen* genoemd wordt. Aan deze wordt jaarlyks, ten huize

ze van den Consul (*e*), geofferd door des Consuls echtgenoot of moeder, in tegenwoordigheid van de Vestaalsche Priesteressen.

Cicero dan, ten gemelden huize gegaan zynde, verleidde, in tegenwoordigheid van een zeer klein aantal vrienden, hoe hy het met de zamengezworenen maken zoude. Hun de hoogste, en met zo snode ondernemingen overeenkomstige straf aantedoen, hierin vond hy zwaarigheid, en kon zulks niet van zich verkrygen; deels ter oirzake van zynen zachten aard, deels op dat men niet zeggen mogt, dat hy een te sterk gebruik van zyne magt had gemaakt, en met bitterheid vervolgd lieden van de eerste geboorte en die vermogende vrienden in de stad hadden; sloeg hy daarentegen den zachtsten weg met hun in, dan vreesde hy zelf in gevaar van hun te komen. Zy toch zouden daarin niet berusten, indien zy het leven 'er afdroegen, maar veeleer, by hunne vorige boosaardigheid eenen nieuwen wrok opvattende, tot alle balddadigheid uitspat-

(*e*) Vergelyk het Leven van C. JULIUS CÆSAR bl. 25. D. IX.

ſpatten, en hy zelf zou van zwakheid en lafhartigheid beſchuldigd worden, daar hy buitendat reeds algemeen geacht wierd juist niet den grootſten moed te bezitten.

Middelerwyl dat CICERO dus in zyne gedachten geſlingerd wierd, deed zich by de vrouwen onder de Godsdienſtige plegtigheid een ongewoon verſchynſel op Het altaar, waarop het vuur reeds geheel ſcheen uitgegaan te zyn, gaf eensklaps uit de asch en verteerde ſtoffen eene grote en heldere vlam uit, waarvan alle de vrouwen zeer verſchrikt werden. Doch de Heilige Maagden vermaanden TERENTIA, de echtgenoot van CICERO, ten eerſten naar haren man te gaan, en hem te zeggen, dat hy alles, wat hy voorgenomen had ten beste van het Vaderland, onbeſchroomd moest doorzetten, want dat de Godin een groot licht had doen ſchynen, 't welk hem veiligheid en roem aankondigde. TERENTIA (die reeds uit zich zelve niet zacht en ſchroomvallig, maar veeleer eene eerzuchtige vrouw was, en die, volgens het eigene getuigenisſe van CICERO, meermalen zich als deelgenoot opdrong in zyne ſtaats-beſlommeringen, dan zy hem over de huislyke aange-

legenheden raadpleegde) verzuimde niet hem dit overtebrengen, en hem tevens nog yveriger tegen de zamengezworenen te maken. Desgelyk deed ook zyn broeder QUINTUS, als mede PUBLIUS NIGIDIUS, die, uit hoofde van deszelfs geleerdheid, zyn byzondere vriend was, en dien hy in de meeste en gewigtigste staatszaken tot zynen raadsman gebruikte.

Als nu den volgenden dag in den Raad het voorstel was gedaan over de straf der zamengezworenen, was SILANUS, als voorstemmend lid, van gevoelen, dat zy naar den kerker gevoerd en daar de hoogste straf moesten ondergaan. Hiermede stemden alle de volgenden overeen, tot dat de beurt kwam aan CAJUS CÆSAR, de zelfde, die naderhand Dictator geworden is. Deze, schoon toen nog jong zynde, en pas begonnen hebbende den grond te leggen van zyne aanstaande grootheid, had evenwel reeds in zyne staatkundige handelingen en bedoelingen dien weg ingeslagen, waarop hy vervolgens de vrye staatsgesteldheid in eene Alleenheersching veranderde: en schoon dit algemeen onopgemerkt was gebleven, had echter CICERO sterke vermoedens des-

wegens opgevat, doch zonder dat hem nog een voldoend bewys ter overtuiging van CÆSAR was voorgekomen Men vond 'er ook, die zeiden, dat CÆSAR, juist zo als hy op het punt ſtond van betrapt te worden, de handen van CICERO had weten te ontſnappen; terwyl anderen verzekerden, dat deze met opzet de nadeelige berichten van CÆSAR niet wilde hooren of gebruik daarvan maken, uit vrees van deszelfs groot aantal vrienden en vermogenden invloed; daar het gemakkelyk te voorzien was, dat de invloed dier vrienden van meer gewigt zoude zyn om CÆSAR te redden, dan zyne ſchuld om hen te doen ſtraffen. (*f*)

Als dan de beurt van ſtemmen aan CÆSAR was gekomen, bragt hy voor zyn gevoelen uit, dat de gevangenen niet met den dood geſtraft, maar, met verbeurd-verklaring van hunne goederen, weggevoerd moesten worden naar zodanige ſteden van Italië, als

(*f*) XYLANDER vertaalt: *dat zy* (die vrienden) *veeleer om* CÆSARS *wil de ſtraf ontkomen zouden, dan hy door hun gevaar lopen van geſtraft te worden:* dan, om zo te kunnen vertalen, dient men eerst eene andere lezing aan te nemen.

CICERO best zoude oordeelen, en daar in bewaring worden gehouden, tot dat CATILINA door de wapenen ondergebragt ware. (g) Daar nu dit gevoelen zachtmoedig was, en voorgedragen wierd door eenen man van grote welſprekendheid, kreeg hetzelve nog daarenboven een nieuw gewigt van den kant van CICERO, die opgerezen zynde de zaak uit beiderlei oogpunt beſchouwd voordroeg, en in 't eene gedeelte zich met het eerſte gevoelen, in 't andere zich met dat van CÆSAR vereenigde. CICERO's vrienden, begrypende dat het gevoelen van CÆSAR voor CICERO het voordeeligſte was, als die weiniger in haat zoude geraken, wanneer de ſchuldigen niet met den dood wierden geſtraft, ſtemden alle met dit tweede gevoelen in, zodat zelfs

(g) RUALDUS heeft reeds aangemerkt, dat PLUTARCHUS hier niet uit echte bronnen geſchept heeft, daar CÆSARS voorſtel niet was om de zamengezworenen ſlechts voor eenen tyd, en tot dat CATILINA door de wapenen overwonnen zoude zyn, maar voor hun gehele leven gevangen te houden, gelyk blykt uit SALLUSTIUS, vergeleken met CICERO in zyne vierde redevoering tegen CATILINA.

zelfs SILANUS zyn uitgebragt gevoelen wederom introk, en zeide, dat ook hy niet voor de doodstraffe was, want dat *de hoogste straf* voor eenen Romeinschen Raadsheer de gevangenis was. De eerste, die dit gevoelen kwam bestryden, was CAJUS LUTATIUS. Na dezen vattede CATO het woord op, die in zyne reden het vermoeden, waaronder CÆSAR lag, zo veel mogelyk zocht te versterken, en den Raad dermate met moed en drift vervulde, dat het doodvonnis tegen de gevangenen geveld wierd. Tegen het verbeurd-verklaaren der goederen kwam evenwel CÆSAR op, zeggende dat het niet billyk ware, daar men het zachtste gedeelte van zyn gevoelen verworpen had, het gestrengste daarvan te laten gelden. Velen echter hierop aandringende, riep hy de tusschenkomst der Tribunen in; dan by dezen vond hy geen gehoor. Doch CICERO zelf wilde in dezen toegeeflyk zyn, en liet het verbeurd-verklaaren van de goederen vaaren.

Daarop vertrok CICERO met den Raad, om het vonnis aan de gevangenen ter uitvoer te brengen. Dezen bevonden zich niet alle op de zelfde plaats, maar elk der Prætors

tors had den zynen by zich in bewaaring. Eerst haalde hy van den Palatynſchen berg LENTULUS, en voerde dien, langs den Heiligen Weg, midden over de Markt, terwyl de voornaamſten uit de ſtad hem van rondsom dekten en tot lyfwacht dienden. Het volk zag dit bevende aan, en ging ſtilzwygende zynen gang. De jonge lieden byzonder toonden hier by een ontzach en verlegenheid, even als of zy in zekere ſtaatsgeheimenisſen van hoog gezach, door de Aanzienlykſten des volks uitgeoefend, wierden ingewyd. (*h*) De Markt ten einde, en by de gevangenis gekomen zynde, gaf hy LENTULUS aan den ſcherprechter over, met bevel, om hem ter dood te brengen. Daarop haalde hy CETHEGUS en vervolgens de anderen af, die op gelyke wyze ter dood werden gebracht. Als hy nu zag, dat 'er nog een groot aantal der genen, die mede tot de za-

(*h*) Eene gelykenis, ontleend van de bekende Mysterien, of Eleuſiniſche Geheimenisſen, waarin men by nacht, onder vele ſchrikverwekkende omſtandigheden, van welken men de bedoeling nog niet kende, werd ingewyd.

zamenzweering behoorden, op de Markt bleef ſtaan, onkundig wat 'er eigenlyk gebeurd was, en den nacht afwachtende om de gevangenen, die zy dachten dat nog in leven waren, te verlosſen, ſprak hy dezen aan met de woorden: *zy zyn 'er geweest*; zynde eene ſpreekwyze, waarvan de Romeinen, die gaarne de zachtſte bewoordingen gebruiken, gewoon zyn zich te bedienen, om te kennen te geven dat iemand dood is. (*i*)

Het was nu reeds laat in den avond, toen CICERO over de Markt weder naar huis keerde, onder eene groten toeloop van burgers, die hem nu niet in ſtilte en ſtatige orde verzelden, maar hem, waar hy langs kwam, met gejuich en handgeklap bejegenden, en den redder en herſteller des Vaderlands noemden. De ſtraten waren overal verlicht met lampen en fakkels, die ieder voor zyn huis gezet had; en de vrouwen

(*i*) De eigenlyke *uitdrukking* van CICERO was: VIXERUNT, *zy hebben geleefd*, doch daar de Romeinen ook in 't zelfde geval gewoon waren te zeggen: FUERUNT, *zy zyn 'er geweest*, dacht ons dit, als in onze taal mede gebruikelyk, hier wel zo gepast.

wen ſtaken van de daken der huizen lichten uit, om CICERO te vereeren en te beſchouwen, terwyl hy op de luisterrykſte wyze naar huis wierd geleid door eenen ſtoet van Romeinſche Groten, van welken de meesten zwaare oorlogen ten einde gebracht, zegepralen gevierd, ên vele landen en zeën voor het Romeinſche gebied aangewonnen hadden, en die nu echter onder het gaan tegen elkander beleden, dat het Romeinſche volk wel aan vorige Legerhoofden en Bewindslieden grote ſchatten, veel buits en aanzienlyke vermeerdering van magt te danken had, maar dat het zyne redding en behoud alleen aan CICERO verſchuldigd was, die hetzelve uit een zo groot en zo vreeslyk gevaar verlost had: want, zeiden zy, dit verdient wel niet zo grote verwondering, dat ſnode ontwerpen verydeld, en de ontwerpers zelven geſtraft zyn; maar dit, dat de geduchtſte van alle zamenzweeringen, die 'er ooit beſtaan hebben, met het minst mogelyke nadeel zonder opſchudding en beroerte, geheel gedempt is. Inderdaad, de meesten, die zich by CATILINA gevoegd hadden, zodra zy hoorden, hoe het met LENTULUS en CE-

CETHEGUS was afgelopen, verlieten hem, en hy zelf, met het overschot der genen die hem getrouw gebleven waren, slag geleverd hebbende tegen ANTONIUS, werd met zyn leger volkomen geslagen.

Des niettegenstaande ontbrak het niet aan de zulken, die 'er hun werk van maakten om CICERO, ter oirzake hiervan, te belasteren en hem onheil te berokkenen. De hoofden van dezen waren uit de Overheidsperzonen, die voor het volgende jaar benoemd waren, CÆSAR als Prætor, en METELLUS en BESTIA als Gemeentslieden, (*k*) welken, toen zy hunne waardigheid aanvaard hadden, terwyl CICERO nog eenige dagen van zyn Consulschap overig had, hem niet wilden toelaten eene rede-

(*k*) CORRADUS (*Quæst. p.* 157.) merkt aan, dat de schuld hiervan aan METELLUS alleen behoort, want CÆSAR, tot *Prætor* benoemd zynde, had die waardigheid nog niet aanvaard, en BESTIA, die onder het Consulschap van CICERO Tribuun was (zie SALLUST. *C.* 44.) was den vyfden December afgegaan, in wiens plaats METELLUS gekomen was; waarom ook CICERO zelf (*Ad Div. V.* 2. *et in Pison.* 3.) dezen alleen de schuld geeft.

devoering tot het volk te doen, en hem zulks, door het plaatsen van banken voor de spreekplaats, beletteden; vergunnende hem slechts, zo hy dit mogt verkiezen, met het doen van den gewonen eed zyn bewind neêrteleggen. (*l*) Daarop trad hy, als om den eed te doen, in 't midden, en deed, by eene algemeene stilte, niet den gewonen, maar eenen nieuwen eed, die alleen op hen zelven paste: hy zwoer, dat hy het Vaderland verlost, en het Romeinsche gebied behouden had; en al het volk bekrachtigde door eenen eed, het gene hy gezworen had. Hierdoor werden CÆSAR en de Gemeentslieden nog meer verbitterd, waarom zy, behalven andere onrust die zy hem verwekten, een voorstel deeden om POMPEJUS met het leger op te ontbieden, ten einde deze aan de overheersching van CICERO een einde mogt maken. Dan het was

(*l*) Gelyk de Consuls by het aanvaarden van hunne waardigheid eenen eed afleiden in handen van den Consul, die hen genoemd had, waarby zy beloofden dat zy in alles naar de wetten zouden handelen zo deeden zy insgelyks by het aftreden, eenen eed, waarby zy verklaarden in alles volgens de wetten gehandeld te hebben.

was een geluk voor CICERO, en tevens voor het Gemenebest, dat CATO in dezen tyd Gemeentsman was, die tegen de woelingen der anderen eene gelyke magt, en groter gezach kon ſtellen. Deze verydelde dan ook ligtelyk die pogingen, en verhief in eene redevoering het Conſulſchap van CICERO dermate, dat aan denzelven groter eerbewyzingen, dan ooit iemand te voren genoten had, door het volk wierden toegelegd, en hy met den eernaam van Vader des Vaderlands verſierd wierd. Want CICERO is de eerſte geweest, wien die eernaam is opgedragen, nadat CATO hem dus voor de volle Volksvergadering genoemd had. (*m*)

Hoe zeer nu aan den eenen kant zyn vermogen in den ſtaat zeer groot was, maakte hy zich aan den anderen kant by velen gehaat; niet dat hy door eenig ſlecht bedryf er-

(*m*) QUINTUS CATULUS heeft, als Voorzitter van den Raad, eigenlyk het eerst in den vollen Raad dien eernaam aan CICERO gegeven, welk voorbeeld door vele anderen gevolgd werd. Doch CATO gaf als Tribuun hem dien eertytel in tegenwoordigheid van al het volk.

ergernisse gaf, maar omdat velen niet konden verdragen, dat hy altyd zich zelven prees en op zyne daden stofte: want men kon noch in den Raad, noch in de Volksvergadering, noch in de Vierschaar komen, of men hoorde hem onophoudelyk spreken over CATILINA en LENTULUS; en als of dat nog niet genoeg was, vulde hy ook de boeken en schriften op met zyne lofspraken: ook maakte hy hierdoor zyne redenen, die anders zeer liefiyk en bevallig waren, onaangenaam en vervelende voor de toehoorders, daar dat euvel van onbescheidenheid allen, om zo te spreken, aankleefde. Evenwel hoe onmatig ook de eerzucht was, die hem bezielde, was hy vry van nyd jegens anderen Ruimschoots toch was hy gewoon lof te geven aan grote mannen, 't zy die van vroeger tyd waren, of ten zynen tyde leefden; waarvan zyne schriften genoeg getuigen. Ook zyn nog gezegden van hem, hiertoe betrekkelyk, in aandenken gebleven: ARISTOTELES noemde hy eene rivier vloeiende van goud; van PLATO's zamenspraken zeide hy, dat JUPITER, wanneer hy gesproken had, dus zoude gesproken hebben; THEOPHRASTUS was hy

hy gewoon *zynen lust* te noemen; en als men vraagde, welke der redevoeringen van DEMOSTHENES naar zyn oordeel de schoonste was, gaf hy ten antwoord: „ de langste" Zommigen nogthans . die zich voor yverige voorstanders van DEMOSTHENES uitgeven. vallen op zekere uitdrukking, die CICERO in eenen brief aan eenen zyner vrienden gebruikt had, dat DEMOSTHENES hier en daar in zyne redevoeringen *wel eens dutte*; (*n*) doch zy vergeten de menigvuldige en grootsche lofspraken, waarmede CICERO dien Redenaar elders overal vereert, en dat hy onder zyne eigene redevoeringen die, waaraan hy de meeste moeite besteed heeft, te weten die tegen ANTONIUS, de *Philippische redenen* genoemd heeft. (*o*) En wat zyne tydgenoten

(*n*) Dit zeggen koomt in de brieven van CICERO, die wy thands overig hebben, nergens voor: echter maakt ook QUINCTILIANUS gewag van hetzelve, *Institut. Orat.* X. I. XII. I. HORATIUS, gelyk bekend is, zeide het zelfde van vader HOMERUS. *Art. poët. vs.* 359.

(*o*) In navolging van die van DEMOSTHENES tegen Koning PHILIPPUS van Macedonië.

ten betreft. onder dezen heeft niemand in welſprekendheid en wysheid uitgemunt, wiens roem hy niet verbreid heeft, door 't zy in zyne redenen, 't zy in zyne ſchriften, gunſtige melding van elk hunner te maken. Voor den Peripatetiſchen Wysgeer CRATIPPUS verworf hy van CÆSAR, reeds Alleenheerſcher zynde, dat dezelve burger van Rome wierd: tevens bewerkte hy, dat de Raad der Areopagieten een beſluit nam, waarby CRATIPPUS verzocht werd te Athenen te blyven, en onderwys te geven aan de jeugd, vermids men hem als een ſieraad van de ſtad beſchouwde. 'Er zyn ook brieven voorhanden van CICERO aan HERODES, (*p*) en nog anderen aan den jongen CICERO, wien hy vermaant, in de Wysbegeerte CRATIPPUS te volgen. Aan GORGIAS, daarentegen, verbiedt hy alle verdere verkeering met zynen Zoon, hem beſchuldigende, dat hy dezen tot wellust en zwel-

(*p*) Deze HERODES ſchynt de zelfde te zyn, van wien CICERO in zyne brieven aan ATTICUS gewag maakt *L.* XIV. *ep.* 16 *et L.* XV *ep.* 16. CICERO had hem opgedragen om van tyd tot tyd aangaande de vorderingen van zynen zoon bericht over te zenden.

zwelgery vervoerde (*q*). En deze is van zyne Griekſche brieven ſchier de eenigſte, behalven nog een andere aan PELOPS van Byzantium, die men kan zeggen dat in drift geſchreven zyn. Wat nu GORGIAS betreft, dezen had hy recht om door te ſtryken, als zynde een vuig en ongebonden mensch, zo als hy in 't gemeen daarvoor gehouden werd. Daarentegen valt hy in zyn beklag tegen PELOPS op kleinigheden; hem verwytende, dat hy verzuimd had voor hem by de Byzantyners zekere eerbewyzingen en gunſtige beſluiten te bezorgen.

Even als dit laatſte een gevolg was van zyne eerzucht, zo ook dit, dat hy dikwyls in de drift van 't ſpreken de welvoeglykheid voorby zag. Eens, als MUNATIUS, wiens zaak hy bepleit had, dadelyk nadat hy was vrygeſproken, CICERO's vriend SALINIUS aanklaagde, werd hy, zegt men, door gramſchap zo verre vervoerd, dat hy tegen MUNATIUS zeide: „ hebt gy uwe vryſpraak „ aan

(*q*) Zie hierover den brief van den jongen CICERO aan TIRO. *Ad Div.* XVI. 21.

„ aan uwe onfchuld te danken, of daaraan, „ dat ik uwe fchuld voor de rechters heb „ weten te verdonkeren?" Op eenen anderen tyd, toen hy MARCUS CRASSUS, op wien hy kort te vooren in 't openbaar met algemeene toejuiching eene lofrede had gedaan, eenige dagen later fchandelyk ten toon ftelde, en CRASSUS hem vraagde: „ was het niet van die zelfde fpreekplaats, „ dat ik nog onlangs door u geprezen „ wierd?" zeide hy: „ ja; maar dat ge„ fchiedde alleen om myne welfprekendheid „ eens in 't pryzen van een flecht voorwerp „ te oefenen." By eene andere gelegenheid, als CRASSUS, voorheen gezegd hebbende, dat niemand van zyn geflacht meer dan zestig jaren bereikt had, zulks naderhand ontkende, en vraagde, hoe hy toch daartoe had kunnen komen, om zulks te zeggen, hernam CICERO: „ gy hebt iets „ willen zeggen, dat den Romeinen aan„ genaam was, en wist dat hun dit zoude „ behagen." Weder by eene andere gelegenheid, als CRASSUS te kennen had gegeven, dat hy zeer veel op had met het zeggen der Stoicynen, dat een wyze ryk is, duwde CICERO hem toe: „ zou u niet

„ meer dit zeggen behagen; den *wyzen* „ *behoort alles?*" want CRASSUS was berucht door zyne ſchraapzucht. De eene zoon van CRASSUS, in wien men vry veſe gelykheid op zekeren AXIUS meende te beſpeuren, 't welk oirzaak was dat zyne moeder van eene ongeoorloofde verkeering met dien AXIUS verdacht wierd gehouden, had eens met algemeenen lof eene redevoering in den Raad gedaan; waarop CICERO gevraagd zynde, wat hem daarvan dacht, ten antwoord gaf: Ἄξιος Κράσσου (*r*).

Toen CRASSUS naar Syrië ſtond te vertrekken, en begreep, dat het beter voor hem was CICERO als zynen vriend, dan als zynen vyand te Rome te hebben, bejegende hy hem zeer vriendelyk, en gaf hem te kennen, dat hy by hem wilde komen eten; en CICERO ontving hem met alle blyken van genegenheid (*s*). Eenige da-

(*r*) Deze woordſpeling laat zich in geen andere taal overbrengen. Het Grieksche woord AXIOS beteekent *waardig*, en is tevens de eigen naam van AXIUS.

(*s*) CICERO zelf hiervan ſprekende in eenen zyner brieven (*ad Div.* I. 9) zegt, dat CRASSUS genoegzaam uit zyn huis naar deszelfs Provincie vertrok.

dagen daarna kwamen 'er vrienden van VATINIUS by hem, met voorslagen van verzoening en herstel van vriendschap, want zy waren kwade vrienden: „ zou VATINIUS, vraagde CICERO, ook by my „ willen te eten komen?" Dus verre 't geen tusschen CRASSUS en hem is voorgevallen.

VATINIUS, die den hals bezet had met koude klieren, hield eens eene pleitrede, by welke gelegenheid CICERO hem eenen gezwollen redenaar noemde; en daar men hem gezegd had, dat VATINIUS overleden was, doch hy naderhand in 't zekere onderricht wierd, dat hy leefde, riep hy uit: „ kwaad wedervare hem, die ons „ door zulk eene valsche tyding verblyd „ heeft" (*t*). Toen CÆSAR het voorstel deed om het grondgebied van Campanië onder de zoldaten te verdeelen, waar de meeste Leden van den Raad hier ten sterksten tegen waren, zeide LUCIUS GELLIUS, een man

(*t*) Dus meenden wy best den zin van dit gezegde uittedrukken: anderen menen, misschien niet te onrecht, dat de Text eene verbetering nodig heeft.

man van hooge jaren (*u*), dat zulks, zo lang hy leefde, niet gefchieden zoude. „ Wel „ nu, hernam daarop CICERO, laat men „ maar wachten, want GELLIUS vordert „ geen lang uitftel." Zekere OCTAVIUS, wien men nagaf dat hy uit Afrika afkomftig was, zeide eens, dat hy CICERO, die eene pleitrede hield, niet kon hooren: „ dit „ verwondert my, hernam CICERO, want „ uwe ooren zyn immers wel geboord" (*v*). Als METELLUS NEPOS hem verweet, dat hy

(*u*) L. GELLIUS PUBLICOLA was Conful met CN. CORN. LENTULUS in 't jaar van Rome 682, en kort daarna, te gelyk met dezen, Cenfor. Hy hield het met CATO, CICERO; in één woord, met de genen, die men kon zeggen tot de goede party te behooren. Hy ftierf in hogen ouderdom.

(*v*) Dat het van ouds en ook nu nog by Barbaarfche natien in gebruik was gaten in de ooren te booren, en daar 't een of ander tot fieraad in te hangen, is bekend, en daar geen Romeinfche burger dwaas genoeg was om dat natevolgen, kan men deze fpotterny zo opvatten, dat CICERO hiermede te kennen heeft gegeven, dat OCTAVIUS van afkomst een barbaar was: dan daar de Romeinen tevens vele flaven uit Afrika kregen, die dus insgelyks gaten in de ooren hadden, fchynt hy tevens op deszelfs vorigen ftaat van flaverny of flaaffche afkomst te fchimpen.

hy meer beſchuldigden door zyne getuigenis had doen veroordeelen, dan hy door zyne voorſpraak had behouden, gaf hy ten antwoord: „ ja, ik moet bekennen, dat ik meer ge- „ loof bezitte, dan welſprekendheid." Zeker jong mensch, die onder beſchuldiging lag van zynen vader met eene taart vergeven te hebben, op eene onbeſchaamde wyze dreigende, dat hy CICERO onaangename dingen zoude zeggen, hernam deze: „ ik „ heb liever dat gy my daarop onthaalt, dan „ op uwe taarten" PUBLIUS SESTIUS had CICERO met nog anderen in eene rechtzaak tot zyne Voorſpraken aangenomen, doch wilde zelf geheel en al het woord doen, en niemand toelaten 'er in te ſpreken. Toen nu de Rechters aan 't ſtemmen gingen, en het reeds zeker was, dat hy vrygeſproken wierd, zeide CICERO: „ neem van daag „ uwen tyd wel waar, SESTIUS! want mor- „ gen zult gy niets te zeggen hebben" (*w*).
Eens

(*w*) Het geestige van deze ſpotterny bekennen wy, met anderen, niet te verſtaan. Men kan ook niet volkomen zeker bepalen, welke SESTIUS of SEXTIUS hier eigenlyk bedoeld wordt, ſchoon het waarſchynlykst is, dat 'er geſproken wordt van

dien

Eens had hy PUBLIUS COTTA (*x*), die zich liet voorstaan grote rechtskunde te bezitten, doch inderdaad een dom en onkundig man was, in zeker rechtsgeding tot getuige geroepen; doch als deze zeide, dat hy niets wist, voer CICERO hem te gemoet: „ gy meent misschien, dat ik u „ iets uit de rechten wil vragen." Als METELLUS NEPOS in een geschil met hem by herhaling vraagde: „ wie is uw vader, „ CICERO?" hernam hy: „ voor u heeft „ uwe moeder die vraag moeilyk gemaakt „ om te beslissen." Te weten, de moeder van NEPOS had den naam van niet zeer kuisch te zyn, en hy zelf was zeer wispelturig van aard: want eerst Tribuun zynde had hy eensklaps die waardigheid neêrgelegd, en was naar Syrië gegaan, om zich by POMPEJUS te voegen; doch weldra was hy, nog ruim zo onbezonnen, vandaar weder terug gekeerd. Als deze NEPOS zynen leermeester PHILAGRUS met grote staatsy had laten begraven, en op des-

dien SEXTIUS, welken CICERO in zyne brieven als eenen groten zot doet voorkomen.

(*x*) De lezing ten aanzien van dezen naam is hier geheel onzeker.

deszelfs graf eene steenen raaf geplaatst had, zeide CICERO: „ dat is verstandig van u „ gedaan; want de man heeft u meer vlie- „ gen geleerd dan spreken." Daar MARCUS APPIUS in de voorafspraak van eene pleitrede gezegd had, dat zyn vriend hem verzocht had om in deze zaak alle zorg, welsprekendheid en trouw voor hem aantewenden, zeide CICERO naderhand tegen hem: „ hoe is 't mogelyk, dat gy zo on- „ mededogend geweest zyt om uwen vriend „ niets te bewyzen van 't gene hy u ver- „ zocht heeft?"

Zulke schimpscheuten en spotternyen nu tegen vyanden en partyen in rechtzaken te gebruiken, wordt gerekend onder de trekken van welsprekendheid te behooren, doch vermids CICERO elk, die hem voorkwam, dus aanrandde, om anderen te doen lachen, haalde hy zich den haat van velen op den hals. Ook hiervan wil ik een en ander staal bybrengen. MARCUS AQUILIUS, wiens twee schoonzonen gebannen waren, noemde hy ADRASTUS(y). LUCIUS COTTA, Cen-

(y) De beide dochters van ADRASTUS, koning der Argiven, waren getrouwd, de eene aan TYDEUS,

Censor zynde, was een onmatig liefhebber van den wyn: als nu CICERO, naar het Consulschap staande, onder het rondgaan dorst kreeg, en zyne vrienden rondom hem gingen staan, terwyl hy dronk, zeide hy: ,, gy vreest met reden, dat de Censor my ,, kwalyk zal nemen, dat ik water drinke." Als hy eens op straat VOCONIUS ontmoetede, welke drie zeer lelyke dochters by zich had, riep hy uit:

,, In spyt van PHOEBUS heeft hy kinderen geteeld" (z).

MARCUS GELLIUS, die geloofd werd uit slaafsche ouders geboren te zyn, las eens in den Raad met eene zeer luide stem eenen brief voor, by welke gelegenheid CICERO tot de anderen zeide: ,, dit moet ,, u niet verwonderen, want hy is van 't ,, geslacht der roepers" (a). Toen FAUSTUS,

DEUS, de andere aan POLYNICES, beiden ballingen, in de Thebaansche geschiedenis genoeg bekend.

(z) Een vers uit SOPHOCLES, in het treurspel OEDIPUS, waar hetzelve gebruikt wordt van LAJUS, koning van Theben, en vader van OEDIPUS.

(a) Ook deze plaats is weder duister; de openba-

TUS, de zoon van dien SULLA, die voorheen de opperheerſchappy te Rome gevoerd en zo velen in de Ban verklaard had, een groot deel van zyn erſgoed verſpild en ſchulden gemaakt hebbende, zyne goederen openlyk op borden te koop liet veilen, zeide CICERO: „ die borden leze ik liever dan die van zynen vader."

Alle deze ſpotternyen maakte hem vele vyanden. Dan uit eene andere oirzaak ſpande CLODIUS met zynen aanhang tegen hem zamen. Te weten, deze CLODIUS, die van aanzienlyke afkomst, in den bloei zyner jaren, en van eenen ſtouten en onbeſchoften aard was, had liefde opgevat voor POMPEJA, de echtgenoot van CÆSAR, en was heimelyk in 't gewaad en met den toeſtel van eene zangeres by haar in huis gedrongen, ten tyde dat de heilige geheimenisſen in het huis van CÆSAR door de vrouwen gevierd wierden. Dezen waren voor mannen ontoegankelyk; en dus was ook

bare roepers, ſchoon lieden van weinig aanzien, waren toch geene ſlaven, maar vrye menſchen: misſchien is, gelyk DU SOUL denkt, de lezing hier bedorven.

ook geen man des tyds in dat huis tegenwoordig. Doch hy, nog jong en baardeloos zynde, had zich gevleid met de hoop van ongemerkt onder de andere vrouwen tot POMPEJA te zullen doordringen. Dan, by nacht in dat grote huis gekomen zynde, raakte hy in de gangen van hetzelve verdwaald. Terwyl hy dus omdoolde, werd hy gezien van AURELIA, de dienstmaagd van CÆSAR's moeder, die zynen naam vraagde. Daar hy dus genoodzaakt was antwoord te geven, en zeide, dat hy de dienstmaagd van POMPEJA, met name AURA, zocht, hoorde de andere, dat dit geene vrouwen-ſtem was, en riep met groot geſchreeuw de vrouwen byeen. Dezen ſloten dadelyk de deuren, doorſnuffelden alle hoeken, en vonden CLODIUS, die gevlucht was in het vertrek der dienstmaagd, met welke hy in huis was gekomen. Dit geval ruchtbaar geworden zynde, ſcheidde CÆSAR van POMPEJA, en CLODIUS werd in rechten betrokken wegens ſchending van den Godsdienst (*b*).

CI-

(*b*) Volgens de gewone lezing van het oirſpronkelyke hadden wy moeten vertalen: *en hy betrok* CLO-

CICERO was tot hiertoe zyn vriend geweest, en had, ten tyde der zamenzweering van CATILINA, volvaardige hulp en lyfsbescherming van hem ondervonden (c). Dan toen hy in het tegenwoordige geval zyne verantwoording voornamelyk daarop grondde, dat hy destyds niet te Rome was geweest, maar op eenen verren afstand van de stad zich had opgehouden, bragt CICERO tot getuigenis tegen hem in, dat hy op dien tyd aan zyn huis was gekomen, en hem over eene en andere zaken gesproken had. Schoon dit nu waar was, hield men het echter daarvoor, dat CICERO dit getuigenis niet

CLODIUS *in rechten*; even als of zulks door CÆSAR zelf ware gedaan, 't welk strydt met het gene onze schryver zelf in 't Leven van CÆSAR verhaalt, waar een der Gemeentsmannen gezegd wordt CLODIUS te hebben aangeklaagd. Daar dus de Text hier zekelyk eene verandering behoeft, doch het niet uitgemaakt is, waarin dezelve moet bestaan, hebben wy, dit in 't midden latende, eene vertaling in algemeene bewoordingen verkozen.

(c) Dit schynt kwalyk met de geschiedenis te stroken, daar CLODIUS verdacht was het met CATILINA te houden, zo als hem ook meermalen van CICERO verweten is.

niet gaf uit liefde tot de waarheid, maar om zyne vrouw TERENTIA te vrede te ſtellen. Deze namelyk was zeer gebeten op CLODIUS, ter oirzake van deszelfs dochter CLODIA, die zy meende dat met CICERO zocht te trouwen, en dat tot makelaar daarin gebruikt wierd zekere TULLUS, die een vriend was van CICERO, en zeer gemeenzaam met hem verkeerde, doch die tevens dagelyks aan 't huis van CLODIA kwam, en haar, die in de buurt woonde, zyne opwachting maakte (*d*), 't welk by TERENTIA achterdocht had verwekt. Zy dan, die uit zich zelve vinnig van aard was, en over CICERO den meester ſpeelde, had dezen opgehitst, om CLODIUS mede te vervolgen en tegen denzelven te getuigen. Behalven dit getuigenis van CICERO kwamen 'er nog van vele anderen der voornaamſte en beste lieden getuigenisſen tegen CLODIUS in van meineed, bedrog, omkoping, en onteering van vrouwen. LU-

CUL-

(*d*) Volgens eene andere zinſnyding, zou dit laatſte gedeelte, beginnende met de woorden *doch die tevens* op CICERO moeten t'huis gebragt worden Het ſchynt twyfelachtig, welke van beide zinſnydingen de rechte is.

CULLUS onder anderen bracht dienstmaagden te voorschyn, die getuigden, dat CLODIUS met zyne jongste zuster, terwyl deze met hem, LUCULLUS, getrouwd was, schandelyke ontucht had gepleegd, en 'er werd algemeen verteld, dat hy met nog twee andere zusters ongeoorloofde gemeenschap had gehad, van welken de eene, TERENTIA genaamd, met MARCIUS REX, de andere, CLODIA, met METELLUS CELER getrouwd was. Deze laatste had den bynaam QUADRANTARIA, omdat een van hare minnaars haar, in plaats van zilvergeld, kopere penningen in de zak had gestoken: want de Romeinen noemen den kleinsten van hunne kopere munten een *Quadrant*. Uit hoofde van het gedrag met deze laatstgenoemde zuster was CLODIUS byzonder berucht. Dan daar het gemeen zich tegen de genen, die tegen CLODIUS getuigden en opgekomen waren, te weer stelde, hadden de rechters uit vrees eene wacht by zich genomen, en de meesten hadden hunne stemtafeltjes onleesbaar geschreven (*e*). Echter scheen de meerderheid

(*e*) In 't leven van CÆSAR wordt dit op eene an.

heid hem te hebben vrygesproken, en men vertelde dat hierby omkoping had plaats gehad. Hierom zeide CATULUS, toen hy de rechters ontmoetede: „ gy hebt wel ge„ daan, dat gy veiligheidshalve eene wacht „ genomen hebt, opdat niet iemand u het „ geld mogt ontstelen." En toen CLODIUS aan CICERO verweet, dat zyn getuigenis geen geloof had gevonden by de rechters, hernam deze: „ vyfentwintig van de rech„ ters hebben my toch geloofd, want zo „ velen hebben u veroordeeld: de overige „ dertig daarentegen hebben u niet geloofd, „ want zy hebben u niet eer vrygesproken, „ dan nadat zy het geld in de zak hadden." CÆSAR echter opgeroepen zynde heeft niet tegen CLODIUS willen getuigen, en ge-

andere wyze verhaald; dat, namelyk, de rechters hunne stem over deze zaak tevens in vereeniging met andere onderwerpen uitbragten, 't welk de Latynen noemden *ferre sententias per saturam.* Zie Deel IX. in 't gezegde Leven, bladz 29. met de Aanteekening daar ter plaatse Hierom wil DACIER door eene verandering van lezing deze plaats met die in 't Leven van CÆSAR overeen gebragt hebben. BARTON daarentegen wil laatstgenoemde plaats uit deze hebben verbeterd. Wy wagen het niet, tusschen beiden te beslissen.

gezegd, dat hy van overſpel van zyne vrouw niet wist, maar dat hy alleen daarom van haar geſcheiden was, omdat CÆSARS huwelyk niet alleen van dadelyke ſchande, maar ook van de beſchuldiging daarvan behoorde vry te zyn.

Nadat nu CLODIUS dezen ſtryd ontworſteld en tot Gemeentsman verkoren was, viel hy dadelyk CICERO te lyve, greep alle gelegenheden aan, en hitſte allerlei ſlag van menſchen op om hem te ſchaden. Het volk trok hy aan zyn ſnoer door wetten, die hetzelve ſtreelden, en aan elk der Conſuls bezorgde hy magtige Provinciën: PISO kreeg Macedonië, en CABINIUS Syrië. Velen uit de ſchamele gemeente ſtelde hy in ſtaat om deel te hebben in de beſchikking van zaken, en hy liet zich zelf van gewapende ſlaven omringen. Van de drie voorname perſonaadjen, welken toen het meest vermogten, was CRASSUS de verklaarde vyand van CICERO, POMPEJUS zocht beiden te believen, en CÆSAR ſtond gereed om met een leger naar Galliën te vertrekken. Tot dezen laatſten, ſchoon dezelve anders zyn vriend niet was, en ſedert het voorgevallene met CATILINA onder

der verdenking by hem lag, nam CICERO thands de toevlugt, en bood zich aan om als Legaat met hem te gaan (*f*). CÆSAR nam dit aanbod aan; en CLODIUS nu ziende, dat CICERO hem als Tribuun ontkokomen was, veinsde thands zich met hem te willen verzoenen. Hy gaf de voorname ſchuld van hunne verwydering aan TERENTIA, ſprak ſteeds met achting van CICERO, bejegende hem vriendelyk, als had hy geenen haat noch wrok tegen hem, en berispte hem over het gebeurde, op zulk eene wyze, als de eene vriend den anderen berispt; zodat hy CICERO alle vrees voor hem benam, en deze CÆSAR weder voor zyn Legaatſchap bedankte, gevende zich, als voren, aan het beſtuur van zaken over. CÆSAR deswegen zeer gebelgd, verſterkte CLODIUS in zyne pogingen tegen CICERO, en wist de genegenheid van POMPEJUS voor CICERO geheel in afkeer te doen veranderen. Hy zelf zeide openlyk voor het

(*f*) CICERO zelf zegt, door CÆSAR daartoe aangezocht te zyn. *Ad. Attic. L. II. Ep.* 18. welke brief van CICERO ook ten aanzien van het volgende verdient vergeleken te worden.

het volk, dat het zyns oordeels flecht en tegen de wetten gehandeld was, LENTULUS en CETHEGUS zonder vorm van rechtspleging ter dood te brengen (g). Dit toch was thands die befchuldiging; en daarop nu werd CICERO gedagvaard. Als aangeklaagde en in gevaar van veroordeeld te worden, trok hy het rouwgewaad aan, en ging met ongefchoren hair en baard by het volk rond, om medelyden te verwekken. Doch in elke ftraat, waar hy doorging, ontmoette hy CLODIUS, vergezeld van eene bende flechte en onbefchofte karels, die op de onbefcheidenfte manier den fpot dreven met zyne omftandigheden en havelozen opfchik, telkens met flyk en fteenen naar hem wierpen, en hem hierdoor in zynen omgang hinderden. Dan aan den an-

(g) DIO CASSIUS, aangehaald by MIDDLETON, verhaalt de zaak dus, dat CÆSAR in de volksvergadering, door CLODIUS in den *Circus Flaminius* opgeroepen, toen zyn gevoelen aangaande het voorftel van CLODIUS gevraagd wierd, zeide, dat hy de handelingen, met LENTULUS en de overigen gehouden, wel voor onwettig hield, doch het tevens niet gepast vond, over zaken, die zo lang geleden waren, voorftellen te doen.

anderen kant nam vooreerst genoegſaam de gehele orde der Ridderen met hem het rouwgewaad aan, en niet minder dan twintigduizend uit de jonge lieden vergezelden hem, even zo haveloos, en onderſteunden hem in zyne ſmekingen. Ten anderen vergaderde de Raad om een beſluit te nemen, dat het volk, als in eenen algemeenen ramp, zich in rouwklederen zoude ſteken, en toen de Conſuls zich tegen het nemen van dit beſluit verzetteden, en CLODIUS met gewapend volk het Raadhuis kwam bezetten, liepen velen der Raadsheeren met geſcheurde klederen, en onder geſchreeuw, uit de vergadering. Doch daar ook deze vertoning geen medelyden noch ſchaamte kon verwekken, en het zo geſchapen ſtond, dat of CICERO zich in ballingſchap moest begeven, of CLODIUS gewapenderhand te keer gegaan worden, wendde hy zich om hulpe tot POMPEJUS, die zich opzettelyk uit de ſtad verwyderd had, en zich op zyn landgoed aan den Albaanſchen berg bevond. Eerst zond hy derwaards zynen ſchoonzoon PISO, om de hulp van POMPEJUS voor hem te verzoeken, doch vervolgens begaf hy zich in perzoon naar hem toe. Zyne

komst

komst by POMPEJUS aangemeld zynde, had deze geenen moed om voor hem te verſchynen, daar hy zich grotelyks ſchamen moest voor eenen man, die zo yverig voor zyne belangen geſtreden, en die in zyn beſtuur hem zo vele wezenlyke dienſten bewezen had. Doch omdat hy de ſchoonzoon was van CÆSAR, offerde hy, om dezen te voldoen, zyne vorige betrekkingen op, en om een geſprek met CICERO te ontgaan, ſloop hy door eene andere deur uit, en maakte zich weg. CICERO zich dus door POMPEJUS verlaten, en ook van deze hulp ontbloot ziende, nam nu zyne toevlugt tot de Conſuls. GABINIUS was en bleef onverbiddelyk, maar PISO ſprak op eenen vriendelyker toon tegen hem, en ried hem, dat hy vrywillig de ſtad zoude verlaten, zwichten voor de woede van CLODIUS, en zich de veranderde omſtandigheden der tyden getroosten; als kunnende hy op die wyze andermaal het vaderland behouden, 't welk thands om zynent wil door oproeren en onheilen gedrukt wierd. Dit antwoord bekomen hebbende, ging CICERO met zyne vrienden raadplegen, wat hem te doen ſtond. LUCULLUS

ried hem te blyven, zeggende, dat hy over zyne vyanden wel zegepralen zoude; doch anderen waren van oordeel, dat hy moest vertrekken, voorſpellende, dat het volk, de dolheid en geweldenary van CLODIUS moede geworden, ras zyne wederkomst zoude begeeren. Dit laatſte gevoelen werd van CICERO omhelsd, die een beeld van MINERVA, 't welk hy ſedert lang ten zynen huize in grote eer had gehouden, naar het Kapitool bragt, en daar als een heilig geſchenk plaatſte, met dit opſchrift: AAN MINERVA, DE SCHUTSGODIN VAN ROME; waarop hy, onder geleide van eenige vrienden, in ſtilte 's nachts de ſtad verliet, en zich te voet naar Lukanië begaf, met oogmerk om naar Sicilië overteſteken.

Zyne vlugt bekend geworden zynde, werd hy, op voorſtel van CLODIUS, door een beſluit van 't Volk tot de ballingſchap verwezen, en openlyk een verbod ten toon geſteld, om CICERO geen water of vuur te geven, noch huisvesting te verleenen, tot op vyfhonderd mylen buiten Italië. Dan zo groot was de eerbied voor CICERO, dat men zich in 't algemeen aan dit verbod niet kreunde, en hem op zyne reis al-

le

ſe blyken van dienstvaardige genegenheid betoonde. Te Hipponium echter, zynde eene ſtad van Lukanië, welke thands Vibon heet, was een zekere Siciliaan, VIBIUS genaamd, die, ſchoon vele blyken van vriendſchap van CICERO ondervonden hebbende, en onder zyn Conſulſchap opziener over de werklieden geworden zynde, hem niet in huis wilde nemen, en ſlechts beloofde hem op het land eene ſchuilplaats te zullen aanwyzen (*h*); en de Prætor van Sicilië, CAJUS VERGILIUS, die in zeer naauwe vriendſchapsbetrekking met CICERO geſtaan had, liet hem ſchriftelyk weten, dat hy van Sicilië moest afblyven. Hierover zeer mistroostig geworden, begaf hy zich terſtond naar Brunduſium, en ging vandaar met eenen gunſtigen wind onder zeil naar Dyrrachium; doch de wind weldra omgelopen zynde, werd hy 's anderendaags weder naar dezelfde plaats terug gedreven. Vervolgens ſtak hy andermaal in zee. Men verhaalt, dat, toen hy te Dyrrachium aange-

(*h*) Deze ſchynt de meening van den ſchryver te zyn, ſchoon aan den Text iets ſchynt te haperen.

geland was, zo als hy aan wal wilde ſtappen, zich eene aardbeving deed gevoelen, en de wateren der zee tevens terug vloeiden. Dit werd door de Wichelaars uitgelegd als een teeken, dat zyne ballingſchap van geen langen duur zoude zyn, vermids zulke voorvallen gewoonlyk eene op handen zynde verandering van zaken te kennen gaven. Schoon nu velen hem uit genegenheid kwamen bezoeken, en de ſteden van Griekenland even als wedyverden om hem hare hoogachting te betoonen, bleef hy nogthans ſteeds kleinmoedig en neêrſlachtig, wendde telkens, even als een ongelukkig minnaar, het oog naar Italië, en gedroeg zich geheel in zyn ongeval zo onverſtandig, zo kleinmoedig en bekrompen, als men van eenen man van die geleerdheid niet verwacht zoude hebben. En evenwel zeide hy dikwyls tegen zyne vrienden, dat zy hem niet Redenaar, maar Wysgeer noemen moesten, want dat hy de wysbegeerte als de hoofdzaak beoefende, maar de redekunst ſlechts als een middel, 't welk een Staatsman niet kon ontbeeren. Dan de roem heeft eene wonderlyke kracht om de rede, even als eene kleur, van de ziel aftevagen,

en

en 'er, door omgang en dagelyksche verkeering met Staatslieden, de neigingen en denkwyze van den groten hoop opgedrukken; ten zy dat iemand, zorgvuldig op zyne hoede zynde, alleen deel neemt in de zaken zelven, zonder de driften, welken die zaken mede brengen, tevens overtenemen.

Na CICERO verbannen te hebben, liet CLODIUS deszelfs landhuizen in brand steken, gelyk ook deszelfs huis in de stad, op welks ledige plaats hy eenen tempel der Vryheid stichtede. De overige goederen bragt hy in openbare veiling; dan schoon hy den verkoop daarvan den eenen dag na den anderen liet uitroepen, kwam 'er niemand op om dezelven te kopen. Door deze handelwyze gevreesd geworden zynde by de Aanzienlyken, en het volk, aan 't welk hy allerhande moedwil en geweldenaary veroorloofde, geheel op zyne hand hebbende, begon hy nu eenen aanval op POMPEJUS te doen, en eene en andere van deszelfs oorlogs-verrichtingen te gispen. Deze, zynen roem hierdoor bezwalkt ziende, beschuldigde thands zich zelven, dat hy CICERO verraden had; en van zin veranderd

zynde, liet hy, onderfteund door zyne vrienden, niets onbeproefd om denzelven weder in zyn vaderland te herftellen. Toen CLODIUS zich hier tegen verzettede, nam de Raad een befluit, om alle andere zaken zo lang optefchorten, totdat CICERO's herftel zoude zyn befloten. Deze zaak verwekte opfchudding, die onder het volgende Confulfchap van LENTULUS tot zulk eene hoogte fteeg, dat de Tribunen op de Markt gewond wierden, en QUINTUS, de broeder van CICERO, zich onder de doden, even als of hy zelf ook dood ware, verborgen moest houden.

Dan nu begon het volk tot andere gedachten te komen, en ANNIUS MILO, een der Gemeentslieden, was de eerfte, die het waagde om CLODIUS wegens openbaar geweld te dagvaarden, terwyl een groot deel van het volk en van de naburige fteden zich by POMPEJUS voegden; die van alle dezen vergezeld op de Markt verfcheen, CLODIUS vandaar verdreef, en de burgers opriep om te ftemmen. Men vindt geen voorbeeld, dat het volk ooit zo eenpaarig, als toen, een befluit heeft genomen. De Raad hierin niet willende onderdoen voor

het

het volk, besloot, dat 'er eene plegtige dankbetuiging zoude gedaan worden aan de steden, die aan CICERO in zyne ballingschap blyken van hoogachting gegeven hadden; als mede, dat het huis en de landhoeven van CICERO, die door CLODIUS vernield waren, uit de algemeene schatkist zoude worden hersteld.

In de zestiende maand na zyne verbanning kwam CICERO terug; en zo groot was de blydschap, door de steden deswegens betoond, en zo groot de yver van allen om hem te zien, dat hetgene hy zelf desaangaande naderhand gezegd heeft, *dat hy op de schouders van Italië naar Rome was terug gevoerd*, inderdaad nog te weinig gezegd is CRASSUS zelf, die vóór zyne verbanning zyn vyand was geweest, beyverde zich thands om hem te gemoet te gaan, en zich met hem te verzoenen; doende zulks, zo als hy zeide, ten gevalle van zynen zoon PUBLIUS, die een sterke aanhanger van CICERO was.

Niet lang daarna, als CLODIUS afwezig was, nam CICERO die gelegenheid waar, en begaf zich met een aantal volks naar het Kapitool, waar hy de tafelen, bevat-

tende de handelingen van 't Gemeentsmanſchap van CLODIUS, afrukte en in ſtukken brak. Toen hy hierover door CLODIUS wierd aangeklaagd, verdedigde hy zich met te zeggen, dat CLODIUS op eene onwettige wyze, daar hy een *Patricier* was, Tribuun was geworden, en dat dus niets, van 't gene hy als zodanig verricht had, eenige kracht kon hebben. Dan dit belgde CATO, die ook nadrukkelyk zich hier tegen verzettede: niet omdat hy een voorſtander was van CLODIUS, wiens gedrag hy ten ſterkſten afkeurde, maar hy zeide, dat het hard en onrechtvaardig ware, zo de Raad alle die voorgaande handelingen en beſluiten ging vernietigen, als zynde daar onder mede begrepen 't gene door hem op Cyprus en te Byzantium verricht was. Hieruit ontſtond eenige verwydering tusſchen hem en CICERO, welke echter niet tot eene openbare vriendſchapsbreuk kwam uitteberſten; alleen raakte hunne gemeenſame verkeering hierdoor een weinig aan 't verflaauwen.

Kort daarop werd CLODIUS door MILO om 't leven gebragt; en MILO uit dien hoofde wegens moord aangeklaagd zynde, nam

nam CICERO tot zyne voorspraak. De Raad, vrezende, dat een halsgeding tegen eenen man, zo aanzienlyk van geboorte, en zo ondernemend van aard, als MILO was, de rust in de stad mogt stooren, gaf last aan POMPEJUS, om zich aan 't hoofd te stellen van deze en alle andere rechtsplegingen, en om tevens voor de veiligheid van de stad en van de rechtbanken te zorgen. Deze bezettede dan, reeds voor het aanbreken van den dag, de Markt van boven tot beneden met gewapend krygsvolk; weshalven MILO, vrezende dat CICERO, ontsutst door dat ongewone gezicht, min gelukkig in zyne verdediging mogt slagen, dezen ried om zich in eene draagkoets naar de Markt te laten brengen, en daar uitterusten, totdat de rechters aangekomen, en de vergadering voltallig zyn zoude. Want CICERO was, gelyk men weet, niet alleen onder de wapenen min kloekmoedig, maar ook vreesachtig, wanneer hy in 't openbaar zoude spreken, en hy kon naauwlyks zyne ontsteltenis en beeving overwinnen, nadat hy reeds door vele pleitredenen eenen hogen trap van sterkte in de kunst van wel-

spre-

ſprekendheid bereikt had (*i*). Toen hy LICINIUS MURENA, aangeklaagd zynde door CATO, verdedigen zoude, en HORTENSIUS, die met grote toejuiching gepleit had, zocht te overtreffen, had hy een groot gedeelte van den nacht opgezeten, en door ſterke inſpanning van gedachten en door het waken zyne gezondheid zo verzwakt, dat hy ditmaal zelfs zynen verkregen roem niet ſcheen te handhaven. In het geval nu van MILO, toen hy uit de draagſtoel was getreden, en POMPEJUS op het hoogſte van de Markt, even als in eene legerplaatſe, zag zitten, terwyl van rondsom de wapenen van het krygsvolk flikkerden, werd

(*i*) De zin is hier niet zeer duidelyk, waarom ook de uitleggers het daarover niet eens zyn. Die, welken wy in de vertaling aan de woorden gegeven hebben, koomt ons tot nog toe de beste voor, ſchoon het gevoelen van den Heer WYTTENBACH gedeeltelyk hiervan ſchynt te verſchillen. Immers, dat in deze gehele zinſnede van CICERO's ontſteltenis in 't gemeen wordt geſproken, en niet gedeeltelyk van zyne houding in het pleiten voor MILO, dunkt ons genoegſaam te blyken uit het vervolg, waar de ſchryver van dezen uitſtap tot het geval van MILO met uitdrukkelyke woorden terug keert.

werd hy zeer ontsteld, en kon naauwlyks met een bevend lichaam en stamelende tong aan 't spreken komen, terwyl MILO zelf onverschrokken en manmoedig daarby stond, hebbende zelfs zich niet verwaardigd met ongeschoren baard en in het gewone gewaad der beklaagden te verschynen; 't welk waarschynlyk niet weinig tot zyne veroordeeling heeft toegebragt. De ontsteltenis van CICERO werd echter meer aan zyne bezorgdheid voor zyne vrienden dan aan bloôhartigheid toegeschreven (*k*).

Hy werd ook aangenomen in de orde der Priesteren, bekend onder den naam van *Augures* (Wichelaars); en zulks in de plaats van den jongen CRASSUS, nadat deze in den oorlog tegen de Parthers was om-

(*k*) De omstandigheden, welken dit pleitgeding vooraf gingen en vergezelden, benevens eene verschooning voor de ontsteltenis van CICERO, kunnen onze Lezers nader ontvouwd vinden, in de Inleiding tot de vertaling van CICERO's Redevoering voor MILO, te vinden in 't Eerste Stuk van de Bibliotheek der oude Letterkunde; welk werk, by gebrek van lezers, helaas! schynt te moeten gestaakt worden.

omgekomen (*l*). Als Provincie viel hem vervolgens Cilicië te deele, werwaards hy vertrok met een leger van twaalfduizend voetknechten, en tweeduizend zeshonderd ruiters (*m*). Hierby kreeg hy, onder anderen, in last om Kappadocië weder met den koning ARIOBARZANES te bevredigen en tot onderwerping te brengen, 't welk hy op eene minlyke wyze, zonder wapenen te gebruiken, gelukkig ter uitvoer bragt. Ziende, dat de Ciliciërs, door de nederlaag, die de Romeinen van de Parthers geleden hadden, en door den opstand in Syrië, ook weder het hoofd begonden optesteken, wist hy dezen insgelyks door den weg van zachtheid tot bedaaren te brengen. De geschenken, die hem door Vorsten werden aangeboden, wees hy van de hand, en schold aan de ingezetenen zyner Provincie het geven van maaltyden kwyt. Hy zelf zag dagelyks de voornaamste en kundigste lieden aan zyne tafel, wel-

ken

(*l*) Dit was hy reeds geworden, voor dat CLODIUS door MILO was omgebragt. *Fr. Vert.*

(*m*) Hy was thands in zyn zesenvyftigste jaar. *Fr. Vert.*

ken hy zonder grote kosten fatsoenlyk onthaalde. Hy hield geenen poortier aan de deur, en liet zich ook nooit in 't bed opwachten, maar ftond zeer vroeg op, en wandelde voor zyne kamer, om de genen, die hem kwamen opwachten, te ontfangen (*n*). Men geeft hem ook den lof na, dat hy nimmer iemand door den Lector liet ſlaan, noch de klederen van 't lyf ſcheuren, noch iemand uit drift kwalyk bejegende, noch by het opleggen van boete ſchampere verwytingen deed. Daar hy bevond, dat de openbare kasſen zeer aanmerkelyk beſtolen waren, herſtelde hy de geldmiddelen der ſteden, doch zorgde tevens, dat de genen, die genoodzaakt wierden dat geld weder optebrengen, voor het overige in hunne eer geen nadeel leden. Hy heeft ook oorlog gevoerd, en de rovers, die zich omſtreeks den berg Amanus ophielden, vandaar verdreven; om welke overwinning hy door het leger met den eernaam van *Imperator* begroet is geworden (*o*). Als COELIUS

(*n*) Zie hem zelven in zynen brief aan ATTICUS *Lib.* VI. *Ep.* 2

(*o*) Van deze zyne krygsverrichtingen, waarvan PLU-

LIUS de Redenaar hem verzocht, om eenige panther-dieren uit Cilicië overtezenden, die hy te Rome in een schouwspel wilde gebruiken, schreef CICERO, niet zonder snorkery op zyne verrichtingen, aan hem terug, dat 'er geene panther-dieren in Cilicië te vinden waren, want dat dezen alle naar Karië waren gevlugt, uit spyt, omdat, daar voor het overige alles in rust en vrede was, zy alleen beoorloogd wierden (*p*). In de terugkomst uit zyne Provincie deed hy eerst het eiland Rhodus aan, en hield zich vervolgens eenigen tyd te Athenen op, waarheen hy met groot verlangen was gegaan, om zyne oude vrienden weder optezoeken. Nadat hy hier de beroemdste geleerden gesproken, zyne oude vrienden en kennissen begroet, en uitstekende eerbewyzingen van de Grieken ontfangen had, kwam hy weder te Rome, waar de burger-

oor-

PLUTARCHUS slechts met een woord gewag maakt, schoon dezelven inderdaad niet van zo weinig aanbelang geweest zyn, geeft hy zelf breedvoerig verslag in zyne brieven. Zie *ad Attic.* V. 20. *ad Div.* XV. 4.

(*p*) CICERO *ad Div.* II. 11.

oorlog, even als een ryp gezwel, op het punt ſtond om doortebreken.

Toen hem door een beſluit van den Raad de eer der zegepraal wierd toegelegd, verklaarde hy, nog liever de zegekoets van CÆSAR te willen volgen, indien 'er eene bevrediging met dezen getroffen kon worden. In zyne byzondere betrekking zocht hy ook de beide partyen daartoe overtehalen; hy ſchreef by herhaling hierover aan CÆSAR, en hield niet op by POMPEJUS in perzoon daarop aantedringen, zoekende beiden neêrtezetten en te vrede te ſtellen. Dan toen dit onmogelyk was geworden, CÆSAR gewapend op Rome aanrukte, en POMPEJUS, geenen moed hebbende om hem aftewachten, met het meerendeel der voornaamſte mannen de ſtad verliet, beſloot CICERO te blyven, en werd des geacht zich by CÆSAR te voegen. Hy zelf liet duidelyk blyken, dat hy zeer wankelde, tot welke party hy zich wenden zoude, en dat hy hierover in grote verlegenheid was: want hy ſchryft in zyne brieven, dat hy niet recht weet, waarheen hy zich moet keeren; daar POMPEJUS zekerlyk de beste zaak voorhad, en het

meeste recht om den oorlog te voeren; CÆSAR aan den anderen kant zyne zaken veel beter aanleide, en beter in ſtaat was om zich zelven en zyne vrienden te redden: „ zodat ik wel weet, zegt hy, wien ik „ ontvlieden moet, maar niet, tot wien ik „ moet vlieden" (*q*). Toen TREBATIUS, een van CÆSARS vrienden, hem ſchreef, dat CÆSAR van oordeel was, dat hy zich by hem moest voegen, en deelgenoot worden van zyne verwachtingen; of, zo hy, wegens zyne jaren, zich liever buiten het geſchil wilde houden, dat hy dan naar Griekenland moest gaan, en daar in ſtilte blyven, zonder zich met eene van beide partyen te bemoeien, gaf CICERO zyne verwondering te kennen, dat CÆSAR zelf niet aan hem geſchreven had, en antwoordde in eenen toon van drift, dat hy niets dacht te doen, 't welk zyn voorig beſtuur kon onteeren. Dit een en ander vindt men in zyne brieven (*r*).

Na-

(*q*) *Ad Attic.* VIII. 7.

(*r*) Noch deze brief aan TREBATIUS, noch ook het antwoord van CICERO, zyn in de verzameling zyner brieven te vinden; doch verſcheidene andere

Dan nadat CÆSAR naar Spanje was opgetrokken, nam hy dadelyk de reis aan naar POMPEJUS. Alle de anderen waren verblyd over zyne komst, maar CATO, hem ontmoetende, berispte hem, onder vier oogen, ten sterksten, dat hy zich by POMPEJUS kwam voegen: „ wat my betreft, „ zeide hy, het zou my niet passen de „ party in den staat, die ik eenmaal gekozen heb, weder te verlaten, maar gy „ zoudt van meer dienst voor uw vaderland „ en voor uwe vrienden kunnen zyn, indien gy te Rome gebleven zynde daar „ gepaste maatregelen tegen den uitslag der „ zake zocht te nemen, daar gy u nu, buiten noodzaak, CÆSAR tot vyand hebt „ gemaakt, en u hier aan zo veel gevaars „ koomt blootstellen." Deze taal bragt CICERO tot andere gedachten; waarby nog kwam, dat POMPEJUS hem in geenerhande

dere brieven van CICERO aan TREBATIUS vindt men in 't zevende Boek dier verzameling. De pogingen door CÆSAR gedaan, om CICERO van het overgaan tot POMPEJUS terug te houden, kunnen onze Lezers omstandiger vinden by STUART, D. XVII. bl. 142 en volgg.

de zaak van gewigt raadpleegde. Dit echter had hy zich zelven te wyten: want hy ontveinsde niet, dat hem zyn gedane ſtap berouwde, ſchimpte op de toerustingen van POMPEJUS, bedilde van ter zyden de ontwerpen die 'er gemaakt wierden, en onthield zich niet van ſpotredenen en kwinkſlagen op de bondgenoten; en terwyl hy zelf intusſchen, niets minder dan vrolyk, ſteeds met een gefronsd gelaat in 't leger rond ging, bragt hy de anderen, hoe weinig lust daartoe hebbende, aan 't lachen. Dan laat ons een en ander ſtaaltjen hiervan mededeelen. Als DOMITIUS (*s*) iemand, die geene krygsmans-talenten bezat, tot den rang van Overſten bevorderde, zeggende, dat hy een man van goede zeden en ingetogen van aard was, vraagde CICERO hem, waarom hy dan dien man niet tot opziener over zyne kinderen had gehouden. Toen eenigen met lof ſpraken van THEOPHANES, den Lesbiër (*t*), die opzie-

(*s*) L. DOMITIUS AËNOBARBUS, wien CÆSAR te Corſinium heeft ingeſloten. Zie CÆSAR *de B. C.* I. 17.

(*t*) THEOPHANES, geboortig van Mitylenen, op

ziener was over de werklieden in 't leger, omdat hy de Rhodiers wegens het verlies van hunne vloot zeer goed had weten te troosten, zeide hy: „ wat is 't een groot „ geluk, eenen Griek tot opziener te heb„ ben!" Wanneer CÆSAR in verscheidene gevallen de overhand had behaald, en het leger van POMPEJUS zo goed als ingesloten had, liet LENTULUS (*u*) zich verluiden, bericht ontfangen te hebben, dat de vrienden van CÆSAR 'er niet vergenoegd uitzagen: „ gy wilt ons zeggen, zeide CI„ CERO, dat zy over CÆSAR niet te „ vreden zyn." Een zekere MARCIUS, nieuwlings uit Italië komende, zeide, dat te Rome algemeen de spraak ging, als of

POM

op het eiland Lesbos, die de daden van POMPEJUS beschreven heeft, was by dezen in hoge achting. POMPEJUS had hem, in tegenwoordigheid van 't gehele leger, met het burgerrecht beschonken. CICERO schynt hem echter zeer weinig te achten (zie *ad Att.* IX. 1). Hy gaf namaals aan POMPEJUS den ongelukkigen raad, om tot PTOLEMÆUS in Egipte zyne toevlugt te nemen. Zie het Leven van POMPEJUS. *Burton.*

(*u*) L. CORN. LENTULUS CRUS, die als Consul in het leger van POMPEJUS was. *Burton.*

POMPEJUS ingeſloten was: „ dan zyt gy „ misſchien overgekomen, hernam CICE- „ RO, om door uwe eigene oogen daarvan „ overtuigd te worden?" Als NONNIUS, na het verlies van den ſlag, zyne vrienden zocht te troosten en te bemoedigen, zeggende, dat 'er nog zeven adelaars in het leger van POMPEJUS waren overgebleven, gaf CICERO ten antwoord: „ die troost „ zou wel te pas komen, indien wy tegen „ kraaien oorlog voerden." En als LABIENUS veel gewigt hegtede aan zekere voorzeggingen (*v*), volgens welken hy beweerde, dat POMPEJUS moest overwinnen, duwde CICERO hem toe: „ met „ die krygslist zyn wy nu uit onze le- „ gerplaats geklopt" (*w*).

Nadat nu de Pharſaliſche ſlag, dien hy we-

(*v*) Deze LABIENUS had als *Legaat* onder CÆSAR in Galliën gediend, doch volgde thands POMPEJUS. Hy was een zeer bygelovig man. *Burt.*

(*w*) Dit moet zien op eenen ſlag, die voor de Pharſaliſchen neêrlaag was voorgevallen, want in den Pharſaliſchen ſlag, waarvan terſtond hierna geſproken wordt, is LABIENUS geſneuveld.

wegens ongefteldheid niet had bygewoond, verloren was, en POMPEJUS de vlugt had genomen, had CATO nog eene aanzienlyke legermagt te Dyrrachium, benevens eene fterke vloot. Hierover wilde hy dat CICERO het bevel moest voeren, als 't welk hem, daar hy als Oud-Conful in waardigheid de anderen overtrof, volgens de wet toekwam. Dan CICERO wees dit van de hand, en wilde in 't geheel met den oorlog niet verder te doen hebben; 't welk hem byna het leven had gekost, daar de jonge POMPEJUS en deszelfs vrienden hem voor eenen verrader uitfcholden, en met de blanke zwaarden op hem los gingen: doch CATO kwam tusfchen beiden, die hem ter naauwernood uit hunne handen verloste, en buiten de legerplaats bragt. Hy kwam behouden te Brundufium, waar hy bleef wachten op de komst van CÆSAR, die door veelvuldige bezigheden, welken hy in Afia en Egypte gevonden had, werd opgehouden. Toen hy eindelyk tyding kreeg, dat deze te Tarentium was aangekomen, en vandaar over land op reis was gegaan naar Brundufium, ging hy hem te gemoet, wel niet zonder hoop van een gunftig onthaal,

doch tevens beschroomd zynde, om, in tegenwoordigheid van zo vele getuigen, eene proef te nemen, hoe hy door eenen overwinnenden vyand behandeld zoude worden. Dan hy had niet nodig iets, dat hem vernederen konde, te zeggen of te doen; want CÆSAR zag hem niet zodra naar zich toekomen, terwyl hy zyn gezelschap op eenen afstand vooruit ging, of hy steeg van zyn paard, omhelsde hem, en ging al pratende met hem alleen verscheidene stadien voort. Van dien tyd af ging hy voort hem met zyne achting en vriendschap te vereeren, in zo verre, dat hy een tegenschrift uitgevende tegen CICERO's lofspraak op CATO, hem prees, niet alleen ten opzichte van zyne welsprekendheid, maar ook van zyn gedrag, hem vergelykende by PERICLES en THERAMENES (x). Het stuk van CI-

(x) PERICLES is onzen Lezeren bekend uit PLUTARCHUS. Zie het Derde Deel dezer Levens. Wat THERAMENES betreft, deze wordt door ARISTOTELES geteld by het drietal vaderlandlievende burgers, die hy als voorbeelden opnoemt; doch algemeen wordt het karakter van dezen man zo dubbelzinnig beschouwd, dat het twyfelachtig is, of men hem op de lyst der slechte of der goede bur-

CICERO had tot opschrift *Cato*, en hierom had CÆSAR het zyne *Anticato* genoemd. Ook verhaalt men, dat, wanneer CICERO op zich genomen had de zaak te bepleiten van QUINTUS LIGARIUS, die, als behoord hebbende tot de vyanden van CÆSAR, gedagvaard was, CÆSAR by die gelegenheid tot zyne vrienden zeide: „ wat „ kwaad kan het, dat wy CICERO, dien „ wy in zo langen tyd niet gehoord heb„ ben, eens weêr horen pleiten? de man „ toch, dien hy verdedigt, is by ons reeds „ als slecht en vyandig veroordeeld." Maar naauwelyks was CICERO begonnen te spreken, of CÆSAR werd uittermaten bewogen, en wanneer de Redenaar verder kwam, en meesterachtig zyne bekwaamheid ten toon spreidde om de hartstogten gaande te maken, kreeg CÆSAR kleur op kleur, en verried daardoor genoeg, dat 'er eene gehele verandering in zyn hart plaats greep; en

burgers moet stellen. Zie het Leven van NICIAS, D. VII. bl. 276. en volg. De Hoogleeraar LUZAC heeft ten zynen nadele beslist. Zie deszelfs Aantekeningen op de Latynsche Redevoering, *de Socrate Cive*, p. 127 *et seq.*

en toen de spreker eindelyk aan den Pharsalischen slag was gekomen, werd CÆSAR zó overstaag gezet, dat hy over zyn gehele lichaam beefde, en de papieren, die hy in de hand had, liet vallen. Het gevolg was, dat hy het CICERO gewonnen moest geven, en LIGARIUS vryspreken (y).

Dan van toen af, daar de Republyk nu in eene Alleenheerfching was veranderd, onttrok CICERO zich geheel aan alle deelneming in 't bestuur van zaken, en besteedde zynen tyd met jonge lieden, die lust daartoe hadden, in de Wysbegeerte te onderrichten; en door gemeensame verkeering met dezen, zynde lieden van de aanzienlykste geboorte, kreeg hy byna zynen vorigen magtigen invloed in de zaken van 't land weder (z). Hy hield zich dan nu

voor-

(y) Deze schone redevoering heeft de tyd voor ons gespaard.

(z) Volgens BURTON wil de schryver zeggen, dat CICERO, door de vriendschap met die jonge lieden, na den dood van CÆSAR weder het voornaamste gezach in den Staat kreeg; doch ons dunkt, dat zyne mening is, dat CICERO van die verkering gebruik maakte, om door middel van deze jonge lieden, welken hy zyne denkwyze inprentede, zynen invloed te doen werken.

voornamelyk bezig met Wysgeerige Zamenspraken te schryven en te vertalen, en de kunstwoorden uit de Redencerkunst en Natuurkunde in 't Latyn overtebrengen. Hy toch wordt gezegd de eerste of voornaamste geweest te zyn, die de benamingen *Phantasia*, *Synkatathesis*, *Epoché*, *Katalepsis*, *Atomon*, *Ameres*, *Kenon*, en vele andere zoortgelyken, deels door overdragtelyke, deels door eigenlyke woorden, in de Latynsche taal bekend gemaakt en in gebruik gebragt heeft. Daar hy zeer gemakkelyk verzen maakte, oefende hy zich ook hierin by wyze van uitspanning: men zegt, dat wanneer hy in dit opzicht eene gelukkige luim had, hy vyfhonderd dichtregels in eenen nacht maakte. Den meesten tyd bragt hy door op zyn landgoed by Tusculum, vanwaar hy aan zyne vrienden schreef, dat hy een leven van LAËRTES leidde (*a*), 't zy dat hy zulks schreef om te boerten, 't welk

(*a*) LAËRTES was de vader van ULYSSES, die, uit droefheid over het gemis van zynen zoon, zich naar het land had begeven, en daar, om zyn hartzeer te verzachten, zich met den landbouw bezig hield. Zie HOMERUS *Odyss. L.* 24. *vs.* 205. *sqq.*

't welk veelal zyne gewoonte was, of dat zyne eerzucht hem weder deed haaken naar het bestuur, en dat de tegenwoordige omstandigheden hem verveelden. Hy kwam van tyd tot tyd, doch niet dikwyls, in de stad, om zyne opwachting by CÆSAR te maken, en was steeds de eerste onder de genen, die hem nieuwe eerbewyzingen opdroegen, en 'er hun werk van maakten, om altoos iets nieuws op CÆSAR en deszelfs verrichte daden te zeggen. By voorbeeld: toen CÆSAR last had gegeven, om de weggenomene en omvergeworpene standbeelden van POMPEJUS te herstellen en weder opterichten, zeide CICERO, dat CÆSAR door die daad van menschlievendheid, terwyl hy de standbeelden van POMPEJUS herstelde, tevens de zynen bevestigde.

Hy had voorgenomen, zegt men, de geschiedenis van zyn vaderland te schryven, en veel uit de Grieksche geschiedenis, en gehele vertellingen en fabelen van dat volk daarin te mengen (*b*); doch werd hierin be-

(*b*) De lezing van deze plaats is twyfelachtig; hierom hebben wy in de vertaling de gewone lezing gevolgd.

belet, deels door de zaken van 't land, deels ook door onaangename omſtandigheden en voorvallen, die hem in 't byzonder bejegenden, welken hy echter grotendeels zelf zich op den hals ſchynt gehaald te hebben. Want vooreerst verſtiet hy zyne vrouw TERENTIA, voor reden gevende, dat zy hem in den oorlog verwaarloosd had, in zo verre, dat zy hem had laten vertrekken, zonder hem van het benodigde tot de reis te voorzien, en dat zy, by zyne terugkomst in Italië, hem geenerhande bewys van genegenheid had gegeven; zy was niet eens gekomen om hem optezoeken, ſchoon hy zich lang te Brunduſium had opgehouden, en aan zyne dochter, een jong meisje, die deze reis ondernam, had zy noch eene voeglyke uitrusting, noch het nodige geleide medegegeven; daarenboven had zy zyn huis ledig van meubelen gelaten, en met vele en zware ſchulden beladen. Dezen waren de meest ſchynbare redenen, die 'er van deze echtſcheiding gegeven werden. TERENTIA echter beweerde, dat dezelven valsch waren; en CICERO's volgend gedrag ſcheen zeer ten haren voordeele te ſpreken, daar hy korten tyd hierna

na met een jong meisje in 't huwelyk trad (*c*). TERENTIA ging verspreiden, dat de schoonheid dier maagd hem verliefd had gemaakt, maar TYRO, de vrygelaten van CICERO, schryft, dat hy het gedaan had om geld te krygen, ter afbetaling van zyne schulden: want het meisjen was zeer ryk, en CICERO bezat hare goederen als erfgenaam uit de hand, waartoe haar vader hem had aangesteld (*d*). Daar hy nu vele duizenden schulden had, was hem van zyne vrienden en nabestaanden geraden om haar, niettegenstaande het verschil van jaren, te trouwen, ten einde uit hare goederen zyne schuldeischers te voldoen. ANTONIUS, sprekende van dat huwelyk, in zyn Tegenschrift tegen CICEROS' Philippische redevoeringen, zegt, dat hy eene vrouw had verstoten, by welke hy grys was geworden; schimpende daarmede niet onaardig op het huiszittend leven van CICERO, als die zich buiten deelneming aan het bestuur van zaken en aan den oorlog had

(*c*) Namelyk met PUBLILIA.

(*d*) Te weten, om die goederen aan haar, meerderjarig geworden zynde, weder afte staan.

had gehouden. Niet lang na de voltrekking van dit zyn huwelyk ontviel hem zyne dochter, die als echtgenoot van LENTULUS (*e*) in het kraambed kwam te sterven: want met dezen was zy getrouwd, nadat zy haren eersten man, PISO, verloren had (*f*). Schoon nu de Wysgeeren van alle kanten hem bezochten, om hem over dit verlies te troosten, nam hy echter dit ongeval zo zeer ter harte, dat hy zyne jonge vrouw verstiet, omdat hy zich verbeeldde, dat de dood van TULLIA haar tot blydschap strekte. Dus verre, wat de huislyke omstandigheden van CICERO betreft.

Aan de zamenzweering tegen CÆSAR heeft hy geen deel gehad, schoon hy een zeer groot vriend was van BRUTUS, en, geërgerd zynde over het toenmalig bestuur, zo

(*e*) PUBLIUS CORNELIUS LENTULUS DOLABELLA.

(*f*) Tusschen haren eersten man PISO, en den laatsten DOLABELLA, had zy nog eenen anderen gehad, namelyk FURIUS CRASSIPES, welke LUDOVICUS VIVES meent dezelfde te zyn met PISO, zo dat deze zou geheten hebben LUCIUS PISO FURIUS CRASSIPES.

zo zeer als iemand wenschte, dat de Republyk hersteld wierd. Maar de zamengezworenen stelden geen vertrouwen in hem, om dat hy reeds kleinmoedig uit zich zelven zynde, daarenboven die jaren had bereikt, waarin zelfs by de stoutsten van aard de moed begint te bezwyken. Nadat het ontwerp der zamenzweering, onder aanvoeren van BRUTUS en CASSIUS, was uitgevoerd, kwamen weldra de aanhangers van CÆSAR op om wraak daarvan te nemen, 't welk voor eenen nieuwen burger oorlog deed vrezen. ANTONIUS deed wel als Consul den Raad vergaderen, en hield eene korte redevoering, waarin hy tot eendracht vermaande, doch CICERO deed een breedvoerig betoog, overeenkomstig de omstandigheden des tyds, waardoor hy den Raad wist te bewegen om, in navolging van de Athenienzers (g), eene algemeene kwytschelding te besluiten van alles, wat ten aanzien van CÆSAR gedaan was, en aan BRU-

(g) Nadat de dertig Dwingelanden door THRASYBULUS verdreven waren. Zie NEPOS in *Thrasybulo*, *Cap.* 3. en BARTHELEMY Reize van den Jongen Anacharsis, Eerste Deel.

BRUTUS en CASSIUS Provinciën te geven. Dan dit alles deed geene uitwerking: want het volk, welks medelyden gaande gemaakt was, toen het CÆSARS lyk over de Markt zag dragen, en toen ANTONIUS het kleed van denzelven, met bloed bespat, en overal met dolksteden doorboord, in 't openbaar vertoonde, werd in woedende gramschap ontstoken, zocht op de Markt rond naar de zamengezworenen, en liep vervolgens met brandende fakkels naar derzelver huizen, om die in brand te steken. Dezen nu, in tyds op hunne hoede zynde, ontkwamen wel dit gevaar, doch ziende, dat nog andere en grotere gevaaren op hen wachteden, verlieten ze de stad.

Thands begon ANTONIUS terstond met meer stoutheid het hoofd optesteken, en maakte zich als aanstaanden Opperheer by elk gevreesd, en wel byzonder by CICERO. Want daar hy zag, dat het aanzien van dezen in den Staat weder meer en meer toenam, en wetende, dat dezelve in zeer naauwe vriendschap stond met BRUTUS, kon hy de tegenwoordigheid van CICERO met geene goede oogen aanzien: ook lag 'er buiten dien reeds sedert lang een grond

van wantrouwen tusschen deze beiden, in de grote ongelykheid en tegenstrydigheid van beider zedelyk karakter. CICERO derhalven de gevolgen hiervan vrezende, besloot eerst als Legaat met DOLABELLA naar Syrië te gaan; dan daar de nieuwverkozene Consuls, HIRTIUS en PANSA, die welgezinde mannen en vrienden van CICERO waren, hem baden, dat hy hen toch niet mogt verlaten, en hem verzekerden, dat zy, indien hy slechts by hen bleef, ANTONIUS wel zouden weten klein te krygen, werd hy geslingerd tusschen hoop en vrees, liet DOLABELLA vaaren, zeide tegen HIRTIUS en PANSA, dat hy den zomer te Athenen ging doorbrengen, doch beloofde hun tevens terug te zullen komen, zodra zy hun bewind zouden hebben aanvaard; en daarop ging hy alleen vertrekken. Doch daar hy onderweg wierd opgehouden, en hem, voordat hy in zee gestoken was, uit Rome, volgens gewoonte, allerlei nieuwstydingen aanwaaiden, behelzende onder anderen, dat ANTONIUS onbegrypelyk ten goeden was veranderd, en in alles handelde na overleg met, en op gezach van den Raad, en dat 'er, om de zaken

volkomen op den besten voet gebragt te krygen, niets meer ontbrak dan zyne tegenwoordigheid, begon hy zich zelven van al te grote vreesachtigheid te beschuldigen, en keerde weder terug naar de stad.

In 't eerst zag hy zich ook in zyne hoop niet bedrogen: want eene ontzachelyke schare kwam hem buiten de stad te gemoet, zodat genoegsaam een gehele dag verliep met de betuigingen van blydschap en de gelukwenschingen, die hem aan de poort gedaan werden 's Anderendaags liet ANTONIUS eene Raads-vergadering beleggen, waartoe CICERO ook werd geroepen: doch deze verscheen niet, en hield het bed, voorgevende, dat hy ongesteld was van de reis; maar inderdaad was het vrees voor gevaar, die hem terug hield, ontsproten uit een zeker opgevat vermoeden, en uit berichten, die hy onderweg had opgedaan. ANTONIUS nam dit, als eene belediging, zeer euvel op, en wilde zoldaten zenden, met last om CICERO te halen, en, zo hy niet te vinden was, zyn huis in brand te steken; doch meest alle de anderen baden hem om dit niet te doen, waardoor hy zich dan ook eindelyk met het nemen van pand

vergenoegde (*h*). Sedert dien tyd gingen zy elkander, by elke ontmoeting, zonder spreken voorby, en vermydden elkander als vyanden. Zo bleef het, totdat de jonge CÆSAR van APOLLONIA overkwam, om de erfenis van CÆSAR te aanvaarden, en met ANTONIUS verschil kreeg, over eene zom van vyfentwintig millioenen drachmen (*i*), welke deze uit de erfenisse van CÆSAR on-

(*h*) Zie over dit gebruik het Tiende Deel, bladz. 92, in 't Leven van CATO den Jongen.

(*i*) RUALDUS beschuldigt hier weder, niet zonder schyn van recht, onzen schryver van grote onnaauwkeurigheid, in de opgave van deze zom, die door PLUTARCHUS zelven, in 't Leven van ANTONIUS, anders wordt opgegeven, van wien wederom VELLEJUS PATERCULUS en CICERO zelf aanmerkelyk verschillen. Dan, wat deze laatste betreft, heeft BARTON te recht aangemerkt, dat dezen van eene andere zom gelds spreken, ten openbaren gebruike bestemd, daar PLUTARCHUS spreekt van het byzondere eigendom van CÆSAR; en wat het verschil van PLUTARCHUS met zich zelven betreft, dit is, volgens de aanmerking van denzelfden BARTON, niet zo groot, dat PLUTARCHUS deswegen eene strenge berisping verdient. Hy berekent hier de zom op *vyfentwintig millioenen drachmen*, en in 't Leven van ANTONIUS op *vierduizend talen-sen*;

onder zich hield. Toen werd hy door PHILIPPUS, die met de moeder van den jongen CÆSAR, en MARCELLUS, die met deszelfs zuster getrouwd was, by CICERO gebragt, met wien men een verdrag floot, dat hy door middel van zyne welfprekendheid en invloed CÆSAR in de Raads- en Volksvergaderingen onderfteunen zoude, waartegen CÆSAR hem met geld en wapenen zoude byftaan: want deze jongeling had reeds toen eene aanzienlyke magt van oude zoldaten tot zynen dienst. Dan men meent, dat nog eene andere gewigtige reden CICERO aangezet heeft, om de vriendfchap van CÆSAR gretig aantenemen: men verhaalt namelyk, dat hy, nog by het leven van POMPEJUS en CÆSAR, eens gedroomd had, dat men de zonen der Raadsheeren op het Capitool liet komen, opdat JUPITER uit dezelven eenen tot Opperhoofd van Rome zoude kiezen; dat de

ten; nu maken vyfentwintig millioenen drachmen vierduizend, een honderd en zesenzestig talenten: dus kan men ftellen, dat de fchryver zich op de laatstgemelde plaats vergenoegd heeft met een rond getal te nemen.

de burgers, door nieuwsgierigheid gedreven, zich rondom den Tempel hadden vervoegd, en de jongelingen, de *toga prætexta* aanhebbende, stilzwygende plaats hadden genomen; dat daarop eensklaps de deuren opengegaan waren, en de jonge lieden, één voor één opgestaan zynde, voorby den God waren heen gegaan. Alle de anderen geschouwd zynde, werden bedroefd heengezonden: dan de jonge CÆSAR was niet zodra genaderd, of de God had de hand naar hem uitgestoken en gezegd: „Romeinen! deze is het, die, aan „'t hoofd van zaken gesteld, uwe burger-„oorlogen zal doen ophouden" (*k*) Na dezen droom had CICERO zich de beeldtenis van dien jongeling, dien hy toen niet kende, in 't hoofd geprent, en zorgvuldig bewaard. 's Anderendaags was hy naar het veld van MARS gegaan, vanwaar de jonge lieden, hunne lichaams oefeningen reeds ge-

(*k*) SUETONIUS, in 't leven van CÆSAR AUGUSTUS, *Cap.* 93 maakt van verscheidene dromen die op hem betrekking hadden, gewag; meldt mede eenen droom van CICERO, doch in omstandigheden merkelyk verschillende van dezen, welke hier door PLUTARCHUS wordt opgegeven.

geëindigd hebbende, hem tegen kwamen. Het eerst van allen was zyn oog juist gevallen op den zelfden, dien hy in den droom gezien had; waarop hy, getroffen van dit voorval, gevraagd had, wiens zoon deze was. Men zeide hem, dat deszelfs vader OCTAVIUS was, een man van geen groot aanzien, maar dat hy tot zyne moeder had ATTIA, eene zusters-dochter van CÆSAR; dat daarom CÆSAR, zelf geene kinderen hebbende, hem by uiterſten wil tot erfgenaam van zyn huis en van zyne goederen had aangeſteld. Van toen af, zegt men, had CICERO hem telkens, als hy hem ontmoette, vriendelyk aangeſproken, en de jongeling had getoond, dat hemz ulks aangenaam was: het geval had ook gewild, dat hy onder het Conſulſchap van CICERO was geboren.

Deze omſtandigheden werden in 't gemeen als de aanleidende oirzaken van CICERO's vriendſchap met CÆSAR opgegeven; dan de waare oirzaken waren in de eerſte plaats zyn haat tegen ANTONIUS, en ten tweeden zyne aangeborene eerzucht, die hem deed hopen, dat CÆSARS magt hem in zyne ſtaatkundige oogmerken be-

vorderlyk zyn zoude: want ook de jongeling vleide hem dermate (*l*), dat hy hem zelfs vader noemde. BRUTUS, hierover gebelgd, liet zich, in zyne brieven aan ATTICUS, ſterk uit tegen CICERO, hem verwytende, dat hy, uit haat tegen ANTONIUS, zyn hof by CÆSAR makende, duidelyk toonde, dat het hem niet te doen was om de vryheid van zyn vaderland, maar om eenen Heer te krygen, die zyn vriend was. Dit misnoegen belettede echter niet, dat BRUTUS den jongen CICERO, die zich te Athenen op de Wysbegeerte toeleide, by zich nam, denzelven krygsposten opdroeg, en hem met goed gevolg in verſcheidene ondernemingen gebruikte.

Thands was CICERO's invloed in 't beſtuur zo groot als dezelve ooit geweest was, zodat hy alles kunnende gedaan krygen, wat hy wilde, ANTONIUS den voet ligtede, hem noodzaakte Rome te verlaten, en bewerkte, dat de beide Conſuls, HIRTIUS en PANSA, last kregen om hem gewapenderhand te vervolgen. Den Raad haal-

(*l*) De lezing is hier gebre   doch wegens den zin ſchynt geen twyfel te zyn.

haalde hy over tot het nemen van een besluit, om aan CÆSAR Lictors te geven, en de waardigheid van Prætor, even als voerde hy inderdaad de wapenen voor het vaderland. Dan toen ANTONIUS overwonnen was, de beide Consuls gesneuveld waren, en het krygsvolk zich terstond na den slag by CÆSAR had gevoegd, begon de Raad voor hem, die jong, en reeds by uitstek door het geluk begunstigd was, bevreesd te worden, en zocht daarom het krygsvolk door eerbewyzingen en geschenken van hem aftetrekken, en zyne legermagt te ontbinden, onder voorgeven, dat, daar ANTONIUS op de vlugt gedreven was, men nu verder geen leger nodig had. CÆSAR, hiervoor vrezende, zond in 't geheim van zyne vrienden tot CICERO, om dezen door dringende voorstellingen te bewegen, dat hy het Consulschap voor hun beiden zocht te verkrygen, met byvoeging, dat CÆSAR aan hem, Consul geworden zynde, het geheele bestuur van zaken overliet, en zich, als een jong mensch, wien het alleen om den naam en de eer te doen was, van hem wilde laten leiden en besturen. CÆSAR zelf heeft naderhand bekend, dat hy,

 uit

uit vrees voor verlies van zyne krygsmagt, en gevaar lopende van geheel verlaten te worden, zich uit nood van CICERO's eerzucht had bediend, en hem daarom aangezet om naar het Consulschap te staan, onder zyne medewerking en met zynen bystand.

Hier nu vooral werd CICERO, schoon een man van jaren, opgeligt en bedot door eenen jongeling, zodat hy dezen aan het Consulschap hielp, en den gehelen Raad in deszelfs belangen overhaalde. Deswegen werd hy reeds terstond door zyne vrienden beschuldigd, en welhaast zag hy ook, dat hy zich zelven bedorven, en 's volks vryheid prys gegeven had. Want de jonge CÆSAR was niet zodra in magt toegenomen en Consul geworden, of hy liet CICERO lopen (*m*), maakte vriendschap met ANTONIUS en LEPIDUS, en zyne magt met de hunne vereenigd hebbende, verdeelde hy met hun het Romeinsche gebied, even

(*m*) Want in plaats van hem tot ambtgenoot als Consul te nemen, koos hy QUINTUS PEDIUS, en toen hy vervolgens uit Rome wilde gaan, nadat hy zynen post had neêrgelegd, stelde hy in zyne plaats aan C. ALBIUS CARRINAS. *Fr. Vert.*

even als men andere eigendommen te zamen verdeelt. Dit werd gevolgd van Banverklaringen, waarby meer dan tweehonderd burgers door deze drie mannen ter dood bestemd werden. Het minst van allen konden zy het hierby eens worden over de banverklaring van CICERO, daar ANTONIUS tot geenerhande schikking wilde komen, ten zy dat CICERO voor alle anderen van kant wierd gemaakt, by welke vordering LEPIDUS zich mede voegde, terwyl CÆSAR zich hierin tegen beiden verzettede. Zy hielden met hun drieën geheime byeenkomsten in de nabyheid van Bologne, en wel in 't gezicht van de legers, op eene plaats, die van rondsom binnen eene rivier besloten was. Men verhaalt, dat CÆSAR het de beide eerste dagen volhield, met zich voor CICERO in de weer te stellen; maar dat hy het den derden dag opgaf, en CICERO aan zyne vyanden ten prooi overliet. Het verdrag over en weder, des aangaande getroffen, kwam hierop uit: CÆSAR moest CICERO 'er aan geven, LEPIDUS zynen broeder PAULUS, en ANTONIUS zynen oom LUCIUS CÆSAR: zo moest hier alle menschelyk gevoel voor drift en woede zwich-

zwichten; ja men zag hier een bewys, dat geen dier verwoeder is dan de mensch, wanneer hy de magt heeft om aan zyne drift den ruimen teugel te vieren.

Inmiddels dat dit tusſchen hun beſloten wierd, bevond CICERO zich op zyn landgoed by Tusculum, in gezelſchap van zynen broeder. Dezen, tyding bekomen hebbende van de Banverklaring, beſloten zich naar Astyra te begeven (*n*), zynde een ander landgoed van CICERO, aan zee gelegen, vanwaar zy naar Macedonië dachten overteſteken, en zich by BRUTUS te voegen; want 'er liep reeds een gerucht, dat deze eene aanzienlyke magt byeen had. Zy lieten zich, elk in eene draagkoets, derwaards brengen, beiden geheel mismoedig en neêrſlachtig. Onder weg ſtil houdende, en hunne draagkoetſen naast elkander hebbende doen neêrzetten, bejammerden zy hun beider lot. QUINTUS was nog meer wanhopig dan zyn broeder, door de bedenking, dat hy aan alles gebrek had; want hy verklaarde, dat hy volſtrekt niets van huis had

(*n*) Astyra was een klein eiland aan den mond van de rivier Astyra, tusſchen Antium en Circeium.

had medegenomen. Dan het reisgeld, dat CICERO by zich had, was ook zeer gering; waarom men begreep, dat het best ware, dat CICERO vooruit reisde, en dat QUINTUS terug keerde, om zich te huis van het nodige te voorzien. Hierop omhelsden zy elkander, en namen onder vele tranen affcheid. QUINTUS werd, weinige dagen daarna, door zyne flaven in handen van zyne vervolgers overgeleverd, en met zynen zoon vermoord. CICERO, te Astyra gebragt zynde, vond daar een fchip, waar hy aanftonds in ging, en voer met eenen goeden wind tot aan Circejen. De ftuurlieden wilden terftond vandaar verder opzeilen, maar CICERO, 't zy bevreesd zynde voor de zee, 't zy dat hy nog niet alle hoop had opgegeven om by CÆSAR befcherming te vinden, begaf zich weder aan wal, en ging te voet honderd ftadiën ver, naar de ftad, zo het fcheen, zynen weg nemende. Dan toen weder den moed verliezende en van befluit veranderende, ging hy terug naar de zee. Hier bragt hy den nacht in groten angst en vertwyfeling door, zo dat hy zelfs eenmaal op den inval kwam om ftil in het huis van CÆSAR te fluipen, en zich zelven daar by de haardftede te doorfteken, om

dus

dus aan CÆSAR de vervolgingen eener wrekende Furie te berokkenen. Dan de vrees voor zwaar lyden hield hem weder van dit voornemen terug Na vele andere verwarde overleggingen, die in zyne ziel afwisselden, ſtond hy zynen ſlaven toe om hem te ſcheep naar Cajeta overtevoeren, waar hy landeryen en een verblyf had, dat zeer aangenaam was in het heete van den zomer, wanneer de Eteſiën (*o*) daar eene lieflyke koelte geven. Daar ter plaatſe ſtond ook, niet ver van zee, een kleine tempel van APOLLO, vanwaar een troep ravens met groot geſchreeuw kwam vliegen naar het ſchip van CICERO, terwyl deze naar den wal kwam aanroeien. *Zy* zetteden zich aan weerskanten op de einden van de ſpriet, terwyl eenigen van hun een groot getier maakten, en anderen aan de einden der touwen pikten. Allen hielden dit voor een kwaad voorteeken. CICERO vervolgens aan wal gekomen, en in zyn huis gegaan zynde, begaf zich te bed om wat te rusten: maar een groot aantal van die ravens plaatſten zich in het venſter,

(*o*) Koele winden, die de hitte der hondsdagen temperen.

ſter, en maakten een vervaarlyk getier: één derzelven kwam zelfs by hem in 't bed, en trok het kleed, waarmede hy zich bedekt had, langſamerhand met den bek van zyn gezicht. De ſlaven dit ziende, beſchuldigden zich zelven, dat zy hunnen heer voor hunne oogen zouden zien vermoorden, en dat, terwyl de beesten zelven hem in zyn onverdiend lyden te hulp kwamen en voor hem zorgen wilden, zy hem niet zouden beſchermen. Na hem dus deels gebeden, deels gedwongen te hebben, zetteden zy hem in de draagſtoel, en bragten hem naar den zeekant.

Intusſchen komen de moordenaars aan 't huis, beſtaande uit den Hoofdman HERENNIUS, en den Overſten POPILLIUS, die voorheen wegens eenen moord beſchuldigd zynde, door CICERO verdedigd was, vergezeld van eenige krygsknechten. De deuren, die zy geſloten vonden, liepen zy met geweld open. Dan daar zy CICERO niet vonden, en allen, die in huis waren, verzekerden niet te weten waar hy was, zegt men, dat zeker jong mensch, een vrygelaten van QUINTUS, den broeder van CICERO, en door CICERO zelven in de letteren en wetenſchappen onderwezen, met

na-

name PHILOLOGUS (*p*), aan den Overſten ontdekte, dat hy in eene draagkoets langs een belommerd en donker pad naar den zeekant gebragt wierd. Daarop trok de Overſte, met eenigen van zyn volk, om, naar de plaats, waar dat pad uitliep, terwyl HERENNIUS in vollen galop het pad zelf infloeg. CICERO, dezen ziende aanſnellen, beval zynen ſlaven de draagkoets neêr te zetten, en hy, zo als hy veeltyds gewoon was, zyne linkerhand aan de kin houdende, zag de moordenaaren ſtyf in het aangezicht, hebbende eenen langen en morſigen baard, en zynde in 't gelaat door kommer geheel uitgeteerd, zodat de meesten de handen voor de oogen hielden, terwyl HERENNIUS hem van kant maakte. Hy werd vermoord op het oogenblik, dat hy den hals buiten de draagkoets ſtak, zynde toen vierenzestig jaren oud (*q*). Volgens last van ANTONIUS werd hem het hoofd afgehouwen, te gelyk met de handen, waarmede hy de Philippiſche redenen had ge-

(*p*) By CICERO zelven koomt een vrygelaten ſlaaf van QUINTUS voor, onder den naam van *Philogonus. Ad Quint. Frat.* I. 3.

(*q*) Eigenlyk drieënzestig jaren, elf maanden en vyf dagen. Dit was het jaar 710 van Rome.

geschreven: want dezen naam had CICERO zelf aan zyne redenen tegen ANTONIUS gegeven, onder welken naam zy ook nog bekend zyn.

Juist toen zyne afgeknotte ledematen te Rome aankwamen, hield ANTONIUS eene volksvergadering, ter verkiezing van nieuwe Overheden. Deze, zodra hy zulks hoorde, en terstond daarop door zyne eigene oogen hiervan overtuigd wierd, riep uit, dat nu de Banverklaringen een einde zouden nemen. Het hoofd en de handen liet hy boven het spreekgestoelte ten toon stellen, 't welk eene schrikbaarende vertoning voor de Romeinen opleverde, die zich verbeeldden niet het hoofd van CICERO, maar het waare afbeeldsel der ziele van ANTONIUS te zien. By dit alles deed ANTONIUS eene daad van rechtvaardigheid; hierin bestaande, dat hy PHILOLOGUS aan POMPONIA, de vrouw van QUINTUS, in handen leverde. Deze, hem in hare magt hebbende, deed hem de yslykste folteringen ondergaan, en dwong hem, onder anderen, zich zelven het vleesch by kleine gedeelten uit het lyf te snyden, hetzelve te braden, en op te eeten: dit wordt althands van zommige schryvers verhaald; evenwel

moet men zeggen, dat TIRO, de vrygelatene van CICERO, nergens van dit verraad van PHILOLOGUS eenig gewag maakt.

Ik heb horen zeggen, dat CÆSAR, langen tyd daarna, by eenen zyner zusters zonen kwam, die juist een der werken van CICERO in handen hebbende, ontsteld werd, en het boek onder zyn kleed verborg. Doch CÆSAR zag dit, nam hem het boek af, en na een goed gedeelte daaruit al staande gelezen te hebben, gaf hy het den jongeling terug, zeggende: „ hy was een ge„ leerd man, myn zoon! een geleerd man, „ en een liefhebber van zyn vaderland."

Nadat CÆSAR kort daarop ANTONIUS door den oorlog had ondergebragt, koos hy zelf als Consul tot zynen Ambtgenoot den zoon van CICERO: en onder het Consulschap van dezen besloot de Raad de standbeelden van ANTONIUS omver te werpen, alle besluiten, ter zyner eer genomen, te vernietigen, en te gelasten, dat niemand uit het geslacht der ANTONIUSSEN voortaan meer den naam van MARCUS zoude mogen voeren. Op deze wyze heeft de Voorzienigheid nog in het geslacht van CICERO de wraakoefening aan ANTONIUS voltooid.

VER-

DEMOSTHENES

EN

CICERO.

VERGELYKING

VAN

DEMOSTHENES

EN

CICERO.

Dus verre heb ik het merkwaardigste, wat uit de levensberichten van DEMOSTHENES en CICERO tot myne kennis gekomen is, medegedeeld. Schoon ik my niet wil inlaten in eene vergelyking van beider bekwaamheid als Redenaars, oordeel ik echter niet onaangemerkt te moeten laten, dat DEMOSTHENES aan de kunst der welsprekendheid al zyn vernuft, 't welk hy van de natuur had, en alle zyne kunde, die hy door oefening had verkregen, te koste heeft ge-

gelegd; dat hy in nadruk van zeggen, en in kracht van overreden, allen, die in de vierſcharen en in de volksvergaderingen als ſprekers optraden, in verhevenheid en zwier alle lofredenaars, en in ſcherpzinnigheid en kunst alle de Sophisten heeft overtroffen: daar CICERO, die eene uitgebreide geleerdheid bezat, en zich op verſchillende vakken van wetenſchap had toegelegd, niet alleen een aantal van afzonderlyke wysgeerige verhandelingen in den Akademiſchen trant heeft nagelaten, maar ook in zyne ſchriftelyke redevoeringen, die hy voor den rechtbank en voor het volk gehouden heeft, duidelyk toont, dat hy met zyne geleerdheid zocht te pronken.

Ook kan men uit hunnen ſtyl hun onderſcheiden karakter ontdekken. Die van DEMOSTHENES, ontbloot van uiterlyke ſieraden en ſpelingen van 't vernuft, en geheel op den toon van deftigheid en ernst geſtemd, riekt niet naar de lamp, zo als PYTHEAS hem ſchamper verweet, maar vertoont den waterdrinker, den ſtroeven denker, den bitſen en norſchen man, zodanig

als hy bekend ſtond: CICERO daarentegen, door zyne zucht tot ſpotterny vervoerd, en aan zaken, die eene ernſtige behandeling vorderden, eene kluchtige en belachelyke wending gevende, wanneer hy zulks voor de zaak, die hy bepleitede, dienſtig oordeelde, heeft meermalen daardoor tegen de welvoeglykheid gezondigd. Dus zegt hy in zyne verdediging van CŒLIUS, dat het geenzins vreemd of onbehoorlyk was, dat CŒLIUS by zo groten rykdom en overvloed zich het genot van vermaken veroorloofde; want dat het grote dwaasheid ware, geen gebruik te maken van 't gene waarover men meester was, daar immers de beroemdſte wysgeeren het vermaak als het hoogſte goed beſchouwden. Ook zegt men, dat hy als Conſul MURENA, die door CATO was aangeklaagd, verdedigende, de Stoïſche ſekte, omdat CATO daartoe behoorde, wegens hare vreemde ſtellingen op allerlei wyze beſpottelyk zocht te maken, en een algemeen gelach by de omſtanders verwekte; waarop CATO, zich met eenen glimlach tot de Rechters wendende, zeide:

 „ wel

„ wel menschen! wat hebben wy eenen „ snaakschen Consul!" (r) In 't geheel scheen CICERO van natuur tot lachen en spotten geneigd te zyn, en dit karakter was duidelyk in 't vrolyk uitzicht van zyn gelaat te lezen. Integendeel vertoonde dat van DEMOSTHENES altoos ernst, en schier nooit veranderde by hem dat donkere en diepdenkende uitzicht; waarom ook zyne vyanden hem, gelyk hy zelf getuigt, eenen stroeven en knorrigen vent noemden.

Nog loopt ook in beider schriften dit onderscheid in 't oog, dat DEMOSTHENES spaarsaam, en zonder dat het iemand ergert, zynen eigenen lof vermeldt, doende zulks alleen dan, wanneer het belang der zaak het vordert, daar hy voor het overige altoos ze-

(r) In de oirspronkelyke uitdrukking is eene speling, die in onze taal niet is overtebrengen: *ridiculus Consul* beteekent zo wel eenen Consul, die zelf belachelyk is, als die door zyne snaaksche invallen anderen doet lachen. — In de voorgaande woorden des verhaals hebben wy de omzetting van den Hoogleeraar WYTTENBACH gevolgd.

zedig en ingetogen is. CICERO integendeel is overal in zyne redevoeringen zo uitbundig in eigen lof, dat hy daardoor zyne onmatige eerzucht verraadt, uitroepende, dat de wapenen moeten zwichten voor den tabberd, en de lauerkrans voor de welſprekendheid (s). Hy ſpreekt met ophef, niet alleen van zyn beſtuur en van zyne verrichte daden, maar ook van zyne gehoudene en geſchrevene redevoeringen, even als ware het hem meer te doen om, als een vuurig jongeling, eenen ISOCRATES en ANAXIMENES, bekende Redekunſtenaars, de loef afteſteken, dan het Romeinſche volk,

> Weerbarſtig, ſtug, en dat geen tegenſpreken dult (t),

te leiden en te recht te brengen. Het is ze-

(s) Volgens het bekende vers van CICERO:

Cedant arma togae, concedat laurea LINGUÆ,

of liever LAUDI.

(t) Dit is een vers van ÆSCHYLUS.

zekerlyk wel nodig voor eenen Staatsman kracht van welſprekendheid te bezitten, maar zo veel op te hebben met den naam van eenen groten Redenaar, en dien ſteeds natejagen, is beneden zyne waardigheid. In dit opzicht bezat dus DEMOSTHENES meer ernsthaftigheid, en handhaafde beter zyne waardigheid, zeggende, dat zyne bekwaamheid in 't ſpreken een werk van oefening was, en de gunst der toehoorders nodig had, en houdende dezulken, die zich daarop veel lieten voorſtaan, voor lage en bekrompene geesten, zo als ze inderdaad zyn.

Beiden bezaten tevens grote bekwaamheid om tot het volk te ſpreken, en door hunnen invloed den Staat te beſtuuren, zodat ook zy, die aan het hoofd der legers geſteld waren, en de gewapende magt in handen hadden, hunne hulp behoefden: die van DEMOSTHENES kwam te ſtade aan CHARES, DIOPITHES en LEOSTHENES; die van CICERO aan POMPEJUS en den jongen CÆSAR, 't welk deze laatſte

ſte zelf erkent in zyne gedenkſchriften, die hy aan AGRIPPA en MÆCENAS heeft opgedragen. Dan hetgene voornamelyk iemands aard en gedrag aan den dag legt en op de proef ſtelt, te weten, groot gezach en hoog bewind, waardoor alle hartstogten in beweging gebragt, en allerlei ondeugden openbaar worden, dit heeft DEMOSTHENES niet gehad, noch is in dat opzicht op de proef geſteld geweest, daar hy nimmer eenen hogen post in het ſtaatsbewind bekleed heeft, noch het leger heeft aangevoerd, dat door hem tegen PHILIPPUS op de been was gebragt. Maar CICERO, die als Quæstor naar Sicilië, en als Pro-Conſul naar Cilicië en Kappadocië gezonden is geweest, in eenen tyd, toen de geldzucht ten hoogſten top geſtegen was, de legerhoofden en opper-beſtuurders der wingewesten, als of het ſtelen te gemeen voor hun was, zich aan openbaren roof overgaven, en het niet voor ſchande gerekend wierd, zich op die wyze te verryken, maar, die zulks maar niet te grof deed, geprezen wierd; in dien tyd, zeg ik, heeft CICERO vele blyken gegeven

van

van onbaatzuchtigheid, en niet minder van menschlievendheid en zachtmoedigheid. Te Rome zelf, waar hy, onder den tytel van Consul, de volstrekte oppermacht van eenen Alleenheerscher of Dictator, tegen CATILINA en deszelfs aanhang, in handen had, vervulde hy de voorzegging van PLATO, dat de burgerstaten bevryd zouden zyn van rampen, wanneer grote magt en schranderheid zich, door eene gelukkige schikking, met rechtvaardigheid zouden vereenigd hebben (*u*). Aan DEMOSTHENES integendeel verwyt men, dat hy met zyne welsprekendheid eenen schandelyken handel dreef, als die voor PHORMIO en APOLLODORUS, wier party hy in rechten bediende, heimelyk verdedigings-redenen schreef. Ook is hy beschuldigd, geld ontfangen te hebben van den Persiaanschen koning, en veroordeeld wegens omkoping door HARPALUS. En wilden wy al eens beweeren, dat hem dit door zyne tegenschry-

(*u*) De schryver doelt op eene bekende plaats van PLATO, in zyn werk *de Republica*, *L.* V.

ſchryvers (en dezen zyn dan nog niet weinig in getal) te onrecht is te laste gelegd, zo kan men toch onmogelyk tegenſpreken, dat hy zwak genoeg geweest is om de geſchenken, die hem van 's konings wegen als een blyk van genegenheid en als eene vereering gezonden werden, niet van de hand te wyzen, en dat dit eene daad was van iemand, die den ſchandelykſten woeker dryft. Dat aan den anderen kant CICERO noch van de Sicilianen als Ædilis, noch van den koning van Kappadocië als Pro-Conſul, noch van zyne vrienden te Rome, toen hy in ballingſchap was, iets heeft willen aannemen uit de menigvuldige geſchenken, die hem met den grootſten aandrang aangeboden werden, hebben wy boven verhaald.

Daar beiden uit hun vaderland gebannen wierden, ſtrekte die ballingſchap den eenen, veroordeeld wegens lands-dievery, tot ſchande; voor den anderen, die gebannen werd, om dat hy zyn vaderland van onverlaten verlost had, was dezelve hoogst vereerend: hierom was 'er ook niemand, die

zich

zich om den eerstgenoemden, toen hy gebannen wierd, bekommerde, daar ten gevalle van den laatstgenoemden de Raad zich in rouwgewaad ſtak, en alle handelingen ſtaakte, tot dat CICERO weder, door een beſluit van 't volk, in zyn vaderland zou zyn herſteld. CICERO was als balling in Macedonië geheel werkeloos; DEMOSTHENES daarentegen bleef ook in zyne ballingſchap zyne ſtaatkundige werkſaamheden voortzetten: hy ging, zo als wy verhaald hebben, de ſteden rond, om de belangen der Grieken te behartigen, en de Macedoniſche gezanten te doen afwyzen, en betoonde zich dus in een gelyk geval veel beter burger dan THEMISTOCLES en ALCIBIADES. Ook na zyne terugkomst hield hy in zyne ſtaatkunde denzelfden tred als te voren, en liet niet af ANTIPATER en de Macedoniërs als vyanden te behandelen. Maar CICERO moest in den Raad van LÆLIUS (v) het verwyt hooren, dat hy, toen de

(v) DECIUS LÆLIUS, die in den burger-oorlog over de Aſiatiſche ſchepen van POMPEJUS het be-

de jonge CÆSAR tegen de wet, als zynde een baardeloos jongeling, vryheid verzocht om naar het Consulschap te staan, was blyven zitten, zonder een woord daartegen intebrengen: ook beklaagt BRUTUS zich in zyne brieven aan hem, dat hy veel groter en ondraaglyker slaverny koesterde, dan zy vernietigd hadden.

Wat eindelyk hun beider dood betreft, zal men zich moeten bedroeven, te zien, dat een oud man zich, uit gebrek aan moed, door zyne slaven laat heen en weer slingeren, om zich te verschuilen en den naderenden dood, die toch volgens den loop der Natuur niet zo veel te vroeg kwam, te ontwyken; en hem vervolgens wredelyk te zien vermoorden. DEMOSTHENES, 't is waar, zocht in 't eerst by de Godheid bescherming voor zyn leven, doch toonde zich groot in het bereiden en by zich houden van 't vergif, en vooral in 't ge-

bevel had gevoerd. *Cæs. de Bel. Civ.* III. 5. Na dat CORNIFICIUS in Africa overwonnen was, bragt hy zich zelf om 't leven.

gebruik, 't welk hy daarvan maakte; daar hy, ziende dat NEPTUNUS hem geen veilig verblyf verschafte, eene beter toevlugt zocht, het geweld van wapenen en lyfwachten ontkwam, en ANTIPATERS wreedheid belachte.

*

HET
LEVEN
VAN
DEMETRIUS.

HET

LEVEN

VAN

DEMETRIUS.

Zy, die de eerſte waren om te denken, dat de Kunſten en Wetenſchappen wel en te recht vergeleeken mogten worden met de Sinnen, ſchynen my toe geen gering denkbeeld te hebben gehad van derzelver wederzydsch vermogen in de beoordeelinge der Zaaken, als door het welk wy de geſchiktheid verkrygen, om de Tegenſtrydigheden, zo wel in de eene, als andere ſoort, te kunnen onderkennen. Want dit, immers, is aan beiden gemeen. Maar hier in verſchillen zy, dat ze de beoordeelde Zaaken niet even goed tot haar einde weeten aan te brengen. Want het Sintuig heeft in het onderſcheid maaken (*a*) tusſchen Wit en

(*a*) Διαγνώσει, volgens een oud HS; niet met de gewoone Uitgaven, Διάγνωσις.

en Zwart, Zoet en Bitter; tusschen zachte en weeke, of harde en weerstandbiedende dingen geene andere Werkzaamheid, dan dat het door elk ding, waarop het valt, wordt aangedaan (*b*), en aangedaan zynde van zyn wedervaaren aan het Begrip verslag doet. Maar de Kunsten en Wetenschappen, daarentegen, geschikt om met oordeel te verkiezen en te omhelzen iet, dat met haare Natuur overeenkomstig is; of te ontwyken en te verwerpen het geen haar vreemd is, beschouwen het eene uit eigene beweeginge met greetigheid, en het andere slechts als by geval, en ter loops, ten einde zich daar voor te wachten. Dus slaat, by voorbeeld, de Geneeskunst de Ziekten gade: dus neemt de Toonkunde het valsch geluid in acht, met oogmerk, om, door het leeren kennen daar van, het tegenoverstaande zo veel te beter te kunnen bewerkstelligen. Zelfs ook de meest volmaakte aller Wetenschappen (*c*), de *Maa-*

(*b*) Wy hebben hier, op het voetspoor van anderen, eenige woorden, die aan het verstand dezer plaatze hinderlyk waren, weg gelaaten.

(*c*) Behoorende tot de Deugden van dien zelfden Naam, die men *Hoofd-Deugden* noemt. (*Vir-*

tu-

Maatigheid, *Rechtvaardigheid* en *Wysheid*, daar zy niet alleen de Beoordeelaaresſen zyn van het Loffelyke, het Rechtvaardige, en Nuttige: maar ook van het Schadelyke, Schandelyke en Onrechtvaardige, keuren geensſins die onnoozele Eenvoudigheid voor goed, welke zich veel laat voorſtaan, om dat zy van het Kwaade onkundig is; maar houden dezelve veeleer voor Dwaasheid en Onkunde van dat gene, het welk iemand, die zyn leven wil inrichten zo als het behoort, voornaamelyk moet weeten. Hier van daan was het, dat de oude Spartaanen de *Helòten* op de Feesten noodzaakten tot onmaatig drinken, en dezelve, vervolgens, binnen geleidden, waar hunne jonge Lieden aan Tafel zaten, om aan dezen te doen zien, hoe fraai het ſtond dronken te zyn (*d*). Wy nu, voor ons, zyn wel van oordeel, dat het willen verbeteren van den eenen door het bederven van den anderen, noch zeer menschlie-

tutes Cardinales) De *Dapperheid*, of *Kloekmoedigheid* wordt 'er doorgaans, als eene *vierde*, by gedaan.

(*d*) Vergelyk het Lev. van LYCURGUS, in ons I D. bl. 405.

lievend, noch ook ſtaatkundig is: niettemin gelooven wy, dat het, misſchien, niet kwaad zal zyn, dat wy van die genen, welke, in het hoogſte Aanzien geplaatst, en door het uitvoeren van groote Daaden zeer beroemd geworden, zich zelven niet hebben weeten te bezitten, maar uitgeſpat en tot ſlechte daaden vervallen zyn, één paar, of twéé afzonderen, om ze in deze onze Levensſchetzen in te mengen: waarlyk! niet vermaakshalve, noch om onzen Lezeren, als door veranderinge van Schilderyen, verlustiginge toe te brengen; maar gelyk ISMENIAS de Thebaan (*e*) te werk ging, die aan zyne Leerlingen beide goede en ſlechte Fluitſpeelders hooren deed, en dan gewoon was te zeggen: „*Zo moet men ſpeelen!*" of: „*Zo moet men niet ſpeelen!*" en ANTIGENIDAS (*f*) van gedach-

(*e*) Van dezen is ons meldinge voorgekoomen in het Lev. van PERICLES; of ons III D. bl. 6.

(*f*) Deze Kunſtenaar was, geduurende eene reeks van Jaaren by de Grieken zeer beroemd, zo als blykt uit twéé plaatzen van onzen Schryver, te vinden in de *Kortbondige Spreuken* (Tom. II. p. 193, F.) en het Stuk *over de Dapperh. of het Geluk van* ALEXANDER (Ibid. p. 335, A.)

dachten was, dat de Jeugd met meer vermaak naar bekwaame Fluitſpeelders luisteren zou, wanneer zy eerst de proef van ſlechten had gehad; even zo ſchynt het my toe, dat ook wy de voortreffelyke Levens met meer genoegen zullen beſchouwen, en met grooter drift navolgen, indien wy de verachtelyke en laakbaare niet onbeſchreeven laaten. Dit Boekdeel zal, derhalven, bevatten het Leven van DEMETRIUS, bygenaamd *Poliorcetes* (g), en van den *Imperator* (h) ANTONIUS: beide Mannen, die, zo zeer het immers geſchied is, de waarheid van het zeggen van PLATO bevestigen, „dat de hoogſte natuurlyke Bekwaamheden zo wel tot groote Ondeugden, als tot Deugden overſlaan." Beiden, naamelyk, van eene verliefde geaartheid, en overgegeeven aan den Wyn; beiden Strydbaar, Vrygeevig, Verkwistende, Brooddron-

(g) d. i. den *Stedewinnaar*.

(h) Wy verkoozen dezen naam, als best op de tyden van ANTONIUS pasſende. Anderen gaven de voorkeure aan *Triumvir*, d. i. *Drieman*. Het Gr. woord, in den Text voorkoomende, wierd in laatere tyden ter benaaminge van de KEIZERS gebruik.

dronken; hebben zy ook, ten gevolge daar van, onderling eene overeenkomst van Lotgevallen gehad. Want niet alleen, dat zy wederzyds hunnen Levensloop over het geheel hebben doorgebracht met het uitvoeren van luisterryke Daaden, of het begaan van groote Misslagen: met zich bekleed te zien met de uitgebreidste Macht, en die overgroote Macht wederom te verliezen: met tegen alle verwachtinge het nederspit te delven, of in den hopeloosten toestand zich wederom te herstellen: — zo is ook het uiteinde van beiden bykans even eens geweest; daar de een door zyne Vyanden gevangen wierd genomen, en de ander op het punt stond om dat zelfde lot te ondergaan.

ANTIGONUS, dan, by STRATONICE, de Dogter van CORRÆUS (*i*), twéé Zoonen hebbende verwekt, noemde den eenen, naar zynen Broeder, DEMETRIUS, en den anderen, naar zynen Vader, PHILIPPUS. Immers zo vinden wy dit by de meesten opgetekend. Niettemin zyn 'er ook,

(*i*) Of van PHERÆUS, volgens eene andere leezinge gemeld door STEPHANUS.

ook, die meenen, dat DEMETRIUS niet de *Zoon*, maar de *Broeders Zoon* geweest zy van ANTIGONUS, en dat men hem, daar zyn Vader te ſterven kwam, toen hy nog een zeer jong Kind was, en zyne Moeder, vervolgens, voort daarop aan ANTIGONUS huwde, daarom voor eenen Zoon hield van den laatstgemelden. Belangende den Broeder van DEMETRIUS, PHILIPPUS, die maar weinige jaaren jonger was dan hy; deze kwam vroeg te overlyden. DEMETRIUS zelf was wel van lengte kleinder dan zyn Vader, hoewel men hem onder de grooten rekenen mogt; maar van Gedaante en Schoonheid van gelaat zo zeldzaam en bewonderenswaardig, dat 'er noch onder de Beeldhouwers, noch onder de Schilders een eenige gevonden wierd in ſtaat om zyne Gelykenis te treffen; als waar in men het Bevallige tevens, en het Deftige; het Ontzach verwekkende en het Schoone by elkander zag; en het Jeugdige en Stoute zich gepaard vond aan eene zekere onnavolgbaare Heldenluister, en indedaad Koninklyke Deftigheid. Juist zo was hy ook van Zeden, en in den Omgang; dat is, beide geſchikt om zich by de Menſchen

te doen ontzien, of hen in te neemen. In tyden, wanneer 'er niets te doen viel, was zyne verkeeringe de aangenaamste van de wereld, daar hy by den Beker, in het aanrichten van prachtige Maaltyden, en verder in zyne geheele Hofhoudinge de weelderigste der Koningen was. Daarentegen, wanneer de nood zulks vorderde, zag men hem de grootste Werkzaamheid, Voortvaarendheid, Onvermoeidheid en doorzettenden Yver aan den dag leggen. Hier van daan kwam het ook, dat hy zich, onder de Goden, voornaamelyk BACCHUS ter navolginge verkoos, als die zich op zaaken van Oorloge by uitneemendheid verstond (*k*), en wederom, by het rusten der Wapenen, een gepasten overgang wist te maaken tot de bezigheden van den Vrede (*l*), als geheel

(*k*) Bekend is in de oude Fabelgeschiedenis de Krygstocht van BACCHUS naar Indie. Vergel. onder and. het Lev. v. ALEXANDER, in ons IX D. bl. 255.

(*l*) „ Het Talent om den Oorlog in Vrede te verkeeren is verre verkiesselyker, dan de Bekwaamheid, om den Oorlog wel te voeren. De Lof, hier aan BACCHUS toegekend, kan dienen ter ophel-

heel en al gestemd tot Genot en Vermaak.

Verder muntte DEMETRIUS by uitstek uit door zyne Vaderliefde. Zelfs scheen hy door de oplettendheid, welke hy zyner Moeder bewees, zynen Vader te willen vereeren, en zulks uit eene oprechte genegenheid veeleer, dan om hulde te bewyzen aan deszelfs macht. Het gebeurde eens, dat ANTIGONUS zeker Gezandschap by zich ontvangen had, wanneer DEMETRIUS, van de Jacht koomende, binnen trad. Hy naderde aanstonds zynen Vader, kuste hem en ging, zo als hy was (*m*), met den Jachtspriet nog in zyne hand, nevens hem zitten. ANTIGONUS riep daarop den Afgezanten, die in het henen gaan waren, om dat zy hun antwoord van den Koning reeds weg hadden, met luider stemme toe: „ *Mannen! Boodschapt dit ook nog van* „ *ons;*

helderinge van het geen HORATIUS omtrent dezen God gezegd heeft II B. XIX Lierz. 27 v.

— *Sed idem*
Pacis eras mediusque Belli." FR. VERT.

(*m*) Eene Spreekwyze by de Ouden gebruikelyk van

„ *ons: dat wy zo met malkanderen lee-*
„ *ven!*" willende daarmede te kennen gee-
ven, dat in de eensgezindheid tusfchen Vader en Zoon, en het vertrouwen des eerften op den laatften, de vastigheid van den Koninklyken Setel en een bewys van zyne macht geleegen is. Zeker, zo zeer is het Opperbeftier 'er ten allen tyde en overal afkeerig van, om iets van het zyne mede te deelen: zo vol is het van Mistrouwen en Achterdocht, dat de machtigfle en oudfte der Opvolgeren van ALEXANDER als van vreugde opfprong, dewyl hy zynen Zoon niet vreesde, maar hem tot zich naderen liet, en roerende naast hem plaats neemen, niettegenftaande hy de Speer nog in zyne hand had. En waarlyk! dit Huis was ook, om zo te fpreeken, het eenigfte, dat, geduurende eene lange reeks van Opvolgingen, van zodanig kwaad is vry gebleeven: of, om liever te zeggen, van alle de Opvolgers van ANTIGONUS was het enkel en alleen PHILIPPUS, die zynen Zoon om hals bracht

van hun, die zich den tyd niet gunnen om iets aan hunnen opfchik, of kleedinge te veranderen.

bracht (*n*). In bykans alle de overige Huizen der Koningen, die elkanderen opvolgden, treft men eene menigte *Kinder-*; vele *Moeder-* en *Vrouwen-*Moorden aan. Want belangende het ombrengen van *Broeders*; daar mede was het steeds gelegen, als met de Wiskundigen, wen deze by hunne Betoogen begeeren, dat men hun vooraf iets *toesta!* De Koningen rekenden, dat zulke Moorden eene algemeen erkende en *toegestaane* zaak waren, die by hunne Waardigheid behoorde, en zonder welke zy niet veilig konden zyn. Dat DEMETRIUS voorts in den beginne van inborst zeer menschlievend, en voor Vriendschap vatbaar is geweest, daar van kunnen wy het volgend geval ten bewyze opgeeven. Aan het Hof van ANTIGONUS bevond zich, ter opwachtinge by dezen Koning, MITHRIDATES, de Zoon van ARIOBARZANES, gelyk in Jaaren aan DEMETRIUS, en deszelfs Vriend en Metgezel. Een Jongeling van geen' kwaaden aart, noch daar voor ook ten

(*n*) Men vindt deze Gebeurtenis geboekt door LIVIUS XLIV, 24.

ten Hove gehouden. Dan het gebeurde, evenwel, dat hy by ANTIGONUS in achterdocht verviel, uit hoofde van zekeren Droom. Hem dacht, „ dat hy, een groot en fchoon Veld betreedende, het zelve bezaaide met vylzel van Goud. Dat daar van in het eerst een overvloed van gouden Koorn te voorfchyn kwam: maar dat, wanneer hy 'er, korten tyd daar na, weder naar kwam zien, hy niets anders aantrof, dan afgemaaide ftoppelen. en als hy nu hier over ten hoogften geftoord en zeer bedroefd was, hoorde hy, zo hem dacht, zommige Lieden zeggen, dat het MITHRIDATES was, die den gouden Oogst gemaaid, en daar mede de wyk naar den PONTUS EUXINUS genomen had." Verbaasd door dit Gezicht ontbood hy zynen Zoon, en liet denzelven vooraf zweeren de zaak geheim te houden; waarna hy hem verflag deed van zynen Droom, daar by voegende, „ dat hy vastelyk beflooten had, den jongen Man uit den weg te ruimen, en te doen ombrengen!" DEMETRIUS was op het hooren van deze redenen ten gevoeligften aangedaan. en wanneer MITHRIDATES nu, zo als hy gewoon was, zich wederom

derom by hem vervoegde, om hem in zyne Uitspanningen gezelschap te houden, dorst hy 'er zynen mond niet van open doen, noch 'er een woord van reppen, uit hoofde van den gezwoorenen Eed; maar hy geleidde hem langzaamerhand ter zyden af van hunne Makkers: en wanneer zy zich nu met malkanderen alleen bevonden, schreef hy met de punt van zyne Lans, daar de andere het zag, in het zand: „ *Vlucht* MITHRIDATES!" Deze begreep aanstonds wat 'er van de zaak was, en maakte zich by nacht weg, de wyk neemende naar Cappadocien (*o*). Het duurde ook niet lang, of het Nootlot vervulde het Gezicht, dat ANTIGONUS ten zynen opzichte had gehad. Want hy maakte zich meester van een uitgestrekt en vruchtbaar Landschap, en vestigde aldaar het Ryk der Koningen van *Pontus*, het welk de Romeinen eerst, na eene Opvolginge van VIII Ge-

(*o*) „ Het geen DEMETRIUS hier verhaald wordt gedaan te hebben voor zynen Vriend MITHRIDATES, gelykt zeer naar het geen JONATHAN deed voor zynen Vriend DAVID, welken SAUL, zyn Vader, wilde doen sterven volgens I *Sam.* h. XX." *Fr. Vert.*

Geflachten, hebben doen ophouden (*p*). Ziet daar de duidelykfte blyken der Edelaartigheid van DEMETRIUS, welke hem tot Medegaandheid en Rechtvaardigheid deed overhellen.

Maar even eens als het geleegen is met de Hoofdftoffen, volgens het ftelzel van EMPEDOCLES, dat door de Tegenftrydigheid of ook Overeenkomst tusfchen dezelve die altoosduurende Stryd en onderlinge Oorlog ontftaat; voornaamelyk tusfchen die, welke elkanderen raaken en aangrenzende zyn; juist zo (*q*) ging het ook met de geftaadige oorlogen, welke tusfchen alle de Opvolgers van ALEXANDER plaats greepen, dat dezelve door in malkanderen loopende

(*p*) „ Door den dood van MITHRIDATES den VIII, welken GALBA fterven deed." *Fr. Vert.*

(*q*) „ Niets kan 'er fraaier, of vernuftiger worden uitgedacht, dan deze Vergelykinge tusfchen de aanhoudende Verfchillen van nabuurige Vorften en den beftendigen Oorlog, welken de Hoofdftoffen, die zich onderling naderen en aanraaken, geftaadig voeren. . . . . . . Het is deze Vriendfchap en deze Haat, welke HORATIUS met twee Woorden (*Concordia discors*) heeft uitgedrukt, I Ep. XII, 19." *Fr. Vert.*

pende belangen, en nabyheid van plaatzen, tusschen zommigen ruchtbaarder wierden, en met grooter hitte wierden doorgezet; zo als op dien tyd inzonderheid het geval was met ANTIGONUS en PTOLEMÆUS. ANTIGONUS hield zich zelf met zyne Hofhoudinge doorgaans op in *Phrygie*. Dan vernoomen hebbende, dat PTOLEMÆUS overgestooken was naar *Cyprus*, en dat hy geheel *Syrie* afliep en plonderde, en de Steden, het zy goed schiks, of met geweld, aan zyne zyde overbracht, zond hy zynen Zoon DEMETRIUS op hem af. Deze was toen een Jongeling van XXII Jaaren, die thans voor het eerst het Opperbevel in zo gewichtige omstandigheden in handen kreeg en op eigene wieken dreef. Ook was de uitkomst zodanig, als men verwachten mogt. Want, zo jong en ongeoeffend als hy was, te doen gekreegen hebbende met een' ervaaren Worstelaar uit de Oeffenschool van ALEXANDER; en die, daarenboven, zeer vele en groote Veldslagen in eigenen Persoon had aangevoerd en bestierd, kreeg hy de nederlaag en wierd geslagen by *Gaza*, alwaar VIII duizend van de zyne gevangen raakten en V duizend sneuvelden. Ook

verloor hy zyne Tent en Krygskas, ja, met een woord, de geheele toerustinge, welke tot zyn lyf behoorde. Dan dit alles wierd hem, te gelyk met zyne Vrienden, die gevangen waren geraakt, wederom te rug gezonden door PTOLEMÆUS, onder byvoeging van deze minnelyke en beleefde Boodschap: „ dat de Oorlog onder hun niet om allerlei Goederen, zonder onderscheid, maar alleen gevoerd moest worden uit Eerzucht, en ter zaake van Heerschappy!" By het ontvangen dezer vriendelyke bezending slaakte DEMETRIUS den wensch, „ dat de Goden geeven mogten, dat hy geenen laagen tyd de Schuldenaar blyven mogt van PTOLEMÆUS voor deze gunst: maar in staat gesteld worden om deze hoffelykheid, binnen kort, op gelyke wyze te vergelden!" Voorts toonde hy geene de minste neêrslachtigheid, welke men anders van eenen Jongeling, by het intreeden zyner Loopbaane door zulken tegenspoed bejegend, wel had mogen verwachten; maar gedroeg zich als een rustig Veldheer, wel gewend aan de Wisselvalligheden van den Oorlog, door uit al zyne macht nieuwe Krygsbenden te verzamelen, de benoodigde Wapenen te

ver-

verzorgen, de Steden in bedwang te houden, en de nieuw aangeworvenen dagelyksch te doen oeffenen.

ANTIGONUS de maare van de uitkomst dezes Veldslags ontvangen hebbende, zeide daarop: „ dat PTOLEMÆUS nu wel de overwinninge had behaald op *baardelooze Jongelingen*; maar dat het niet lang zou duuren, of hy zou te stryden hebben tegen *Mannen!*" Toen, derhalven, zyn Zoon hem verlof verzocht, om wederom op zich zelven, als Opperveldheer, den Vyand onder de oogen te zien, wilde hy deszelfs moed niet nederslaan, noch te rugge houden (r), maar stond hem zyn verzoek zonder bedenken toe. Het duurde niet lang, of CILLES, de Krygsoverste van PTOLEMÆUS, kwam af met eene aanzienelyke Legermacht, van voorneemens om DEMETRIUS, dien men, uit hoofde der voorheên ontvangene Nederlaag, verachtte, uit geheel *Syrie* te verjaagen. Dan deze overviel hem snellyk, daar hy 'er niet op verdacht was, bracht zyn Leger door schrik in ver-

(r) Of *kortwieken*, κολοῦσαι, zo als BRYANE gist, dat men hier leezen moet.

verwarringe, en bemachtigde met den Veldheer zelven de Legerplaats. By deze gelegenheid vielen 'er VII *duizend* Krygsgevangenen in zyne handen, behalven eenen overgrooten Buit van vele Kostbaarheden. Maar DEMETRIUS verheugde zich, by deze Zege, niet zo zeer over het geen hy veroverd had, als wel, over het geen hy te rug konde geeven. De Schatten, welke de Overwinninge in zyne macht had gesteld, noch de Roem daar door behaald, vermaakten hem niet zo zeer, als, dat hy zich in staat bevond, de Schuld, door betoonde Beleefdheid voorheên op hem gelegd, te kunnen afdoen. Niettemin wilde hy hier in niet te werk gaan op eigen gezach, maar schreef daar over aan zynen Vader, die 'er hem verlof toe gaf, en gebood, „ dat hy maar in alles naar eigen goedvinden zoude handelen." Hier op, dan, zond hy CILLES, met de verdere gevangene Krygsbevelhebbers, allen rykelyk begiftigd, te rug. —— Deze Rampspoed veroorzaakte, dat PTOLEMÆUS uit Syrie verdreeven wierd, en lokte tevens ANTIGONUS uit *Celenæ* (*s*), als

(*s*) Eene Stad van Opper-Phrygie; waar van reeds meldinge was in het Lev. van EUMENES.

als die ten hoogsten verblyd was over eene zo belangryke Overwinninge, en verlangde zynen Zoon te zien.

Sedert wierd DEMETRIUS afgezonden, om de Arabieren, welke *Nabatæërs* (*t*) worden genoemd, te onder te brengen; by welke gelegenheid hy, vervallen zynde in waterlooze plaatzen, in zeer groot gevaar geraakte. Dan de standvastige Houding, die hy aannam, zonder de minste verlegenheid, of vrees te laaten blyken, verwekte by de Barbaaren zo groot een ontzach, dat zy hem, met Buit belaaden, en daarenboven nog met DCC Kameelen, van hun beschonken, lieten weg trekken.

Wanneer SELEUCUS, die te vooren door ANTIGONUS uit *Babylonie* verdreeven was, dat Landschap op nieuw bemachtigd, en onder zyn geweld gebracht had, en van daar met zyn Leger hooger op getoogen was tegen de Volkeren, welke op de grenzen van *Indie*, en in de ommestreeken van den Berg *Caucasus* woonden, met oog-

(*t*) Inwoonders van het Oostelyk gedeelte van het steenachtig *Arabie*. Zy worden ook gemeld in de Levens van POMPEJUS en ANTONIUS.

oogmerk om dezelve aan zich te onderwerpen, hoopte DEMETRIUS, dat hy *Mesopotamie* zonder verdeediging zoude vinden. Den *Euphraat*, derhalven, in alleryl overgetrokken zynde, viel hy op het onverwachtst in *Babylonie*, en zich meester hebbende gemaakt, na het verdryven der Bezettinge van SELEUCUS, van ééne der Sterkten, (want 'er waren twéé) deed hy 'er VII *duizend* Man van de zynen binnen trekken; en voorts aan het Krygsvolk bevel gegeeven hebbende, om door plonderen en rooven van alles, wat zy krygen konden, op het omliggend Land hun voordeel en onderhoud te zoeken, trok hy wederom af naar de Zee, laatende dus aan SELEUCUS een veel meer gevestigd Gebied, dan hy te vooren had bezeten. Want door het verwoesten van het Land, als niet meer aan hem of zynen Vader toebehoorende, scheen hy 'er, in zekeren sin, afstand van te hebben gedaan. Daar nu PTOLEMÆUS, op dezen tyd, de Stad *Halicarnassus* strengelyk belegerde, spoedde hy derwaarts ter hulpe, en voorkwam de Overgave.

De roem dezer tydig toegebrachte hulpe

zich

zich wyd en zyd verſpreid hebbende, beving ANTIGONUS en zynen Zoon eene wonderbaare lust, om geheel Griekenland, dat door CASANDER en PTOLEMÆUS in Slaaverny gehouden wierd, weder vry te maaken. Nimmer wierd 'er, door iemand der Koningen een Oorlog aangevangen, ſchooner, of rechtvaardiger dan deze. Want al den Voorraad, al het Vermogen, door hen in het vernederen der Barbaarſche Volkeren by een gebracht, leiden zy te koste aan de Grieken, alleen uit begeerte naar Eere en Roem. Na dat, derhalven, vooraf het vast beſluit by hun genomen was, om eerst met de Vloot op *Athene* los te gaan, was 'er een der Hovelingen, die tot ANTIGONUS zeide, „ dat, byaldien men deze Stad bemachtig„de, zy dezelve voor zich moesten hou„den, als de beste *Brug* (*u*) om in Grie„kenland te koomen!" Doch ANTIGONUS leen-

(*u*) In het Grieksch vindt men een woord, dat *Ladder* betekent. DAÇIER zette daar voor *clef*, d. i. *Sleutel*. Wy vonden in onze Taale geen geſchikter woord voor deze figuurlyke Spreekwyze, dan *Brug*.

leende het oor niet aan dezen raad, maar beantwoordde denzelven, met te zeggen: „ dat de beste en sterkste *Brug*, om toegang te krygen, de genegenheid was der Menschen! Belangende Athene, dat deze Stad, als de *Vuurtooren* (v) zynde der geheele Wereld, door den Roem den glans der uitgevoerde daaden spoedig zou doen uitschitteren by alle Menschen!"

DEMETRIUS ging onder zeil naar Athene, by zich hebbende eenen Schat van V *duizend* Talenten, en eene Vloot van CCL Schepen. De Stad wierd toen, voor CASANDER, beheerd door DEMETRIUS, den *Phalereër*, en 'er lag eene Bezetting in de Vestinge *Munychia*. Zyn goed Geluk, beide, en Voorzichtigheid maakten, dat hy op den XXV van de Maand *Thargelion* (w) voor den *Piræeus* verscheen, zonder dat een éénig mensch de lucht had gehad van zyne komst. Elk waande, dat deze

(v) „ Een Licht in de hoogte geplaatst, en waarop elk het oog gevestigd hield."

(w) Dat is, in het begin van *Mei* (niet, zo als DACIER heeft, den XXV *Juni*.) Vergel. het Lev. van ALCIB. in ons III D. bl. 103, en de Aantek. aldaar.

deze Scheepsmacht, die men voor de Haven zag, eene Vloot was door PTOLEMÆUS afgezonden, en haastte zich, overzulks, om dezelve binnen te laaten. Maar toen men nu zyne dwaalinge bemerkte, wanneer het reeds te laat was, kwam al wat de wapenen droeg op de been, om wederſtand te bieden: overal heerschte verwarringe, gelyk men denken kan; daar het nood was eenen Vyand, door wien men op het onverwachtst overrompeld was, en die zyne Benden reeds aan Land zettede, af te weeren. Want DEMETRIUS, die den mond van de Haven ongeſlooten had gevonden, en dus ongeſtoord naar binnen was geſtevend, vertoonde zich thans reeds aan elks oog, ſtaande op zyne Galeye, en wenkende met zyne hand, ten teken, dat hy verzocht om bedaardheid en ſtilte: en als hem dit nu geworden was, plaatste hy eenen Herout nevens zich, en liet door denzelven met luider ſtemme uitroepen: „ dat zyn Vader hem ter goeder uure herwaart zond, om de Athenienſers *vry* te maaken; om de Bezettinge uit de *Munychia* te doen verhuizen, en aan hun hunne Wetten en *Voorouderlyken*

Regeeringsvorm (*x*) te rug te geeven!"

Zo dra was deze Verklaaringe niet met verstaanbaare woorden uitgesprooken, of de Menigte leiden hunne Schilden neder voor hunne voeten, om een luidruchtig handgeklap te doen hooren. Elk riep om het zeerst, „ dat DEMETRIUS van Boord zoude koomen!" dien men met de naamen van *Behouder* en *Weldoender* begroette. Zelfs DEMETRIUS, de *Phalereër*, met die genen, welke hem nog aanhingen, waren volkomen van gedachten, „ dat men hem, als reeds de overhand hebbende, zonder verderen tegenstand ontvangen moest, al ware het ook, dat hy, van al het geen hy beloofde, niets gestand deed." Zy vaardigden dan ten spoedigsten Gezanten aan hem af, ten einde hem tot zachtheid te beweegen; welke niet alleen door DEMETRIUS op de vriendelykste wyze ontvangen wierden, maar hy zond zelfs met hun te rug eenen der vertrouwde Vrienden van zynen Vader, te weeten ARISTODEMUS, den *Milesier*. Ook liet hy zich geleegen liggen aan de behoudenis van den *Phalereër* zel-

(*x*) d. i. *De Democratie*.

zelven, die, uit hoofde dezer omwentelinge en verandering in de Regeeringswyze, meer beschroomd was voor zyne Medeburgers, dan voor den Vyand. Hy droeg zo veel eerbied toe beide aan den Roem en Deugd van dezen Man, dat hy hem, zo als hy verlangde, onder goed geleide in veiligheid naar Thebe brengen liet. Voorts verklaarde hy, „ zelf in persoon de Stad, hoe zeer hy zulks ook verlangde, niet te zullen gaan zien, voor dat hy dezelve door het verdryven der Bezettinge geheel en al had bevryd." Hy groef, derhalven, eene diepe gracht, en wierp eene Borstweeringe op om de Munychia, waar door dezelve van de Stad wierd afgesneeden; gaande, vervolgens, zelf onder zeil naar *Megara*, het welk toen door CASANDER bezet gehouden wierd. Hier wierd hem gezegd, dat CRATESIPOLIS, Weduwe van ALEXANDER, den Zoon van POLYPERCHON, welke zich te *Patræ* ophield, wel geneegen zoude zyn hem wat gezelschap te houden! waar op hy, ingenomen door den grooten roep, die 'er uitging van de schoonheid dezer Vrouwe, straks, zyne Legermacht op het Megarisch grondgebied achterlaatende,

en

en flechts van weinige ligtgewapende Manſchappen vergezeld, op reis ging. Dan ook van dezen verwyderde hy zich vervolgens, laatende eene Tent afzonderlyk voor zich opſlaan, ten einde men de Vrouwe niet bemerken mogt, wanneer zy zich tot hem vervoegde. Hier van nu kreegen eenigen zyner Vyanden kundſchap, en kwamen hem daar ter plaatze ylings overvallen; zo dat hy in de uitterſte ontſteltenis, bedekt met eenen ouden verſleetenen Mantel, het op een loopen zetten moest, en ter naauwernood door zyne vlucht de ſchande ontkwam, van, door het toegeeven aan zyne wulpschheid, in zulken toeſtand gevangen te raaken. De Vyanden namen de opgeſlaagene Tent, met alles, wat daar in was, mede.

Megara vervolgens bemachtigd zynde, ſtond het Krygsvolk gereed de Stad te plonderen; maar de Athenienſers hielden niet op te bidden, tot dat zy voor de Megarenſen verſchooninge verworven hadden. DEMETRIUS vergenoegde zich dus met het uitdryven der Bezettinge van CASANDER, en ſtelde voorts de Stad in vryheid.

Terwyl hy hier mede onledig was, wierd

hy

hy indachtig aan den Wysgeer STILPO (*y*), een' Man, die zekere vermaardheid gekreegen had, daar hy als het ware verkoos zyn leven geheel in ſtilte door te brengen. Dezen dan by zich ontbooden hebbende, vroeg hy hem: „ of iemand ook het een of ander aan hem had ontvreemd?" STILPO antwoordde: „ *Niemand! Ik heb niemand gezien, die my myne Weetenſchap ontvreemde!*" En als nu ſchier alle de Slaaven van Megara te zoek waren geraakt, en DEMETRIUS hem wederom vriendelyk toeſprak," en, eindelyk, by het henen gaan zeide: „ *Ik laat, o* STILPO! *Uwlieder Stad by myn vertrek* vry!" antwoordde de Wysgeer: „ *Gy ſpreekt de waarheid; want Gy laat ons* geenen onzer Slaaven *achter!*"

Na dat hy, vervolgens, wederom voor de Sterkte Munychia verſcheenen was, en de belegeringe met kracht had doorgezet, dwong

(*y*) Zie van dezen Megarenſer Wysgeer, en Leermeester van ZENO, den Prins der *Stoicynen*, DIOGENES L. II B. §. 113, en het loffelyk getuigenis van CICERO, *de Fato* h. 5. die hem daar *acutus* (ſcherpſinnig) noemt, het welk op de antwoorden, volgens PLUT. aan DEMETRIUS gegeeven, kan worden toegepast.

dwong hy eindelyk de Bezettinge tot de overgave; waarna hy de Vestinge tot den grond vernielde. En daar de Atheniensers hem thans op het dringendst noodigden, en hun groot verlangen toonden om hem inte-haalen, deed hy nu zyne Intrede in de Stad, liet het Volk byeen roepen op de Markt, en gaf aan het zelve den ouden Regeerings-vorm te rug, beloovende nog daarenboven, „ dat zy van wegens zynen Vader bekoomen zouden CL Medimnen (z) Koorn, benevens eene zo groote menigte van het beste Scheepstimmerhout, als genoeg zou zyn tot het timmeren van C Oorlogschepen!" De Atheniensers, van hunne zyde, die de vrye Volksregeeringe thans, na eenen tusschentyd van XV Jaaren, te rugge kreegen, (want gedüurende dien tyd, welke 'er tusschen beiden verliep, te rekenen van den *Lamiaschen* Oorlog en den Veldslag by *Cranon*, had 'er wel in schyn een Bestier van *Weinigen*; maar in de daad eene *Eenhoofdige Regeeringe* plaats gehad, van wegens de groote macht, die de PHALEREËR in

(z) Zie aangaande deze Maat het Leven van LYCURG. in ons I D. bl. 331.

in handen had) bedierven al dit goede, daar zy DEMETRIUS, die zich zo grootmoedig had betoond, en wiens weldaaden, aan hun beweezen, zo schitterende waren, door de onmaatige Eerbewyzingen, welke zy, by Volksbesluit, aan hem opdroegen, lastig en onverdraagelyk maakten voor den Staat. Want zy waren het, die het eerst, onder alle de Opvolgers van ALEXANDER, aan ANTIGONUS en DEMETRIUS den naam van *Koning* gaven, voor welken deze anders zo zeer te rug deinsden, en die schier het eenige was, dat 'er van het Koninklyk aanzien voor de onmiddelyke Afstammelingen van PHILIPPUS en ALEXANDER nog overschoot; aangezien de andere Opperheerschers daar niet aan raaken durfden, noch zich dezen titel toeëigenen. — Zy waren, verder, de eenigsten, die hen, in de openbaare Opschriften, onder den naam van de GODEN BEHOUDERS deeden voorkomen: die het oud en voorvaderlyk Ampt van *eersten Archon* (z*), naar wien het Attisch Jaar benoemd wierd, afschaften, en

(z*) Vergel. het Lev. van ARISTIDES, in ons V D. bl. 4.

en in plaats daar van jaarlyksch eenen *Priester der* GODEN BEHOUDERS ftemden, wiens naam aan het hoofd der Volksbefluiten, en gerechtelyke Stukken, wierd geplaatst. Ook bepaalde het Volk, dat hunne Afbeeldzels, nevens die der Goden, in den *Peplus* (*a*) zouden ingeweeven worden; en de plaats, waar DEMETRIUS, by zyne Intrede, van den Wagen was geftapt, wierd door hen afgezonderd en gewyd; men zettede daarop een Altaar, die het Altaar van DEMETRIUS KATÆBATES (*b*) wierd geheeten. Men ver-

(*a*) Deze *Peplus* was een groot, wyd *Kleed*, of *Zeil*, het welk op het Attisch Feest, de *Panathenæa* geheeten, te voorfchyn kwam, en in plechtigen optocht wierd vertoond. Behalven andere Figuuren (zo als blykt uit deze plaats) waren daarop de Heldendaaden van MINERVA, als Godinne des *Oorlogs* afgebeeld; en fomtyds kreegen voornaame Mannen, en Helden daarop ook eene plaats.

(*b*) d. i. den *Af-* of *Nederdaaler*. Het fchynt ons toe, dat XYLANDER, DACIER (die overzet: *Demetrius defcendant du char*) en anderen, den waaren fin dezer Vleierye niet gevat hebben. DEMETRIUS wierd door deze benoeminge gelyk gefteld met JUPITER, die by uitneemendheid ook bygenaamd wierd καταβάτης, of καταιβάτης, welke toenaamen inzonderheid betrekking hebbende op JUPITER den *Regenaar*, wiens gunst de Atheni-en-

vermeerderde ook het getal der Wyken met twéé nieuwe, onder den naam van *de Wyk* DEMETRIAS, en *de Wyk* ANTIGONIS: waar door te wege wierd gebracht, dat de Raad, die te vooren uit D bestond, nu de Raad van DC wierd; dewyl elke Wyk daar toe L Leden leverde.

Dan het buitenspoorigste van alle deze uitgezochte Vleieryen, was het geen bedacht wierd door STRATOCLES. Want deze was de voornaame uitvinder van deze zo schrander gevondene (*c*), en alles te boven gaande Pluimstrykeryen. Hy deed, naamelyk, het Volk besluiten, „ dat die genen, welke benoemd wierden, om staatswege aan ANTIGONUS en DEMETRIUS te worden afgevaardigd, in plaats van den gewoonen naam van *Afgezanten*, dien van *Theooren* (*d*), even eens als die, welke, by

ensers zo zeer behoefden, (zie het Lev. van SOLON, in ons II D. bl. 94.) in eene afzonderlyke Verhandelinge opgehelderd zyn door P. BURMAN, onderscheidshalve de *eerste* genoemd.

(*c*) De *Fr. Vert.* merkt zeer wel aan, dat PLUT. hier *ironiesch*, d. i. *spottende*, spreekt.

(*d*) Θεωροὶ, Afgevaardigden, als het ware, aan de *Goden*, en *belast*, om aan dezelven de *gewyde* Ge-

by gelegenheid der Griekfche Feesten (*e*), de Offerhanden, ouder gewoonte, naar *Pytho* (*f*), of *Olympia*, overbrengen zouden voeren. Deze evengemelde STRATOCLES was, ook voor het overige, een Man van de onbefchaamdfte ftoutheid, en ongeregeldfte Levenswyze; die door zyne Boeveryen en Vuiligheden de navolger fcheen van den CLEON van vroegere dagen, in handigheid, om met het Volk naar welgevallen om te fpringen. Hy had by zich in huis genomen zekere Lichtekooi, geheeten PHYLACIUM. Het gebeurde nu eens, dat deze van de Markt thuis kwam met Koppen (*g*), en Halzen, welke zy voor het Middagmaal gekocht had; waarop

Gefchenken over te brengen. Zo wierd ook het Schip, dat t'elken Jaar naar *Delos* met Gefchenken voor APOLLO door de Athenienfers wierd afgezonden, ἡ Θεωρίς, *de Theoris*, genoemd. Verg. onze Aantek. op het Lev. van THESEUS, in ons I D. bl. 125.

(*e*) De *Pythifche*, naamelyk, en *Olympifche*, welke niet van eenen enkelen Staat; maar van geheel Griekenland gevierd wierden.

(*f*) Dit was de *oude* naam van de Stad *Delphi*.

(*g*) Eig. ftaat 'er *herfenen*.

op STRATOCLES haar toeriep: „ *Wel* „ *zo! hebt gy zulk goed van de Markt* „ *gehaald, waarmede wy, Volksbestuur-* „ *ders, gewoon zyn om te kaatzen!*" Ten tyde, dat de nederlaag der Scheepsvloot by *Amorgos* (*h*) de Atheniensers getroffen had, kwam hy de Boodschappers dezer ongelukkige tyding voor, maakte met de Krans op het hoofd eenen optocht door den *Ceramicus*, verkondigde aan de Menigte, dat de Overwinninge was behaald; en deed het Volk in de Marktvergaderinge besluiten; „ dat 'er, uit hoofde der ontvangene blyde boodschap, plechtige Offerhanden zouden worden gedaan, en na dezelve eene Vleeschuitdeelinge (*i*) van wyk tot wyk plaats hebben." Kort daarop, wanneer men die genen aan zag landen, die het overschot der verslaagene Scheepmacht uit den slag te rug brachten, ontstak het Volk in felle gramschap tegen hem, en eischte, „ dat hy zou te voorschyn

(*h*) Een der *Cycladische*, of *Sporadische* Eilanden. want hieromtrent is 'er verschil tusschen STEPHANUS BYZ. en STRABO.

(*i*) κρεωδαισίαν, volgens eene verbeterde Leezing.

ſchyn koomen;" het welk hy ſtraks met de ſtoutſte onbeſchaamdheid deed, zonder de dreigende Menigte in het minst te ſchroomen; zich ſlechts vergenoegende met te zeggen: „ Heeft men Uwlieden dan zo „ grooten ongelyk gedaan, door te maa- „ ken, dat Gyl. twéé dagen in vreugde „ hebt doorgebracht?" — Zo groot was de onbeſchaamdheid van STRATOCLES!

Dan het bleef niet by alle deze Laagheden. 'Er waren nog andere dingen *gloeiender dan Vuur*; om met ARISTOPHANES te ſpreeken! (*k*) Men vond nog eenen anderen, die STRATOCLES in ſlaafachtige Vleierye wist te overtreffen. Deze deed het Volk beſluiten: „ dat DEMETRIUS, zo dikwerf hy te Athene kwam, met het zelfde onthaal zou ontvangen worden, als CERES en BACCHUS: dat aan hem, die, by deze gelegenheid, in pracht en kostbaarheid van onthaal boven alle anderen zoude hebben uitgemunt, uit 's Lands Schatkist gegeeven zou worden eene toerei-

(*k*) „ Het *Blyſpel*, waar uit dit zeggen van ARISTOPHANES gehaald is, is niet meer voorhanden." M. DU SOUL.

reikende fomme gelds, om daar van eene Toewydinge (*l*) te doen vervaardigen." Het befluit van alles was, dat men, uit de Maanden, aan de maand *Munychion* den naam gaf van *Demetrion*; dat men uit de Dagen, den laatften dag van ieder maand (*m*) DEMETRIAS heette; eindelyk, dat men, uit de Feesten, het Feest van BACCHUS, DIONYSIA genoemd, van naam deed veranderen, en beftempelde met dien van DEMETRIA. Dan de Godheid toonde door fchrikbaarende Tekenen, hoe zeer de meeste dezer laage Eerbewyzingen van haar wierden afgekeurd. Want wanneer de *Peplus*, waarop, ingevolge Volksbefluit, nevens de Beeltenisfen van JUPITER en MINERVA, die van DEMETRIUS en ANTI-

(*l*) Verfta het een, of ander kostbaar Stuk, plechtig met een toepasfelyk Opfchrift aan DEMETRIUS toe te wyden. In dusdanigen Opfchrift wierd de naam van hem, die de Toewydinge deed, niet vergeeten. En dit moest hem dan ter belooninge voor zyne Mildheid ftrekken, dat zyn naam dus als vereeuwigd wierd.

(*m*) De zogenoemde ἔνη καὶ νέα. waar van zie het Lev. van SOLON, in ons II D. bl. 99, 100, en de Aantek. aldaar.

TIGONUS waren ingeweeven, met plechtige staatzy door den *Ceramicus* gedraagen wierd, scheurde dezelve door eenen invallenden Dwarrelwind midden door. Omtrent de Altaaren, ter hunner eere opgericht, bracht de grond in het ronde eene groote menigte van dulle Kervel te voorschyn, welke anders daar ter plaatze gewoonelyk niet wast. Op den dag zelven, wanneer het Feest van BACCHUS wordt gevierd, was men genoodzaakt de plechtigheid te staaken, wegens de, anders op dien tyd des Jaars (*n*) ongewoone, zwaare Kou-

(*n*) „ Van de *drie* Toevallen, welke PLUT. neemt voor Schriktekenen; en zichtbaare blyken van den Toorn der Goden, hebben het eerste en het laatste niets, dan het geen zeer natuurlyk is. Het twééde zou zekerlyk, als buitengewoon, zulk een Schrikteken kunnen schynen! Dan ik kan my niet bedwingen hieromtrent myne gedachten te uiten. Ik verbeeld my, dat de eene of andere Atheniensер, een braaf en geestig Man tevens, verontwaardigd over de schandelyke Pluimstrykeryen zyner Medeburgeren, doch zich daartegen niet openlyk durvende aankanten, by nacht eene menigte van dulle Kervel is gaan planten om en by de Altaaren van ANTIGONUS en DEMETRIUS, om de menschen te doen gelooven, dat de Atheniensers in

Koude en Vorst. 'Er viel een zo dikke Rym, dat de Wynstokken, niet alleen, en Vygeboomen door de Koude verschroeid wierden; maar dat ook het Koorn, grootendeels, in den nog groenen halm verlooren ging. Alwaarom PHILIPPIDES (o), die een vyand was van STRATOCLES, in zeker Blyspel hem aldus doet aanspreeken:

„ Wiens

in het oog der Goden zo godloos waren, dat zy den dood verdiend hadden; of liever, dat deze Vorsten zelve, in plaats van alle deze laffe Vereeringen, veeleer den Giftbeker, uit de *Cicuta*, of dulle Kervel, bereid, behoorden te drinken." *Fr. Vert.*

(o) Van dezen PHILIPPIDES, die zeer vele Blyspelen vervaardigde, waarvan de overgebleevene stukken onder anderen voorkoomen in de *Excerpta e Com. & Trag. Gr.* van GROTIUS, p. 808. bericht FABRICIUS *Bibl. Gr.* I, p. 780, 781. Hy was niet alleen gezien by den Konizg LYSIMACHUS; maar, het geen meer betekent, PLUT. zelf schynt hem ook hoog te achten, haalende hem, zo hier beneden in dit Lev., als in het II D. zyner Werken, meermaalen aan. Van het verbeteren der in den Gr. Text volgende Versen zullen wy hier niet spreeken.

"Wiens schuld was 't, dat de Vorst den Wynstok zengde op 't Veld?
Wiens Goddeloosheid deed, op 't Feest, den *Peplus* scheuren?
't Was hy, die d'eer der Goôn den Mensch dorst waardig keuren!
Dit bracht den Vloek op 't Volk, die geensins 't *Blyspel* (*p*) geldt!"

Deze PHILIPPIDES nu was een vriend van LYSIMACHUS, door wiens toedoen het Volk van Athene vele gunstbewyzen van dezen Koning ontving. Het scheen ook, als 'er zaaken van belang, en tot den Kryg behoorende, te verrichten waren, en de Koning hem dan verschynen zag, dat zyne ontmoeting als dan gehouden wierd van eene goede voorbeduidinge te zyn. Daarenboven wierd hy ook bemind en geacht, uit hoofde van zyne imborst; als die nooit lastig was, noch zich, naar de

(*p*) Gelyk te vooren CLEON, zo schynt ook STRATOCLES het gelaaden te hebben gehad op de *Blyspeldichters*; geen wonder; daar dezelve hunne Boevenstukken voor het Volk ten toon stelden: dat PHILIPPIDES, blykens dit *Fragment*, schoon tot de *nieuwe* Comedie behoorende, zo wel heeft gedaan, als ARISTOPHANES.

de gewoonte der Hovelingen, met alle dingen moeide, of zich indrong. Zo als men befpeuren kan uit het volgende. Het gebeurde, naamelyk, eens, dat LYSIMACHUS hem in de vriendelykfte woorden van zyne gunst verzekerde, zeggende: „ *Myn waarde* PHILIPPIDES! *wat heb* „ *ik onder myn bereik, dat ik U kan* „ *fchenken?*" „ *Al wat Gy wilt*, antwoordde hy, *als het maar Uwe geheimen niet zyn!*" Het is met voordacht, dat wy dezen Betreeder van het Tooneel in vergelykinge hebben willen brengen met den Betreeder van het Spreekgeftoelte (*q*).

Doch onder alle de Eerbewyzingen, voor DEMETRIUS uitgevonden, was 'er geene zo onhebbelyk en wanftaltig, als die, welke voorgedraagen wierd door DROMOCLIDES, den *Sphettiër*: „ dat men by DEMETRIUS, als by wyze van raadpleginge der Godfpraak, moest gaan vorneemen, hoe men te werk zou gaan met de toewy-

(*q*) Zeker behoorde de laatfte van deftiger en ernftiger Zeden te zyn, dan de eerfte. Dat, echter, met deze beiden geensfins het geval was.

wydinge der Schilden (*r*) te *Delphi*, in den Tempel van APOLLO." Dan ik wil hier liefst de eigene woorden opgeeven van dit byzonder Volksbesluit, het welk luidde, als volgt: „ *Dat wel gelukken* „ *moge! Het heeft aan het Volk goed* „ *gedacht, dat door dat zelfde Volk uit* „ *de Atheniensers* (*s*) *één Man zal ver-* „ *kooren worden, die zich zal begeeven* „ *naar den* BEHOUDER, *en, na dat hy* „ *aldaar eene Offerhande ten plechtigsten* „ *zal geofferd hebben, den* BEHOUDER „ DEMETRIUS *raad zal vraagen; hoe* „ *het Volk ten godvruchtigsten, en luis-* „ *terrykſten, en spoedigsten de Toewyinge* „ *der heilige Geschenken zal verrichten?* „ *en dat, eindelyk, het Volk al wat de* „ *Godspraak dan ook behelzen moge, stip-* „ *telyk uit zal voeren!*" Op deze wyze met hem den Draak steekende, maakten zy den Man, die reeds niet al te gezond van hoofd en hersſenen was, nog zo veel te zotter.

DE-

(*r*) Dit ziet op een thans onbekend Geval.

(*s*) ἐξ Ἀθηναίων, met STEPHANUS; niet ἐξ Ἀθηνῶν.

DEMETRIUS, te Athene eenigen tyd rust-neemende, huwde aldaar aan EURYDICE, eene Weduwe, welke afſtamde van den van ouds beroemden MILTIADES: zy was eerst getrouwd geweest aan OPHELTAS, den Opperbeſtierder van *Cyrene*. na wiens overlyden zy met der woon wedergekeerd was naar Athene. Dit Huwelyk nu wierd door de Athenienſers beſchouwd als eene ontwyffelbaare Gunst en Eere, aan hunne Stad beweezen: maar DEMETRIUS was met zyne Huwelyken doorgaans zeer ſpoedig klaar, en verbond zich door trouwe aan vele Vrouwen tevens; onder welke het hoogſte Aanzien, en de voornaamſte Eere genooten wierd door PHILA (*t*), daarom dat zy eene Dogter was van ANTIPATER, en voorhenen tot Echtgenoot had gehad CRATERUS, die, van alle de Opvolgers van ALEXANDER, by de Macedoniers, ook na zynen dood, de hoogſte achtinge en genegenheid behield. Het ſchynt, dat zyn Vader ANTIGO-

(*t*) Dat deze naam dus geſchreeven moet worden (niet PHILLA) is aangetoond door XYLANDER en DU SOUL.

GONUS hem, alhoewel toen nog vry jong zynde, hebbe overgehaald om deze PHILA te trouwen, niettegenstaande zy in Jaaren veel van hem verschilde, en merkelyk ouder was dan hy. Zelfs verhaalt men, dat, toen DEMETRIUS zich luttel geneigd toonde tot deze Echtverbintenisse, de Vader hem in het oor luisterde het zeggen van EURIPIDES: (*u*)

„ Al is 't niet naar uw sin, *trouw*, daar het Voordeel spreekt!"

Met behoud van de maat (*v*), het Vers van den Treurspeldichter dus voor de vuist veranderende, daar het eigentlyk luidde:

„ Al is 't niet naar uw sin, *dien*, daar het Voordeel spreekt!"

Ondertusschen was de eere en achtinge, welke DEMETRIUS aan PHILA en zyne an-

(*u*) In *Phoenissis*, v. 398.

(*v*) By EURIPIDES vindt men het w. δουλευτέον, (*douleutéon*) ANTIGONUS veranderde dat in γαμητέον. (*gameetéon*) zo dat het Vers even goed bleef. Wy zien 'er weder uit, hoe bekend men was met EURIPIDES.

andere Gemaalinnen bewees, van dien aart, dat hy zich daarom in het minſte niet ontzag met vele Ligtekooien, of ook vele vrygeboorene aanzienelyke Vrouwen te doen te hebben, en alom het kwaad gerucht van zich te verwekken, dat 'er van alle de Koningen, toen in leven, niemand zo zeer aan den Wellust was overgegeeven, dan hy!

Wanneer zyn Vader hem, vervolgens, opontbood, om op nieuw de Wapenen te voeren tegen den Koning PTOLEMÆUS, over het bezit van het Eiland *Cyprus*, viel 'er niets anders te doen, dan te gehoorzaamen. Daar het hem echter by uitneemendheid verdroot, dat hy den Oorlog, ter bevrydinge van Griekenland, waar by veel meer roem en glori te behaalen was, dus moest laaten vaaren, wendde hy zich tot CLEONIDAS, den Krygsbevelhebber van PTOLEMÆUS, die *Sicyon* en *Corinthus* met ſterke macht bezet hield. Aan dezen bood hy eene groote ſomme gelds, om hem te beweegen, dat hy de gemelde Steden in vryheid wilde ſtellen. Dan daar CLEONIDAS dit voorſtel voort van de hand wees, deed hy zyne Legerbenden met

met den meesten ſpoed aan boord der Schepen gaan, en zettede met de Vloot koers naar *Cyprus;* alwaar hy aanſtonds ſlaags geraakte met MENELAUS, den Broeder van PTOLEMÆUS, op wien hy de overwinninge behaalde. En als nu, daarop, PTOLEMÆUS zelf verſcheen aan het hoofd eener zeer groote Zee- en Landmacht, hadden 'er wederzyds, tusſchen hen beiden, trotſche Boodſchappen, en pocchende bedreigingen plaats. PTOLEMÆUS gebood DEMETRIUS „ zich met zyne Vloot van daar te maaken, eer hy, door hem, die zyne geheele macht tegen hem verzameld en byeen had gebracht, vergruisd wierd!" DEMETRIUS, van zyne zyde, liet aan PTOLEMÆUS zeggen, „ dat hy hem ongeſtoord weder zoude laaten wegtrekken; op voorwaarde, dat hy plechtig belooven zoude, zyne Bezettingen uit *Sicyon* en *Corinthus* te doen vertrekken!" De Stryd zelve nu, die tusſchen deze Opperhoofden wierd verwacht, gold niet alleen hen zelven, maar hield ook, van wegens de onzekerheid der uitkomst, alle de overige Vorſten in de ſterkſte verwachtinge opgetoogen, daar het niet *Cyprus*

was,

was, noch *Syrie*, het geen men dacht, dat de Overwinnaar in handen ſtond te krygen, maar van oordeel was, dat hy ſtraks de Opperheerſchappye over alles bekoomen zoude.

PTOLEMÆUS nam in perſoon het bevel op zich over de groote Vloot, beſtaande uit CL Schepen, en gaf verder last aan MENELAUS, om met zyne LX Schepen, uit *Salamis* (*w*), waar hy zich bevond, zo dra het Gevecht recht aan den gang was, uit te loopen, op de achterhoede van DEMETRIUS aan te vallen, en al vechtende de orde daar van te breeken. Maar DEMETRIUS ſtelde, tegen deze LX vyandlyke, X van zyne Schepen; want dit getal was genoegzaam om den mond der Haven, welke naauw was, te ſluiten, dat 'er niets kon uitkoomen. Vervolgens zyne Landmacht bekwaamelyk verdeeld, en geplaatst hebbende op de Hoogten, welke in Zee uitſtaken, ſtevende hy zelf PTOLEMÆUS te gemoet met eene Vloot van CLXXX

(*w*) Niet het Eiland *Salamis*; maar eene Stad, en Haven van *Cyprus*. Zie J. MEURS in *Cypro*, L. I, c. 20.

CLXXX Oorlogschepen, en tastte zynen Vyand met zo veel vuur en geweld aan, dat hy hem volkoomen op de vlucht sloeg; derwyze, dat PTOLEMÆUS, zo dra hy zich verwonnen zag, met niet meer dan VIII Schepen (het gering overschot der geheele Vloot) in alleryl op de vlucht ging. LXX van zyne Oorlogschepen wierden, met alle de ophebbende Manschappen, genomen. Alle de overigen gingen in dezen Zeeslag verlooren. Van alles, wat 'er zich op de Vrachtschepen, welke de groote Vloot vergezelden, bevond, zo van Bedienden, en Slaaven, goede Vrienden en Vrouwen: daarenboven van Wapenen, Geld en Krygsgereedschappen, was 'er volstrekt niets, dat de handen van DEMETRIUS ontkwam! Hy bemachtigde dat alles, en bracht het in de Legerplaats by een. Onder dezen Buit bevond zich de alom beroemde LAMIA, welke in den beginne slechts by hem in achtinge was van wegens haare Kunst; (dewyl zy niet onaartig wist te speelen op de Fluit.) maar die, naderhand, in den Minnehandel eene luisterryke rol speelde. Want hoewel haare Schoonheid toen reeds op het hoogste

ſte was geweest, en DEMETRIUS merkelyk jonger was, dan zy, nam zy hem, niettemin, dermaate in door haare bevalligheid, en hield hem zodanig in haare ſtrikken verward, dat hy van haar alleen, onder zyne Vrouwen, de *Minnaar* was, terwyl hy van alle de overigen wierd bemind. — Na dezen Scheepsſtryd hield MENELAUS het ook niet lang uit, maar gaf *Salamis* over aan DEMETRIUS, benevens de Schepen en Landtroepen onder zyn bevel, beſtaande in XII *duizend* Voetknechten en XII *honderd* Ruiters.

Deze zo heerlyke en glorieryke Overwinninge wierd door DEMETRIUS nog ſchooner gemaakt, door het betoon van Zachtmoedigheid en Menschlievendheid. Want hy liet alle de Geſneuvelden, aan de zyde des Vyands, deftig begraaven, en gaf aan alle de Gevangenen hunne vryheid. Hy ſchonk aan de Athenienſers uit den Buit XII *honderd* volle Wapenrustingen. Om de echte (*x*) tyding der Overwinninge aan zynen Vader over te brengen, koos hy ARISTODEMUS, den *Mileſier*

(*x*) Thans zegt men, *de officieele*.

ſter, uit, die onder alle de Hovelingen de kunst van vleien in den hoogſten graad verſtond, en toen beſlooten ſcheen te hebben, in overeenkomst met het gewicht der Zege, hier in een Meeſterſtuk van Pluimſtrykerye aan den dag te leggen (*y*). Derhalven, van *Cyprus* overgeſtooken naar de kust van *Syrie*, wilde hy niet toelaaten, dat het Schip naar binnen zeilde, maar beval de Ankers uit te werpen, en dat elk zich aan Boord ſtil zoude houden. Zelf ſtapte hy in de Boot, en begaf zich daarmede alleen naar Land, en verder op weg naar ANTIGONUS, die in de hevigſte gemoedsbeweegingen, tusſchen hoope en vreeze, omtrent de uitkomst van het Gevecht,

(*y*) „ PLUTARCHUS noemt hier het voorneemen, dat ARISTODEMUS zich vormde, om ANTIGONUS, wanneer hy by hem zou gekomen zyn, om hem de tyding dezer groote Overwinninge te brengen, met den naam van KONING aan te ſpreeken, „ *een* Meesterſtuk *van Pluimſtrykerye !*" Men zou kunnen denken, na het geen 'er van de ongehoorde Vleiery der Athenienſeren gezegd is, dat dit te ſterk geſprooken was. Maar onze Schryver doelt hier op al het kwaad, dat het aanvaarden van den titel van *Koningen* ten gevolge had; zo als hy nader aantoont." *Fr. Vert.*

vecht, geſlingerd wierd, en zich in zulken ſtaat bevond, als men verwachten kan, dat iemand zich bevinden moet, die in zaaken van zo grooten belang door eene onzekere kans gepynigd wordt. Zo dra nu kwam 'er geen bericht, dat ARISTODEMUS aangeland en op weg was, of hy wierd nog meer ongerust, dan te vooren, dermaate, dat hy zich zelven ter naauwernood dwingen kon om in zyn Paleis te blyven, waar uit hy van zyne Bedienden en Vertrouwelingen Bode op Bode naar ARISTODEMUS afzond, om van hem te hooren, wat 'er van het gebeurde was. Dan deze vond niet goed, aan iemand der Afgezondenen eenig antwoord te geeven, maar naderde ſtapvoets, met een onvertrokken gelaat in het diepſte ſtilſwygen, zo dat ANTIGONUS, geheel en al onthutst en zich zelven niet meer meeſter, hem aan de deur te gemoet liep. ARISTODEMUS kwam nu aan, omſtuwd van eene groote menigte Volks, welke by het koninklyk Paleis te zamen ſchoolde, ſtrekte zyne rechtehand, zo dra hy genaderd was, uit, en riep met luider ſtemme: „ *Zyt gegroet! o Koning* ANTI-

„ GONUS! *Wy hebben den Koning* (z)
„ PTOLEMÆUS *in eenen Zeeſlag over-*
„ *wonnen! Onze is* Cyprus! XVI duizend,
„ VIII honderd *Krygsgevangenen zyn in*
„ *onze handen!*" — ANTIGONUS antwoordde: „ *Ja waarlyk! zyt gy ook ge-*
„ *groet! Maar daar gy ons zo lang in*
„ *de pyne hebt gehouden, zult gy daar*
„ *voor ook uwe ſtraffe draagen, hier in*
„ *beſtaande, dat men U naar Uw* Bo-
„ denloon *zal laaten wachten!*"

Thans riep de byeen vergaderde Menigte ANTIGONUS en DEMETRIUS met luider ſtemme voor KONINGEN uit; en belangende ANTIGONUS, dezen bonden de Hovelingen op ſtaande voet met den koninglyken Haarband (*a*); maar aan DEMETRIUS wierd dezelve door zynen Vader toegezonden, die hem ook in zynen Brief met den titel van KONING begroette. Die van Ægypte,

(z) Dit woord wil REISKE hier hebben uitgedaan, om dat PTOLEMÆUS, zo als het vervolg leert, den naam van *Koning* toen nog niet droeg, en het zeker aan ARISTODEMUS, den Vleier van ANTIGONUS, niet pasſen zou, dien aan den Vyand van zynen Meester te geeven.

(*a*) *Diadema*.

gypte, de tyding hier van gekreegen hebbende, gaven, insgelyks, aan PTOLEMÆUS den naam van *Koning*, ten einde het niet schynen mogt, dat hun door de geleedene nederlaag de moed ontzonken was. En zo bracht, vervolgens, de onderlinge nayver te wege, dat deze Titel tot alle de Opvolgers van ALEXANDER overging. Want LYSIMACHUS ving straks ook aan den Haarband te draagen: gelyk ook SELEUCUS, wanneer hy met *Grieken* spreeken moest: want by de *Barbaaren*, wanneer hy aan dezelve zyne Bevelen mededeelen moest, had hy zich reeds voorlang als *Koning* voorgedaan. Maar CASANDER, niettegenstaande de anderen hem zo wel in hunne Brieven, als by monde dezen titel gaven, voer zelf voort zich in zyne Brieven niet anders te noemen, dan hy te vooren had gedaan. Ondertusschen had deze gebeurtenis niet slechts het aanneemen van eenen *Naam*, of veranderen van *Gewaad* ten gevolge; maar zy bracht ook den Hoogmoed dezer Lieden in beweeginge, maakte hen door Inbeeldinge opgeblaazen, en bracht in hunnen Ommegang en Verkeeringe eene soort van Trotsch-

heid en eigen Gevoel te voorſchyn; eveneens als het gaat met hun, die de Treurſpelen vertoonen, dat zy van gang, en ſtem, van wyze van zitten gaan en aanſpreeken, ſtraks veranderen, zo ras zy eene andere Rol, en andere Klederen gekreegen hebben. Ook waren ſedert dien tyd hunne Rchtspleegingen geſtrenger, daar zy nu die ontveinzinge van macht, welke hen, voorhenen, doorgaans omtrent hunne Onderdaanen rekkelyker en toegeeffelyker maakte, vaaren lieten. Zo veel vermocht één enkel woord van eenen Vleier, en zo vele verandering bracht het in het Heelal te wege!

ANTIGONUS, trotsch geworden op het geen door DEMETRIUS by *Cyprus* was uitgevoerd, rustede zich nu aanſtonds uit tot eenen nieuwen Krygstocht tegen PTOLEMÆUS, waar by hy in perſoon de Landmacht geleidde, terwyl DEMETRIUS met eene ſterke Vloot den gang des Legers volgde. Wat uitkomst nu deze groote onderneeminge hebben zoude, was blykbaar uit een gezicht, het welk in den droom voorkwam aan MEDIUS, een' der Vrienden van ANTIGONUS. Hy verbeelde

de zich, naamelyk, „ dat de Koning zelf, in perſoon, met het geheele Leger ſtreed in de Renbaan, die men *Diaulos* (*b*) noemde: en wel in den beginne met kracht en ſnelheid; maar dat, vervolgens, die kracht hem langzaamerhand begaf, zodanig, dat hy, eindelyk, na gekeerd te hebben (*c*), zich zo afgemat bevond, en zo zeer naar den adem hygde, dat hy naauwelyks te rug kon komen!" — Zelf dan te Lande met vele tegenſpoeden geworſteld hebbende, terwyl DEMETRIUS ter Zee, van een verſchrikkelyk Onweder en Storm beloopen, gevaar liep van door de ongeſtuime golven weggevoerd te worden naar ongenaakbaare en gevaarlyke ſtranden, en vele van zyne Schepen verloor; moest hy onverrichter zaake te rugge keeren. Hy had op dien tyd den Ouderdom bereikt van weinig minder, dan LXXX Jaaren. Nochthans

(*b*) Het gewoone was, de Renbaan, of het *Stadium*, maar ééns af te loopen, tot aan den *Eindpaal*: maar zwenkte men daar om henen, om even ſnel te rug te keeren, als men gekomen was, dan heette dit *Diaulus*.

(*c*) t. w. om den Eindpaal henen.

thans was het meer ter oorzaake van de lyvzigheid zyner Geſtalte en daar bykomende de zwaarte van zyn Lichaam, dan uit hoofde van zynen Ouderdom, dat hy belet wierd zich overal te vertoonen, of henen te laaten voeren, waar zyne tegenwoordigheid van nooden was, en zich daarom bediende van zynen Zoon, die, zo wel wegens zyn goed Geluk, als Ondervindinge, reeds volkoomen berekend was, om de gewichtigſte zaaken naar behooren te beſtieren; terwyl hy deszelfs wellustig Leven, groote Verteeringen en Slempmaalen door de vingeren zag. Want in Vredenstyd ſpattede hy in dit alles geweldig uit, en gaf zich, als 'er niets te verrichten viel, met de uiterſte ongebondenheid en tot verzadiginge toe aan alle vermaaken van de Weelde over; maar zo ras was de Oorlog niet wederom daar, of hy gedroeg zich dermaate ſober en ingetoogen, als of dit by hem eene natuurlyke geneigdheid was. Men verhaalt, dat, wanneer LAMIA reeds by hem in de blaakendſte gunst was, ANTIGONUS, toen zyn Zoon, die van eene reize van buiten 's Lands thuis kwam, hem een nadrukkelyken zoen gaf, al lacchende

tot

tot hem zeide: „ *Daar dacht gy, myn* „ *Zoon, dat gy* LAMIA *kustet!*" Op eenen anderen tyd, wanneer hy reeds vele dagen met drinken had doorgebracht, zonder zynen Vader te komen zien, en zulks verſchoonde met voor te geeven, „ dat hy met eene zwaare Verkoudheid (*d*) was bezet geweest!" antwoordde ANTIGONUS hem, zo men verhaalt: „ *Ik had 'er al* „ *van gehoord! Maar zeg eens; waar* „ *kwam die Verkoudheid van daan: van* „ Thaſos (*e*), *of van* Chios?" — Nog gebeurde het eens, dat hem geboodſchapt wierd, „ dat zyn Zoon niet wel was!" Hy ging hem daarom zien; maar wierd aan de

(*d*) ῥεῦμα, *rheuma*, d. i. *Vlociinge*, hoedanige 'er van de Vochten by Zinkingen en Verkoudheid plaats heeft. ANTIGONUS ſpeelde in de eigene Betekenis van dit Woord, het welk ook wel van *Wynen*, wegens derzelver *Vloeibaarheid*, kon gezegd worden. In het N — D. is deze ſpeeling niet wel uit te drukken. De Lezer vergenoege zich met deze Opheldering.

(*e*) „ Onder de Griekſche *Wynen* wierd aan die, welk van de Eilanden *Chios* en *Thaſos* kwamen, de voorkeuze gegeeven. Zie PLIN. XIV, 7. en ATHENÆUS L. I." XYL.

de deur ontmoet van eenen der ſchoone Jongens. Verder daarop naar binnen getreeden zynde, ging hy zitten voor het Bed, en nam de hand van zynen Zoon (*f*), die hier op zeide: „ dat de Koorts nu af was gegaan!" — „ *Ongetwyffeld, myn Kind*, antwoordde ANTIGONUS. *Dezelve is my daar aanſtonds, van U weg gaande, aan de deur ontmoet!*" Ondertusſchen verdroeg hy deze ongeregeldheden van DEMETRIUS met zo veel zachtſinnigheid, uit aanmerkinge van deszelfs werkzaamheid, voor het overige, en de luisterryke Daaden, door hem uitgevoerd. By de Scythen is het eene gewoonte, dat zy, by hunne vrolyke partyen zich dronken drinkende, tusſchen beiden de peezen hunner Boogen beproeven en klinken laaten; als het ware om hunnen moed, door het toegeeven aan het Vermaak verslapt, te rug te roepen: DEMETRIUS, daarentegen, zich geheel en al, zonder terughoudinge, dan eens aan den Wellust; dan wederom aan ernſtige zaaken overgeevende, ging omtrent

(*f*) Als het ware, om den *pols* te voelen; blykens het volgend zeggen van DEMETRIUS.

trent beide zo te werk, dat hy noit het een met het ander vermengde. Zyne Ongebondenheid en Weelde verhinderden niet, dat hy een der voortreffelykste Veldheeren was, vooral in het toebereiden van den Oorlog. Zelfs scheen zyne bekwaamheid als Veldheer grooter te zyn in het vervaardigen der toerustinge, om den Kryg met geweld te voeren, dan in het gebruiken der toerustingen zelven; daar hy wilde, dat alle noodwendigheden steeds in overvloed zouden by de hand zyn; en niet alleen onverzadelyk was in het bouwen van hooge Schepen, en timmeren van kunstige Krygsgevaarten, maar ook nimmer moede wierd derzelver bouwinge met het grootst vermaak uit te vinden (*g*). Want hy was van eenen vluggen en vindingryken geest; maar besteedde, echter, zyne neiging tot de Werktuigkunde niet tot tydkortingen van vermaak, of arbeid zonder nut, gelyk sommige andere Koningen, die den tyd doorbrachten of met op de *Fluit* te speelen,

(*g*) Het Gr. woord θεωρεῖν is hier van velen, en daar onder zelfs XYLANDER, op deze plaats kwaalyk begreepen.

len, of te *Schilderen*, of te *Draaien*. Een der Macedonische Koningen, ÆROPUS (*h*), besteedde zyne ledige uuren aan het vervaardigen van kleine *Tafeltjens*, en *Kandelaartjens*. ATTALUS, toegenaamd *Philometor*, was steeds in zynen Hof onledig met het planten en kweeken van Kruiden, in de Geneeskunst gebruikelyk, niet alleen het *Bilzen-* en *Nieskruid*: maar ook de *Dulle Kervel*, de *Monnikskappen*, en het *Dorycnium* (*i*), welke hy zelf in de koninklyke Tuinen zaaide en plantte, en waar van hy zyn werk maakte, zo wel de Sappen, als Saaden te leeren kennen, en dezelve op zynen tyd in te zamelen. De Koningen der *Parthen* waren 'er grootsch op, dat zy zelve de punten van hunne Pylen bewerkten en scherp maakten; van DEMETRIUS, integendeel, was ook zelfs het Handwerk Koninglyk, en de manier, waarin hy werkte, was grootsch!

de-

(*h*) „ ÆROPUS de II, vyftiende Koning van *Macedonie*. &c." *Fr. Vert.*

(*i*) Dit Kruid wordt beschreeven van DIOSCORIDES, L. IV, c. 75, die zegt, dat het *Slaapverwekkend*, of, in grootere hoeveelheid genomen, *doodelyk* is.

dewyl het Oorlogstuig, door hem vervaardigd, behalven de Kostbaarheid en Kunst, eene zekere verhevenheid van Gedachte, en ſtoutheid aan den dag leide; zo dat het niet alleen het Vernuft, en den Rykdom; maar ook de Hand zelve van eenen Koning waardig ſcheen. Want aan de eene zyde verbaasde het, door de grootte, zyne Vrienden; en anderdeels bekoorde het, door de fraaiheid, zyne Vyanden. En is dit ons getuigenis hier omtrent nog meer waar, dan opgeſchikt! De Vyand ſtond opgetoogen van verwonderinge, wanneer hy de Galeien van XVI, en XV Roeibanken, door DEMETRIUS gebouwd, langs de Kust zag vaaren. Zyne *Helepolen* (*k*), gelyk zy van de Belegerden bewonderd wierden, hebben ook zo met de daad beweezen, wat zy waren. Zelfs LYSIMACHUS, die onder alle de Koningen den grootſten haat

(*k*) d. i. *Stedebemachtigers.* De wyze waarop DEMETRIUS zich, door het uitvinden en daarſtellen van zulk kunſtig en geducht Oorlogstuig, van de andere Koningen onderſcheidde, verſchafte aan hem den bynaam van *Poliorcetes.* — Voorts ſchynt ons hier de waare Lezing in den Text onzeker.

haat tegen DEMETRIUS had opgevat, wanneer deze de Stad *Soli*, in Cilicie (*l*), belegerde, en hy tegen hem te velde was, kon zich niet wederhouden van hem door Boden te verzoeken, dat hy hem zyne Stormgevaarten mogt laaten zien, en de hooge Galeien doen voorby vaaren; en trok, toen 'er aan dit verzoek door DEMETRIUS voldaan was, met verwonderinge weg. De *Rhodiers*, die geduurende eenen langen tyd van hem belegerd waren geweest, begeerden, na dat het tot een Verdrag gekomen was, dat hy hun eenige zyner Werktuigen wilde achterlaaten, ten einde eene Gedachtenisse te hebben, zo wel van zyne groote Macht, als van hunne eigene Dapperheid.

Hy had aan de Rhodiers den Oorlog aangedaan, dewyl zy de Bondgenooten waren van PTOLEMÆUS. Het was tegen de Muuren van deze Stad, dat hy de grootste zyner Helepolen aan deed voeren, wier Voetstuk vierhoekig was, en elke zyde van het benedenst Vierkant van XLVIII Ellen,

de

(*l*) Deze Stad kwam ons reeds vroeger voor, in het Lev. van POMPEJUS.

de Hoogte van LXVI Ellen tot aan den Top, alwaar de zyden naar malkanderen overhelden, derwyze, dat het Gevaarte van boven naauwer was, dan aan den Vloer. Van binnen was het afgedeeld door een aantal Zolderingen en Hokken. Het Aangezicht, dat tegen den Vyand gekeerd was, ſtond open. Elke Zoldering, naamelyk, had haare openingen, of venſters, waar uit allerlei ſoort van beſchadigend Oorlogstuig vliegen kwam. Want de Helepool was opgevuld met Manſchappen van alle wapenen. Maar het geen nog meer te verwonderen was, en waar door het gemoed der Aanſchouweren met verbaazinge, en derzelver oog te gelyk met vermaak wierd aangedaan, was, dat dit ontzachlyk Werktuig in deszelfs beweegingen niet ſlingerde, noch overhelde; maar ſtevig op zyn Grondſtuk, en onbeweeglyk, in het volmaakst evenwicht, onder een geweldig gekraak wierd voortgeſtuwd (*m*).

Tot gebruik in dezen Oorlog wierden hem ook uit *Cyprus* gebracht twee yzeren Wa-

(*m*) Vergel. DIODOR. SIC. XX B. bl. 779. VITRUV. X, 22.

Wapenrustingen, weegende elk XL ponden (*n*) Zy waren gemaakt door den Kunstenaar ZOÏLUS (*o*), die, om eene proef van haare vastigheid en ondoordringbaarheid te geeven, begeerde, dat men 'er uit het Schiettuig (*p*), op eenen afstand van XXVI passen, eenen pyl op los zoude schieten. Het welk geschied zynde, drong de pyl geheel niets door in het yzer. Het bleef ongeschonden; alleen kon men 'er, en dat ter naauwernood, een stomp krasjen op bespeuren, als door eene schryfstift gemaakt. Deze Rustinge verkoos hy zelfs te draagen. De andere kreeg ALCIMUS, de *Epiroot*, de strydbaarste, tevens, en sterkste Man van zyn geheel Leger, welke de eenigste was, die eene Wapenrustinge droeg van CXX ponden, terwyl alle de overigen 'er eene gebruikten, die niet zwaarder was dan

(*n*) Eig. staat 'er *Talenten*.

(*o*) Deze Kunstenaar, dien JUNIUS t. a pl. niet vergeeten heeft, is van elders niet bekend.

(*p*) De *Catapelta*, waar door zwaardere pylen met groot geweld afgeschooten wierden. Men vindt 'er de Afbeeldingen van by LIPSIUS, en anderen, die over den *Kryg-* en *Krygstuig* der Ouden geschreeven hebben.

dan van LX ponden. Deze ALCIMUS ſneuvelde te *Rhodus*, dapperlyk ſtrydende, by den Schouwburg.

Daar dan de Rhodiers zich dus moedig verdeedigden, en DEMETRIUS niets van belang tegen hen uit kon voeren, bleef hy niettemin tegen hen verbitterd, om dat zy een Schip, door hen genomen, waarin zyne Gemaalinne PHILA hem Brieven en Beddeſpreien en Klederen toezond, zo als het was, aan PTOLEMÆUS hadden overgegeeven; zich hierin geheel anders gedraagende, dan de Athenienſers, welke, in Oorlog zynde met PHILIPPUS, en deszelfs *Briefdraagers* onderſchept hebbende, alle de overige Brieven lazen, maar alleen die, welke van OLYMPIAS geſchreeven was, niet openden, maar denzelven, zo verzegeld als hy was, beleefdelyk aan hem overzonden. Dan niettegenſtaande hy hierom op de Rhodiers zeer gebeeten was, en al ſpoedig gelegenheid kreeg, om hun dit betaald te zetten, kon hy, echter, niet van zich verkrygen hun uit wederwraak hartzeer aan te doen. PROTOGENES, naa-

melyk, de *Caunier* (*q*), had voor hun aangevangen te schilderen de afbeeldinge van IÄLYSUS (*r*). Dit Schilderstuk, dat op weinig na was afgewerkt, bevond zich in eene der Voorsteden, en viel daar in handen van DEMETRIUS. Als nu de Rhodiers, hierop, eenen Herout aan hem afvaardigden, met bede, „ dat hy dit Stuk toch spaaren mogt en niet bederven;" antwoordde hy: „ dat hy veel eer en liever de Afbeeldingen van zynen VADER verbranden zou, dan een Kunststuk, waar aan zo veel moeite was besteed, vernielen!" Want men verhaalt, dat PROTOGENES aan de-ze

(*q*) *Caunus* behoorde tot het gebied der Rhodiers. Over PROTOGENES, een der beroemdste Schilders van den ouden tyd, en Tydgenoot van APELLES, kan men, behalven PLINIUS XXXV, 10, nazien JUNIUS t. a. pl. p. 183 volgg.

(*r*) „ Deze IÄLYSUS was een Zoon van OCHYMUS; die wederom ging voor een Zoon van de ZON. PROTOGENES schilderde eenig *bedryf* van dezen IÄLYSUS. Hy at, terwyl hy hier aan werkte, volgens PLINIUS, niet dan gekookte Boonen uit het water, die beide voor spys en drank verstrekten..... DEMETRIUS zou, door het spaaren van dit Stuk, zich de Overwinninge hebben laaten ontglippen." *Fr. Vert.*

ze Schilderye VII Jaaren bezig was. Ook getuigt (*s*) APELLES, „ dat hy op het eerst gezicht van dit Meesterſtuk zo verbaasd had geſtaan, dat hy geene woorden uit kon brengen; dat hy, eindelyk, na dat hy zyne ſtem had weder gekreegen, uitriep: „ *Verbaazend, voortreffelyk Werk-* „ *ſtuk van moeite en van kunst!* (*t*) —" maar dat 'er die Bevalligheid niet in doorſtraalde, welke den roem van zyne eigene Stukken ten hemel voerde!" Dit kostelyk Schilderſtuk, ondertusſchen, met de an-

(*s*) Dat APELLES *zelf* ook over de Schilderkunst geſchreeven hebbe, tot onderwys van zynen Leerling PERSEUS, getuigt ook PLINIUS XXXV. 10. — Uit dat Stuk is, ſchynt wel, ontleend het geen PLUT. hier verhaald: dus, van APELLES *zelven*, niet van *anderen*, zo XYLANDER, DACIER enz. verkeerdelyk hebben overgezet.

(*t*) PLUT. gaat hier van de *rechtſtreekſche Rede*, of *eigene Woorden*, over tot de *zydelingſche*. (*ab oratione directa ad obliquam*) dat, zo bekend is, veelvuldig, ook van de beste Schryvers, is geſchied. Omtrent de *Bevalligheid* in de ſtukken van Apelles zegt PLINIUS t. a. pl. „ *Præcipua* Apellis *in arte* Venustas *fuit, quum eadem ætate maximi Pictores esſent, quorum opera quum admiraretur, deësſe iis unam illam* Venerem *dicebat, quam Græci* χάριτα, *vocant.*"

andere Griekſche Kunstgewrochten te Rome opeengeſtuwd (*u*), wierd aldaar eene prooi der vlammen!

Daar, ondertusſchen, de Rhodiers den Oorlog hardnekkig uithielden, kwamen de Athenienſers (*v*) (ten einde DEMETRIUS, wien het aan een voorwendzel ontbrak, om zich hier op eene eerlyke wyze uit te redden) de verzoeninge tusſchen hen bewerken, op deze voorwaarde, „ dat de Rhodiers de Bondgenooten zouden zyn van ANTIGONUS en DEMETRIUS, uitgezonderd alleen tegen PTOLEMÆUS,"

De Athenienſers riepen DEMETRIUS te hulp tegen CASANDER, die de Belegeringe voor hunne Stad geſlaagen had. Hy kwam ook ſpoedig opdagen met eene Vloot van CCCXXX Galeien, bemand met eene ſterke Krygsmacht, verjoeg niet alleen CASANDER uit geheel Attica, maar zettede hem, op zyne vlucht, ook achter na tot aan

(*u*) Het blykt uit het Gr. w. dat onze Schryver hier gebruikt, (συνωθεῖσθαι) hoe zeer hy over deze *opeenſluwing* verontwaardigd was!

(*v*) By DIODORUS S. wordt dit aan de *Ætoliers* toegeſchreeven; waarna DACIER den Text van PLUT. wilde verbeterd hebben.

aan *Thermopylæ*, na hem eerst geslagen te hebben; kreeg verder *Heracléa* in, dat de poorten vrywillig opende, en ontving VI *duizend* Macedoniers, die tot hem overliepen. Daarna terug trekkende, stelde hy de Grieken, aan deze zyde van Thermopylæ woonende, in vryheid, sloot met de Boeötiers verdrag van Bondgenootschap en nam *Cenchreæ* in. Voorts ook *Phyle* en *Panactus* aan zich onderworpen hebbende, welke plaatzen CASANDER bevestigd had om Attica daarmede in bedwang te houden, schonk hy dezelve aan de Atheniensers. Deze nu, offchoon zy reeds te vooren al hun vermogen om hem te vleien schier hadden uitgeput, en al den voorraad van Eerbewyzingen verkwist, waren nochthans zo gelukkig van met eene frissche en nieuwe proeve van Pluimstrykerye te kunnen voor den dag komen: want zy weezen hem het Achterhuis aan van het *Parthenon* (w), om aldaar zynen intrek te neemen; op dat men zeggen kon, dat MINERVA

(w) d. i den Tempel van MINERVA, die by uitsteekendheid ἡ Παρθένος, *de Maagd*, genoemd wierd.

VA hem daar als Gastvriend had ontvangen en huisvestinge verleend. Dan hy leidde aldaar een leven, dat 'er verre van af was van geschikt en zedig te zyn; in plaats van de Eerbaarheid en Welvoegelykheid, passende aan iemand, die als Gast by eene Maagd gehuisvest was, te betrachten. Hy ging hier in gansch anders te werk, dan zyn Vader ANTIGONUS, die vernomen hebbende, dat zyn Zoon PHILIPPUS, Broeder van DEMETRIUS, gehuisvest was in een Huis, waar *drie* jonge Vrouwen waren, daar over met den Jongeling zelven geene woorden wisselde, maar den Kwartiermeester ontbood, en tot denzelven, ten aanhooren van PHILIPPUS, zeide: „*Gy,* „*vriend Kwartiermeester! zult gy eens* „*spoedig maaken, dat myn Zoon uit dat* „*benaauwde Huis komt?*" — DEMETRIUS, daarentegen, die MINERVA had behooren te eerbiedigen, al was het om geene andere redenen, dan dat zy zyne *oudere Zuster* was, (want zo had hy gaarne dat men 'er van sprak) bevlekte den Burgt met zo vele schandelyke ongeregeldheden, omtrent vrygeboorene Jongelingen

en

en gehuwde Atheensche Burgeresſen (*x*) gepleegd, dat de plaats dan zelſs nog wel het zuiverst ſcheen, wanneer hy (*y*) zich met CHRYSIS, en LAMIA, en DEMO, en ANTICYRA, alle bekend door haar ontuchtig leven, in ongebondenheid te buiten ging. Wy achten het, om de Stad te ſpaaren, niet oorbaar, alles, wat toen gebeurd is, in de byzonderheden op te haalen; alleen verdient de Deugd en Kuischheid van DEMOCLES, dat wy ze niet voorby gaan. Deze was een Jongeling, nog niet tot huwbaare jaaren gekoomen. Hy kon de opmerkinge van DEMETRIUS niet ontgaan, omdat hy met eenen bynaam wierd benoemd, die het bewys opleverde, hoe wel hy 'er uitzag, daar men hem gewoonelyk met den naam van *den Schoonen* DEMOCLES beſtempelde. Deze Jongeling, die zich, welke Geſchenken men hem ook zond, op welke wyze men hem ook onderging, ja hoe men hem ook dreig-

(*x*) ἀττὰς, volgens de oude Uitgaven; niet καταττάς.

(*y*) ἐκεῖνος, volgens de verbetering van REISKE, in pl. v. ἐκείναις.

dreigde, door niets beweegen liet, ontweek in het eind, om alle vervolgingen te ontgaan, de openbaare Worſtelperken en het Oeffenſchool, en ging dagelyksch, om zich te wasſchen, naar eene Badſtoof, welke aan eenen byzonderen Burger toebehoorde. Doch het duurde niet lang, of DEMETRIUS wierd hier van onderricht, en wist zynen tyd zo wel waar te neemen, dat hy, zo dra DEMOCLES zich daar in begeeven had, ook als op den zelfden oogenblik daar binnen trad. De Jongeling dit ziende, en zich van alle hulp om zich henen verſtooken vindende; ook bezeffende, waar toe men hem dwingen zou, ſprong, het dekzel van den koperen Ketel (z) afgerukt hebbende, in het ſiedend water, en bracht zich zelven dus om hals. Een Jongeling waarlyk, die voorzeker niet alleen een beter lot en levenseinde waardig was, maar ook denkbeelden voedde, die der glorie van Athene en eene zo volmaakte Schoonheid waardig waren! — Hoe zeer

(z) Waarin het water voor de Badſtoof wierd heet gemaakt. — Wie leest dit verbaazend geval niet met afgryzen?

zeer verschilde niet van hem die CLEÆNETUS, de Zoon van CLEOMEDON, die, wanneer zyn Vader verweezen was in eene geldboete van L Talenten, te bewerken wist, dat hy van die boete wierd vrygelaaten, hebbende ten dien einde Brieven van voorschryvinge medegebracht van DEMETRIUS aan het Volk; door welke daad hy niet alleen zich zelven schandvlekte, maar ook de Stad van Athene grootelyks beroerde. Want het Volk vernietigde wel het vonnis, tegen CLEOMEDON geweezen, maar nam ook ter zelver tyd een besluit, „ dat niemand der Burgeren van Athene eenen Brief, koomende van DEMETRIUS, in de Vergaderinge zoude mogen brengen." maar deze, zulks verneemende, was hier over zeer misnoegd en gebelgd: weshalve men, zyne gramschap vreezende, niet alleen het Volksbesluit wederom den bodem insloeg, maar ook van die genen, die het Voorstel tot dat Besluit gedaan, of het zelve ter Vergaderinge aangeraaden hadden, eenigen deed sterven, en anderen in ballingschap verzond; ja nog daarenboven by een nieuw Volksbesluit vaststelde, „ dat het aan de Burgerschap der Athenienseren

goed had gedacht, dat alles, wat de Koning DEMETRIUS gebood, én voor *heilig* zou gehouden worden in betrekkinge tot de *Goden;* én voor *rechtvaardig* in betrekkinge tot de *Menschen!*" — En wanneer nu, ter dezer gelegenheid, een der nog overgebleevene braave en fatsoenelyke Lieden zeide, „ dat STRATOCLES, die dusdanig een opstel van Volksbesluit had ontworpen, een *Gek* was!" antwoordde DEMOCHARES, de *Laciënser* (*a*), en zeide: „ *Hy zou een* Gek *zyn, indien hy* „ *geen* Gek *was!*" Want STRATOCLES wierd voor zyn vleien rykelyk beloond! DEMOCHARES, integendeel, wiens gezegde over wierd gebracht, moest daarom als Balling zwerven. Dusdanige dingen deeden de Atheniensers, die, ja wel! van de Bezettinge in de Munychia bevryd, hunne aloude Vryheid, zo het heette, wederom bekoomen hadden!

De-

(*a*) Zo moet men ongetwyffeld leezen: Λακιεύς, van Λακία, *Lacia*, eene Landstad van Attica, hier voor reeds vermeld in het Lev. van CIMON, in ons VII D. bl. 18. — De gissingen van anderen slaan wy hier over.

DEMETRIUS, daarna, los gegaan zynde op *Peloponnesus*, waar niemand zyner Tegenstreeveren hem weêrstand bieden durfde; maar elk aan het vluchten sloeg, en dus de Steden aan hem overliet, veroverde het geheele zogenoemde *Acte* (*b*), en *Arcadia*, uitgezonderd *Mantinéa*. Ook verloste hy *Argos*, en *Sicyon* en *Corinthus* van haare Bezettingen, waar voor hy eene som van C Talenten aan de Bezettelingen uitbetaalde. Te *Argos* zich bevindende, waar juist op dien tyd het Feest van JUNO (*c*) inviel, vond hy goed het zelve met de Grieken aldaar te vieren, en de Eerepryzen als Voorzitter uit te deelen. Ook trouwde hy daar DEÏDAMIA, de Dogter van ÆACIDES, Koning der *Molossen*, en Zuster van PYRRHUS. Hy haalde ook de *Sicyoniërs* over om hunne Stad te verlaaten, en zich daar te vestigen, waar zy nog heden woonen; en, na dat zy dus van woonplaats veranderd waren, deed

(*b*) ,, d. i. de geheele Zeekust." *Fr. Vert.*

(*c*) De zogenoemde *Heræa*, waar van breed gehandeld is door MEURSIUS *in Græc. fer.* p. 130 *seqq.*

deed hy hunne Stad, daar by, ook van naam veranderen, noemende dezelve niet meer *Sicyon*, maar *Demetrias*.

De Grieken hielden, vervolgens, eene algemeene Byeenkomst op den *Isthmus*, en wierd hy aldaar door de menigte van zamengevloeide Menfchen tot Opperveldheer verklaard van Griekenland, gelyk te vooren PHILIPPUS en ALEXANDER, boven welken hy, in zyne verbeeldinge, tot geene geringe maate verheeven was; want zyn tegenwoordige Voorfpoed en groot Vermogen maakten hem opgeblaazen. En zeker, ALEXANDER had niemand der overige Koningen oit van dezen titel beroofd; nimmer den naam trachten te voeren van *Koning* der *Koningen*; niettegenftaande hy én in naam, én in daad velen tot Koningen had gemaakt! maar DEMETRIUS, daarentegen, lachte uit, en befpottede alle de genen, welke iemand anders, buiten zynen Vader en hem, *Koning* noemden. Hy fchepte een zonderling vermaak, wanneer hy over Tafel, by het plengen van den Wyn, zyne Gunftelingen hoorde drinken op de Gezondheid van den *Koning* DEMETRIUS, van den *Overften*

over

over de Elephanten SELEUCUS; van den *Vlootvoogd* PTOLEMÆUS; van den *Schatbewaarder* LYSIMACHUS; van den *Eilands-Vorst* AGATHOCLES, uit Sicilie. Wanneer men nu deze kluchten aan de andere Koningen verhaalde, begonnen alle de overigen daar over hartelyk te lacchen; alleen LYSIMACHUS was de eenigste, die ten hoogsten kwaalyk nam, dat DEMETRIUS van hem eenen *Gesneedenen* maakte: want men was, doorgaans, gewoon de Bedieninge van Schatbewaarder aan Ontmanden toe te betrouwen. Buiten dien was LYSIMACHUS, onder allen, zyn meest verbitterde Vyand, die op zekeren tyd, zyne Verliefdheid op LAMIA beschimpende, zeide: „ dat het thans voor de eerste reize was, dat men eene *Hoer* uit den *Schouwburg der Treurspelen* (*d*) had zien te voorschyn komen!" DEMETRIUS beantwoordde dit, met te zeggen: „ dat zyne *Hoer* kui-

(*d*) „ Dit zeggen is daarop berustende, dat het in dezen tyd geene gewoonte was, dat de *Vrouwen* het Tooneel betraden. De Vrouwenrollen wierden gespeeld door *Mannen*, met Vrouwen-maskers voor, en in Vrouwen klederen gekleed." *Fr. Vert.*

kuifcher was, dan de PENELOPE van LYSIMACHUS!"

Thans gereed ftaande om naar Athene weder te keeren, fchreef hy derwaarts, „ dat hy, by zyne aankomst, terftond begeerde *ingewyd* (*e*) te worden, en alle de Plechtigheden, van de *Kleine*, tot aan de *Groote* Geheimenisfen in eens door te loopen!" Dit nu was eene ongeoorlofde zaak, welke noit voorhenen had plaats gehad. De Inwydinge in de Kleine Geheimenisfen gefchiedde in de Maand *Anthesterion*; die in de Groote in de Maand *Boëdromion*: en daar van daan liet men, ten minften, den tusfchentyd van één Jaar verloopen, eer men onder de *Epopten* wierd aangenomen. Na dat dan deze Brieven van DEMETRIUS waren opgeleezen, was PYTHODORUS, de *Fakkeldraager*, de eenigfte, die het waagen durfde hier tegen in te leggen. Dan hy vorderde daarmede niets. Want, na dat STRATOCLES zyn gevoelen had gezegd: „ dat, ingevolge openbaar Volksbefluit, de Maand *Munychion* zou

(*e*) t. w. in de *Eleufinifche Geheimenisfen* van CERES.

zou geheeten, en gehouden worden voor de Maand *Anthesterion.*" wierd DEMETRIUS eerst in de Kleine Myſterien (*f*) ingewyd, en daarop wierd de *Munychion*, reeds te vooren gemaakt tot de *Anthesterion*, nu op nieuw veranderd in de *Boëdromion*, en voorts de verdere groote Inwydinge verricht; wordende DEMETRIUS toen ook tevens en daarenboven onder de *Epopten* opgenomen. Hier op nu zag het verwyt van PHILIPPIDES, aan STRATOCLES gedaan:

„ 't Was hy, die 't heele *Jaar* verkortte tot een' *Maand*!"

en ten opzichte der Huisvestinge in het *Parthenon*:

„ Die

(*f*) τὰ πρὸς Ἄγραν. (zo leeze men, in plaats van ἀγοράν, met SALMASIUS, en anderen) *Agra* was de plaats, by welke de Inwyding in de *Kleine Myſterien* geſchiedde. Men zie STEPHAN. BYZ. op het w. —— Voor het overige zullen wy over deze *Inwydingsplechtigheden* in de Geheimenisſen van CERES, derzelver *Tyden* en *Onderſcheid*, hier niet breeder uitweiden, maar verwyzen den Lezer tot den ANACHARSIS van BARTHELEMY, die aan dezelve een geheel byzonder Hoofdſtuk heeft toegewyd.

„ Die van den Burgt een' *Kroeg*, daar elk moge koomen, maakte;
„ Die *Hoeren* by de *Maagd* MINERVA binnen bracht!"

Daar 'er nu, omtrent dezen tyd, te Athene vele ongeregeldheden en verkrachtingen van Wetten en Gebruiken plaats hadden, wil men, evenwel, dat niets de Atheniensers zwaarder griefde, dan het volgende, te weeten, dat, wanneer aan hun was opgelegd, om, binnen eenen zeer korten tyd, op- en byeen te brengen eene som van CCXL Talenten, en de invordering hier van zonder uitstel, of verschooninge was geschied, DEMETRIUS het geld op eenen hoop verzameld ziende, beval, „ dat het aan LAMIA, en de overige Ligtekooien, zou gegeeven worden tot *Zeep*, om zich te wasschen!" De schande, naamelyk, viel deze Lieden harder, dan de schade; en het gezegde speet hun meer, dan de daad! 'Er zyn, niettemin, eenigen, die verzekeren, dat dit niet aan de *Atheniensers*, maar aan de *Thessaliers* van hem wedervaaren zy. Behalven dat eerste LAMIA ook, op eigen gezach, aan vele Lieden geld af, by gelegenheid, dat zy een kos-

kostelyk Gastmaal voor den Koning vervaardigde. Dit Gastmaal nu muntte zo zeer uit in pracht en kostbaarheid, en wierd dermaate berucht, dat LYNCEUS, de *Samier* (*g*) daar van zelfs eene Beschryvinge vervaardigde. Die Blyspeldichter had het daarom niet onaartig, welke LAMIA eene *waare Helepolis* (*h*) noemde. DEMOCHARES, de *Soliër*, gaf aan DEMETRIUS den naam van *Mythus* (*i*), om dat

(*g*) Deze was een Tydgenoot van MENANDER. misschien woonde hy wel als Gast dezen Maaltyd by. Zyne Beschryvinge van denzelven was nog voorhanden ten tyde van ATHENÆUS, die 'er breeder van spreekt in het begin van zyn IV Boek.

(*h*) Om dat zy het was, die de Steden eigentlyk *bemachtigde*, en *uitplonderde*.

(*i*) d. i. *Fabel*, of *Sprookjen*, *Kindervertelzel*. maar dit wil hier niet plooien, daar een woord van het *Mannelyk Geslacht* vereischt wordt, gelyk is het Gr. *Mythos*. — Het woord *Lamia* betekende ook een *Spook*, of *Schrikdier*, by ons *Bytebaauw*, of *Booze Happer*. maar hier moest het Geslacht *Vrouwelyk* zyn, indien men de onderstelde aartigheid voelen zou. DEMOCHARES redekavelde dus; „ Ieder *Mythus* heeft zyne *Lamia*: DEMETRIUS heeft zyne LAMIA; derhalven is DEMETRIUS een *Mythus*." Over de LAMIÆ by de Ouden kunnen wor-

dat ook hy zyne LAMIA had. Deze nu, die steeds by hem in gunst, en de Meesteresse van zyn hart was, verwekte niet alleen daar door den nayver en nyd der Gemaalinnen, maar ook der Gunstelingen van DEMETRIUS. Het gevièl eens, dat 'er eenigen van dezelve door hem wierden afgevaardigd aan LYSIMACHUS, die aan hun, by ledigen tyd en te zamenkoutinge, de diepe Lidtekenen, door de Leeuweklaauwen in zyne Armen en Dyen gemaakt, vertoonde, en daar by verhaalde de omstandigheden van het Gevecht, het welk hy tegen dat Dier had uitgehouden, wanneer hy door den Koning ALEXANDER daar by was opgesloten (i*). De Gezanten begonnen daarop te lacchen; zeggende:

worden nagezien DIODOR. SIC. Bibl. Hist. XX, 754. GYRALDUS Synt. XV. p. 447, enz. Het meest stekelachtige, dat uit dit zeggen kan gehaald worden, is de vergelykinge van LAMIA by eene leelyke *Vrouwelyke Bullebak!*

(i*) Van deze Gebeurtenis vinden wy geen gewag hier boven in het Lev. van ALEXANDER. Dezelve is ook van ouds in twyffel getrokken. Men zie de Aantekk. op JUSTINUS, XV, 3. en CURTIUS, VIII, 1, 17.

de: „ dat ook hun Koning de beeten van het ſchrikkelyke beest *Lamia* in zynen hals droeg!" Het was, inmiddels, eene verwonderenswaardige zaak, dat hy, die in den beginne zo veel had tegen PHILA, om dat zy niet met zyne jaaren overeenkwam, zich overmeesteren liet van LAMIA, en haar geduurende eenen zo langen tyd beminde, ſchoon die ook reeds haaren besten tyd gehad had. By gelegenheid van zeker Gastmaal viel het eens voor, wanneer LAMIA op de Fluit ſpeelde, dat DEMETRIUS aan eene andere zyner Minnaaresſen, naamelyk DEMO, ook geheeten MANIA, vroeg: „ *Wel! wat dunkt 'er U* „ *van?*" waarop deze antwoordde: „ *Och!* „ *het is een* oud Wyf; *Heer Koning!*"— Op eenen anderen tyd, wanneer het Nagerecht was opgezet, en DEMETRIUS, zich tot die zelfde DEMO wendende, zeide: „ *Ziet gy wel, wat al Lekkernyen* „ LAMIA *my toeſchikt?*" gaf zy tot antwoord: „ *Myne* Moeder *zal 'er U nog* „ *wel veel meer toeſchikken, indien Gy* „ *beſluiten kunt ook by haar te ſlaapen!*" Nog is 'er een verhaal voorhanden van deze zelfde LAMIA, hoe dat zy zich eens te-

gens het bekende Vonnis van BOCCHORIS zoude hebben verklaard. Men verhaalt, naamelyk, „ dat een zeker Jongeling in Ægypte verliefd geraakte op een Hoertjen, geheeten THONIS, die hem eene aanzienelyke somme gelds voor het genot haarer gunsten afvroeg. Ondertusschen gebeurde het, dat hy des nachts zich in den Droom verbeeldde dezelve te genieten, en door die verbeeldinge van zyne Liefdekwaal geneezen wierd. THONIS, hier van verwittigd, daagde hem voor den Rechter, en eischte nu het door haar gevraagde Loon. BOCCHORIS zich het gebeurde hebbende doen verhaalen, beval den jongen Man zo veel geld, als men eischte, uit te tellen, het zelve in eene Bus te doen, en met zyne handen ter deeg heên en weder te schudden, en dat het Hoertjen zich hiermede, als met eene *schaduwe*, zoude hebben te vergenoegen: want dat de *Inbeeldinge* eene *schaduwe* was der *Waarheid!*" — LAMIA nu was van oordeel, dat deze uitspraak onrechtvaardig was! „ want, zei„ de zy, *die* Schaduwe, *of* Inbeeldinge, „ *benam* THONIS *niet de* begeerte *tot het* „ Geld, *zo als de Jongeling zyne* Verliefd- „ heid

„ heid *kwyt wierd door den* Droom!"
Dan dit tot dus verre aangaande LAMIA!

Tot hier toe gevorderd zynde, veranderen nu, vervolgens, de Fortuin en Bedryven van den Man, wiens Leven wy beschryven, ons Verhaal, als het ware, van een *Blyspel* in een *Treurspel*. Want na dat alle de overige Koningen eene Zamenspanninge hadden gemaakt tegen ANTIGONUS, en hunne Legermachten by malkanderen gevoegd, vertrok DEMETRIUS straks uit Griekenland, en voegde zich by zynen Vader, wiens Heerschzucht, ook in zynen hoogen Ouderdom, grooter was, dan men zoude hebben mogen verwachten; het welk dan ook zynen Zoon nog veel heeter maakte op den Oorlog. Anders komt het waarschynelyk voor, dat ANTIGONUS, byaldien hy maar in eenige kleinigheden iets had willen toegeeven, noch aan zyne zucht, om over allen te heerschen, zo zeer vast gehouden, volstrekt alles, wat hy bezat, én voor zich zelven zoude hebben kunnen behouden, én aan zynen Zoon en Opvolger een aanzien boven alle de overige Koningen achter laaten. Dan uit den aart ongemakkelyk en laatdunkend zynde, en

niet minder norsch en onhandelbaar in zyne Woorden, dan in zyne Daaden, tergde en verbitterde hy vele jongere en machtige Vorsten tegen zich. Ook liet hy zich verluiden, „ dat hy dit Verbond en deze Zamenspanninge tegen hem, even als een hoop Vogels, die op eene prooi van Zaad waren neêrgestreeken, met het werpen van éénen (*k*) steen, met één poha! uit een zou jaagen!" Hy geleidde een Leger van meer dan LXX *duizend* Voetknechten, met X *duizend* Ruiters en LXXV Elephanten. De Vyandlyke Krygsmacht bestond in LXIV *duizend* Man te voet; hun Paardevolk beliep D meer, dan het zyne. Zy hadden CCCC Elephanten, en CXX Krygswagens. Toen nu deze Legers elkanderen genaderd waren, onderging ANTIGONUS in zyn Gemoed eene veranderinge, welke meer zyne Hoop en Verwachtinge, dan Besluit (*l*) betrof. Want in plaats, dat hy te voo-

(*k*) Wy volgden hier de gissinge van BRYANE, leezende ἑνὶ, voor ἐν.

(*l*) d. i. Hy scheen wel geene goede Hoope te hebben op een gelukkigen uitslag: maar veranderde daarom niet van opzet om vol te houden.

vooren by de Veldflagen zich fteeds trotfchelyk gedroeg en luidruchtig was, fpreekende met eene forfche ftem, en groote vermeetelheid: ja vaak ook fpottende, en iets om te lacchen voor den dag brengende, wanneer men reeds handgemeen was met den Vyand, ten einde zynen ftandvastigen moed te doen blyken; gelyk ook, hoe zeer hy alle gevaar verachtte: zo zag men hem thans veelal in gedachten en ftilfwygende. Men zag hem zynen Zoon aan het Krygsvolk vertoonen, en als zynen *Opvolger* voorftellen. Maar het geen, waar over men zich algemeen het meest verwonderde, was, dat hy afzonderlyk in de Tent met dezen raadpleegde, daar hy anders niet gewoon was aan iemand, ook zelfs niet aan hem, zyne geheimen mede te deelen, maar geheel alleen op zich zelven een befluit te neemen, en het zelve, vervolgens, door openbaare bevelen, naar het plan, door hem op zich zelven beraamd, uit te doen voeren. 'Er wordt ten dezen opzichte verhaald, dat DEMEMETRIUS (*m*), toen nog jong zynde, hem

(*m*) „ In de zogenoemde *Moralia* van PLUT. wordt

hem eens vraagde: „ wanneer men op zoude breeken?" en dat hy daarop gramstoorig ten antwoord gaf: „ Zyt gy benaauwd, dat gy de eenigste zult zyn, die de Trompet niet hooren zal?"

En, indedaad, op dien tyd gebeurden 'er zulke ongunstige voortekenen, welke wel in staat waren hunnen moed neder te slaan. DEMETRIUS verbeeldde zich in den slaap, „ dat ALEXANDER hem in eene glinsterende Wapenrustinge verscheen, en hem afvroeg: „ welk *Woord* zyn Vader en hy zouden geeven voor den Slag? en als hy daarop zeide: JUPITER, en de *Overwinning!* zich aanstonds hooren liet: „ *Dan ga ik henen naar het ander Le-* „ *ger! want ik ben verzekerd, dat die* „ *my wel ontvangen zullen!*" Ook ANTIGONUS, wanneer de Slagorde reeds geschaard stond, struikelde by het uitgaan zodanig, dat hy, zo lang hy was, en op zyn aangezicht neêr viel, en zich merkelyk zeer deed. vervolgens opstaande, strekte hy zy-

wordt dit voorval opgegeeven als met PHILIPPUS, den Broeder van DEMETRIUS, gebeurd." DU SOUL. — In de *Apophthegmata* p. 182, b.

zyne handen ten hemel, en bad de Goden om de Overwinninge, of anders om eenen korten Dood vóór de Nederlaag!"

Na dat men handgemeen geworden was, viel DEMETRIUS, die het grootste en strydbaarste gedeelte der Ruiterye onder zyn bevel had, aan op den Zoon van SELEUCUS, ANTIOCHUS, en gedroeg zich in zo verre loffelyk, dat hy, onder de schoonste blyken van Dapperheid, den Vyand op de vlucht sloeg; maar bedierf, vervolgens, de overwinning (n), doordien hy, uit eene ontydige Trotschheid en Eerzucht, denzelven te verre vervolgde. want toen hy wederkeerde vond hy de gelegenheid afgesneeden, om zich wederom met het Voetvolk te vereenigen, dewyl de Elephanten de tusschenruimte hadden ingenomen. SELEUCUS, ondertusschen, het vyandlyk Voetvolk verlaaten ziende van de Rui-

(n) De Geschiedenis heeft zeer vele Voorbeelden van dezen Misslag opgegeeven. Men moest verwachten, dat haare Waarschuwingen de Veldoversten wyzer en voorzichtiger zouden hebben gemaakt. Vergeefsch! Onze Tyden hebben het zelfde zien gebeuren, en de Naneef zal het weder zien!

Ruitery, viel geensfins daar op aan, maar hield het in vreze, door geftadig den aanval te dreigen, en gaf, door 'er om henen te trekken, aan het zelve gelegenheid om tot hem over te loopen. Het geen dan ook gebeurde; want een groot gedeelte, zich afbreekende, ging vrywillig aan zyne zyde over; de overige namen de vlucht. Wanneer 'er nu, verder, een geheele Drom van Vyanden op ANTIGONUS los kwam, en iemand van zyn Gevolg tot hem zeide: „ *Deze hebben het op U gemunt, Heer* „ *Koning!*" antwoordde hy: „ *Ja zeker!* „ *want wien zouden zy anders ten doel* „ (*o*) *kunnen hebben! Maar* DEMETRIUS „ *zal ons koomen helpen!*" Hier op dan den ganfchen tyd hoopende, en aanhoudend naar zynen Zoon rondziende, wierd hy van de Schichten, die men inmiddels van alle zyden in groote menigte op hem affchoot, meer en meer doorboord, tot dat hy viel. Zyne Lyfwacht en Hovelingen

(*o*) Dit is voorzeker de fin: niet zo als XYLAND. vertaalt: „ Nimium, inquit, *nam quis me defendit.*" Men leeze, met een der HSS. πλὴν ἐμοῦ, welk eerfte woord was weggevallen.

gen zochten ſtraks een goed heên komen. De eenige Man, die by het Lichaam post bleef houden, was THORAX, de *Larisſæër.*

Na dat dan deze gewichtige Veldſlag zulk eene uitkomst had gehad, hakten de zegepraalende Koningen het Ryk van ANTIGONUS en DEMETRIUS, als of het een groot Lichaam was geweest, in ſtukken, en elk nam 'er de hem toegedeelde Brokken en Heerſchappyen van naar zich, en voegde ze by de (*p*) Byzittingen, welke hy reeds had. DEMETRIUS, daarentegen, alleen vergezeld van V *duizend* Voetknechten, en IV *duizend* Ruiters, zettede zyne vlucht onafgebrooken voort tot aan *Epheſus.* Hier dacht elk, dat hy, in de verlegenheid om geld, waar in hy was, de handen niet zoude afgehouden hebben van den Tempel van DIANA; het geen evenwel geheel anders uitviel; want zelf bevreesd zynde, dat hy zyn Krygsvolk daar van niet zou kunnen te rugge houden, brak hy haastig van daar op, en ging onder

(*p*) αἷς, zo als BRYANE verbeterde voor ἃς. in dien ſin vertaalde reeds XYLAND. „ *prioribus ſuis provinciis adiecerunt.*"

der zeil naar Griekenland: van alle Hoop toch, welke hem nog overschoot, was zyn meest Vertrouwen op de Atheniensers, by welke hy zyne Vloot en Geld; gelyk ook zyne Vrouwe DEÏDAMIA, achter had gelaaten. Hy onderstelde, dat 'er geene veiliger toevlucht zoude zyn voor zyne vervallene Zaaken, dan in der Athenienseren genegenheid hemwaarts. Geen wonder dan, dat, wanneer hy omtrent de *Cycladische* Eilanden met volle zeilen voortspoedde, en de Gezanten der Athenienseren hem aldaar ontmoetten, en noodigden, „om hunne Stad van zyn Bezoek te verschoonen, aangezien het Volk by openbaar Besluit had vastgesteld, om *geenen der Koningen* binnen hunne Vesten te ontvangen," (zyne Huisvrouwe DEÏDAMIA (q) hadden zy met alle Eerbewys, en de vereischte praal naar *Megara* weggeschikt) hy door Gramschap geheel buiten zich zelven geraakte,

hoe-

(q) Dit is eene Tusschenrede van PLUT., welke, zo dra men ze door de gewoone tekenen afscheidt, gelyk wy gedaan hebben, al het overige terstond duidelyk maakt, zonder dat men Byvoegzelen van buiten behoeft.

hoewel hy anders zynen overigen tegen-ſpoed met groote gelaatenheid gedraagen, en, by eene zo groote wisſeling van Fortuin, geene de minſte kleinmoedigheid, of laaghartigheid betoond had. Maar dat hy thans, geheel tegen zyne verwachtinge, zien moest, dat de Athenienſers hem bedroogen hadden, en dat alle die Genegenheid voor hem, welke zy hadden voorgewend, nu by de ſtukken bleek ydel en geveinsd te zyn geweest, zulks viel hem ten hoogſten ſmertelyk! Zeker, naar ons inzien, is 'er voor Koningen en Vorſten geen gebrekkelyker kenmerk van de genegenheid der Menigte, dan de overdreevene Eerbewyzingen, aan welke de Vreeze haare waarde beneemt, om dat zy, eigenlyk, uit de vrywillige Verkiezinge van hun, door welke zy worden opgedraagen, allen haaren Glans ontleenen, en het zy de Menigte vreest, het zy zy bemint, het Volksbeſluit daarom het zelfde is. Verſtandige Vorſten, daarom, niet ziende op voor hun opgerichte Standbeelden, of aan hun gewyde Schilderyen, of Vergodingen; maar veel eer acht geevende op hunne eigene Daaden en Bedryven, beſluiten daar uit, of dezel-

ve weezenlyke Eerbewyzingen zyn, dan of zy door Nooddwang zyn afgedrongen. Het gebeurt, immers, zeer dikwyls, dat het zelfde Volk, dat deze Vereeringen daarstelt, te midden van dezelve die Opperhoofden van ganscher harte haat, en vloekt, welke zich, ook tegen wil en dank der Vereerderen, alleen om aan hunne Trotschheid te voldoen, dus onmaatig vereeren laaten! (*r*)

Demetrius dan, die zich verbeeldde thans op zo eene onwaardige wyze behandeld te worden, zond, niettemin, daar hy zich niet in staat bevond, om hier over wraak te neemen, Brieven aan de Atheniensers, waarin hy hen lichtjens berispte, en voorts begeerde, dat men hem zyne Schepen zoude overgeeven, waar onder ook de Galei met XIII Roeibanken zich bevond. Als nu aan dezen eisch voldaan was geworden, stevende hy verder voort naar den *Isthmus*; en, daar de staat zyner zaa-

(*r*) Wederom eene uitmuntende aanmerkinge van PLUT., die, op alle tyden toepasselyk, de doorslaandste blyken draagt van zyn Wysgeerig en tevens Staatkundig verstand!

zaaken by aanhoudendheid flecht ftond, (want zyne Bezettingen moesten nu eens deze, dan wederom gene plaats verlaaten, en alles wendde zich naar de zyde zyner Vyanden) befloot hy PYRRHUS in Griekenland achter te laaten, en zettede zelf met de Vloot koers naar *Cherfonefus*, alwaar hy op de Landen van LYSIMACHUS ftroopen ging, doende hier mede eensdeels aan dezen zynen gezwoorenen Vyand kwaad; en anderdeels zyne Benden, die weder begonnen aan te groeien, en geen verachtelyk aanzien te krygen, verrykende en aan zich verbindende. LYSIMACHUS, naamelyk, wierd van de overige Koningen verwaarloosd, en om dat hy niet minder onhandelbaar was, dan DEMETRIUS, en, doordien hy meer vermogen had, ook zo veel meer gevreesd moest worden.

Niet lang daar na vaardigde SELEUCUS een Gezandfchap af aan DEMETRIUS, begeerende voor zich ter Gemaalinne deszelfs Dogter STRATONICE, geteeld by PHILA. Hy had, wel is waar, by zyne Echtgenoote APAMA, die eene Perfifche was, eenen Zoon, genaamd ANTIOCHUS, maar hy verbeeldde zich, dat zyn Ryk

groo

groot genoeg was, om aan vele Opvolgers tevens te kunnen voldoen, en dat de omstandigheden eene verzwagering met DEMETRIUS voor hem noodig maakten, daar hy zag, dat LYSIMACHUS ééne der Dogteren van PTOLEMÆUS voor zich, en de andere voor zynen Zoon AGATHOCLES in Echt genomen had. Voor DEMETRIUS, nu, was dit aangebooden Zwagerschap een gansch onverwacht geluk. De Maagd, derhalven, aan Boord genomen hebbende, voer hy met zyne geheele Scheepsmacht af naar *Syrie*. Aan de overzyde gekoomen, vond hy zich genoodzaakt aan Land te gaan, en *Cilicie* aan te doen, het welk, zedert de Nederlaag van ANTIGONUS, beheerscht wierd door PLISTARCHUS, aan wien de overige Koningen dit voor zyn deel hadden aangeweezen. Deze PLISTARCHUS dan, die een Broeder was van CASANDER, zich verbeeldende, dat hy groot ongelyk leed, door dat aan Land zetten van het Krygsvolk van DEMETRIUS, begaf zich naar zynen Broeder (*s*), om niet

(*s*) In den Text staat eigentl. maar *naar hem*. Dat dit nu uit de omstandigheden tot CASANDER, den

niet alleen daar over, maar ook te klaagen over SELEUCUS; als die, zonder de andere Koningen te kennen, van het algemeene Bondgenootschap afging. DEMETRIUS hier van de weet gekreegen hebbende, trok in alleryl van de Zeekust naar de Stad *Quinda* (*t*), alwaar hy van de opgelegde Schatten nog overig vond XII *honderd* Talenten, van welke hy zich ftraks meefter maakte, en waarmede hy, na zich met den meesten fpoed weder ingefcheept te hebben, eer PLISTARCHUS hem verhinderen kon, onder zeil ging. Zyne Gemaalinne PHILA zich vervolgens by hem hebbende gevoegd, had de ontmoetinge tusfchen hem en SELEUCUS plaats by *Orosfus* (*u*). Hunne zamenkomst aldaar ge-

den Broeder van PLISTARCHUS, behoort, is door XYLANDER, doordien anderen hieromtrent gedwaald hadden, aangeduid.

(*t*) Van deze bewaarplaats der koninklyke Schatten vonden wy reeds meldinge in het Leven van EUMENES. Zie ons VIII D. bl. 129.

(*u*) „ Ik geloof, dat 'er hier een Misflag is in den Text van PLUT. en dat men voor Ὀρωσσὸν leezen moet Ῥῶσσον. welk *Rhosfus* eene Zeeftad is van *Syrie*, volgens STRABO, XVI, 517. gebouwd

geschiedde zonder List en zonder Achterdocht, op eene recht Koninklyke wyze. Eerst ontving SELEUCUS DEMETRIUS, als Gast, in de Legerplaats, in eene daar toe opgeslaagene Tent. Daarna onthaalde DEMETRIUS hem op zyne Galei van XIII Roeibanken. Hunne Vermaaken, Gesprekken en dagelyksche Omgang met elkanderen hadden plaats, zonder dat een van beiden gewapend was, of zyne Lyfwacht by zich had. Dit duurde tot dat SELEUCUS STRATONICE tot zich nam, en met haar in luistervolle Statie optrok naar *Antiochie*. DEMETRIUS, ondertusschen, handhaafde zich in het bezit van Cilicie, en vaardigde zyne Echtgenoote PHILA af naar haaren Broeder CASANDER, om de Beschuldigingen, door PLISTARCHUS tegen hem ingebracht, te ontsenuwen. Eene andere zyner Huisvrouwen, DEÏDAMIA, begaf zich, vervolgens, te scheep naar hem toe uit Griekenland: dan zy had zich maar gedu-

tusschen *Issus* en *Seleucia*. PTOLEMÆUS spreekt 'er van in zyn V B. 5 h." LUBIN. — Deze Verbeteringe, ook door CELLARIUS gemaakt, heeft algemeen goedkeuringe gevonden.

duurende eenen korten tyd by hem opgehouden, of 'er overviel haar eene ongesteldheid, waar aan zy kwam te sterven. Sedert maakte hy ook vriendschap met PTOLEMÆUS, door tusschenkomst van SELEUCUS, en men kwam overeen, dat hy PTOLEMAÏS, de Dogter van PTOLEMÆUS, ter Vrouwe neemen zou.

Tot hier toe was het gedrag van SELEUCUS omtrent hem beleefd; maar hy eischte, daar na, dat DEMETRIUS aan hem, tegen eene zekere somme gelds, *Cilicie* zoude overgeeven. En toen dit hem afgeslaagen wierd, eischte hy, in groote ontevredenheid, *Tyrus* en *Sidon*. Dit oordeelde elk een daad van geweld en schrikkelyke onrechtvaardigheid te zyn, dat hy, die alle de Landen, van *Indie* af, tot aan de *Zee* van *Syrie* toe, aan zich had onderworpen, nog zo behoeftig en arm van bezittingen scheen, dat hy zynen Schoonvader, die eene zo groote veranderinge van fortuin had ondergaan, om het bezit van twéé Steden plaagen kon. Hy bevestigde hier door ten krachtigsten de Les van PLATO, die aan iemand, welke volkoomen, en in waarheid *ryk* wil zyn,

verbiedt „ zynen Rykdom te vermeerderen; maar, integendeel, gebiedt de onverzadelyke Hebzucht te verminderen: om dat elk, die de begeerte tot het geld niet aflegt, ook nimmer ophoudt behoeftig en armoedig te zyn!"

DEMETRIUS liet zich, evenwel, in geenen deele verschrikken, maar zeide, „ dat, al ware het, dat hy nog duizendmaal zo eene Nederlaag leed, als die by *Ipsus* (v), hy doch noit het Zwagerschap van SELEUCUS voor prys zoude verkiezen te koopen!" Hy voorzag dan de genoemde Steden van eene goede Bezettinge, en vertrok zelf naar *Athene*, om dat hy vernomen had, „ dat daar alles in de war was, en een zekere LACHARES zich als Dwingeland gedroeg. Hy hoopte nog eens, op het onverwachtst verschynende, de Stad te zullen kunnen bemachtigen. Ook had hy met zyne talryke Vloot eene voorspoedige

(v) Zo moet, zonder bedenkinge, hier geleezen worden. De Veldslag, tusschen ANTIGONUS en de zaamverbondene Koningen viel voor by *Ipsus*, eene Stad van Phrygie. Zie PLUT. zelven in het Lev. van PYRRHUS, in ons VI D. bl. 15.

ge reize over zee: maar, verscheenen op de kusten van *Attica*, wierd hy aldaar overvallen van eenen geweldigen storm, waar door hy de meesten zyner Schepen verloor, en met dezelve, insgelyks, geen gering getal van Manschappen omkwam. Dan zelf behouden aan Land geraakt, ving hy aan de Atheniensers, doch slappelyk, te beoorlogen. Alwaarom hy, ziende, dat hy niets hier mede vorderde, eenigen van de zynen afzond, om wederom eene nieuwe Scheepsmacht te verzamelen, en daar op zelf voorttrok naar *Peloponnesus*, alwaar hy het belg sloeg voor *Messene*. Hier was het, dat hy, by het bestormen van den muur groot gevaar liep; want een pyl, van het Schietgevaarte afgeschooten, trof hem in het aangezicht, ingaande by de kaak, en door den mond weder uit koomende.

Van deze wonde hersteld zynde, en eenige Steden, die afvallig geworden waren, wederom tot gehoorzaamheid hebbende gebracht, drong hy thans door in het Attisch gebied, bemachtigde *Eleusis* en *Rhamnus*, en liep het Land aan alle kanten af. 'Er viel hem toen een Schip in

handen, belaaden met Koorn, en den wil hebbende naar Athene, waar van hy zo wel den Koopman (*w*), als Schipper op deed hangen; waar door de overigen door vreeze wierden afgeſchrikt, zo dat 'er, by mangel van toevoer, een zeer ſterke Hongersnood te Athene ontſtond, en by den Hongersnood een gebrek aan meer andere van de noodzaakelykſte behoeften. Men kocht den *Medimnus* Zout voor XL *Drachmen*, en den *Modius* Koorn voor CD. Eene kleine verademing wierd aan de Athenienſers inmiddels wel verſchaft door CL Schepen, welke zich by *Ægina* lieten zien, en door PTOLEMÆUS aan hun ter hulpe waren toegeſchikt: maar toen 'er, voort daar op, een aantal Schepen, zo wel uit *Peloponneſus*, als uit *Cyprus*, by DEMETRIUS gekomen waren, zo dat hy nu in alles eene Vloot van CCC Schepen by de hand had, ligten die van PTOLEMÆUS ſtraks het Anker en begaven zich op de vlucht; ook maakte de Ty-

(*w*) Aan wien de Graanen toebehoorden, en die daar mede, naar de gewoonte der Ouden, zelf overvoer.

Tyran LACHARES zich zoek, de Stad ten besten geevende.

De Athenienſers dan, niettegenſtaande zy, by openbaar beſluit, 'er den dood op hadden geſteld, byaldien iemand een woord repte van Vrede of Verzoeninge met DEMETRIUS, openden evenwel aanſtonds de naaste Poort, en zonden Gezanten aan hem af; niet, om dat zy eenige genade van hem verwachtten, maar om dat de Hongersnood hen daar toe dwong; geduurende welken men verhaalt, dat 'er, behalven andere ellenden, ook het volgende zoude voorgevallen zyn: „ Een Vader, en een Zoon, niet meer weetende, waar den kost te zoeken, waren in de uiterſte wanhoop zittende in hun Huisjen, wanneer 'er een doode Muis vallen kwam van het dak. Op dit gezicht ſprongen beiden op en worſtelden met malkander, wie ze hebben zoude." Men wil ook, dat de Wysgeer EPICURUS zyne Volgelingen toen gevoed zoude hebben met *Boonen*, welke hy, by het getal, onder hen verdeelde. Terwyl dan de Stad zich in zulken toeſtand bevond, trok DEMETRIUS daar binnen, gaf bevel dat alle de Ingezetenen zouden te zamen komen in

den Schouwburg, omringde, daarop, het binnenst (*x*) met gewapende Manschappen, en de Spreekplaats (*y*) met zyne Lyftrawanten; waar na hy zelf uit de bovenste openingen, zo als de Treurspel-speelders gewoon waren, te voorschyn kwam, en daar door de Atheniensers nog zo veel te meer verplettede. Dan de aanvang zyner Redenen was voor hun terstond het einde van te vreezen. Hy maatigde, naamelyk, zyne stem, onthield zich van alle bittere bewoordingen, en maakte weder, na dat hy ze zachtjens en vriendelyk berispt had, met hun vrede. Verder schonk hy hun C *duizend Medimnen* Koorn, en stelde de zodanigen tot Overheden aan, welke hy wist, dat bemind waren by het Volk. De Redenaar DROMOCLIDES, dan, bemerkende, dat de Burgerye, in blydschap opgetoogen, de blyken haarer vreugde allerwege hooren liet; dat de Demagogen, en Lofredenaars het Spreekgestoelte om stryd beklommen, en malkanderen in hunne Loftuitingen zochten te overtreffen, bracht een

(*x*) d. i. de *Zitplaatzen*, of *Bak*.
(*y*) Het *Tooneel*.

een ontwerp van Volksbesluit te voorschyn: „ dat de *Piræësche Haven*, zo wel als de Vesting *Munychia* aan DEMETRIUS, den *Koning*, overgegeeven zouden worden." Na dat dit met algemeene stemmen was doorgegaan, wierp hy, nog daarenboven, op eigen gezach, eene Bezettinge in het *Museum* (z), ten einde het Volk niet wederom het hoofd mogt opsteecken, en hem in het uitvoeren van andere Onderneemingen belemmeren.

Athene dus op nieuw in zyne macht gekreegen hebbende, wendde hy zich aanstonds tegen *Lacedæmon*. By *Mantinea* ontmoette hem de Koning van Sparte, ARCHIDAMUS, dien hy overwon en op de vlucht sloeg, dringende, daarop, aanstonds voort in het Laconisch Gebied. En toen hy, kort daar na, van de Spartaanen, die zich nog eens tegen hem, in de nabyheid van Sparte zelve, in Slagorde hadden geschaard, nog CC geveld en D gevangen had gekreegen, scheen hy nu op het punt, om der

(z) Zie van dit Gebouw, dat dicht by den Burgt stond, MEURS. *Athen. Att.* II B. 9 h. het Lev. van THESEUS in ons I D. bl. 130.

der Stad, die tot aan die tyden toe door niemand was ingenomen, meester te worden. Doch men mag zeggen, dat de *Fortuin* nimmer omtrent iemand der Koningen zo groote, en zo snelle veranderingen heeft te wege gebracht, dan omtrent DEMETRIUS; nimmer was het *Geluk*, by de onderneemingen van anderen, zo dikmaals dan eens gering, dan weder groot: nu laag en veracht, dan weder schitterende: nu sterk, dan weder zwak. Waar van daan men verhaalt, dat hy, by zyne ergste Tegenspoeden, het zeggen van ÆSCHYLUS (*a*) tegen de FORTUIN zoude hebben uitgeboesemd:

„ Gy gaaft my 't *Leven*: maar veroorzaakt ook myn *Dood!*"

want op den oogenblik, dat alles, tot vermeerdering van Gebied en Macht, zo zeer met hem voor den wind ging, kreeg hy tyding, dat vooreerst LYSIMACHUS hem zyne Steden in *Asia* ontweldigd had: verder,

(*a*) BRYANE en DU SOUL hebben aangeweezen, dat PLUTARCH. ook elders dit zeggen van ÆSCHYLUS heeft aangehaald.

der, dat PTOLEMÆUS *Cyprus* had bemachtigd, uitgezeid alleen de Stad *Salamis*; maar dat binnen Salamis zyne Moeder (*b*) en Kinderen opgeslooten en door hem belegerd wierden." Niettemin ging de Fortuin met hem te werk, als de Vrouw by ARCHILOCHUS: (*c*)

„ Haar' eene Hand droeg *Vuur*, haar' and're looslyk *Water*."

want daar zy hem door zulke ontzettende en schrikbaarende tydingen verwyderde van Lacedæmon, gaf zy hem ter zelfder tyd weder hoope en uitzicht op andere nieuwe en belangryke onderneemingen, door dusdanige toedragt van zaaken:

Na dat, CASANDER overleeden zynde, de oudste zyner Zoonen PHILIPPUS, wanneer hy maar eenen korten tyd over de Mace-

(*b*) STRATONICE geheeten.

(*c*) Ook dit zeggen heeft PLUT. meermaalen aangevoerd, als Tom. II, p 950, E. op beide plaatzen is het Vers bedorven, zo ook by BRUNCK. Anal. I, 44. — De Engelsche Uitg. had reeds de betere leezinge δολόφρων χερὶ uit een HS. gemeld. De Spreekwyze is by ons mede, wanneer men *valsche Menschen* spreekt, niet onbekend.

cedoniers had geregeerd, insgelyks was koomen te ſterven, waren de twéé jongere Zoonen het niet eens over de opvolginge. En als nu een van hun, te weeten ANTIPATER (*d*), hunne Moeder THESSALONICA had van kant geholpen, riep de andere, naamelyk ALEXANDER, om hem te helpen, uit *Epirus* PYRRHUS, en uit *Peloponneſus* DEMETRIUS. Van dezen was PYRRHUS in de voorbaat, die een groot gedeelte van Macedonie voor zich genomen hebbende, als in betaalinge voor de aangebrachte hulpe, zich reeds by ALEXANDER, by wien hy om zo te ſpreeken inwoonde, gevreesd maakte; terwyl DEMETRIUS. die, zo ras hy de Brieven ontvangen had, zich ook aanſtonds in beweeginge ſtelde, en met zyne Krygsmacht naderde, by den Jongeling, wegens zyn aanzien en roem, nog meer bekommering verwekte. Dezen nu trok ALEXANDER te gemoet, en ontmoette hem by *Dios* (*e*). Hy

(*d*) Vergel. het Verhaal van onzen Schryver in het Lev. van PYRRHUS, in ons VI D. bl. 22. en volgg.

(*e*) XYLANDER was de eerſte, die hier den Text

Hy begroette hem daar ten vriendelykſten, en deed hem het hoffelykst onthaal, maar gaf hem tevens te kennen, „ dat hy in den tegenwoordigen toeſtand zyner zaaken zyne hulp thans niet behoefde!" 'Er had, daarom, van dien tyd af aan, eene gedurige achterdocht tusſchen hen plaats. En als DEMETRIUS eens, van den Jongeling genoodigd zynde, zich ter Maaltyd begaf, was 'er iemand, die hem openbaarde, „ dat men voorneemens was hem, te midden van de vreugde, om te brengen!" Waarop hy, zonder de minſte ontzettinge, ſlechts een weinig langzaamer voortgaande, bevel gaf, „ dat zyne Bevelhebbers het Krygsvolk onder de wapenen zouden houden, en dat voorts geheel zyn gevolg, dat by hem was, met alle de Edelknaapen (deze nu waren veel talryker, dan die van ALEXANDER) met hem in de Eetzaal treeden zouden, en daar blyven, tot dat hy van tafel opſtond. ALEXANDER en de zyne, hier

Text verbeterde, leezende, voor *Δίζινον*, *Δῖον*, en aanwyzende, dat dit *Dius* eene Stad was van Macedonie, beneden Pydna, op de kusten van den Thermaïſchen Zeeboezem.

hier door bevreesd geworden, durfden niets beginnen: en DEMETRIUS, voorgeevende, dat hy niet al te wel was, en derhalven niet durfde drinken, nam ook spoediglyk zyn afscheid. Des anderen daags maakte hy toestel tot zyn vertrek; zeggende, „dat 'er nieuwe Voorvallen waren gebeurd, welke zyne tegenwoordigheid vereischten!" verder verzoekende, „dat ALEXANDER het niet kwaalyk neemen mogt, dat hy hem zo ras verliet, als willende hy, zo ras hy ledigen tyd had, hem gaarne langer gezelschap koomen houden!" ALEXANDER, nu, was grootelyksch hier over verheugd, dat hy dus, niet als kwaad Vriend, maar uit eigene beweeging uit zyn Gebied vertrok, en ging hem uitgeleide doen tot aan Thesſalie. Hier begon men, gekoomen in de Stad *Larisſa*, elkanderen wederom op Gastmaalen te onthaalen, en onderling laagen te leggen; het geen eindelyk ten gevolge had, dat ALEXANDER zich aan DEMETRIUS bloot gaf, om dat hy oordeelde zonder Lyfwacht te moeten gaan, ten einde geen voorbeeld aan DEMETRIUS te geeven, om insgelyks zich van eene Lyfwacht te bedienen. Hy was,

der-

derhalven, in de voorbaat met dat gene zelf te lyden, het geen hy voorneemens was den anderen aan te doen; maar het geen hy uitſtelde, ten einde zynen ſlag ten zekerſten te neemen (*f*). Want door DEMETRIUS genoodigd, verſcheen hy op het Gastmaal: maar de Gastheer ſtond midden onder het eeten op! weshalve ALEXANDER, bevreesd geworden zynde, insgelyks opſtond, en hem op de hielen volgde tot aan de deur. DEMETRIUS nu gekoomen zynde aan dezelve, alwaar zyne Lyftrawanten ſtonden, ſprak tot dezelve alleen deze woorden: „*Slaat hem dood, die my volgt!*" Hy ging daar op henen, en ALEXANDER wierd aanſtonds door de Wacht in ſtukken gehouwen. Gelyk ook eenigen zyner Hovelingen, die hem ter hulpe waren toegeſchooten, 'er het leven lieten, waar van men verhaalt, dat één, onder de handen der genen, die hem ombrachten, zou gezegd hebben, „ dat DEMETRIUS hun ſlechts

(*f*) Het hapert hier aan de echte lezinge, misſchien ook aan de orde van deze plaats: dan de ſin is ontwyffelbaar die, welken wy hebben aangegeeven.

flechts éénen dag in de voorbaat was geweest.

Het verdere gedeelte van den Nacht wierd, zo als natuurlyk te denken was, zeer onrustig doorgebracht. Met het aanbreeken van den dag fchroomden de Macedoniers, dat DEMETRIUS zich van zyne overmacht tegen hen bedienen zou. Ondertusfchen zagen zy niemand verfchynen, die hun vrees verwekken kon. Integendeel zond DEMETRIUS Boden, hun te kennen geevende, „ dat hy tot hen wenschte te fpreeken, en zich ten opzichte van het voorgevallene verdeedigen." Dit bemoedigde hen terftond, en deed hen befluiten om hem vriendelyk te ontvangen. Ook had hy, toen hy kwam, geene lange redenen noodig, om hen aan zich te verbinden. Want doordien zy ANTIPATER, als den Moordenaar zyner Moeder, haatten, en, evenwel, geenen beteren voor hem in de plaats hadden, riepen zy DEMETRIUS aanftonds uit tot Koning van *Macedonie*, en begaven zich voorts met hem daar henen op marsch. Ook was deze omkeer van zaaken den Macedoniers, die thuis waren, in geenen deele tegen de

borst,

borst, als welke nog steeds met afgryzen herdachten aan de onrechtvaardigheden door CASANDER gepleegd omtrent ALEXANDER, na dat hy overleeden was (*g*). En by aldien 'er by hun nog eenig aandenken overig was aan de zachtmoedige regeeringe van den Ouden ANTIPATER, dan trok DEMETRIUS ook hier het voordeel van, als Gemaal van deszelfs Dogter PHILA, by welke hy eenen Zoon had, die zyn opvolger worden moest, en hem reeds, als schier volwassen Jongeling, op zyne Legertochten volgde.

Thans op eene zo luisterryke wyze door het geluk begunstigd, kreeg hy bericht aangaande zyne Moeder en Kinderen, „ dat zy niet alleen losgelaaten waren, maar dat PTOLEMÆUS by het ontslag ook nog Geschenken en Eerbewyzingen had gevoegd." — Nog vernam hy omtrent zyne Dogter, wel-

(*g*) M. DU SOUL verwarde zich in deze plaats, welke niet ziet, noch zien kan op het vergiftigen van ALEXANDER, zo sommigen willen, door CASANDER geschied; maar op het woeden tegen zyne Naastbestaanden na zyn overlyden. — Zie JUSTIN. XIV, 6. XV, 2.

welke aan SELEUCUS was gehuwd, „ dat zy thans de Vrouw was van deszelfs Zoon ANTIOCHUS: dat zy tot Koninginne van de hooger opwaarts woonende vreemde Volkeren was verklaard." —— ANTIOCHUS, naamelyk, was verliefd geworden op STRATONICE (*h*), die nog jong was, hoe zeer SELEUCUS reeds eenen Zoon by haar had verwekt. Deze liefde was van den geweldigſten aart, en wierd, wat pogingen hy ook aanwendde, vruchteloos van hem beſtreeden. Eindelyk dan, zich zelven veroordeelende, als iemand, die eene ongeoorlofde zaak begeerde, wiens kwaal ongeneeslyk, en die zyner ſinnen byster was; ving hy aan naar middelen om te zien om zyn leven te verkorten, en ten dien einde zyn Geſtel te ſloopen, door hetzelve te verwaarloozen, en aan zyn Lichaam het noodig Voedzel te onthouden! met welk oogmerk hy dan ook voorgaf, „ door eene zekere Ziekte te zyn aangetast. Doch de Geneesmeester ERASISTRATUS ontdekte ſpoedig, dat deze voorgewende Ziekte geene an-

(*h*) Zyne jeugdige *Stiefmoeder*.

andere, dan Verliefdheid was; maar hy vond het zo gemakkelyk niet, uit te vorschen, wie of het beminde Voorwerp was. Ten einde nu ook dit gewaar te worden, hield hy zich gezet in de Slaapkamer op, en zo wanneer 'er iemand, die jeugdig en schoon was, binnen trad, het zy Jongeling, Maagd of Vrouw, dan lettede hy ten naauwkeurigsten op het gelaat van ANTIOCHUS, en nam de beweegingen van die deelen des Lichaams, welke het meest, by de aandoeningen van het Gemoed, tevens pleegen aangedaan te worden, scherpelyk waar. Daar hy nu zag, dat zyn toestand, wie 'er anders ook mogt binnen koomen, dezelfde bleef; maar, zo dikwyls STRATONICE, het zy alleen, of vergezeld van SELEUCUS, binnen trad (welk bezoek hy zeer vaak ontving) dat dan alle die tekenen by hem zichtbaar wierden, welke SAPPHO beschreeven heeft (*i*); eene Belemme-

(*i*) In den alom beroemden Lierzang, door LONGINUS, in zyne Verhandeling over *de Verhevenheid des Styls*, §. 10. bewaard; waar van CATULLUS naderhand (Carm. L.) eene ongelukkige Proeve ter navolging nam. Die, eindelyk, ook

mering in de Stem; eene Kleur zo rood als Vuur; het pinken der Oogen (*k*); geweldig uitbreeken van Zweet; Onregelmaatigheid en Schielykheid in den Polsslag: kortom, by de geheele bemeestering, en als het waare verpletting der Ziele, eene Benaauwdheid, Rilling en doodelyke Bleekheid; — zo kon ERASISTRATUS uit alle deze tekenen met de hoogste waarschynelykheid opmaaken, dat het geene andere was, in welke zich de Zoon des Konings had verliefd: en dus ook de reden vinden, waarom hy liever besslooten had te sterven, dan zyne Liefde te openbaaren! Dan hier nu van te spree-

ook in het Fransch is overgezet door BOILEAU, in zyne Vertaal. van Longinus, te vinden achter de Uitg. van TOLLIUS.

(*k*) t. w. wegens *Schemering*. Het *schemeren* zelf der Oogen van ANTIOCHUS was voor den oplettenden Geneesheer niet zichtbaar; maar wel het *pinken der Oogen*, uit hoofde van die schemering. 'Er is veel verschil, wat woord hier in den Gr. Text behoort te staan, dit wy hier niet bepaalen; hoewel wy het met DACIER voor zeker houden, dat PLUT. hier dat gedeelte van den Lierzang bedoelt, waar SAPPHO zegt: *Ik kan niets meer zien!* — Ὀππάτεσσιν οὐδὲν ὅρημι. en CATULLUS: *gemina teguntur Lumina nocte.*

ſpreeken, of de zaak aan den Koning te openbaaren, dit oordeelde de Geneesheer hoogstbezwaarlyk. Evenwel, betrouwende op de geneegenheid van SELEUCUS voor zynen Zoon, waagde hy het, eindelyk, 'er opening van te geeven, en te verklaaren, „ dat de Ziekte van den Jongen Prins *Liefde* was; maar echter eene Liefde, waaraan niet voldaan konde worden, en die dus ongeneeslyk was!" Toen nu de Koning hier over verzet ſtond, en vraagde; „ *Hoe tog ongeneeslyk?*" antwoordde ERASISTRATUS: „ *Voorzeker ja! want hy bemint myne Vrouw!*" — waarop SELEUCUS hernam: „ *Wel* ERASISTRATUS! *zoudt* „ *Gy dan het voor mynen Zoon niet willen* „ *inſchikken, dat hy met haar trouwde?* „ *Gy, die onze Vriend zyt! en dat, daar* „ *Gy weet, dat al de hoop van my, en* „ *van het Ryk, op dezen éénen Zoon be-* „ *rust!*" „ *Wel*, zeide de Geneesheer, „ *Gy zoudt dit immers zelf niet doen,* „ *offchoon Gy zyn* Vader *zyt, indien* AN- „ TIOCHUS *misſchien op* STRATONICE „ *verliefd was.*" „ *Och myn Vriend!* „ riep SELEUCUS uit: *Och, of de eene* „ *of andere* God *of* Mensch *zyne Liefde-*

„ *drift zoo ras op haar mogt kunnen over-*
„ *brengen, als ik geneigd ben om ook zelfs*
„ *myn geheel Ryk aftestaan, indien ik*
„ *mynen* ANTIOCHUS *maar mag behou-*
„ *den!*" Ter naauwernood had de Koning deze woorden met de sterkste aandoeninge, en onder het storten van vele traanen, uitgesprooken, of ERASISTRATUS greep hem by de hand, en zeide: „ *Gy hebt, o*
„ SELEUCUS, *de hulp en raad van uwen*
„ *Vriend* ERASISTRATUS *niet meer van*
„ *doen: want daar Gy én* Vader, *én*
„ Echtgenoot, *en* Koning *zyt, zult Gy,*
„ *te gelyk, ook de beste* Geneesmeester *zyn*
„ *van uw eigen Huis!*" Na dit voorgevallene riep SELEUCUS eene Vergadering by een van het geheele Volk, en droeg aan hetzelve voor, „ hoe hy wilde en beslooten had, dat ANTIOCHUS *Koning* zoude zyn over de Landschappen van Opper-Asie en STRATONICE *Koningin*, en dat deze beide huwen zouden; dat hy zich verzekerd hield, dat zyn Zoon, die gewoon was hem in alles gehoorzaam en onderworpen te zyn, tegen dit Huwelyk niets zou hebben intebrengen: en by aldien de KONINGIN zich daar tegen, als iets onwet-

wettigs, verzetten mogt, hy zyne Vrienden noodigde, om haar aanteduiden, en te overtuigen, dat alles, het geen, uit hoofde van het belang van den Staat, door den Koning wierd vastgesteld, voor recht en billyk moest gehouden worden." Dit was, zo verhaald wordt, het geen 'er voorviel omtrent het Huwelyk van ANTIOCHUS en STRATONICE.

DEMETRIUS had thans *Macedonie* en *Thesſalie* aan zich onderworpen: en daar hy ook in het bezit was van het grootste gedeelte van *Peloponneſus*, zo wel als van *Megara* en *Athene*, onder de Steden buiten (*l*) den *Isthumus* geleegen, besloot hy nu verder op *Boeötia* los te gaan. 'Er hadden wel tusſchen hem en de Thebaanen in den beginne eenige Onderhandelingen tot het maaken van Vriendſchap plaats, maar na dat CLEONYMUS, de Spartaan, zich met zyne benden in Thebe geworpen had, kreeg men daar weder moed, en einde-

(*l*) ἐκτὸς, met DU SOUL, niet ἐντός. Het is te verwonderen, dat men eenen zo tastbaaren Misslag niet reeds vroeger verbeterde.

delyk maakte de aanſpooring van PISIS, den *Thespienſer*, die toen in aanzien en vermogen uitmuntede, den afval volkomen. Maar zo dra had DEMETRIUS het beleg voor Thebe niet geſlagen, en zyne Muurbrekers tegen de Stad aangevoerd, of CLEONYMUS, door vrees bevangen, nam heimelyk de wyk, en de Boeötiers wierden zo beangst, dat zy zich aan hem opgaven. DEMETRIUS dan, in de vaste Steden bezettingen geworpen, en groote Geldſommen van de Ingezeten afgevorderd hebbende, liet tot Stedehouder en *Harmost* (*m*) by hun achter HIERONYMUS (*n*); den Geſchiedſchryver; en wierd, door deze handelwyze, by elk gehouden zeer gematigd, en zachtſinnig omtrent hen te werk te zyn gegaan; vooral daar hy aan PISIS, dien hy gevangen had gekreegen, geenerlei kwaad wedervaaren liet. In tegendeel; hy ſprak

(*m*) Dezen naam droegen de Opperſte Magiſtraatsperſoonen te *Thebe*. Zie het Lev. van PELOPIDAS. By de *Thespienſen* wierden dezelve *Polemarchen* genoemd.

(*n*) Zie over dezen onze Aantek. op het Lev. van PYRRHUS, VI D. bl. 77.

ſprak hem vriendelyk aan, deed hem met beleefdheid behandelen, en ſtelde hem, eindelyk, by de Thespienſen aan tot *Polemarch.* Kort hier op wierd LYSIMACHUS gevangen genomen van DROMICHAETAS: waarop DEMETRIUS met den meesten ſpoed zyne Benden naar *Thracie* voerde, het welk hy aanzag als een gevonden goed, het welk niemand meer in eigendom behoorde. Terſtond vielen de Boeötiers, deze gelegenheid waarneemende, op nieuw van hem af; en men boodſchapte te gelyk, dat LYSIMACHUS wederom ontſlagen was. DEMETRIUS, hierop, in grammen moede, zo ras hy kon, te rug gekeerd, vond de Boeötiers in een treffen overwonnen door zynen Zoon ANTIGONUS, en ving terſtond aan de Stad Thebe nog eens te belegeren.

Daar ondertusſchen PYRRHUS *Thesſalie* afliep, en zich zelfs tot in de nabyheid van *Thermopylae* liet zien, gaf hy het beſtier van het beleg over aan ANTIGONUS, en ging in eigenen perſoon op PYRRHUS los. Toen nu deze, op zyne verſchyninge, in alleryl de vlucht nam, liet hy X *duizend* Man zwaar gewapend voetvolk, en M Rui-

ters in *Thracie*, en ſpoedde zich te rug, om de belegering van Thebe nu ten krachtigſten door te zetten. Hy ook deed daarom de zogenoemde *Helepolis* tegen de Stad aanvoeren, welke, uit hoofde van haare onmaatige grootte en zwaarte, langzaamerhand met hefboomen en zeer groote moeite moest worden voortgewerkt, zo dat zy, ter naauwernood, in twéé maanden twéé *ſtadien* vorderde. Als nu de Boeötiers mannelyken weêrſtand booden, en DEMETRIUS vaak, veeleer uit kregelheid, dan noodzaakelykheid, de Soldaaten dwong den vyand op gevaarlyke posten aan te tasten, gevoelde ANTIGONUS, die 'er telkens velen vallen zag, zich hier door ten uiterſten aangedaan, en waagde het eens te zeggen: „ *Myn Va-* „ *der! hoe kunnen wy het toch met onver-* „ *ſchillige oogen aanzien, dat 'er zo veel* „ *Volk buiten noodzaak wordt opgeofferd?*" Waarop DEMETRIUS verſtoord hem toebeet: „ *En waarom bekommert dat U?* „ *Of behoeft Gy aan de genen, die ge-* „ *ſneuveld zyn, de portien* (*o*) *uit te dee-* „ *len?*" Niettemin den ſchyn niet willende hebben, dat hy zyne kameraaden alleen maar

(*o*) Of het *Soldaaten brood.*

maar waagde; maar ook met de ſtrydenden in de gevaaren deelde, geviel het, dat hy met eenen ſcherpen pyl door zynen hals geſchooten wierd: aan welke wonde hy zwaarlyk leed. Evenwel wierd de Belegering met dezelfde geſtrengheid doorgezet, en hy kreeg Thebe ten twéédenmaalen in. De Stad nu intrekkende nam hy eene zo dreigende houdinge aan, dat de Burgery hierdoor ten hoogſten beangst wierd gemaakt, en vreesde, dat hun van hem het ergſte over komen zoude. Nochthans deed hy 'er niet meer dan XIII ſterven, bande eenigen uit, en ſchonk aan de overigen vergiffenis. Op deze wyze dan wedervoer het aan *Thebe*, om nog binnen de X jaaren, nadat het wederom was opgebouwd, tot twéé reizen toe te worden ingenomen.

Wanneer, daarop, de tyd verſcheen om de PYTHIA ter eere van APOLLO te vieren, maatigde zich DEMETRIUS de vryheid aan, om eene Zaak te doen van de uiterſte vreemdigheid. Want om dat de *Ætoliers* toen alle engten en toegangen bezet hadden om te *Delphi* (*p*) te koomen, bracht

(*p*) Waar de Spelen eigentlyk moesten worden gevierd.

bracht hy de Spelen, en de Aanschouwers, die tot dezelve uit geheel Griekenland te zamen vloeiden, over naar *Athene*, dryvende, „ dat het behoorlyk was, inzonderheid daar ter plaatze den God APOLLO te vereeren, die by de Atheniensers de *God der Vaderen* was, en voor den Stamvader van hun Geslacht gehouden wierd.

Van daar begaf hy zich naar *Macedonie*, en daar hy aan de eene zyde zelf de man niet was om zich stil te houden, en aan den anderen kant bemerkte, dat zyn Volk hem op zyne Legertochten het best gehoorzaamde, terwyl het thuis, in ledigheid, bedilziek was en tot oproer neigde, trok hy voort weder op tegen de *Ætoliers*, wier Landen hy uitplunderde, en laatende, daarop, zynen Bevelhebber PANTAUCHUS aldaar achter met geen gering gedeelte zyner Krygsmacht, rukte hy zelf verder voort tegen PYRRHUS, terzelfder tyd, dat ook deze tegen hem in aantocht was. Dan, doordien het gebeurde (*q*), dat zy beiden van elkanderen afdwaalden, drong de eene door tot in

Epi.

(*q*) Deze Gebeurtenissen komen ook voor in het Leven van PYRRHUS.

Epirus, het welk hy verwoestte. De andere ontmoette PANTAUCHUS, met wien hy ſlaags, en zelfs in een tweegevecht (*r*) geraakte, waar by zy over en weder eene wonde gaven en ontvingen. De Overwinninge bleef aan PYRRHUS, die het vyandlyk leger op de vlucht ſloeg, velen 'er van doodde, en D *duizend* levendig in handen kreeg Dit nu deed aan DEMETRIUS in het vervolg een zeer gevoelig nadeel. Want PYRRHUS was niet tot zo verre by de Macedoniers gehaat uit hoofde zyner handelingen, of hy wierd by uitſtek by hen bewonderd, om dat hy, by deze gelegenheid, meest alles met eige hand hand had uitgevoerd; en deze Veldſlag gaf hem eenen grooten en luisterryken naam : ja het viel velen onder de Macedoniers in te zeggen; ,, dat in dezen éénen, onder alle de Koningen, het waare beeld der heldhaftige ſtoutheid van ALEXANDER zichtbaar was: de anderen, in tegendeel, en vooral DEMETRIUS, bootſten ſlechts, als waren zy *Toneelſpeelders*.

(*r*) Zie het Lev. van PYRRHUS, in ons VI D. bl. 27.

ders, deszelfs *Deftigheid* en *Hoogmoed* met gemaaktheid na!"

En indedaad! men zag in DEMETRIUS den *Tooneelkoning* volmaakt, niet alleen in weidsche kleedinge en Hoofdsieraad, hangende van zyne *Causia* (*s*) wederzyds zwierige Linten af, en zynde zyn kostelyk purperen Gewaad nog, daarenboven, rykelyk met goud doorstikt: maar zelfs zyne *schoenen* waren van vilt uit het zuiverst purper gemaakt, en met goud doormengd. Hy had ook voor zich sedert langen tyd laaten weeven eenen zekeren *Krygsmantel*, van het prachtigst werk, zynde een nabootzing in borduurzel van het Heelal, met Zon, Maan en Sterren; welk stuk hy, nog niet geheel afgewerkt, by de verandering van zyn Fortuin liet steeken, en na hem was 'er niemand, die 'er gebruik van durfde maaken, niet tegenstaande Macedonie zich, sedert, door een aantal trotsche Koningen beheeren zag.

Het was, evenwel, niet alleen door deze weidsche Praal, dat hy aan menschen, daaraan ongewoon, ergernisse gaf. Het mis-

(*s*) *Macedonische Muts*, ook hier boven gemeld in het Lev. van EUMENES, en van PYRRHUS.

misnoegen wierd ook verwekt door zyne weelde, en grootsche Levenswyze. Maar vooral nam men kwalyk, dat hy zich ongenaakbaar hield en niemand te woord wilde komen. Want hy gaf of in het geheel geen gehoor, of, als hy het gaf, was hy stuursch en bitsch jegens de genen, die hem kwamen spreeken. Van de *Atheniensers*, offchoon hy dezen onder alle de Grieken het meest geneegen was, hield hy een Gezantschap twéé jaaren lang op. Het geviel, eens dat, wanneer 'er uit *Lacedæmon* één enkele Afgezant by hem kwam, hy zich daarover te onvrede toonde, meenende, dat men hem verachtte! De Gezant dan tot het gehoor verschynende, vroeg DEMETRIUS: „ *Wat komt Gy zeggen? Hebben de* Lacedæmoniers *maar* éénen *Gezant afgezonden?*" De Lacedæmonier antwoordde zeer aartig, en Laconisch tevens: „ *Ja Heer Koning!* éénen *aan* éénen!" — Eens gebeurde het, dat hy den schyn aannam van zich gemeenzamer te willen gedraagen, en met vermaak te ontvangen allen, die hem wilden nade ren. Aanstonds kwam 'er een deel op van zulken, die hem hunne verzoeken in ge-

geschrifte overgaven. Hy nam ze allen aan en verzamelde ze in de slip van zynen Mantel. De Lieden waren hierover verblyd, en volgden hem op zeker afstand. Maar wanneer hy nu gekomen was op de brug liggende over den *Axius* (*t*), liet hy de slip des Mantels los, en alle de Verzoekschriften in de Rivier vallen. Dit nu wekte een verschrikkelyk ongenoegen by de Macedoniers, die het daar voor hielden, dat zy niet geregeerd, maar versmaad wierden Zy herdachten aan PHILIPPUS, wiens handelwyze, ten dezen, zy of zelven gezien of van anderen hadden hooren verhaalen, „ hoe toegeevende en gemeenzaam hy in zulke zaaken was!" Men bracht zich te binnen, hoe eens een oud Vrouwtjen, by zekere gelegenheid, in het voorby gaan hem lastig viel, en tot herhaalde reizen om gehoor verzocht; doch dat hy antwoordde „ geenen tyd te hebben!" waarop het oude Mensch uitriep: „ *Wel! wees dan ook* „ *geen* Koning!" welk zeggen hem zo zeer

(*t*) Eene Rivier in *Opper-Macedonie*. Zie HEROD. VII B. 127 h.

zeer trof, dat hy tot inkeer kwam, zich naar huis begaf, en alles ſtaan liet, om aan elk, die hem ſpreeken wilde, gehoor te geeven, en wel in de eerſte plaats aan het Vrouwtjen, waar mede hy zich ettelyke dagen achter een onledig hield. Want niets zeker past eenen Koning zo zeer, als het werk van recht te ſpreeken. De God MARS is, volgens de uitdrukkinge van TIMOTHEUS (*u*), *Tyran*: maar de *Wet* is, naar het zeggen van PINDARUS, *Koning* boven allen! Ook HOMERUS zegt niet: „ dat de Koningen van JUPITER, ter bewaaringe en handhaavinge, ontvangen hebben *Stormtuig*, om Steden in te neemen, of *Oorlogſchepen* met koper beſlagen, maar *Wetten*, en de Beſcherminge van het *Recht* (*v*). Daarby maakt hy niet den *Oorlogzuchtigſten*, noch *Onrechtvaardigſten*, noch *Moorddaadigſten* Koning tot eenen *Zamenkouter* met, en *Leerling* van dien zelfden JUPITER; maar

(*u*) Zie van hem het Lev. van PHILOPOEMEN in ons V D. bl. 273.

(*v*) In het eerſte Boek der *Iliade*, v. 238.

maar alléén den *Rechtvaardigsten!* (w) Maar DEMETRIUS schepte zyn vermaak in het voeren van eenen bynaam, welke aan dien van den Koning der Goden het allerminst gelyk was: want JUPITER wierd bygenaamd *Polieus*, en *Poliuchus* (x), hy daarentegen heette *Poliorcetes* (y). Dus nam, door een verstandeloos Geweld van Oppermacht, de schandelyke Ondeugd de plaatze in der Deugd, en verbond, als in huwelyk, de Onrechtvaardigheid zelve met de Glorie! (z)

DEMETRIUS, vervolgens, door eene zwaare en gevaarlyke Ziekte in de Stad *Pella* opgehouden wordende, verloor in dien tusschentyd, bykans, Macedonie, door eenen snellen inval van PYRRHUS, die tot aan *Edessa* doordrong. Maar zo dra was hy niet eenigermaate weder hersteld,

(w) Naamelyk MINOS, Koning en Wetgever der *Cretensen*. Zie *Odyss.* T, v. 179.

(x) d. i. *Stedegod*, *Stedebehouder*.

(y) d. i. *Stedeverweldiger*.

(z) Wy behoeven den verstandigen Lezer niet te zeggen, dat deze plaats volledig schoon, en een uitmuntend Tegengift is tegen de *valsche Eer*!

ſteld, of hy dreef denzelven met groot gemak te rug, en maakte daarop met hem een ſoort van verdrag, niet verkiezende met dezen zynen Nabuur geſtadig te har-debollen, of een Posten-oorlog te voeren, waar door hy in de onderneemingen, welke hy op het oog had, zou verhinderd kunnen worden. Want hy bedoelde niets minder, dan het geheele Ryksgebied, het welk zyn Vader weleer bezeten had, te herwinnen. Ook ontbrak het dezer opgevatte Hoope, en dit grootsch Ontwerp geensſins aan geduchte Toebereidzels. 'Er was reeds by een gebracht een Leger van IIC *duizend* (*a*) Voetknechten, en, buiten die, van ongeveer XII *duizend* Ruiters. Ook rustte hy eene Vloot toe van D Oorlogſchepen, waar van hy de Kielen had doen leggen in den *Piræcus*, te *Corinthe*, te *Chalcis* en in de nabyheid van *Pella*, terwyl hy zelf in eigenen perſoon geſtadig over en weder ging, en aanwees, hoe men deen moest; ja zelf, als het ware, medewerkte: zo dat alle menſchen verbaasd ſtonden, niet

zo

(*a*) Vergel. het Lev. van PYRRH. VI, 37.

zo zeer over de menigte der Schepen, als wel over de ſtoute Timmeraadje. Want niemand in de wereld had te vooren immer hooren ſpreeken van eene Galei, voorzien met XV, of XVI Roeibanken. Maar naderhand bouwde PTOLEMÆUS PHILOPATOR 'er eene van XL Roeibanken, hebbende de lengte van CCLXXX, en de hoogte, gerekend tot het opperſte van den Achterſteven, van XLVIII Ellen. 'Er waren plaatzen op voor CCCC Matroofen, behalven de Roeiers; welke een getal van IV *duizend* uitmaakten. Dan was zy, behalven dat, nog geſchikt tot het ontvangen van weinig minder dan III *duizend* man gewapend Krygsvolk, welke hunne plaats vonden aan de Doorgangen en op het Achterdek. Doch deze Galei was alleen maar gebouwd om eene Vertooning te maaken, en verſchilde weinig van vast getimmerde Huizen. Zy wekte enkel bewondering, zonder nut te doen, om dat ze niet, dan met ongelooflelyke moeite, en dan nog niet zonder gevaar, kon bewoogen worden. Het ſchoone maakzel, daarentegen, van de Galeien van DEMETRIUS belette geensſins, dat zy dien-

dienstig waren voor den Kryg. Derzelver buitengewoone toerustinge nam haare Nuttigheid niet weg. In tegendeel; haare Snelheid, en Werkdaadigheid maakten haar nog bewonderenswaardiger, dan haare Grootte.

Nadien 'er dan eene zo groote Krygsmacht tegen *Asie* was by een verzameld, als men, sedert ALEXANDER, door niemand op de been had zien brengen, vereenigden de drie Koningen, SELEUCUS, PTOLEMÆUS en LYSIMACHUS zich aanstonds met malkanderen, en 'er wierd, met gemeen overleg een Brief afgezonden aan PYRRHUS, waar by zy hem aanmaanden: „ om in Macedonie te vallen, en vooral geen betrouwen te stellen in het gemaakt Verdrag, als waar by DEMETRIUS hem niet zo zeer vrywaaringe had gegeeven van beoorlogd te worden, als hy wel voor zich zelven de zekerheid had bezorgd, om den eersten, dien hy wilde, zelf te beoorlogen!"

PYRRHUS, dezen Brief ontvangen hebbende, leende daar aan het oor. En dus ontstond 'er, van alle zyden, een geduchte Oorlog tegen DEMETRIUS, die zich nog

toebereidde. Want op een en denzelfden tyd kwam PTOLEMÆUS in Griekenland opdagen met eene groote Vloot, en maakte 'er velen afvallig; terwyl LYSIMACHUS uit *Thracie*, en PYRRHUS uit de aangrensende Landschappen (*b*) in Macedonie vielen, en eenen aanzienelyken buit van daar haalden. DEMETRIUS liet, daarop, zynen Zoon achter in Griekenland, en zich ter hulpe spoedende van Macedonie, voerde hy zyn Leger eerst aan tegen LYSIMACHUS. Dan op het onverwachtst wordt hem geboodschapt, „ dat de Stad *Beroea* ingenomen is door PYRRHUS," en deze tyding geraakt spoedig onder de Macedoniers verspreid. Thans was DEMEMETRIUS niet meer in staat de orde onder zyn Volk te handhaaven. Het geheele Leger weêrgalmde van jammerklachten en geween. Ook hoorde men 'er, die in bitterheid tegens hem uitvoeren, en hem lasterden. Men verklaarde, „ niet langer by hem te willen blyven; maar henen te zullen gaan, zo het voorgeeven was, elk naar zyne Naastbestaanden, maar in de daad naar

(*b*) *Epirus*, enz.

naar LYSIMACHUS." Het kwam hem daarom raadzaamst voor, zich zo ver mogelyk van dezen te verwyderen, en liever aan te trekken tegen PYRRHUS, om dat de eerstgemelde zelf een Macedonier, en aan velen, uit de Veldtochten onder ALEXANDER bekend was. Een van buiten ingekoomen Vreemdeling, zo als PYRRHUS was, zou, zo hy dacht, aan hem door de Macedoniers niet worden voorgetrokken. Nochthans vond hy zich in deze zyne gedachten, kort daarop, geweldig bedroogen. Want na dat hy, in het gezicht van PYRRHUS gekomen, zyn Leger neder geslagen had, begonnen zyne Macedoniers, die reeds van over lang de schitterende dapperheid van PYRRHUS bewonderden, die ook van ouds her gewoon waren, den genen, die de kloekmoedigste was in het stuk van wapenen, ook voor den geschiktsten te houden om Koning te zyn, en die nu, daarby, onderricht wierden, hoe zachtmoedig hy de Krygsgevangenen pleegde te behandelen;" eindelyk, die tot éénen toe verlangden om DEMETRIUS te verlaaten, en zich in de armen van PYRRHUS, of van eenen anderen,

om het even wien, te werpen; zich eerst heimelyk, daarna openlyk, weg te begeeven, zo dat de geheele Legerplaats in beweeginge en oproer geraakte. Zelfs waren zommigen, ten laatsten, stout genoeg, om DEMETRIUS aan te spreeken, en te zeggen: „ dat hy vertrekken kon, en een goed heênkomen zoeken, want dat de Macedoniers het reeds verzegd hadden de wapenen langer ten behoeve van zyne Wellustigheid te voeren!" En dusdanige redenen kwamen DEMETRIUS nog wel de beleefdste voor, in vergelyking van de bitsche verwyten, door anderen hem toegeduwd. Hy begaf zich, daarom, naar zyne Tent, alwaar hy, niet als een Koning, maar als een Toneelspeelder, zyn prachtig *Toneelgewaad* verwisselde tegen eenen zwarten Mantel (*c*), en zich, voorts, heimelyk van daar maakte. Het Krygsvolk had zodra de weet hier niet van gekreegen, of alles liep te zamen om de Tent te plunderen. Zy wierd om ver en uit een gehaald: men vocht en trok om het meest, tot dat PYRRHUS verscheen, die met één woord

(*c*) Vergel. het Lev. van PYRRH. bl. 44.

woord ſpreeken de Legerplaats bemachtigde en tot ſtilſtand bracht. Macedonie, dat door DEMETRIUS *ſeven* jaaren lang in vrede bezeten was geweest, wierd, vervolgens, tusſchen PYRRHUS, en LYSIMACHUS verdeeld.

Na dat DEMETRIUS dan aldus van alles, waar over hy gebood, beroofd, en geweeken was naar *Caſandréa*, kon zyne Echtgenoote, PHILA, hier over ten uiterſten aangedaan, het niet verdraagen, hem, DEMETRIUS, den ellendigſten der Koningen, voor de twéédé reize te zien als een gemeen man, en banneling, zonder bezittingen. Zy gaf nu alle hoop ten eenenmaal op, en het Levenslot van haaren Man met afgryzen beſchouwende, dat beſtendiger was in tegenſpoed dan voorſpoed, dronk zy vergif en ſtierf.

DEMETRIUS, niettemin, verloor de overblyfzelen van zyne Schipbreuk nog niet uit het oog: hy begaf zich naar Griekenland, en vergaderde de Bevelhebbers en Vrienden, welke hy daar nog had. De Afbeeldinge dan, welke MENELAUS ons

by SOPHOCLES maakt (*d*) van zyne Lotgevallen, wanneer hy zegt:

„ Steeds draait myn Lot met oversnellen vaart,
Als 't snelste Rad, en wisselt, wuft van aart.
't Gelykt der Maan', wier Aanschyn wy betrachten,
Hoe het gestaâg verandert alle nachten!
Eerst *donker*, komt zy straks weêr *nieuw* hervoor.
Dan praalt zy *vol* in luisterryken gloor.
Maar als men haar op 't schitterendst ziet blinken,
Neemt zy weêr *af*, om in het *niet* te zinken!"

Deze Afbeeldinge, zeg ik, zoude men, misschien, meer eigenaartig kunnen toepassen op het wisselvallig Leven van DEMETRIUS; op zyn toeneemen en afneemen; op zyne Verhoogingen en Vernederingen. Zyne Macht, immers, die omtrent dezen tyd volkoomen geleek naar een Licht, dat gebluscht wordt, en uitgaat, begon, tegen verwachtinge, op nieuw te flikkeren: kleine

(*d*) Deze plaats wordt ook elders door onzen Schryver aangehaald. Zy is ontleend uit een der verloorene Treurspelen van SOPHOCLES, zie de *Fragmenten* verzameld door BRUNCK, bl. 685.

ne benden Krygsvolk, welke zich langzaamerhand by hem kwamen voegen, beurden zynen moed weder op. Het was toen, dat men hem voor het eerst de Steden bezoeken zag als een ampteloos man, zonder eenigen koninklyken pronk; en iemand, die hem te Thebe in dien opſchik zag, paste daarop niet ongeestig toe die regels van EURIPIDES (*e*).

„ Hy ruilde voor den ſchyn eens Gods dien van een' Mensch,
En komt dus *Dirces* Bron, *Isménus* Vloed bezoeken."

Na dat hy, evenwel, eenmaal op den weg der Hoope, als op den Koninglyken weg, was wedergekeerd, en zich op nieuw als van het Lichaam, en de uiterlyke Houdinge des Gebieds omgeeven zag, herſtelde hy aan de Thebaanen hunnen ouden Regeeringsvorm. Belangende de Atheniënſers; deze waren van hem afvallig geworden, zy hadden den naam van DIPHILUS, die

(*e*) In zyn Treurſpel *de Bacchanten*, v. 4. — Het is BACCHUS, die daar ſpreekt en zegt: *Ik ruilde* —— — *en kom* —— De Bron *Dirce* en de Rivier *Isménus* hooren te *Thebe* thuis.

die opgeschreeven was als Priester van de GODEN BEHOUDERS, van de Lyst dier Overheden, naar welke het Jaar genoemd wierd, uitgewischt, en by Volksbesluit vastgesteld, dat 'er wederom, gelyk te vooren, *Archonten* zouden worden aangesteld. Zy hadden, verder, toen zy zagen dat DEMETRIUS sterker was, dan zy hadden vermoed, PYRRHUS uit Macedonie ontbooden. Overzulks tastte DEMETRIUS hen met grammen moede aan, en begon de Stad door eene naauwe belegeringe in te sluiten. Maar na dat CRATES, de Wysgeer, een man van groot aanzien en vermogen, door de Athenienfers als Gezant aan hem was afgevaardigd, brak hy, eensdeels door de smeekbede, welke op naam der Athenienfers aan hem wierd gedaan, vermurwd; en, anderdeels, uit bezef van zyn eigen voordeel, waarvan de Wysgeer hem had onderricht, het beleg op, en verzameld hebbende alle de Schepen, welke onder zyn bereik waren, en aan welker boord hy XI *duizend* man Voetknechten deed gaan, met eenige Ruiters, zeilde hy daarmede af naar Asie, van voorneemen om *Carie* en *Lydie* te ontweldigen aan

LYSIMACHUS. By *Miletus* ontving hem EURYDICE, de Zuster van PHILA, met zich voerende uit de Dogters, welke zy by PTOLEMÆUS had, PTOLEMAÏS, die reeds voorlang, door tusschenkomst van SELEUCUS, aan hem was verloofd geweest. Deze gaf EURYDICE nu aan hem ten huwelyk, en DEMETRIUS trouwde haar. Na het eindigen der Bruiloft maakte hy voort zyn werk van het bemachtigen der Steden, waar van vele zich vrywillig aan zyne zyde voegden, terwyl andere met geweld door hem vermeesterd wierden. Ook nam hy *Sardes* in, terwyl eenige Bevelhebbers van LYSIMACHUS zich by hem kwamen voegen, met zich brengende Geld en Krygsvolk. Maar toen AGATHOCLES, de Zoon van LYSIMACHUS, met een machtig Leger aankwam, trok hy hooger op naar *Phrygie*, vastftellende, dat, zo hy vat kon krygen aan *Armenie*, hy insgelyks *Medie* over hoop zou kunnen werpen, en der zaaken in opper-Afie meester worden, alwaar, byaldien hy te kort fchoot, vele ontwyken en fchuilplaatzen by de hand waren. Als nu AGATHOCLES

CLES hem op de hielen volgde, behield hy, zo dikwerf men aan malkanderen raakte, de overhand. Niettemin kwam hy in groote verlegenheid, dewyl men hem de gelegenheid, om zich van mondkost en voorraadje te voorzien, wist af te snyden. Daarby heerschte 'er reeds by den Soldaat een misnoegen tegen hem, om dat men vermoedde, dat hy hen geheel naar Armenie en Medie vervoeren wilde. Hier kwam nog by, dat, terwyl het gebrek aan Voorraad, of liever de Honger, zich meer en meer gevoelen deed, 'er ook nog een Misslag plaats had by het overtrekken van de Rivier *Lycus* (*f*), alwaar door het missen van de rechte en waadbaare plaats, een goed deel volks door den stroom wierd weggevoerd en omkwam. Te midden dezer ongelukken kon men het nog niet laaten hem te beschimpen, en zeker iemand schreef vooraan op zyne Tent het begin van

(*f*) 'Er zyn vele Rivieren van dezen naam. De hier gemelde heeft haaren oorsprong in Armenie. Zy is overgeslagen door LUBIN, in zyne Tables Geograph. pour les Vies de PLUTARQUE.

van het Treurſpel OEDIPUS (g), met eene geringe veranderinge:

„ Kind van Antigonus, den blinden ouden Man,
Wat Land betreden wy?"

wanneer nu, ten laatſten, by den Hongersnood ook nog zwaare Ziekten waren ontſtaan, zo als het gaat, wanneer de Menſchen uit nood tot ongewoon en onnatuurlyk voedzel den toevlucht neemen, beſloot hy, na in het geheel niet minder, dan VIII *duizend* man verlooren te hebben, met de overigen te rug te trekken, gelyk hy deed, zich richtende op *Tarſus*. Dit Landſchap (*h*) nu wilde hy gaarne hebben verſchoond, om dat het toen aan SELEUCUS onderhoorig was, van welken hy generlei aanleidinge tot vyandelykheid wenschte te geeven. Maar aangezien dit nu onmogelyk was, dewyl zyne Benden tot de uiterſte behoefte waren gebracht, en AGATHOCLES den overtocht over

(*g*) van SOPHOLES. OEDIPUS, die, blind zynde, geleidt wordt door zyne Dogter, ANTIGONE, doet deze vraag aan haar: „ ANTIGONE Gy Kind des blinden Ouden Mans " enz.

(*h*) t. w. *Cilicie*, waarin *Tarſus* gelegen was.

over den Berg *Taurus* had verſperd, ſchreef hy aan SELEUCUS eenen Brief, houdende „ eene lange Weeklage over alle de Ongelukken hem overgekomen; verder, ééne ernſtige Bede en Verzoek, om naar de klachten van eenen Man, die hem zo na beſtond, te luisteren, wiens Tegenſpoeden zo groot waren, dat zy hem het medelyden, zelfs van zyne Vyanden, waardig maakten." SELEUCUS wierd door dit ſchryven eenigermate bewogen tot medelyden, en zond brieven aan zyne Bevelhebbers, met last, „ dat zy aan DEMETRIUS al het noodige bezorgen zouden, om als een Koning te leeven, en zyne Troepen van overvloedigen voorraad voorzien." Een der Hovelingen echter, genaamd PATROCLUS, die voor een verſtandig man en getrouw Vriend van SELEUCUS gehouden wierd, dit vernomen hebbende, begaf zich naar den Koning, en ſtelde hem voor: „ dat de onkosten, welke 'er gedaan moesten worden, om de Soldaaten van DEMETRIUS te voeden, wel het minſte waren: maar dat hy niet voorzichtig handelde met DEMETRIUS zelven dus in zyne Landen te betrouwen, die ten allen tyde had getoond de Geweldigſte en on-

onderneemendſte der Koningen te zyn, en zich nu in zulke benaauwde Omſtandigheden bevond, als welke ſomtyds ook wel de Gemaatigdſten van inborst tot geweld en onrecht vervoeren."

Deze redenen maakten SELEUCUS wakker, zo dat hy zich met een ſterk Leger naar Cilicie op marsch begaf. DEMETRIUS, hierop, ontzet door deze ſchielyke veranderinge by SELEUCUS, en daar door bevreesd geworden, trok zich terug tot in de meest verſterkte plaatzen van den Berg *Taurus*: en zond van daar Gezanten, om te verzoeken, „ dat het hem ſlechts mogt worden toegelaaten, zich van een der Landſchappen van de bygelegene onafhankelyke Barbaaren meester te maaken, om 'er zyn Gebied te vestigen, en 'er, onder het uitrusten van een aanhoudend omdoolen en vluchten van de eene plaats naar de andere, zyn leven te eindigen! Of, zo dit geweigerd wierd, ten minſten zyn Leger, op de plaats, waar het zich thans bevond, geduurende den Winter te voeden, en hem niet van alles ontbloot en naakt uit te dryven, en zynen Vyanden in den mond te jaagen!"

Toen nu SELEUCUS, by wien alle deze

voorſtellen verdacht waren, hem hierop liet zeggen: „ dat hy, indien hy wilde, nog twéé maanden in *Cataonie* (*i*) kon blyven om te overwinteren, mits de voornaamſten van zyne Vrienden tot Pandslieden overgeevende," en tevens alle toegangen en pasſen naar *Syrie* afſloot, wierd DEMETRIUS, thans van alle zyden in het rond, als een wild Beest, bezet en omſingeld, wel genoodzaakt tot de Wapenen zyne toevlucht te neemen, en het omliggend land af te loopen. Hier by gebeurde het meermaalen, dat hy met de benden van SELEUCUS in ſchermutzeling geraakte, waarby hy, echter, altyd de overhand behield. Zelfs gebeurde het eens, dat SELEUCUS zyne Seisſenwagens op hem afzond, welke hy niet alleen tegenſtond, maar zelfs op de vlucht joeg. Ook tastte hy de bezettelingen, welke men in de Bergëngten, naar Syrie leidende, geplaatst had, aan en verdreefze uit hunne posten. Deze onderſcheidene voordeelen beurden zyn Krygsvolk op en gaven hem, by het op-

(*i*) Een gedeelte van *Cappadocie*, en door den Berg *Taurus* afgeſcheiden van *Cilicie*.

opmerken hier van, zo veel moeds, dat hy zich gereed maakte, om alles in eens in de waagschaal te stellen, door SELEUCUS den slag aan te bieden, die zelf reeds aanving verleegen te worden, naardien hy de Hulpbenden van LYSIMACHUS, dien hy wantrouwde en vreesde, had weggezonden. Ook was SELEUCUS voor zich zelven huiverig, om met DEMETRIUS handgemeen te worden, dewyl hy zyne doldriftigheid schroomde, en zich de wisselvalligheid van deszelfs Fortuin te binnen bracht, dat, van den reddeloosten toestand, dikwerf tot het verhevenst geluk over was gegaan. Dan eene Ziekte, waar door DEMETRIUS op dat pas overvallen wierd, bracht niet alleen aan zyne Lichaamskrachten eene geweldige verzwakkinge toe, maar deed ook zyne zaaken geheel en al achter uit gaan. Want een gedeelte van zyn Krygsvolk liep intusschen over tot den Vyand, en anderen maakten zich naar elders zoek. Na verloop van geheele XL dagen bevond hy zich naauwelyksch zo sterk, dat hy de hem nog overgebleevene Soldaaten kon verzamelen. Met deze rukte hy voort, zo het scheen, en de

Vyand zich verbeeldde, naar *Cilicie:* maar des nachts opbreekende, zonder het steeken van de trompet, sloeg hy eenen geheel anderen weg in, en den Berg *Amanus* (*k*) overtrokken en zynde, liep hy de beneden Landen af tot aan *Cyrrhestica* (*l*). Als nu SELEUCUS insgelyks kwam opdagen, en zich in de nabyheid gelegerd had, bracht DEMETRIUS op het onverwachtst de zynen onder de wapenen, om hem by nacht, wanneer hy sliep, en nergens minder op dacht, te overrompelen. Doch eenigen van zyn Volk liepen over tot den Vyand, en gaven denzelven kennis van het ophanden zynde gevaar, door welke tyding SELEUCUS, zo zeer verschrikt wierd, dat hy van zyne Legerstede opsprong, en bevel gaf alarm te blaazen, tevens, terwyl hy zyne voeten schoeide, zynen Vrienden toeroepende: „dat hy met een wild Beest te „doen had!" Maar DEMETRIUS, uit het rumoer, dat de Vyand maakte, ontwaar wor-

(*k*) Dit gebergte was eene grensscheiding van *Syrie* en *Cappadocie*.

(*l*) Een Landschap van Syrie of Coelesyrie, draagende dien naam van de Stad *Cyrrhus*.

wordende, dat hy ontdekt was, trok met overhaasting te rug. Met het aanbreeken van den dag kwam SELEUCUS in slagordeninge op hem aan; waarop hy, eenen zyner Bevelhebberen naar den anderen Vleugel afgezonden hebbende, aan den kant, waar hy zelf het bevel voerde, den Vyand eenigsins aan het wyken bracht. Maar SELEUCUS, dit bemerkende, steeg aanstonds van zyn paard, zettede den Helm van het hoofd, en trad dus zelf, alleen met het schild aan zynen arm, de Huurbenden te gemoete, zich aan dezelven vertoonende en hun toeroepende: „zy mogten tot hem overkoomen, en eens eindelyk begrypen, dat het niet om DEMETRIUS, maar om hen te spaaren was geweest, dat hy zo langen tyd gemard had." Allen deeden zy hem, terstond daarop hunne eerbewyzinge, begroetten hem als *Koning* en voegden zich aan zyne zyde. Waarop DEMETRIUS, die de proeve van zo vele tegenspoeden had gehad, ook nog dezen laatsten, die hem overviel, ontwyken willende, de vlucht nam naar de engten van den Berg *Amanus*; en dan onderweg een zeer dicht Bosch gevonden hebbende besloot hy met eeni-

gen van zyne Vrienden, en Lieden van zyn Gevolg, die maar zeer weinigen in getal waren, het vallen van den nacht aldaar te verbeiden; van voorneemen, om indien het gelukken wilde, den weg naar *Caunus* (m) in te ſlaan, om de Zeekust naar dien kant te bereiken, waar hy hoope had, zyne Vloot geankerd te vinden. Doch verneemende, dat 'er niet eens voor dien dag teerkost genoeg voor handen was, dacht hy nu op andere middelen, wanneer zyn vriend SOSIGENES zich by hen voegde, omgord met eenen Riem, waar in waren CD ſtukken gouds. Hier mede hoopte men het tot aan den Zeekant te zullen kunnen brengen, en begaf zich nu in het donkere naar de Berghoogten op weg. Maar de vuuren der Vyanden by dezelve ziende branden, zagen zy van dien doortocht af, en keerden weder naar de voorige plaats te rug, wel niet allen, (want eenigen waren weggeloopen) noch ook, zo velen als 'er nog overgebleeven waren, allen even welgemoed! Thans waagde het iemand met een woord te reppen: „ dat 'er niets anders

over.

(m) Gelegen in *Carie*.

overſchoot, dan zich in de handen van SELEUCUS over te geeven." DEMETRIUS, dit hoorende, trok terſtond zyn zwaard, en wilde zich zelven daarmede doorſteeken: doch zyne Vrienden toeſchietende beletteden dit niet alleen, maar haalden hem ook, door hunne redenen en bemoedigingen, over, om dat te doen. Hy zond dan henen naar SELEUCUS, zich zelven en al het zyne in deszelfs handen overgeevende.

SELEUCUS, deze boodſchap ontvangende, zeide: „ dat het zyn geluk, en niet dat van DEMETRIUS was, het welk DEMETRIUS behield; als waar door hy, behalven andere groote Voorrechten en Gunſten, de Gelegenheid bekwam, om zyne zachtmoedigheid en toegevendheid aan den dag te leggen!" Aanſtonds daarop, liet hy de Hofmeesters komen, en belastte hun ééne Koninklyke Tent op te ſlaan, en voorts alles te bezorgen en gereed te maaken, wat 'er tot eene heerlyke ontvangst en bedieninge noodig was! „ 'Er bevond zich toen aan het Hof van SELEUCUS een zekere APOLLONIDES, die met DEMETRIUS, bekend en gemeenzaam was geweest.

weest. Dezen vaardigde hy ſtraks aan hem af, ten einde hem te doen bedaaren, en te bemoedigen, als die eenen gemeenzaamen Vriend en Naastbeſtaanden ſtond te ontmoeten. Naauwelyksch nu was deze geneigdheid des Konings omtrent DEMETRIUS bekend geworden, of eerst weinigen, en daar na bykans alle Hovelingen ſpoedden zich naar hem toe. Ja men zocht elkanderen voor te komen, en wedyverde, wie 'er eerst zou zyn. De verwachtinge, naamelyk, was, dat hy ſtraks by SELEUCUS in blaakende gunst, en alvermogend zou zyn. Doch het was juist dit, dat het medelyden omtrent hem tot Afgunst deed overſlaan, en aan de Kwaadwilligen en Nydigaarts aanleidinge gaf, om des Konings vriendelyke Gezindheid te veranderen en te verbannen, daar men hem bevreesd maakte, door te zeggen: „ dat het niet lang duuren zoude; neen maar! dat DEMETRIUS zich ter naauwer nood zou vertoond hebben, of 'er zouden ſtraks groote nieuwigheden en beweegingen in het Leger ontſtaan!" Juist toen was APOLLONIDES in de vrolykſte houdinge by DEMETRIUS aangekomen; juist hadden de andere Hove-

velingen hem begroet, en met grooten ophef allerlei fraaie dingen van SELEUCUS verhaald, waar door DEMETRIUS, na zo veel ongeluks en zodanigen rampspoed, (hoewel hy pas te vooren dacht, dat hy met zich over te geeven iets gedaan had, dat schandelyk voor hem was) nu van andere gedachten wierd, dewyl hy moed greep en geloof floeg aan de hoop, die men hem gaf; — wanneeer PAUSANIAS (*n*) verscheen met eenen hoop Voetknechten en Ruiters, ten getale van omtrent M, waarmede hy DEMETRIUS ylings omsingelde, en hem, na het verwyderen van den bovengemelden toeloop, niet geleidde in de tegenwoordigheid van SELEUCUS, maar wegvoerde naar het *Syrisch Chersonnesus* (*o*). Hier wierd hy, vervolgens, gade geslagen door eene sterke wacht,

(*n*) Een der Krygsoversten van SELEUCUS.

(*o*) Anders naar de Stad *Apamea* ook *Pella* geheeten. Deze was wel midden in het Land gelegen, maar de Rivier *Orontes*, een groot Meer en byliggende Moerasfen maakten 'er een *Schiereiland* van. En hier van daan de naam van *Chersonnesus*. Men vergel. LUBIN en WESSELING op DIODOR. SIC. Tom. II p. 561.

wacht, wordende tevens door SELEUCUS bezorgd, dat hy eene toereikende Bedieninge genoot, en van geld, en wat verder tot zyne Tafel en dagelykſche behoefte noodig was, rykelyk wierd voorzien. 'Er wierden Loopplaatzen, Koninklyke Wandelwegen en Diergaarden met wild voorzien aangelegd. Ook ſtond het vry aan elk, wie maar wilde, van zyne Vrienden, die met hem gevangen waren, om by hem te blyven. Daarby kwamen 'er, dag aan dag, lieden afgezonden van SELEUCUS met vriendelyke boodſchappen, hem vermaanende „ moed te houden," en hem het uitzicht geevende, „ dat, zo ras ANTIOCHUS en STRATONICE uit Opper Aſie zouden aangekomen zyn, men de zaaken onderling tusſchen hen zou regelen!"

DEMETRIUS, nu, zich in dezen toeſtand bevindende, liet aan zynen Zoon, gelyk ook aan zyne Bevelhebbers en Vrienden, die te *Athene* en *Corinthus* waren, weeten: „ dat zy geen geloof moesten ſlaan noch aan eenige brieven, noch zelfs aan zynen Segelring, maar, even als of hy dood was, voor ANTIGONUS de Steden, Goederen en Manſchappen bewaaren." AN-

TI-

TIGONUS, van zyne zyde, de gevangenis zyns Vaders vernomen hebbende, en zich daarover ten hoogsten bedroevende, kleedde zich in rouwgewaad, en schreef niet alleen aan de andere Koningen, maar ook SELEUCUS zelven: „dat hy alles, wat hem nog overschoot, in hunne handen wilde overgeeven, ja zelfs, voor alles, in plaats van zynen Vader gereed was Gyselaar by hem te zyn!" Vele groote Steden en Vorsten deeden het zelfde aanzoek, uitgezonderd LYSIMACHUS. Deze, integendeel, zond aan SELEUCUS, en beloofde hem groote sommen gelds, indien hy DEMETRIUS van kant wilde helpen! Doch SELEUCUS, die hem reeds sedert lang niet verdraagen kon, hield hem nu zo veel te meer voor versoeilyk en barbaarsch. Daar hy zelf, ondertusschen, DEMETRIUS bewaarde voor zynen Zoon ANTIOCHUS en voor STATONICE, op dat die de verdienste van het ontslag zouden hebben, verliep inmiddels de tyd.

Belangende DEMETRIUS, deze, die in den beginne het ongeluk, dat hem wedervaaren was, met lydzaamheid verdroeg, en aan zynen tegenwoordigen toestand langzaamer

merhand begon te gewennen, oeffende in het eerst zyn Lichaam op allerlei wyzen, met jaagen en in de Loopbaan, zoo veel hy daar toe de gelegenheid had: maar verviel, daarna, allengskens tot vadzigheid en bedryveloosheid, geevende zich geheel en al over aan drinken en dobbelen, waarmede hy den meesten tyd zoek bracht. Het zy dan, dat hy de gedachten aan zynen vernederden toestand, welke hem nuchteren zynde overvielen, verdryven wilde, en het bezef daarvan door Dronkenschap verdooven; het zy, dat hy eindelyk begreep, dat dit juist het leven was, dat hy van voorlang had begeerd en nagejaagd, doch waar van hy door dwaasheid en ydele eerzucht was afgedwaald, hebbende hier door zich zelven en anderen groote moeite op den hals gehaald, wen hy by de Wapenen, Scheepstoerustingen en Legerplaatzen het Geluk meende te vinden, het geen hy nu vond, daar hy het niet verwacht had, te weeten by de Werkeloosheid, Ledigheid en Ruste. Want welk ander doelwit hebben deze onwaardige Koningen, die zo dwaas en kwaalyk beraaden zyn, tog by alle de oorlogen en gevaren, waar aan zy zich bloot stellen?

len? En dit niet alleen, om dat zy de Weelde en het Vermaak najaagen, in plaats van Deugd en Braafheid: maar ook om dat zy zelfs geen het minste denkbeeld hebben, wat waar Vermaak en waare Weelde is!

DEMETRIUS dan, na op deze wyze geduurende *drie* jaaren in Chersonnesus opgeslooten te zyn geweest, verviel in eene Ziekte, ontstaan uit zyn vadzig Leven en gestaadige Smul- en Slemp-partyen, en kwam daar aan te sterven, hebbende den ouderdom bereikt van LIV jaaren. Deze dood verwekte veel opspraak tegen SELEUCUS, en het berouwde dien niet weinig, dat hy voorhenen zodanige achterdocht had opgevat tegen DEMETRIUS, en zich niet liever DROMICHÆTAS, ter naarvolginge voorgesteld, hy mogt dan een *Barbaar* en *Thracier* zyn, zo veel hy wilde, wiens handelwyze omtrent LYSIMACHUS, dien hy gevangen gekreegen had, zo recht menschlievend en Koninklyk was geweest (*p*).

Aangaande nu de Uitvaart van DEME-

TRI-

(*p*) Van dit Geval vonden wij reeds in het voorgaande met een woord meldinge gemaakt.

TRIUS, ook deze ging van eenen vry wat Tooneelachtigen en by het Treurspel gewoonen omslag vergezeld. Want zyn Zoon ANTIGONUS kreeg zo dra geen bericht, dat men met de Overblyfzelen naderde, of hy voer dezelve met alle de Schepen, welke onder zyn bereik waren, by de Eilanden (q) te gemoet, en de Lykbus, welke ze bevatten, en die uit goud gemaakt was, plechtig overgenomen hebbende, plaatste hy dezelve op het voornaamste der Admiraalschepen. Onder de Steden, waar by men stil hield, waren 'er, die kransen vereerden om de Lykbus te versieren: andere, wederom, zonden mannen, in rouwgewaad gekleed, om de Begraaffenis by te woonen en de Staatelykheid daarvan te vermeerderen. Toen deze Scheepstrein naderde in het gezicht van *Corinthus*, was de Lykbus op den hoogen achtersteven luisterryk zichtbaar, zynde met het Koninglyk Purper en den Haarband kostelyk getooid, en een aantal gewapende Jongelingen stonden als Lyfwachten daarom henen. Naast de Lykbus zat XENOPHANUS

(q) Waarschijnlijk de *Cycladische*.

TUS, die ten dezen tyde onder alle de Fluitſpeelders (*r*) het meest wierd toegejuicht, en ſpeelde het fraaist en tevens droevige Treurlied, dat toen bekend was. Dit Lied wierd bygeſtemd en vergezeld door het zacht Geruisch der Riemen, welke in overeenkomst met de Maat en Afdeelingen der Toonen van de Fluit, wierden opgeheeven, zo als by de Begraaffenisſen plaats heeft door het kloppen op de borst. Doch het treffendst gezicht van allen, en dat by de Aanſchouwers, die aan Zee in groote menigte verzameld ſtonden, het ſterkſte medelyden en de luidſte jammerklacht verwekte, was ANTIGONUS zelf, zo als hy zich met een hangend hoofd en nat beſchreid, aan hun vertoonde. Na dat nu ook de Corinthiers (*s*) hunne vereeringen en kransſen hadden aangebracht, deed ANTIGONUS de Lykbus overbrengen naar *Demetrias*, en aldaar byzetten, welke Stad opgebouwd uit eenige kleine ſteedjens die omtrent *Iöl-cus*

(*r*) Eigentlyk ſtaat 'er *de heiligſte.*

(*s*) Wij volgden hier eene Verbeteringe van REISKE.

cus (*t*) geleegen waren, van DEMETRIUS zelven haaren naam ontleende.

Het Geslacht, dat DEMETRIUS achterliet, was als volgt: ANTIGONUS en STRATONICE, beide verwekt by PHILA. Twee DEMETRIUSSEN, de eene, bygenaamd *Leptus*, uit eene *Illyrische* Vrouw, en de andere, die het gebied over *Cyrene* bekwaam, een Zoon van PTOLEMAÏS. By DEÏDAMIA verwekte hy ALEXANDER; die zyn Leven in *Ægypte* fleet. Nog wil men dat hy by EURYDICE eenen Zoon zou gehad hebben, genaamd CORRHABUS. Zyne Nakomelingschap bleef in onafgebrookene opvolginge regeeren tot aan den laatsten Koning PERSEUS, onder wiens regeeringe de Romeinen Macedonie aan zich onderwierpen. Dan, daar dus het *Macedonische* Spel is uitgespeeld, wordt het tyd, dat wy nu ook het *Romeinsche* gaan vertoonen!

(*t*) Gelegen in het Landschap *Magnesie*.

HET

HET
LEVEN
VAN
ANTONIUS.

HET LEVEN VAN ANTONIUS.

De grootvader van ANTONIUS was de Redenaar ANTONIUS, die, als een aanhanger van SULLA, door MARIUS om 't leven werd gebracht (*a*). Zyn vader ANTONIUS, toegenaamd *de Kretenzer* (*b*), heeft

(*a*) De dood van dezen Redenaar ANTONIUS is omſtandig door onzen ſchryver verhaald, in het zesde Deel dezes werks, in 't Leven van CAJUS MARIUS. De ongegronde beſchuldiging van DACIER tegen PLUTARCHUS, of deszelfs afſchryvers, waarin hy eenen ongenoemden Aantekenaar op PLUTARCHUS gevolgd heeft, is genoeg door anderen weërlegd: want dat CICERO in zyne eerſte Philippiſche rede den moord van dien ANTONIUS aan CINNA toeſchryft, bewyst niets tegen het gezach van PLUTARCHUS. Men zie ABRAHAMI in zyne Aantekening aldaar.

(*b*) Een toenaam, die hem moet gegeven zyn van

heeft wel niet als ſtaatsman eene gewigtige of roemryke rol geſpeeld, doch was een man van deugd en goedwilligheid, en byzonder van eene onbekrompene milddadigheid, waarvan het genoeg zal zyn, dit eene ſtaal als een bewys bytebrengen. Daar hy geen groot vermogen bezat, droeg zyne vrouw zorg, dat hy zyne milddadigheid niet naar believen bot kon vieren. Als dus op zekeren tyd een vriend by hem kwam, die geld nodig had, en hy niet by kas was, beval hy zynen knecht een zilveren bekken met water binnen te brengen; 't welk gebracht zynde, zeepte hy zich in, als voornemens zynde zich den baard te ſcheeren. Vervolgens liet hy den knecht, onder 't een of ander voorwendſel, uit de kamer gaan, en gaf het bekken aan zynen vriend, om daar-

van eenen gelukkig gevoerden oorlog tegen de Kretenzers; in gelykvormigheid van de toenamen CORIOLANUS, NUMIDICUS, AFRICANUS en anderen. Van Creta heeft een der METELLUSSEN insgelyks den toenaam CRETICUS, *Kretenzer*, bekomen. Het koomt my echter twyfelachtig voor, of wy hier wel de echte lezing hebben, ſchoon XYLANDER en anderen die hebben aangenomen in plaats van Κρητικος, 't welk waarſchynlyk ook niet het waare is.

daarvan het nodige gebruik te maken. Dan toen kort daarop dit bekken by alle de huisbedienden gezocht wierd, en ANTONIUS zag, dat zyne vrouw in hevigen toorn alle de slaven wilde laten pynigen, bekende hy 't gene hy gedaan had, en verzocht dat zy hem dit mogt vergeven.

Deze vrouw was JULIA, afkomstig uit het geslacht der CÆSARS, en die in aanzien en eerbaarheid voor geene der vrouwen van dien tyd behoefde onder te doen. De vader van ANTONIUS gestorven zynde, werd hy door deze zyne moeder opgevoed, die zich in een tweede huwelyk begaf met CORNELIUS LENTULUS, zynde dezelfde, die, als medepligtig aan de zamenzweering van CATILINA, op bevel van CICERO ter dood is gebragt; en hiervan moet men het begin en de oirzaak van den dodelyken haat van ANTONIUS tegen CICERO afleiden. ANTONIUS gaf voor, dat men zelfs het lyk van LENTULUS niet had willen terug geven, voor dat zyne moeder de vrouw van CICERO hierom gebeden had. Dan dit voorgeven was baarblykelyk valsch, want aan niemand der genen, die

toen op bevel van CICERO gestraft zyn, is de begravenis geweigerd.

Daar nu ANTONIUS een zeer schoon jongeling was, zegt men, dat hy, tot zyn ongeluk, in kennis en naauwe vriendschap geraakte met CURIO, die, aan den buitensporigsten wellust overgegeven, ANTONIUS, om hem geheel en al tot zynen wil te brengen, tot zuipen en zwelgen, en tot de verkeering met slechte vrouwen verleidde, en grote sommen gelds deed verkwisten. Langs dezen weg stak deze zich in zware schulden, veel groter dan hy in die jaren kon goed maken, en bedragende eene som van tweehonderd en vyftig talenten, voor welke geheele schuld CURIO borg werd. De vader hiervan kennis gekreegen hebbende, stiet ANTONIUS ten huize uit, die kort daarna zich by CLODIUS voegde, den onbeschaamdsten en snoodsten van alle Gemeentslieden, welken hy in deszelfs staatberoerende pogingen de behulpsame hand leende. Dan weldra in dit dolle werk van CLODIUS eenen tegenzin krygende, en ook de sterke tegenparty van dezen beginnende te vrezen, verliet hy Italië en ging naar

naar Griekenland, waar hy zynen tyd be-ſteedde aan lichaamsoefeningen, die voor eenen krygsman nodig zyn, en aan oefeningen van welſprekendheid. Ten aanzien van deze laatstgenoemde hield hy zich aan den Aſiatiſchen ſtyl, welke destyds het meest behaagde, en ook de meeste overeenkomst had met zyne geaardheid en zeden, zynde winderig en wild, en vol van ydel gezwets en ongeregelde eerzucht.

GABINIUS, een oud-Conſul, vervolgens met een leger naar Syrië reizende, zocht hem aan om dien togt mede te doen, doch zulks weigerde hy, ten zy hem een rang wierd gegeven. Daarop tot Overſten over de ruitery aangeſteld zynde, trok hy mede derwaards op. Op dezen togt werd hy het eerst afgezonden tegen ARISTOBULUS, die de Joden in opſtand had gebragt, by welke gelegenheid hy het eerst van allen den wal der hoofdvesting beklom, en den vyand uit alle zyne verſchanzingen verdreef. Denzelven vervolgens ſlag geleverd hebbende, gaf hy met eene kleine magt het veel talryker leger van ARISTOBULUS de neêrlaag, en hakte het zelve, op weinigen na, geheel in de pan. ARISTOBULUS zelf

werd met zynen zoon krygsgevangen gemaakt. Toen vervolgens GABINIUS zich door PTOLEMÆUS, die hem hiervoor tienduizend talenten aanbood, liet overhalen, om gewapenderhand met hem in Egypte te vallen, en hem in zyn ryk te herſtellen, weigerden de meeste Bevelhebbers mede te gaan, zodat GABINIUS huiverig wierd om dien oorlog te ondernemen, ſchoon hy zeer bezwaariyk van die tienduizend talenten kon ſcheiden. Maar ANTONIUS, naar grote ondernemingen hakende, en begeerig om PTOLEMÆUS, die zyne hulp verzocht, aan zich te verpligten, haalde door ſterke drangredenen GABINIUS over, en ondernam met hem den togt. Het gene zy het meest van dien oorlog vreesden, was de weg naar Peluſium: deze liep door diep zand, waar nergens water te vinden was, voorby de plaats, waar het meir Serbonis ontſpringt, wordende door de Egyptenaars het luchtgat van TYPHON genoemd', doch 't welk inderdaad eene opwelling en ontlasting van de Rode zee ſchynt te zyn, die door eene zeer kleine landtong van de Middellandſche zee geſcheiden is. ANTONIUS, die met de ruitery werd gezonden, maak-

maakte zich niet alleen meester van de engten, maar bemagtigde ook Pelufium, eene grote ſtad, welker bezetting hy krygsgevangen nam; waardoor hy dus den weg voor het leger veilig maakte, en den Veldheer zekere hoop gaf op de overwinning. Zelfs de vyanden trokken voordeel uit zyne eerzucht: want als PTOLEMÆUS, terſtond by zyne inkomst in Pelufium, door gramſchap en haat vervoerd, alle de Egyptenaars over den kling wilde laten ſpringen, kwam ANTONIUS tusſchen beiden en hield zulks tegen. In alle de menigvuldige en zware gevechten en veldſlagen gaf hy niet alleen blyken van groten moed, maar ook van beleid eens bekwamen Veldheers; dit ſtraalde byzonder door in een treffen, waarby hy den vyand in de rug viel en omſingelde, waardoor de overigen, die den vyand van voren aantasteden, de overwinning behaalden: hiervoor werd hy ook naar verdienſten beloond en vereerd. Zyn menschlievend gedrag omtrent ARCHELAUS, die gesneuveld was, bleef ook niet verborgen. Hy had voorheen met dezen de rechten van vriendſchap en gastvryheid onderhouden, en thans uit noodzakelykheid den

oorlog tegen hem gevoerd hebbende, liet hy het lyk van den gesneuvelden, zodra het was wedergevonden, met koninglyke staatsy begraven. Dit heeft hem by de Alexandryners hoogst geacht, en by het leger boven allen beroemd gemaakt. Daarby had hy eene gedaante, die geenzins een gemeen perzonaadje aanduidde, en zyn zware baard, breed voorhoofd en haviks-neus gaven hem een manhaftig voorkomen, 't welk men vond zeer vele overeenkomst te hebben met de geteekende beeldenissen en standbeelden van HERCULES. Ook was 'er eene aloude overlevering, volgens welke de ANTONIUSSEN afstamden van HERCULES, door ANTÉON, eenen zoon van dezen held; en deze overlevering scheen hy niet alleen door zyne lichaamsgestalte, zo als reeds gezegd is, maar ook door zyne kleeding te bevestigen. Want zo dikwyls als hy in het openbaar moest verschynen, had hy zynen rok tot aan de dye opgeschort, een groot zwaard op zyde, en eene nieuwe py daarover. Dan zelfs dat gene, 't welk anderen in hem tegenstond, zyne snorkery; zyn spotten met anderen; zyn openlyk zwelgen, en dat hy

by

by elk, dien hy vond eten, ging zitten, en vaak ſtaande aan de gemeene zoldaten tafel mede at, maakte hem by het krygsvolk onbegrypelyk gezien en bemind. Ook in 't ſtuk van minnaryen wist hy zich behaaglyk te maken en veler gunst te winnen, daar hy anderen in hunnen liefdehandel behulpſaam was, en dulden kon, dat men met zyn zwak in dezen den ſpot dreef. Zyn onbekrompen aard, waardoor hy nooit anders dan met volle handen aan de zoldaten en aan zyne vrienden gewoon was te geven, baande hem het eerst den weg tot grote magt, en deed hem daarin ſteeds meer en meer toenemen, niettegenſtaande zyne ontelbare gebreken, waardoor hy anders zynen invloed zelf ſcheen tegen te werken. Ik wil ſlechts een enkeld voorbeeld van zyne ongemeene milddadigheid aanvoeren. Hy had eens bevolen om aan eenen zyner vrienden tweemaal honderd en vyftig duizend drachmen uittebetalen, welke zom de Romeinen door het woord *decies* gewoon zyn uittedrukken (*c*). Zyn Rent-

(*c*) *Decies ſestertium* was zo veel als tienmaal honderd duizend ſestertien.

Rentmeester hierover verbaasd zynde, en hem willende doen begrypen, hoe groot eene zom dit was, legde dat geld neder op eene plaats, waar hy moest voorby gaan. Hy dit ziende, vraagde wat of zulks beduidde. De Rentmeester zeide, dat dit het geld was, 't welk hy bevolen had wegtegeven. ANTONIUS, die de wangunst van zynen Rentmeester begreep, hernam daarop: „ ik dacht dat die millioen „ festertien al veel meer was; dit is eene „ kleinigheid, doe 'er nog zoo veel by." Dan dit is een voorval van lateren tyd.

Thands was Rome in twee partyen verdeeld: de Groten hadden zich by POMPEJUS gevoegd, die zich in de ſtad bevond; de volksgezinde party zocht CÆSAR, die met een leger in Galliën was, terug te krygen. CURIO, de vriend van ANTONIUS, zyne vorige party verlaten hebbende, was thands in de belangen van CÆSAR, tot welken hy ANTONIUS mede overhaalde, en wist door zyne welſprekendheid, die hem groten invloed gaf by het volk, en door rykelyke geſchenken, uit het geld, dat CÆSAR hem bezorgde, te bewerken, dat ANTONICS Gemeentsman

man wierd, en vervolgens in de Priester-orde der Wichelaars wierd aangenomen. Deze, zodra hy in zynen post getreden was, ſtrekte tot geene kleine onderſteuning voor de party van CÆSAR. Want vooreerst kantte hy zich aan tegen het voorſtel van Conſul MARCELLUS, welke wilde, dat men aan POMPEJUS het reeds geworven krygsvolk zoude overgeven, en denzelven vergunnen nog meer volk te werven. Ten dien einde bragt hy een voorſtel ter bane, om de reeds by een verzamelde krygsmagt naar Syrië te doen vertrekken, tot onderſteuning van BIBULUS, die tegen de Parthers oorlog voerde, en om het volk, 't welk POMPEJUS zoude willen aanwerven, te verbieden om dienst te nemen. Ten anderen, toen de Raad de brieven van CÆSAR niet wilde aannemen, noch toelaten dat dezelven gelezen wierden, las hy dezelven, uit kracht van zyn gezach als Gemeentsman, openlyk voor, en deed daardoor vele leden van gevoelen veranderen, die thans van oordeel wierden, dat de eiſchen, in CÆSARS brieven vervat, gegrond en billyk waren. Toen eindelyk hierover tweeërlei vraag in den Raad ont-

ſtond,

ſtond, of namelyk POMPEJUS zyn leger zoude afdanken, dan of CÆSAR zyn krygsvolk terug zoude zenden, en ſlechts eenige weinigen van gevoelen waren, dat POMPEJUS van het krygsbewind afſtand zoude doen, en alle de anderen ſtemden, dat CÆSAR hetzelve moest neêrleggen, rees ANTONIUS op, en vraagde, of men niet kon goedvinden, dat POMPEJUS en CÆSAR beiden hun krygsvolk afdankten, en afſtand deden van het krygsbewind. Dit voorſtel werd algemeen goedgekeurd; ANTONIUS werd toegejuicht, en men beſloot hierover te laten ſtemmen. Doch hiertegen verzetteden zich de Conſuls, waarop de vrienden van CÆSAR nieuwe voorſlagen, die billyk ſchenen, ter bane bragten; dan daarop volgde niet alleen hevige tegenſpraak van den kant van CATO, maar de Conſul LENTULUS noodzaakte zelfs ANTONIUS de Raadzaal te verlaten. Deze ging heen, vloekende den Raad; en zich vervolgens als eenen gemeenen ſlaaf verkleed hebbende, begaf hy zich met QUINTUS CASSIUS in een gehuurd rydtuig ylings naar CÆSAR. Zodra men hen zien kon, riepen zy reeds van verre, dat

alle

alle goede orde te Rome ophield; dat zelfs de Gemeentslieden geene vryheid van spreken meer hadden, en dat elk, die van billyke voorwaarden begon te spreken, weggejaagd wierd, en gevaar liep van den kop te verliezen.

Daarop brak CÆSAR aanstonds met zyn leger op, en viel in Italië: waarom ook CICERO in zyne Philippische redevoeringen schryft, dat gelyk als HELENA de oirzaak van den Trojaanschen oorlog, even zo ANTONIUS van den burgeroorlog geweest is (*d*). Dit evenwel blykt duidelyk onwaar te zyn: want CÆSAR liet zyne rede niet zo lichtvaardiglyk en zo haastelyk door drift overheeren, dat hy, zo hy niet reeds voorlang besloten had gehad zulks te doen, daarom dadelyk zyn vaderland beoorloogd zoude hebben, omdat hy ANTONIUS en CASSIUS in slechte plunjen en in een gehuurd rydtuig tot zich de vlugt zag nemen: maar daar hy reeds lang een voorwendsel gezocht had, greep hy deze om-

(*d*) CICERO *Phil* II. 22., die daar door GRÆVIUS tegen de hier volgende aanmerking van PLUTARCHUS verdedigd wordt.

omſtandigheid aan als eene voegſame reden, om den oorlog te beginnen. Die zelfde onverzadelyke heerschzucht, en zinneloze begeerte, om de eerſte en de magtigſte te zyn, waardoor voorheen ALEXANDER, en vroeger CYRUS, waren vervoerd geweest, dreef ook hem, om tegen elk de wapen optevatten, en dit doel kon hy niet beſchieten, zonder dat POMPEJUS ten val wierd gebragt. Toen hy zich nu in der yl van Rome meester gemaakt, en POMPEJUS uit Italië gedreven had, beſloot hy in de eerſte plaats, tegen de krygsmagt van POMPEJUS in Spanje optetrekken, en daarna, eene vloot uitgerust hebbende, POMPEJUS zelven te gaan opzoeken; waarom hy aan LEPIDUS den Prætor het bevel over Rome in handen gaf, en aan ANTONIUS als Gemeentsman de krygsmagt en de beſcherming van Italië opdroeg. Deze was van den beginne zeer geliefd by het krygsvolk, daar hy met hun deel nam in dezelfde oefeningen, meestentyds met hun at en dronk, en, zo veel zyne middelen toelieten, rykelyk geſchenken onder hen uitdeelde: dan by het overige gedeelte des volks was hy gehaat, daar hy

uit

uit achteloosheid de klachten der genen, die verongelykt waren, in den wind floeg, de genen, die by hem kwamen klagen, norsch bejegende, en eenen flechten naam had ten aanzien van zyne verkeering met getrouwde vrouwen. In 't algemeen kan men zeggen, dat CÆSARS heerfchappy, die op zich zelve niets minder dan willekeurig was, door zyne vrienden hatelyk gemaakt wierd; waarvan ANTONIUS de meeste fchuld van allen had, die de grootfte magt hebbende, ook de meeste onrechtvaardigheden op zyne rekening kreeg.

CÆSAR nogthans, uit Spanje terug gekomen zynde, trok zich de klagten tegen ANTONIUS niet aan, en ging voort van zynen dienst in den oorlog gebruik te maken, dewyl' hy hem befchouwde als eene werkfamen en dapperen man, en eenen kundigen krygs-overften, waarin hy zich ook by de uitkomst niet bedrogen vond. Nadat hy dus met een klein gedeelte van zyne krygsmagt te Brundufium fcheep gegaan en de Ionifche zee overgeftoken was, zond hy de fchepen terug, en gaf last aan GABINIUS en ANTONIUS, om het overige krygsvolk intefchepen, en ten fpoedig-

ſten met hetzelve in Macedonië overtekomen. Maar GABINIUS, dien gevaarlyken overtogt in den winter niet durvende ondernemen, nam met het leger eenen langen omweg over land. ANTONIUS daarentegen, die 't meest voor CÆSAR, omringd van eene menigte vyanden, beducht was, dreef LIBO, die voor den mond van den haven ten anker lag, naar zee, door deszelfs ſchepen met eene menigte kleine vaartuigen te omſingelen (e); liet tevens agthonderd man ruitery en twintig duizend man voetvolk inſchepen, en ging daarmede onder zeil. De vyand, dit gezien hebbende, zettede hem na, welk gevaar hy echter ontkwam, door dat een hevige zuidewind de zee zeer onſtuimig maakte, en hoge golven tegen de vyandelyke ſchepen aanvoerde: doch die zelfde wind voerde zyne ſchepen op rotſige en gevaarlyke plaatſen, waar hem een gewisſe ondergang ſcheen te wachten. Dan eensklaps kwam uit de bocht een ſtevige zuid-westewind op-

(e) De krygslist, hier door ANTONIUS te werk geſteld, wordt door CÆSAR zelven naauwkeurig beſchreven, *Bel. Civ.* III.

opſteken, die de golven van 't land naar de zee jaagde, zodat hy van de kust verwyderd rakende, gelukkig zyne reis vervolgde, terwyl hy het ſtrand bedekt zag met wrakken van de ſchepen der vyanden: want de wind had de oorlogſchepen, die hem vervolgden, naar de kust gedreven, waarvan een aantal verbryzeld was. Behalven eene menigte krygsgevangenen, viel eene aanzienlyke buit hierdoor in zyne handen. Ook bemagtigde hy de ſtad Lisſus (*f*), en vermeerderde niet weinig CÆSARS moed, daar hy hem ter goeder uure met zulk eene aanzienlyke magt kwam onderſteunen.

In de veelvuldige ſchermutſelingen, die hier dagelyks voorvielen, behaalde ANTONIUS ſteeds eenen uitſtekenden roem. Tweemalen hield hy het krygsvolk van CÆSAR van eene volſlagene vlugt terug, bragt hen tot ſtaan, en noodzaakte hen den vervolgenden vyand het hoofd te bieden, met dat gevolg, dat zy de overwinning behaalden. Hy was dan ook, na CÆSAR, de man, van wien in 't leger het

(*f*) Eene ſtad van Macedonië.

het meest geſproken wierd; en CÆSAR zelf gaf een in 't oog lopend bewys, hoe grote gedachten hy van hem had. Toen namelyk de laatſte en beſlisſende ſlag in de vlakte van Pharſalië geleverd ſtond te worden, nam hy zelf den rechter vleugel onder zyn bevel, en plaatſte ANTONIUS aan 't hoofd van den linker, als wien hy voor den dapperſten krygs-overſten hield. Na dien ſlag Dictator geworden zynde, trok hy zelf op om POMPEJUS te vervolgen, en zond ANTONIUS naar Rome, na denzelven te hebben aangeſteld tot *Magister Equitum* (g), welke de tweede waardigheid in rang is, wanneer de Dictator zelf tegenwoordig is, en in deszelfs afwezigheid, de eerſte en genoegſaam de eenigſte: want alleen de waardigheid van Gemeentsman blyft voortduuren, wanneer 'er een Dictator is aangeſteld, doch alle de anderen houden op.

Inmiddels kwam DOLABELLA, die thands

(g) Dat hier, in den oorſpronkelyken tekst, voor δημαρχος, *Gemeentsman*, gelezen moet worden ιππαρχος, *Magister Equitum*, is reeds door anderen aangemerkt, en heeft geen betoog nodig.

thands Gemeentsman was, zynde een jong mensch, en die het hoofd vol nieuwigheden had, met een voorſtel ter baan van eene algemeene kwytſchelding der ſchulden, en daar ANTONIUS zyn vriend was, die ſteeds in alles het volk zocht te believen, deed hy zyn best om dezen overtehalen, om hem hierin te helpen en dit voorſtel mede doortedryven; dan terwyl ASINIUS en TREBELLIUS hem zulks nadrukkelyk ontrieden, ontſtond 'er toevalliger wyze by ANTONIUS een hevig vermoeden, dat DOLABELLA eene overſpelige verkeering hield met zyne vrouw; en hierover ten uiterſten gebelgd zynde, ſtiet hy die vrouw ten huize uit, die zyne volle nicht was, zynde eene dochter van CAJUS ANTONIUS, welke te gelyk met CICERO Conſul was geweest: en nu zich by ASINIUS voegende, geraakte hy met DOLABELLA in openbaren oorlog: want deze had zich gewapenderhand meester gemaakt van de Markt, om zyn voorſtel met geweld doortedryven; waarop ANTONIUS, volgens beſluit van den Raad, om de wapenen tegen DOLABELLA optevatten, tegen hem optrok, en hem ſlag leverde, waarby

van weerskanten eenigen het leven infchoten. Hierdoor verloor hy de gunst des volks; terwyl hy by het beste en verftandigfte gedeelte, wel verre van geacht te zyn, veeleer, gelyk CICERO zegt, gehaat was, daar hy telkens ten ontyde zich met drinkpartyen ophield, buitenfporig was in zyne geldverkwistingen, eene fchandelyke verkeering hield in de flechtfte huizen, midden op den dag lag te flapen, en vervolgens met een berooid hoofd langs de ftraat ging zwieren, terwyl hy den nacht doorbragt in zwelgery, of by het geven van fchandelyke vertoningen, ter gelegenheid van bruiloften van komedianten en potfemakers. Men verhaalt onder anderen, dat hy eens op den bruiloft van den Toneelfpeler HIPPIAS, na den gehelen nacht met zuipen doorgebragt te hebben, den volgenden morgen in de vergadering des volks opgeroepen zynde, daar kwam, overladen van fpys en wyn, en openlyk ging braken, terwyl een zyner vrienden zyn kleed ophield, om dat uitbraakfel daarin te vangen (*h*). 'Er was nog een an-

(*h*) Dit fchandelyk bedryf uit het leven van AN-

ander Tooneelspeler, SERGIUS genaamd, die alles by hem vermogt, benevens een vrouwsperzoon, tot die zelfde school behoorende, met name CYTHERIS, die zyne byzonder begunstigde minnaares was. Deze voerde hy naar alle steden, die hy bezocht, met zich, gezeten in eene draagstoel, en gevolgd van eenen stoet, niet minder dan die van zyne moeder. Ook was men geërgerd van het gezicht dier gouden drinkschalen, die hy op zyne reizen, even als vierde hy eene zegepraal, steeds by zich had; van het opslaan van tenten onderweg, by aangename bosschen en aan den oever van rivieren, waar dan kostbare maaltyden werden aangerecht; van zyne rydtuigen, met leeuwen bespannen; en dat hy de huizen van de fatsoenlykste lieden, 't zy heeren of vrouwen, gebruikte tot huisvesting voor zangeressen en ontuchtige vrouwlieden. Want het was ondraaglyk te zien, terwyl CÆSAR buiten Italië, onder den bloten hemel vernachtende, onledig was met het overschot van dien zwaaren oorlog, on-

ANTONIUS, heeft CICERO in zyne] gehele wal' gelykheid beschreven, *Philip.* II. 25.

onder de grootste moeilykheden en gevaaren, uit den weg te ruimen, dat anderen, misbruik makende van zyn gezach, zich in wellust baadden, en hunne medeburgers mishandelden. Dit schynt ook den opstand aangezet, en het krygsvolk, in het plegen van roof en geweldenary, geheel tomeloos gemaakt te hebben: waarom ook CÆSAR, na zyne terugkomst, aan DOLABELLA het gedane vergaf, en, toen hy voor de derdemaal tot Consul verkoren was, niet ANTONICS, maar LEPIDUS tot zynen ambtgenoot nam. Het huis van POMPEJUS werd by openbaare veiling door ANTONIUS gekocht; doch toen hy om de kooppenningen gemaand wierd, toonde hy zich zeer gebelgd, en zeide, dat hy daarom geen deel nam in de Afrikaansche veldtogten van CÆSAR, omdat hy voor zyne voorige treffelyke diensten niet beloond was geworden. Nogthans schynt het, dat CÆSAR hem van zyn slecht en schandelyk gedrag merkelyk terug gebragt heeft, door hem zyn ongenoegen over die buitenspoorigheden duidelyk te doen zien. Althans zyne vorige losbandigheid vaarwel zeggende, gaf hy zich in 't huwelyk met FULVIA,

VIA, die voorheen getrouwd was geweest aan den Gemeentsman CLODIUS; zynde eene vrouw, die zich niet met vrouwelyke handwerken of huishoudelyk beſtuur bemoeide, en zich niet kon vergenoegen eenen man, die een ambteloos leven leidde, onder hare gehoorſaamheid te hebben, maar heerſchen wilde over eenen, die zelf over anderen heerschte, en bevel voeren over zulk eenen, die zelf een leger onder zyn bevel had; zo dat men kon zeggen, dat CLEOPATRA leergeld voor de verkregene geſchiktheid van ANTONIUS, om onder vrouwen te ſtaan, aan FULVIA verſchuldigd was, toen zy hem geheel tam, en volkomen van de eerſte beginſelen af onderwezen in de kunst, om aan vrouwen te gehoorſamen, ontfing. Evenwel zocht hy die vrouw, door kortswyl en liefkozeryen, van tyd tot tyd in betere luimen te brengen. By voorbeeld, toen elk CÆSAR, van zyne overwinning in Spanje terug komende, te gemoet ging, trok hy uit even als de rest. Dan toen vervolgens in Italië het gerucht zich verſpreidde, dat CÆSAR gedood en de vyand in aantogt was, keerde hy naar de ſtad terug, en zich als ee-

nen ſlaaf verkleed hebbende, kwam hy 's nachts aan zyn huis, liet zich aanmelden by FULVIA, als iemand die haar eenen brief van ANTONIUS kwam brengen, en werd geheel onkenbaar by haar binnen gelaten. Zy hevig ontroerd, vraagde hem, voordat hy nog den brief had overgereikt, of ANTONIUS nog leefde: waarop hy, zonder een woord te ſpreken, den brief overgaf; doch naauwlyks had zy denzelven geopend en begonnen te lezen, of hy viel haar om den hals en kuschte haar tederlyk. Dit eene hebben wy ſlechts uit vele andere ſtaalen van dien aard willen bybrengen.

Toen nu CÆSAR werkelyk uit Spanje terug kwam, gingen alle de voorname lieden uit Rome hem verſcheidene dagreizen te gemoet, onder welken ANTONIUS by uitſtek door hem werd vereerd. Want in het rydtuig, waarin hy door Italië kwam trekken, had hy naast zich zitten ANTONIUS, en achter zich BRUTUS ALBINUS, benevens zynen neef, den jongen OCTAVIANUS, die naderhand den naam van CÆSAR gevoerd, en eenen langen tyd de opperheerſchappy te Rome bekleed heeft.

Toen

Toen CÆSAR vervolgens ten vyfden male tot Conful benoemd wierd, koos hy dadelyk ANTONIUS tot zynen ambtgenoot, doch wilde kort daarop het bewind nederleggen, en aan DOLABELLA overdragen, waaromtrent hy een voorftel deed aan den Raad; dan hiertegen kwam ANTONIUS zich met zo vele heftigheid verzetten, en voer zo geweldig uit tegen DOLABELLA, die hem van zynen kant niet fchuldig bleef, dat CÆSAR, zich fchamende over dat onbefchofte gedrag, voor ditmaal van zyn voornemen afzag. Eenigen tyd daarna, als CÆSAR weder ondernam DOLABELLA te benoemen, riep ANTONIUS, dat de vogels ongunftige teekenen hadden gegeven; waarop CÆSAR geheel van de zaak afzag, en DOLABELLA liet vaaren, die niet weinig hierover gebelgd was. Het fchynt, dat hy dezen zo wel als ANTONIUS diep verachtte; want men verhaalt, dat, toen iemand hen beiden als verdacht by hem kwam aanbrengen, hy ten antwoord gaf, niet bevreesd te zyn voor die vet gemeste en fraai gekapte heeren, maar veel meer voor die bleeke en fchrale wezens; bedoelende daarmede BRUTUS en CASSIUS, die vervol-

gens

gens tegen hem zamengezworen en hem om 't leven gebragt hebben.

Dezen laatstgenoemden werd door ANTONIUS zelven, schoon niets minder bedoelende, een zeer geschikt voorwendsel aan de hand gegeven. Men vierde te Rome het feest van LUPERCUS, dat is LYCÆUS (i); ter welker gelegenheid CÆSAR, uitgedoscht in triumfgewaad, op de Markt van het verheven spreekgestoelte de feestvierende menigte zag rondlopen. want by dit feest is het gebruikelyk, dat vele jonge lieden van voornamen huize, benevens leden van 't Bestuur, met oly gezalfd en met zweepen van bokshuiden (k) in de hand, rondlopen, en elk, dien zy ontmoeteden, uit kortswyl eenen slag geven. ANTO-

(i) Dit feest, *Lupercalia* genaamd, is beschreven in het Leven van ROMULUS. Zie het I Deel dezes werks, bladz. 243.

(k) Dus vertalen wy hier het woord λασίοις, schoon eigenlyk beteekenende *ruig*, *met hair bezet*, en dus in 't algemeen, „ 't geen van beestehuiden gemaakt is." Deze lezing, door DU SOUL voorgesteld, koomt ons voor hier de ware te zyn; immers alzins te verkiezen boven de gewone λευκοῖς, die hier niet te pas schynt te komen.

TONIUS, die zich mede onder die rondlopers bevond, de gewone plegtigheid van dit feest daarlatende, nam eene kroon, met eenen lauerkrans omvlogten, liep daarmede naar het gestoelte, en zich door zyne vrienden hebbende laten opbeuren, zettede hy die op het hoofd van CÆSAR, als verdiende deze tot Opperheer gekroond te worden. CÆSAR veinsde hierover misnoegd te zyn, en trok zyn hoofd terug, waarop het volk van vreugde in de handen klapte. ANTONIUS poogde andermaal hem de kroon optezetten, terwyl deze als vooren zich daartegen kantede. Op deze wyze worstelden zy eenen geruimen tyd, wordende het aanhouden van ANTONIUS door eenige weinigen van deszelfs vrienden, en het tegenkanten van CÆSAR door het geheele volk luide toegejuicht. Men moet zich hierby inderdaad verwonderen, dat lieden, die eene koninglyke overheersching verdragen konden, van den naam van koning, als den ondergang van hunne vryheid, zó afkeerig waren. CÆSAR verliet hoogst misnoegd het gestoelte, trok de *toga* van zynen hals, en riep, dat hy aan elk, die maar wilde, vryheid gaf om

hem

hem het moordſtaal in den ſtrot te ſtoten. De kroon, die men op een van zyne ſtandbeelden gezet had, werd door eenige Gemeentsluiden daar afgerukt, waarover het volk met gejuich en handgeklap zyne goedkeuring te kennen gaf: doch deze Gemeentsluiden werden door CÆSAR van hunne waardigheid ontzet.

Door dit voorval werden BRUTUS en CASSIUS in hun voornemen geſtyfd, die, nadat ze eenige vertrouwde vrienden hadden uitgezocht tot medehelpers in de uitvoering, in twyfel ſtonden, of zy ANTONIUS mede daartoe zouden aanzoeken. De overigen werden het eens om dit te doen, doch TREBONIUS kantte zich 'er tegen, zeggende, dat hy op dien tyd, toen men CÆSAR op zyne terugreis uit Spanje te gemoet was gegaan, op welke reis ANTONIUS hem ſteeds op zyde gebleven en ſteeds onder één dak met hem gehuisvest was geweest, zachtkens en met alle mogelyke voorzichtigheid begonnen had dien ſnaar te roeren, en dat ANTONIUS hem zeer wel begrepen, doch zich ongenegen had getoond om deel in de zaak te nemen; dat deze echter het geheim niet aan CÆSAR

ont-

ontdekt, maar hetzelve getrouwelyk onder zich gehouden had. Daarop werd in overweging genomen, of men dan niet zo wel ANTONIUS als CÆSAR van kant zoude brengen; doch hier kwam BRUTUS tegen op, zeggende, dat eene onderneming, die gewaagd wierd tot handhaving van recht en wetten, zuiver en vry van alle onrechtvaardigheid moest blyven. Daar zy echter de krachten van ANTONIUS, en het hoog gezach vreesden, waarmede hy bekleed was, fchikten zy eenigen der zamengezworenen af, die hem, wanneer CÆSAR in den Raad zoude zyn gekomen, en het ontwerp ten uitvoer gebracht moest worden, buiten de deur in een gefprek zouden wikkelen, en als hebbende hem iets gewigtigs te zeggen, terug houden.

Toen dit volgens de affpraak uitgevoerd, en CÆSAR in den Raad omgebragt was, verkleedde ANTONIUS zich dadelyk in 't gewaad van eenen flaaf, en hield zich fchuil; doch vernemende, dat de zamengezworenen niemand overlast deeden, en zich te zamen naar het Kapitool begeven hadden, zond hy hun zynen zoon als gyzelaar, en overreedde hun om aftekomen.

Hy

Hy zelf onthaalde CASSIUS ter maaltyd, terwyl BRUTUS door LEPIDUS te gast genodigd wierd. Vervolgens den Raad vergaderd hebbende, deed hy zelf het voorſtel om eene algemeene kwytſcheldiug (*l*) aftekondigen, en aan CASSIUS en BRUTUS ieder eene Provincie optedragen. Dit werd door een beſluit van den Raad vastgeſteld, en tevens beſloten, dat de verordeningen, onder CÆSARS beſtuur gemaakt, van kracht zouden blyven. Dus doende verliet ANTONIUS den Raad met den roem van den grootſten man; die eenen burger-oorlog had weten voortekomen, en zich als een wys ſtaatsman had gedragen in de moeilykſte en neteligſte omſtandigheden. Dan deze hooge gevoelens, die het volk van hem opgevat had, deeden hem welhaast die wysheid vergeten, daar hy zich nu vastelyk begon te verbeelden de eerſte man van Rome te zullen worden, wanneer ſlechts BRUTUS gevallen zoude zyn. Toen nu het lyk van CÆSAR met de gewoone ſtaatſy op de Markt wierd gebragt, was hy juist bezig met, volgens gebruik, eene

lyk-

(*l*) *Amnestie*, eigenlyk *vergetelheid*.

lykrede op denzelven te doen; en merkende dat hy daarmede het volk ongemeen genoegen gaf, begon hy, by het vermelden van CÆSAR's lof, tevens het medelyden gaande te maken; en den moord aan denzelven gepleegd met afschulyke kleuren aftefchilderen; ja, by het flot van zyne redevoering, ontrolde hy voor de oogen van het volk de klederen van den vermoorden, die met bloed befpat en met dolkfteeken doorboord waren; en noemde de daders van het feit booswigten en moordenaars: waardoor hy de drift des volks dermate ontftak, dat zy banken en tafels byeengeraapt hebbende, het lyk van CÆSAR op de Markt zelf verbrandden, en vervolgens brandende houten van de myt rukten, waarmede zy naar de huizen van CÆSARS moorders liepen, en dezelven beftormden.

Hierom verliet BRUTUS met zyne medeftanders de ftad, terwyl de vrienden van CÆSAR zich met ANTONIUS vereenigden, en deszelfs weduwe CALPURNIA haar meeste geld uit huis bragt, en aan ANTONIUS in bewaring gaf; bedragende eene zom van vierduizend talenten.

Ook kreeg dezelve van haar de Aanteekeningen van CÆSAR aangaande hetgene hy nog besloten had uittevoeren. Dezen vulde hy naar goedvinden aan: benoemde daarin velen tot Overheden, anderen tot Raadsleden; riep zulken, die gebannen waren terug; slaakte de genen die gevangen zaten; volkomen als of CÆSAR zelf dit alles dus had besloten: waarom het Romeinsche volk, uit spotterny, alle die lieden *Charonieten* (m) noemde, omdat, wanneer naar dezelven gevraagd wierd, men hen in de aanteekeningen van den dooden moest zoeken. Even zo willekeurig handelde ANTONIUS in al het overige, daar hy zelf Consul was, en zyne beide broeders als mede-bewindhebbers gebruikte; zynde CAJUS Prætor, en LUCIUS Gemeentsman.

Dus

(m) De naam *Charonieten* is hier in betekenis dezelfde als *Orcini*, „lieden van den Orcus." Das werden byzonder zulken geheten, die als slaven gediend hebbende, by uitersten wil door hunnen heer met de vryheid beschonken waren: om dat zy die vryheid aan den *Orcus*, dat is aan den dood, namelyk van hunnen heer te danken hadden; volgens SUETONIUS *in Augusto C.* 35.

Dus ſtonden de zaken te Rome, toen de jonge CÆSAR derwaards overkwam; zynde, zo als gezegd is, een zusterszoon van den overledenen, en tot erfgenaam van denzelven aangeſteld. Deze kwam van Apollonia, waar hy zich bevond ten tyde dat CÆSAR wierd omgebragt. Dadelyk gaf hy aan ANTONIUS, als den vriend van zynen Oom, een bezoek, en begon terſtond van 't geld te ſpreken, 't welk deze in bewaring onder zich had. In 't eerst behandelde ANTONIUS hem met kleinachting, als eenen onnozelen jongeling, en zeide hem, dat hy niet wist wat hy deed; dat het hem aan overleg en goede vrienden haperde, daar hy zulk eenen ondraaglyken last, als de erfenis van CÆSAR was, op zich wilde nemen. Dan toen de ander zich hieraan niet kreunde, en op de teruggaaf van het geld bleef aandringen, ſloeg hy over tot ſcheldwoorden, en begon hem van nu af ſteeds op eene ſmadelyke wyze te behandelen. Hy weerde hem als Gemeentsman, en toen CÆSAR van den gouden wagenſtoel, dien de Raad zynen aangenomen vader had toegeſtaan, ge-

bruik wilde maken, dreigde hy hem in den kerker te zullen zetten, zo hy niet afliet de gunst des volks te bejagen. Dan nadat de jonge CÆSAR zich by CICERO, en verder by die genen had gevoegd, by welken ANTONIUS gehaat was, en door dezen aanpryzing by den Raad had gekregen; en toen hy zelf begon zich by het volk aangenaam te maken, en het krygsvolk uit de volkplantingen byeen te verzamelen, werd ANTONIUS deswegen bekommerd, zo dat hy op het Kapitool een mondgesprek met hem zocht, waarvan het gevolg was, dat zy zich met eikander verzoenden. Dan den volgenden nacht had ANTONIUS eenen bedenkelyken droom, waarin hy zich verbeeldde, dat zyne rechterhand door den bliksem getroffen wierd; en weinige dagen daarna verspreidde zich het gerucht, dat CÆSAR kwade oogmerken met hem had. Deze zocht zich wel van die aantyging te zuiveren, doch vond geen geloof by ANTONIUS. Nu ontstak de wederzydsche verbittering met nieuwe kracht, zodat beiden Italië gingen aflopen, om het krygsvolk uit de volkplantingen met grote beloften tot zich

over-

overtehalen, en de zoldaten, die nog in werkelyken dienst waren, elkander, door in de voorbaat te zyn, afhandig te maken.

CICERO, die thands in de ftad den meestvermogenden invloed had, en die elk tegen ANTONIUS ophitfte, bragt het eindelyk in den Raad zo ver, dat deze een befluit nam om ANTONIUS voor vyand des vaderlands te verklaaren, aan CÆSAR bundelbylen en verder alle de magt van Prætor te geven, en HIRTIUS en PANSA, die toen Confuls waren, met een leger aftezenden, ten einde ANTONIUS uit Italië te dryven. Dezen raakten by Mutina, terwyl CÆSAR by hen was en den aanval in perzoon onderfteunde, handgemeen met ANTONIUS en behaalden de overwinning; doch beiden lieten daarby het leven. ANTONIUS, op de vlugt geflagen zynde, geraakte in vele moeilyke omftandigheden, waarvan een hongersnood wel de zwaarfte was. Dan zodanig was zyn aard, dat hy in tegenfpoeden zichzelven overtrof, en dat het ongeluk hem volkomen naar eenen man van deugd deed gelyken. Men ziet wel in 't algemeen, dat menfchen, die op de

eene of andere wyze in nood zyn geraakt, daardoor de waardy der deugd leeren kennen, doch geenzins algemeen is het, dat de menſchen door 't ongeluk ſterkte genoeg van geest verkrygen, om te doen 't gene zy erkennen goed te zyn, en te vermyden, 't gene zy als kwaad beſchouwen; integendeel ziet men, dat velen zich dan uit lafhartigheid geheel aan hunne verkeerde hebbelykheden overgeven, en dat de rede hoe langs hoe meer by hen verzwakt. Zo was het niet geſteld met ANTONIUS, die in dit geval een treffelyk voorbeeld gaf aan zyne zoldaten, daar hy, aan zo vele weelde en overdaad gewend, zich thands zonder moeite behoplp met bedorven water te drinken, en met veldvruchten en wortelen zynen maaltyd te doen. Zelfs verhaalt men, dat hy en zyn volk, in den overtogt over de Alpen, zich met basten van bomen gevoed, en dieren gegeten hebben, die nooit te vooren door iemand tot ſpys gebruikt waren.

Zyn oogmerk was zich te voegen by de legioenen, waarover LEPIDUS het bevel voerde; want LEPIDUS moest als een

een vriend van ANTONIUS gerekend worden, als die door hem van CÆSARS vriendſchap vele voordeelen genoten had. Dan daar gekomen zynde, en zich in de nabyheid van LEPIDUS hebbende gelegerd, ontdekte hy niets in 't minſte, waaruit hy vriendelyke gezindheden kon opmaken, waarom hy beſloot het uiterſte te wagen. Hy ging destyds met ongekamde hairen en eenen langen baard, dien hy terſtond na den ongelukkigen ſlag had laten groeien. Hierby trok hy nu een morſig kleed aan, en kwam dus tot dicht onder den legerwal van LEPIDUS, waar hy eene redevoering begon te houden. Een groot gedeelte van 't volk werd door dit gezicht bewogen, en nog meer door die redevoering geroerd; waarom LEPIDUS, voor de gevolgen hiervan vrezende, de trompetten liet blazen, om te beletten, dat ANTONIUS verder gehoord wierd. Dan dit vermeerderde het medelyden der zoldaten, die nu door twee afgevaardigden, LÆLIUS en CLODIUS, als hoeren verkleed, geheime onderhandelingen met ANTONIUS aangingen. Men liet hem zeggen, dat hy maar ſtou-

telyk de legerplaats moest aantasten, want dat de meesten van hun gezind waren om zich aan hem over te geven, en, zo hy dit begeerde, LEPIDUS om hals te brengen. Hy wilde echter niet, dat men aan LEPIDUS de handen zoude slaan; doch 's anderendaags in den vroegen morgen waagde hy het, met zyn leger de rivier overtetrekken. Hy zelf begaf zich het eerst te water, en aan de overzyde gekomen zynde, zag hy de zoldaten van LEPIDUS in groten getale de handen naar hem uitsteken, en den wal sloopen. Nadat hy binnen de legerplaats gekomen was, en zich volkomen meester van alles zag, behandelde hy LEPIDUS op de vriendelykste manier. Hy omhelsde hem, sprak hem aan met den naam van Vader, en schoon hy nu inderdaad alle magt in handen had, liet hy hem den tytel en den rang van Opperbevelhebber behouden. Dit gedrag maakte, dat nu ook MUNACIUS PLANCUS hem toeviel, die niet ver vandaar met eene aanzienlyke magt gelegerd was. Op deze wyze wederom zeer vermogend geworden zynde, trok hy over de Alpen naar Italië terug, met zich

zich voerende zeventien legioenen en tien duizend man ruitery; niet mede gerekend de zes legioenen, die hy tot dekking van Galliën achterliet, onder bevel van VARIUS, zynde een van zyne vrienden en drinkbroeders, bekend onder den bynaam van *Cotylon* (*n*).

Van nu af liet CÆSAR CICERO, ziende deszelfs vryheidlievende oogmerken, geheel en al vaaren, en deed door zyne vrienden by ANTONIUS aanzoek tot eene wederzydsche bevrediging. Ingevolge hiervan kwamen zy met hun drieën op een klein eiland, in 't midden van eene rivier gelegen, by elkander, waar eene driedaagsche onderhandeling gehouden werd. Over de andere stukken werden zy het gemakkelyk te zamen eens, en verdeelden onder elkander het gehele gebied, als ware het hun vaderlyk erfgoed geweest.

Doch

(*n*) CICERO noemt hem in zyne Philippische redevoeringen COTYLA. De naam is afgeleid van het Grieksche *Cotylos*, beteekenende eene zekere maat vochts, en ook eenen kelk, welke die maat van wyn bevat.

Doch lang duurde het, eer dat zy het eens konden worden omtrent de genen, die van kant gebragt moesten worden, daar elk van hun zyne byzondere vyanden uit den weg geruimd wilde hebben, en zyne vrienden zocht te redden. Eindelyk kwam men zo ver, dat de betrekkingen van bloedverwantſchap en vriendſchap zwichten moesten voor de wraakzucht; zodat CÆSAR van het behouden van CICERO afzag ten gevalle van ANTONIUS; deze, ten gevalle van CÆSAR, zijnen Oom van moeders zyde, LUCIUS CÆSAR, liet vaaren, en LEPIDUS vryheid bekwam, om zynen broeder PAULUS van kant te laten brengen; ſchoon anderen zeggen, dat LEPIDUS, op aanhouden van de twee overigen, bewilligd heeft, dat PAULUS ter dood gebragt zoude worden. Nooit, dunkt my, is er afſchuwelyker en onmenſchelyker verdrag, dan dit, geſloten; want daar zy den eenen moord om den anderen gaven, vermoordden zy zo wel de genen, die zy afſtonden, als die aan hun werden afgeſtaan; en de grootſte onrechtvaardigheid pleeg-

pleegden zy juist aan hunne vrienden, welken zy, zonder hen te haten, aan 't verderf overgaven.

Het krygsvolk, dat ter beveiliging van ieder hunner hierby tegenwoordig was, begeerde, dat zy dit verdrag ook nog door eene huwelyks-verbindenis zouden ſtaven, en dat CÆSAR zich in den echt zoude begeven met CLODIA, eene voordochter van FULVIA, de vrouw van ANTONIUS. Nadat ook dit, zo wel als het andere, zyn beſlag had gekregen, werden 'er driehonderd burgers in den ban verklaard en vermoord. Den vermoorden CICERO werd, op last van ANTONIUS, het hoofd afgeſlagen, met de rechterhand, waarmede hy de Philippiſche redevoeringen geſchreven had. Toen die hem gebragt wierden, beſchouwde hy dezelven met uitgelatene vreugde, zodat hy herhaalde reizen ſchaterde van lachen. Eindelyk verzadigd zynde van dit gezicht, liet hy dezelven op de Markt voor de *Roſtra* ten toon ſtellen; even als of hy daarmede den doden CICERO ſmaadheid aandeed, en niet veeleer daardoor zyn eigen geluk hoonde,

en

en de magt, welke hy had, fchandvlekte. Zyn oom LUCIUS CÆSAR, merkende dat hy gezocht en vervolgd wierd, nam de toevlugt tot zyne zuster. Deze, toen de moorders niet aflieten, en in hare kamer wilden dringen, ging met uitgefpreide armen in de deur ftaan, en riep by herhaling: „ Gy zult L. CÆSAR niet doden, of gy moet eerst my vermoorden, my die de moeder ben van den *Imperator*." Op deze wyze heeft zy haren broeder uit de handen der moordenaars gered en in 't leven behouden.

Dit Driemanfchap ondertusfchen was den Romeinen in vele opzichten ondraaglyk; echter viel de haat het meest van allen op ANTONIUS, die ouder van jaren was dan CÆSAR, en magtiger dan LEPIDUS, en die, zo haast hy uit zyne vorige verlegenheid gered was, zich weder aan de grootfte ongebondenheid en de fchandelykfte levenswyze overgaf. De algemeene verachting, die hy zich hierdoor op den hals haalde, werd nog vergroot door de omftandigheid, dat hy woonde in het huis van POMPEJUS DEN GROTEN, een man, die niet minder om zyne

ma-

matigheid en om zyne geregelde en burgerlyke levenswyze, dan om zyne drie zegepralen, den hoogsten eerbied had verworven. Men was hoogst verontwaardigd te zien, dat dit huis veeltyds gesloten was voor Overheidsperzonen, Legerhoofden en Gezanten, die op eene onbeschofte wyze voor de deur wierden afgewezen; terwyl dat zelfde huis opgepropt was met Kluchtspelers, Goochelaars en dronkene vleiers, aan welken het geld, dat op de geweldigste en ondraaglykste wyze den burgeren was afgeperst, balddadig wierd verspild. Want niet alleen werden de goederen der genen, die men had laten ombrengen, verbeurd verklaard en verkocht, en derzelver nabestaanden en vrouwen door valsche betichtingen van het hunne beroofd; niet alleen werden 'er alle mogelyke belastingen geheven; maar zelfs, toen het bekend was geworden, dat de Vestaalsche Priesteresfen eenige gelden, van vreemdelingen zo wel als van burgers, onder zich in bewaring hadden, maakte men zich ook hiervan met geweld meester: en daar dit alles nog niet toereikende was om de verkwistingen

van

van ANTONIUS goed te maken, bood CÆSAR hem aan het zyne met hem te deelen. Zy verdeelden vervolgens ook onder zich het leger, en trokken beiden op naar Macedonie om BRUTUS en CASSIUS te beoorlogen, latende LEPIDUS meester van de ſtad.

Dan nadat zy de zee overgeſtoken waren, den veldtogt geopend en zich tegenover den vyand gelegerd hadden, in diervoegen dat ANTONIUS met CASSIUS, en CÆSAR met BRUTUS te doen had, werd 'er van den kant van CÆSAR niets roemruchtigs verricht; ANTONIUS daarentegen behaalde voordeel op voordeel, en overwinning op overwinning. Reeds in het eerſte gevecht kreeg CÆSAR van BRUTUS de volkomene neêrlaag, zodat hy uit zyne legerplaats geſlagen wierd, en nog ter naauwernood door de vlugt den vyand, die hem vervolgde, ontkwam. Doch, zo men zyne eigene dagverhalen geloven moet, zou hy, uit hoofde van eenen droom, dien een zyner vrienden gedroomd had, reeds voor dat het tot een vechten kwam, zyn afgedeinsd (*o*).

AN-

(*o*) Dit wordt duidelyker verklaard in het leven

ANTONIUS daarentegen behaalde de overwinning op CASSIUS; ſchoon zommigen melden, dat hy by het gevecht zelf niet was tegenwoordig geweest, maar eerst na den ſlag, toen men reeds bezig was met den vyand te vervolgen, daarby was gekomen. CASSIUS werd daarop door PINDARUS, den getrouwſten van zyne vrygelatenen, op zyn dringend verzoek en bevel doorſtoken; want hy wist niet, dat BRUTUS op zyne party de zege behaald had. Na verloop van eenige dagen werd 'er wederom ſlag geleverd; en nu werd BRUTUS geſlagen, die daarop zich zelf om 't leven bragt. Van deze overwinning kwam genoegſaam al de roem toe aan ANTONIUS, daar toch CÆSAR op dat pas ziek lag.

ven van BRUTUS, waar gezegd wordt, dat CÆSARS lyfarts, M. ARTORIUS, gedroomd had, dat hem belast wierd CÆSAR uit zyne tent te doen brengen, want deze was toen ziek; dat hy terſtond aan dit bevel gehoorſaamd had, en denzelven in tyds had doen wegbrengen enz. DION zegt, dat hy wel by den ſlag tegenwoordig was, doch zonder wapenen, als iemand die ziek was; *Fr. Vert.* Men vergelyke VALERIUS MAXIMUS L. X. C. 3.

lag. By het lyk van BRUTUS ſtaande, verweet hy dezen, ſchoon met gematigdheid, den moord van zynen broeder LUCIUS, dien BRUTUS, om wraak te nemen over den moord aan CICERO gepleegd, in Macedonië had laten ombrengen. Dan 'er bygevoegd hebbende, dat hy dien moord zyns broeders meer aan HORTENSIUS, dan wel aan BRUTUS, wilde geweten hebben, beval hy, HORTENSIUS op het graf van zynen broeder ter dood te brengen, bedekte voorts het lyk van BRUTUS met zynen eigenen purperen mantel van grote waarde, en gaf aan eenen zyner vrygelatenen last, om voor deszelfs begrafenis te zorgen. Naderhand vernomen hebbende, dat deze vrygelaten het purperen kleed niet met het lyk verbrand, en een goed deel van 't gene voor de kosten der begrafenis beſtemd was, achtergehouden had, liet hy denzelven met den dood ſtraffen.

Hierop liet CÆSAR zich naar Rome overvoeren, terwyl men algemeen van gevoelen was, dat zyne ziekte dodelyk en zyn einde niet ver af was. ANTONIUS haalde eerst in alle de Oostelyke

win

wingewesten geld op, en kwam toen van daar met een groot leger in Griekenland over: want daar men aan alle de zoldaten, hoofd voor hoofd, vyfduizend drachmen beloofd had, was men wel genoodzaakt nadrukkelyke middelen te gebruiken om geld te krygen en zware belastingen te heffen. Den Grieken was hy dus in den beginne niet tot last of onaangenaam; vooral daar hy zynen ledigen tyd besteedde om de gezelschappen van geleerden en de wedspelen by te wonen, en zich in hunne geheimenissen liet inwyden; terwyl hy billyk was in zyn rechtspreeken. Ook stelde hy 'er zyn vermaak in, een vriend der Grieken te heten, en byzonder der Athenienzers, wier stad hy rykelyk begiftigde. Als nu de burgers van Megara, met die van Athenen wedyverende, hem ook iets fraais wilden vertonen, en 'er op gesteld waren, dat hy hun Raadhuis kwam zien, begaf hy zich derwaards; maar, toen hy het gezien had, en gevraagd wierd, hoe hy dit vond, zeide hy: „ Klein „ en wrak." Hy liet ook den tempel van APOLLO PYTHIUS opnemen, om

denzelven te vernieuwen, zo als hy den Raad beloofde.

Nadat hy vervolgens het bevel over Griekenland in handen van LUCIUS CENSORINUS had gelaten, begaf hy zich naar Asia, en raakte daar in 't genot der rykdommen van dat land. Koningen kwamen hier hunne opwachting by hem maken, en Koninginuen deden om stryd haar best, om door ryke geschenken en schitterende schoonheid zyne gunst te winnen. Terwyl dus CÆSAR te Rome onder den last van opstanden en oorlogen schier bezweek, verviel ANTONIUS, by het genot van rust en vrede, weder geheel, door zyne heerschende neiging, tot zyne vorige ongebondene levenswyze. Want van 't oogenblik af, dat een ANAXENOR de Cither-speler, een XUTHUS de fluitspeler, een METRODORUS de danser, en die verdere dartele hoop van Asiatische vreugdemakers, die in potsen en andere kluchtige invallen de zedenbedervers van dat slag uit Italië verre overtroffen, ingang aan zyn hof gekregen hadden, was 'er geen houden meer aan, en alles volgde dien zelf-

zelfden ſtroom. Geheel Aſia toch was, even als die ſtad, waarvan SOPHOCLES ſpreekt: (*p*)

— Van wierookdamp vervuld,
Vervuld van feestgezang en tevens van geklag.

By zyne intrede te Epheſus was hy vergezeld van eene bende vrouwen, en van eene bende mannen en jonge knapen, als Saters en Pans opgeſchikt. Overal door de ſtad zag men klim-op-kranſen en *thyrſen* (*q*); overal hoorde men zin-

(*p*) In 't begin van zyn Treurſpel ŒDIPUS, waarvan wy eene vertaling hebben van Bilderdyk. De plaats echter, hier aangehaald, is alleen met verandering van zin op den toenmaligen toeſtand van Aſia toepasſelijk; want SOPHOCLES beſchryft de ſtad Theben als in den diepſten rouw gedompeld, zo dat de wijrookdamp en de feestgezangen niet uit vreugde, maar uit hogen nood, om de Goden te verbidden, om hoog wierden gezonden; daar PLUTARCHUS hier wil zeggen, dat in Aſia gedeeltelyk aanhoudende feesten gevierd wierden, namelyk door ANTONIUS en zynen hofſtoet, gedeeltelyk niets dan klagen en kermen wierd gehoord, ter oirzake van de afpersſingen en knevelaryen: dit blykt duidelyk genoeg uit het gene hy hierop, als de verklaring van het gezegde, laat volgen.

(*q*) Staven of ſpietſen, met wyngaard-loof omſlin-

zingen en ſpelen op luiten en fluiten, waarby ANTONIUS, onder den naam van BACCHUS den Vreugdeſchenker, den Liefdadigen geroemd werd. En zodanig was hy inderdaad voor zommigen; maar daarentegen voor anderen een wreedaard en vernieler: want de aanzienlykſten des lands ſchudde hy uit ten gevalle van eenen hoop deugnieten en vleyers, van welke zommigen op hunne begeerte in de bezittingen geſteld werden van lieden, die nog leefden, doch die men voorgaf dood te zyn. Het huis eens burgers van Magneſia ſchonk hij aan eenen kok, alleen om dat deze hem eene enkelde maaltyd by uitſtek naar zynen ſmaak had klaar gemaakt. Toen hy eindelyk eene tweede ſchatting van de ſteden vorderde, nam HYBREAS, die als voorſpraak voor de inwoners van Aſia het woord voerde, de vryheid, om hem het volgende, geestig genoeg, en 't welk ANTONIUS wel hooren mogt, te gemoet te voeren: „ Kunt „ gy twee ſchattingen in één jaar van

„ ons

ſlingerd, zo als in de feeſten van BACCHUS gebruikelyk waren.

„ ons vorderen, dan kunt gy ons ook „ twee zomers en twee herfsten geven." Dan klemmender en stouter was de volgende sluitrede, die hy 'er byvoegde: „ Asia heeft u tweemaal honderdduizend „ talenten opgebragt: zo gy die niet hebt „ ontfangen, dan moet gy die invorderen „ van de genen, die dezelven ontfangen „ hebben; doch zo gy dezelven werkelyk „ ontfangen hebbende thands niet meer „ hebt, dan zyn wy verloren." Dit zeggen trof ANTONIUS geweldig, want hy was van het gene dat 'er omging meestendeels onkundig, niet zoo zeer uit verregaande achteloosheid, als wel uit eenvouwigheid, waardoor hy alles geloofde, wat de zynen hem zeiden. Hy had namelyk in zynen aard zekere onnozelheid; doch zodra hy ook begreep dat 'er misdaan was, deed hem zulks hartelyk leed, en beleed hy zulks [illegible] de genen, die het nadeel daarvan geleden hadden. Ook ging hy ruimschoots te werk in 't beloonen en in 't straffen; echter zó, dat hy meer de maat scheen te buiten te gaan in het eerste, dan in het laatste. Het beledigende, 't welk 'er in zyne boert en spotterny was, bragt

zyn eigen geneesmiddel met zich ; want van den anderen kant had men insgelyks vryheid om hem wederkerig te ſteken en te beſchimpen, en hy hoorde even gaarne, dat anderen met hem den ſpot dreven, als hy vermaak had in anderen te beſpotten; doch juist dit zelfde bedorf zyne meeste daden: want daar hy dus niet vermoedde, dat zy, die vryheid hadden om te ſpotten, hem in ernſtige zaken zouden vleien, werd hy ligtelyk door den lof, dien men hem toezwaaide, verſtrikt. Hy dacht niet, dat zommigen die vrymoedigheid in 't ſpreken als een prikkelend middel onder hunne vleiery mengden, om daardoor het laffe en walgelyke van dezelve wegtenemen, wanneer zy onder eenen vrolyken beker, by de vrye taal die zy voerden, te wege bragten, dat hunne toeſtemming en goedkeuring in ernſtige zaken den ſchyn kreeg, als of zy hem niet uit vleiery byvielen, maar door zyn beter doorzicht overtuigd waren.

Daar nu zodanig de aard was van ANTONIUS, kwam de liefde voor CLEOPATRA zyn ongeluk voltooien. Deze liefde, welke vele nog verborgene en ſluimerende

rende driften in zyne ziel opwekte en op 't hevigst deed ontbranden, wist die weinige overblyffels van verftand en deugd, die 'er nog by hem mogten gevonden worden, geheel te onderdrukken en te verftikken. Zie hier de wyze, waarop hy in dien ftrik gevangen wierd.

Gereed ftaande om ten oorlog tegen de Parthers op te trekken, liet hij CLEOPATRA aanzeggen, dat zy in Cilicië by hem moest komen, om zich te verantwoorden tegen de befchuldiging, dat zy de party van CASSIUS in den oorlog met geld en volk aanmerkelyk onderfteund had. DELLIUS, die met dezen last tot haar gezonden was, ziende hare fchoonheid, en bemerkende hoe welfprekend en flim zy was, begreep weldra, dat zulk eene vrouw niets kwaads van ANTONIUS te vrezen had, maar integendeel alles op hem zoude vermogen. Hy begon derhalven de Egyptifche Vorftin te vleien en aantemoedigen, om, zo als HOMERUS zegt, wel uitgedoscht, zich naar Cilicië te begeven (*r*), en

(*r*) Uit deze aanhaling van HOMERUS *H. XIV.* 162

en niet bevreesd te zyn voor ANTONIUS, die de wellevendste en menschlievendste Veldheer was van zynen tyd. Zy deels door de redenen van DELLIUS overgehaald, deels uit de proeven, die zy reeds voorheen van hare schoonheid op CÆSAR, en op CNÆUS, den zoon van POMPEJUS, genomen had, gevolgen trekkende voor het toekomende, twyfelde niet, of zy zou ANTONIUS nog gemakkelyker onderwerpen. Want by den liefdehandel met de twee eerstgenoemden was zy nog jong geweest, en had toen nog weinig wereldkennisse opgedaan, daar zy thands op ANTONIUS los ging in eenen leeftyd, waarin de vrouwen den hoogsten trap van schoonheid bereikt hebbende, tevens tot volle rypheid van verstand zyn gekomen. Zy voorzag zich dan rykelyk van kostbare geschenken en van geld, en schikte zich op met al den pracht, die voor eene vrouw van zo hogen staat, en voor zulk eene magtige koningin scheen te passen. Dan

't meest

162 *et Od. XII.* 18. wordt alleen het woord *wel uitgedoscht* hier toegepast.

't meest van allen vertrouwde zy op haren eigen' perſoon en op hare toverachtige bevalligheden; en dus nam zy, in het volle vertrouwen op de magtige tovermiddelen van hare ſchoonheid en bevalligheid, de reis aan.

Onderweg ontfing zy, zó van ANTONIUS, als van deszelfs vrienden, dringende brieven om toch ſpoedig overtekomen; doch zich deswegens niet bekreunende, en lachende met die drift, kwam zy, geheel op haar gemak, den Cydnus opvaren, in een vaartuig, welks voorſteven van goud, de zeilen van purperſtof, en de riemen van zilver waren, die naar de maat van allerlei ſpeeltuig geſlagen werden. Zy zelve lag onder een met goud geborduurd verhemelte, op het prachtigst uitgedoscht, even als de Godin VENUS. Jonge knaapjens, in alles gelykende naar de Minnegoden, zo als die op de ſchilderyen worden afgebeeld, ſtonden aan weêrzyden om haar friſſche lucht aantewaaien; terwyl een ſtoet van jonge ſchonen, die haar ten dienſte ſtonden, gekleed als de Zee-nymfen en de Godinnen der Bevalligheid, deels by het roer, deels by het wand geplaatst

waren (*s*). De oevers ademden de lieflykſte geuren van het kostelykſte reukwerk, en krielden van menſchen, die van alle kanten, deels uit de bygelegene plaatſen, deels uit de ſtad (*t*) kwamen toevloeien, om dit ſchouwſpel te bezichtigen. De Marktplaats werd ook weldra van allen, die zich daar bevonden, verlaten, zodat ANTONIUS ten laatſten geheel alleen op zyn rechterſtoel daar bleef zitten. Overal verſpreidde zich het gerucht, dat VENUS aan

(*s*) Keurig is deze beſchryving in Latynſche dichtmaat naargevolgd door SIDRONIUS HOSSIUS *El.* 2 *vs.* 9, en in Nederduitſche door onzen JACOB CATS; want dat beiden PLUTARCHUS gevolgd zyn, en niet hunne beſchryving uit eigene vinding voortgebragt, noch ook de een de zyne naar die van den anderen ingericht hebben, dit zal wel niemand, die dezelven vergelijkt, in twyfel trekken, zodat ik moet denken, dat onze beroemde JERON. DE BOSCH aan deze beſchryving van PLUTARCHUS niet gedacht moet hebben, toen hy in zyne Prysverhandeling over de regelen der Dichtkunde, bl. 128, zeide, niet te kunnen beſlisſchen, of CATS de zyne naar die van HOSSIUS had ingericht, of zyne eigene verbeelding gevolgd ware.

(*t*) De ſtad Tarſus, waar de Cydnus midden doorliep.

aan BACCHUS een dartel bezoek kwam geven, tot heil en zegen van Afia. Dadelyk zond ANTONIUS iemand tot haar af, om haar ter maaltyd te nodigen. Doch zy liet weerom verzoeken, dat ANTONIUS by haar ter maaltyd wilde komen; en hy, om haar een blyk van zyne infchikkelykheid en goedwilligheid te geven, voldeed aan haar verzoek, en kwam by haar. Hier vond hy eene pracht, die onbefchryflyk was, en 't meest van allen verbaasde hem de grote menigte van lichten, welke men zegt dat in zo groot een aantal aan alle kanten het vertrek verlichteden, en op zo velerlei wyzen deels opgehangen, deels op eene andere manier geplaatst, en in allerlei gedaanten, in 't rond en in 't vierkant gerangfchikt waren, dat dit de heerlykfte van alle vertoningen opleverde, die men immer zien konde.

's Anderendaags onthaalde ANTONIUS haar op zyne beurt, en deed zyn best om haar in pracht en fmaak te overtreffen, dan daar hy in beiden verre te kort fchoot, was hy zelf de eerfte, die met zyne armhartige fieraaden en ellendigen fmaak den fpot dreef. Ook zelfs in de fpotternyen

van

van ANTONIUS ontdekte CLEOPATRA den zoldaat en den man van eenen gemeenen smaak, en in hare antwoorden op dezelven spaarde zy hem niet, maar veroorloofde zich zelve de grootste vrijheid: want hare schoonheid op zich zelve was, naar men zegt, niet zo alles overtreffende, dat men op het eerste gezicht daarvan verrukt wierd, doch haar omgang had een onweerstaanbaar vermogen om iemand intenemen, en hare schoonheid, in vereeniging met hare liefstaligheid en aanvallige manieren, miste niet de ziel van den aanschouwer te wonden. Daarby had zy eene by uitstek lieflyke stem, en eene tong, die even als een veelsnaarig speeltuig, elken tongval, dien zy maar wilde, volmaakt wist voorttebrengen, zodat zy zelden eenen tolk gebruikte om met lieden van andere landen te spreken, maar de meesten in hunne eigene taal zelve beantwoordde, zo als den Ethiopiers, Troglodyten, Hebreeuwen, Arabieren, Syriers, Meders, Parthers; en behalven deze verstond zy nog vele andere talen: daar de Koningen, die vóór haar op den Egyptischen troon gezeten hadden, naauwlyks de Egyptische taal

goed

goed hadden kunnen leeren, en zommigen zelfs het Macedonisch, hunne moedertaal, vergeten hadden.

Zy had dan nu ANTONIUS weldra zo geheel en al weggesleept, dat hy, terwyl zyne echtgenoot FULVIA te Rome voor zyne belangen tegen CÆSAR de wapenen had opgevat, terwyl het leger der Parthers, waarover de Veld-oversten des Konings het bevel aan LABIENUS had opgedragen, in Mesopotamië stond, en dreigde in Syrië te vallen, zich liet overhalen om met haar naar Alexandrië te gaan, en daar als een jonge leegloper in wellust en vermaken het kostelykste van alle dingen, zo als ANTIPHON zegt, den tyd verspilde. Zy hadden onder zich eenen levenstrant, dien zy het leven van *Amimetobeën* noemden (u), dagelyks elkander vergastende, waarby ongelooflyke zommen gelds verspild werden. De Geneesheer PHILOTAS van Amphisfus verhaalde aan mynen grootvader LAMPRIAS, dat hy destyds studeerde te Alexandrie, en kennis gemaakt hebbende

(u) *Amimetobæos* betekent iemand, die een onnavolgbaar leven leidt.

de met eenen van de koks van 't hof, zich als een jong mensch door denzelven had laten overhalen om de pracht en toestel van zodanig eene maaltyd eens te gaan zien. In de keuken gebragt zynde, zag hy, onder de ontelbare andere gerechten, die daar klaar gemaakt werden, agt wilde zwynen braden; waarop hy zyne grote verwondering te kennen gaf, dat 'er zulk eene menigte gasten schenen verwacht te worden. Toen begon de Kok te lachen, en zeide, dat 'er niet vele gasten wierden verwacht; niet meer dan twaalf of daaromtrent; maar dat 'er van alles steeds versche voorraad moest zyn, die wel ras bedorf (*v*). Want het kon vaak gebeuren, dat ANTONIUS op staanden voet aangerecht wilde hebben, en een oogenblik daarna, wanneer hem zulks in den zin kwam, het weêr liet afzeggen, het zy om dat hy drinken wilde, of dat hy in een gesprek was ingewikkeld geworden; en daarom, zeide hy, werden 'er niet één, maar meer

(*v*) Wy kunnen niet anders zien, of dit moet de zin der woorden zyn, ondersteld zynde, dat de Tekst zuiver is.

meer maaltyden te gelyk gereed gemaakt, dewyl het moeilyk was te raden, wanneer 'er gegeten zoude worden. De zelfde PHILOTAS verhaalde ook nog, dat hy vervolgens onder de opwachters was geweest van den oudsten zoon van ANTONIUS, dien hy by FULVIA verwekt had(*w*), en dat hy dus van tyd tot tyd daar met de overige vrienden van den jongen ANTONIUS te gast ging, wanneer hy niet by zynen vader at. By zulk eene gelegenheid had hy eens zekeren snorkenden Geneesmeester, die door zyn gezwets het gehele gezelschap verveelde, den mond gesnoerd met de volgende valsche sluitrede: „ Aan iemand, die eene zekere zoort van „ koorts heeft, moet men koud water „ geven: elk nu, die de koorts heeft, „ heeft eene zekere zoort van koorts: „ derhalven moet men elk, die de koorts „ heeft, koud water geven." Hierdoor was de snorker dermate verbluft, dat hy geen woord had intebrengen; 't welk den jongen ANTONIUS zo wel geviel, dat hy hartelyk daarover lachte, en daarop te-

(*w*) De naam van deze zoon was ANTYLLUS.

gen PHILOTAS zeide: „ ik schenk u al„ les wat daar staat," wyzende op eene schenktafel, die vol stond met de kostbaarste bekers. Deze nu had wel die goedheid met dankzegging aangenomen, doch niets minder gedacht, dan dat zulk een jonge knaap de magt had om zulke kostbare geschenken te doen: dan kort daarop was een der slaven by hem gekomen met die bekers, gepakt in eene kist, hem verzoekende, dat hy zyn zegel daarop wilde zetten. Toen hy dit weigerde, en het geschenk niet durfde aannemen, werd hem te gemoet gevoerd: (*x*) „ wel gij onnozele, „ wat maakt gy zwaarigheid dit aantene„ men? weet gy niet, dat de gene, die „ u dit geeft, de zoon van ANTONIUS is;

(*x*) In het oorspronglyke wordt niet volkomen duidelyk te kennen gegeven, of dit antwoord door den slaaf, of door den jongen ANTONIUS zelven gegeven wierd. REISKE stelt het laatstgenoemde, maar ons komt het eerste waarschynlyker voor, zo om het geheele beloop des verhaals, en den inhoud van het antwoord zelf, als byzonder, om dat 'er in 't vervolg niet gezegd wordt *myn vader*, maar *de vader*. Op deze wyze zou de zoon zich, onzes bedunkens, niet hebben uitgedrukt

„ is, die, wanneer hy wil, in ſtaat is, „ u dezelven in goud te geven? Evenwel „ zou ik u raden, de waarde hiervoor in „ geld van my te nemen, want het zou „ kunnen gebeuren, dat de vader eenige „ van dezelven, die oud zyn, en uit „ hoofde van de kunst eene ongemeene „ waarde hebben, begeerde voor zich te „ houden." Dit, zeide myn grootvader, had hy PHILOTAS meermalen hooren verhaalen.

CLEOPATRA nu, die niet ſlechts, als PLATO, vierderlei, maar veel meer manieren van vleiery kende (*a*) wist ANTONIUS, 't zy dat hij ernſtige zaken behandelde, of dat hy zich ging verlustigen, altoos met het een of ander nieuw vermaak en met nieuwe aardigheden voor te komen en hem daardoor naar haren wil te ſtuuren. Nacht noch dag verliet zy hem: zy dobbelde met hem, dronk met hem, ging met hem op de jacht, en was als aanſchouwſter tegenwoordig, wanneer hy

(*a*) De Schryver doelt hier op eene plaats uit den *Gorgias* van PLATO, waar hy eerst de menſchen in vier zoorten hebbende verdeeld, ook de vleiery tot vier zoorten tracht te brengen.

hy zich in den wapenhandel oefende. Wanner hy 's nachts langs ſtraat liep, en voor de deuren en venſters der burgers den genen die 'er binnen waren, ſpotredenen toewierp, ſlenterde zy ſteeds met hem, zynde dan als eene gemeene dienstmaagd verkleed, gelyk hy zelf ook 'er zyn werk van maakte, om zich zo gemeen te verkleeden, waardoor hy telkens met ſcheldwoorden, en niet zelden met een pak ſlagen beladen te rug kwam. Schoon hy, nu deswegen by velen in 't oog liep: vonden de Alexandryners immer vermaak in zyne kluchten, en beandwoordden dezelven ganschlyk niet ongepast en onaardig, wanneer zy lachende zeiden, dat hy ten aanzien van de Romeinen de rol uit een Treurſpel maar ten hunnen opzichte de rol uit een Blyſpel ſpeelde. Veel van zyne kluchten te vertellen, zou laf en verveelend zyn: ik noem dus ſlechts dit eene. Op zekeren tyd, wanneer hy hengelde en niets vong, 't welk hem te meer verdroot, om dat CLEOPATRA daarby tegenwoordig was, gelastte hy aan de visſchers, dat zy heimelyk van de visſchen, die reeds gevangen waren, aan

zy-

zynen hoek zouden ſlaan; dan, nadat hy op die wyze twee- of driemaal eenen visch had opgehaald, merkte CLEOPATRA de vond, en, terwyl zy veinsde, zich over de gelukkige vangst te verwonderen, vertelde zy het aan hare vrienden, die zy tegen den volgenden dag verzocht, om eene andere klucht te zien. Toen men nu in groten getale zich in ſchuiten had begeven, en ANTONIUS zynen hengel in 't water had gelaten, beval zy iemand van hare onderhoorigen knaphandig onder water te gaan, en naar den hoek te zwemmen om eenen gezouten visch uit Pontus daar aan vast te maken. ANTONIUS, in den waan zynde, dat hy beet had, haalde op; en nu, gelyk men begrypen kan, ontſtond 'er een luid gelach. „Koom, Generaal," zeide toen CLEOPATRA, „laat den hengel voor ons, „Koningen van Pharus en Canopus; gy „moet ſteden, koningen en landen vangen.

Terwyl hy dus den tyd in kinderachtig vermaak en brooddronkenheid verſpilde, werden hem twee onaangename tydingen aangebragt; eene uit Rome, behelzende, dat zyn broeder LUCIUS en FULVIA

zyne echtgenoot, na eerst onderling verdeeld te zyn geweest, vervolgens de wapenen tegen CÆSAR hadden opgevat, maar volkomen geslagen en met verlies van alles uit Italië gevlugt waren: de andere tyding, die geenzins troostelyker was, meldde, dat LABIENUS, zich aan 't hoofd van de Parthers gesteld hebbende, geheel Asia, van den Eufraat en van Syrië af tot aan Lydië en Jonië toe, vermeesterde. Op deze tydingen met moeite als uit den slaap en uit de bedwelming der dronkenschap ontwaakt geworden, trok hy op, om den Parthers het hoofd te bieden, en kwam tot aan Fenicië. Daar hier brieven vol van jammerklagten van FULVIA ontvangen hebbende, keerde hy met tweehonderd schepen naar Italië terug. Maar onderweg ontmoetede hy van zyne gevlugte vrienden, van welken hy vernam, dat FULVIA dien oorlog had begonnen, deels omdat zy woelziek en ondernemend van aard was, deels omdat zy hoopte, ANTONIUS van CLEOPATRA te zullen aftrekken, indien 'er in Italië iets te doen kwam. Dan, gelukkig, kwam FULVIA, op reis zynde naar haren gemaal,

maal, te Sicyon aan eene ziekte te ſterven, en dit gaf aanleiding, dat hy zo veel te gemakkelyker weder met CÆSAR, bevredigd wierd. Want toen hy in Italië was aangeland, en CÆSAR duidelyk genoeg liet blyken, niet op hem vertoornd te zyn, terwyl hy van zynen kant al hetgene 'er ten zynen laſten was op rekening van FULVIA ſtelde, werden alle verdere woordenwisſelingen hierover door hunne wederzydſche vrienden geſtuit, zy weder met elkander verzoend, en het gehele gebied werd tusſchen hen beiden verdeeld. De Joniſche zee tot grensſcheiding bepaald zynde, kreeg ANTONIUS het gebied over het Oosten, CÆSAR over het Westen, en Africa werd aan LEPIDUS overgelaten. Daar zy zelve niet verkozen, het Conſulſchap te bekleeden, gaven zy dit beurtelings aan hunne vrienden.

Dit dus tot onderling genoegen geſchikt zynde, zocht men zich door eenig onderpand naauwer te vereenigen, en hierin ſtond het geval hun ten dienſte. CÆSAR had eene zuster, ouder dan hy, doch die niet van dezelfde moeder

was: want zy was uit ANCHARIA, en hy uit ATTIA, eene latere vrouwe, geboren. Hy maakte by uitſtek veel werks van die zuster, die algemeen als eene vrouw van zeldzaame talenten bekend ſtond. Zy was weduwe van CAJUS MARCELLUS, die kort te voren overleden was. ANTONIUS werd nu ook, door het overlyden van FULVIA, geacht Weduwenaar te zijn; en hy zelf ontveinsde wel niet zynen minnehandel met CLEOPATRA, doch erkende echter deze niet als zyne wettige vrouw; zynde dit het eenige, waarin zyn verſtand nog met zyne liefde voor die Egyptiſche Vorſtin in tegenſpraak ſtond. Allen drongen ten ſterkſten op dit huwelyk aan, hopende, dat OCTAVIA, uitſtekende ſchoonheid met deftigheid en verſtand paarende, wanneer zy door het huwelyk met ANTONIUS verbonden zoude zyn, en, gelyk men van zulk eene vrouw verwachten mogt, zyne liefde zoude bezitten, in alles beider heil en onderlinge vriendſchap kon bewerken. Na dat dan ook zy beiden hierin toegeſtemd hadden, gingen zy naar Rome, om het huwelyk met OCTAVIA

te

te voltrekken. Volgens de wet mogt zy wel niet eer, dan tien maanden na den dood van haaren echtgenoot, zich weder in 't huwelyk begeven, doch door een besluit van den Raad werd haar de nog overige tyd kwyt gescholden.

SEXTUS POMPEJUS was thans meester van Sicilië, die Italië met stroperyen afliep, en met een groot aantal roofschepen, waarover MENAS, een bekende zeeschuimer, en MENÆCRATES het bevel voerden, de gehele zee onveilig maakte. Dan, daar deze, zo het scheen, welgezind was omtrent ANTONIUS, wiens moeder hy, te gelyk met FULVIA, op derzelver vlugt gunstig had ingenomen, besloot men, zich ook met dezen te verdragen, Men kwam dan tot een mondgesprek by een, aan de punt van kaap Misenum, op den dyk, die daar in zee uitloopt. POMPEJUS had by zich zyne vloot, terwyl ANTONIUS en CÆSAR door hunne legers gesterkt waren. Nadat men het verdrag had getroffen, volgens 't welk POMPEJUS Sardinië en Sicilië zoude behouden, mids dat hy de zee schoon maakte van zeeschuimers, en eenen

bepaalden voorraad van koorn naar Rome zond, nodigden zy elkander te gast. Het lot besliste, dat POMPEJUS het eerst eenen maaltyd zoude geven. Toen nu ANTONIUS vraagde, waar die maaltyd gehouden zouden worden, zeide de ander: „ hier;" wyzende op het Admiraalschip, met zes ryen roeibanken; „ want," voegde hy er by, „ dit is het eenigste „ vaderlyke huis, dat aan POMPEJUS is „ overgelaten."(*b*) Dit andwoord was een steek voor ANTONIUS, die het huis van den ouden POMPEJUS in bezit genomen had.

Het schip voor zyne ankers gelegd, en van Kaap Misenum eene brug derwaard geslagen zynde, ontfing hy hem met groote vriendelykheid. Te midden van den maaltyd, terwyl men druk bezig was

(*b*) Volgens andere Schryvers was het antwoord van POMPEJUS *in Carinis:* nu betekent *Carina* den bodem van een schip, maar *Carinæ* was ook de naam van de Wyk te Rome, waar het huis van POMPEJUS DEN GROOTEN stond, 't welk ANTONIUS thands in bezit had; dus was dit eene aardige woordspeling.

was met ſchimpſcheuten te geven op CLEOPATRA en ANTONIUS, kwam de zeerover MENAS by POMPEJUS, en luisterde hem, zonder dat het van iemand anders gehoord wierd, in het oor: „ wat dunkt u, dat ik de ankers „ liet kappen, en u dus meester maakte „ niet alleen van Sicilië en Sardinië, maar „ van het gehele Romeinſche gebied?" POMPEJUS, zich eene korte poos hierop bedacht hebbende, gaf hem ten andwoord: „ dit had gy moeten doen, ME- „ NAS, zonder het my vooraf te vraa- „ gen; maar nu moeten wy ons, met „ het gene wy hebben, te vrede hou- „ den, want eeden breeken, is myne „ gewoonte niet." Nadat hy vervolgens beurtlings door de anderen ter maaltyd was onthaald, keerde hy van daar naar Sicilië terug.

Na dit geſloten verdrag zond ANTONIUS VENTIDIUS vooruit naar Aſia, om den verderen voortgang der Parthers te ſtuiten. Hy zelf liet zich, ten gevalle van CÆSAR, tot Priester van JULIUS CÆSAR aannemen, en voorts werden alle gewigtige zaken, die den ſtaat betrof-

fen, met gemeen overleg en in 't vriendelyke, door deze beiden gefchikt: maar zo dikwyls zy in kortswyl over het een en ander met elkander ftreden, werd ANTONIUS, die altoos daarin voor CÆSAR moest onderdoen, telkens gemelyk en misnoegd. Hy had by zig zekeren Egyptifchen waarzegger, die uit het geboorte-uur der menfchen geluk of ongeluk voorfpelde. Deze, 't zy om CLEOPATRA te vleien, of om dat het in der daad zo was, gaf onbewimpeld aan ANTONIUS te verftaan, dat zyn geluk, hoe groot en fchitterend ook, door dat van CÆSAR verduisterd wierd, en ried hem, zich zo verre hy maar kon, van dien jongeling te verwyderen. „ Uw geest," zeide hy, „ vreest den zynen, dezelve is „ moedig en fier, wanneer hy alleen is, „ maar in tegenwoordigheid van den anderen buigt hy zich neder, en wordt „ klein." En in der daad, men zag door het geen dagelyks gebeurde, het zeggen van den Egyptenaar bevestigd. Want men verhaalt, dat, zo vaak zy te zamen uit kortswyl over een of ander het lot trokken, of met de dobbelfteenen fpeelden,

den, ANTONIUS het immer verloor. Nimmer lieten zy haanen, of kwartels, die daarop afgericht waren, met elkander vechten, of die van CÆSAR behaalden de overwinning. Dit maakte ANTONIUS mismoedig, zonder dat hy zulks liet blyken; en, daar hy meer en meer in het geloof aan den Egyptifchen waarzegger bevestigd wierd, ftelde hy zyne goederen onder bewaaring van CÆSAR, en vertrok uit Italië. OCTAVIA nam hy tot in Griekenland met zich, hebbende reeds eenen zoon by haar gewonnen. Te Athenen, waar hy overwinterde, kreeg hy tyding van de eerfte voordeelen, door VENTIDIUS behaald. Deze had de Parthers geflagen, en PHARNAPATES, den dapperften bevelhebber van HERODES van kant gemaakt. (*c*) Deswegens gaf hy eenen feestmaaltyd aan de Grieken en fpeelen, waarin lichaamsoefeningen vertoond werden, aan de burgers van Athenen; waar by hy zelf het op-

(*c*) Voor *Herodes* wil Xylander gelezen hebben *Orodes*, hoedanig deze naam der Parthifche Vorften gewoonlyker gefpeld wordt.

oppertoezicht op zich nam. Ten dien einde liet hy zyne eereteekenen van Opperveldheer te huis, kwam ten voorſchyn in eenen mantel en in muilen, met ſtokken in de hand, zo als de Opzienders der Gymnaſiën gewoon waren te voeren, (*d*) en ſcheidde, wanneer het genoeg was, de vechtende jonge knapen zelf van elkander.

Toen hy nu ten oorlog zoude uittrekken, zettede hy eene krans van den heiligen olyfboom op, en volgens eene godſpraak, hem gegeven, vulde hy een kruikje met water uit de Klepſydra (*e*) en nam dit

(*d*) REISKE werpt het woord ῥαβδων uit den Tekst; en dan zal de zin zyn, niet dat hy met ſtokken, zo als de opzieners der Gymnaſien voerden, voorzien is geweest, maar blotelyk, dat hy met de Gymnaſiarchen of Opzieners derwaards ging. Indien het woord ῥαβδων echt is zal men voor γυμνασ, αρχων eene andere lezing, namelyk γυμνασ, αρχικων moeten aanneemen, zo als BIJANE oordeelt, dat geſchieden moet, en ons ook waarſchynlyk voorkomt, waarom wy ook onze vertaaling hier naar hebben ingericht.

(*e*) *Clepſydra* is de naam van een werktuig, 't welk door middel van water het verloop van den tyd aanwyst, hierin overeenkomende met onze zandlo-

dit mede op reis. Inmiddels werd PACORUS, de zoon van den Parthischen koning, die met een magtig leger van Parthers weder in Syrië kwam vallen, in een hoofdtreffen tegen VENTIDIUS in Cyrresthica geheel en al geslagen, waarby onder een onnoemlyk aantal Parthers PACORUS zelf byna de eerste sneuvelde. Deze veldtogt, die een van de roemruchtigste is geweest, wreekte ten vollen de neêrlaag, voor henen onder CRASSUS geleden, en noodzaakte de Parthers, na in drie opeenvolgende gevechten geslagen te zyn, binnen Medië en Mesopotamië te rug te trekken. VENTIDIUS durfde de vlugtende Parthers niet verder vervolgen, uit vrees van daar door den nyd van ANTONIUS gaande te maaken; doch hy keerde zich tegen de genen, die afgevallen waren, bragt dezelven onder, en belegerde den Komageenschen Vorst ANTIOCHUS binnen de stad Samosaten. Dan toen deze hem

lopers. Doch dit was ook de eige naam eener bron, op den burg te Athenen, omdat zy beurteling water uitliet, en weder ontfing, even als de gemelde werktuigen.

Xylander.

hem duizend talenten aanbood, met volkomene onderwerping aan 't geene hem door ANTONIUS zoude worden voorgeschreven, wees hy hem naar ANTONIUS zelven, als die vast naderde om te beletten, dat VENTIDIUS geenen vrede floot met ANTIOCHUS, willende ten minften, dat dit eene op zyne rekening wierd gefteld, en VENTIDIUS niet van alles alleen de fchuld zoude hebben. Daar echter het beleg langduurig wierd, en de belegerden, de voorflagen tot vrede verworpen ziende, wanhopigen tegenweer boden, begon ANTONIUS, daar hy niets vorderde, fchaamte en berouw te gevoelen, en liet zich thans met drie honderd talenten vergenoegen, waar voor hy aan ANTIOCHUS den vrede toeftond. Vervolgens liet hy VENTIDIUS, na hem volgends verdienfte beloond te hebben, naar Rome vertrekken, om de eer van den zegepraal te genieten. Deeze is tot dus verre de eenigfte Romein, die over de Parthers gezegepraald heeft, zynde een man van geringe geboorte, doch die door de vriendfchap van ANTONIUS in de gele-

legenheid gesteld zynde om grote daaden te verrichten, daarvan zo wel gebruik maakte, dat hy 't gene algemeen van CÆSAR en ANTONIUS gezegd wierd, volkomen bevestigde, namelyk, dat zy den voorspoed hunner wapenen meer aan anderen, dan aan zich zelven te danken hadden. Want, behalven VENTIDIUS, maakte ook SOSIUS een ander krygsoverste van ANTONIUS, grote voortgangen in Syrië, en CANIDIUS, dien hy omstreeks Armenië gelaten had, vermeesterde niet alleen dit gewest, maar onderwierp ook de Koningen der Ibeririërs en Albaanen, en drong door tot aan den Caucasus. Door dit een en ander kregen de Barbaren meer en meer een hoogen dunk van de magt van ANTONIUS.

Dan vervolgens, door inblazingen van anderen weder geweldig tegen CÆSAR verbitterd geworden zynde, stak hy met driehonderd schepen naar Italië over. Daar nu die van Brundusium zyne vloot niet wilden laten binnenlopen, stak hy af naar Tarentum. Van hier liet hy OCTAVIA, die hem uit Griekenland gevolgd was, op hare bede tot haren broeder vertrekken,

ter-

terwyl zy thands zwanger was, en reeds eene tweede dochter by hem had. Zy kwam CÆSAR op weg te gemoet, en hem, in tegenwoordigheid van zyne twee vrienden, AGRIPPA en MÆCENAS aanſprekende, boezemde zy bittere klagten voor hem uit, en bad hem vuuriglyk, niet te gedoogen, dat zy van de gelukkigſte vrouw de allerellendigſte wierd. Nu, zeide zy, zag ieder een hoog by haar op, uit hoofde van haar naauwe betrekking tot twee *Imperators*, van welke de een haar gemaal, en de ander haar broeder was: maar, byaldien thands de ſlechtſte party gekozen wierd, en de oorlog tusſchen hen beiden uitborst, zou wel het noodlot beſlisſen, wie de overwinnaar en wie de overwonnen zyn zoude, doch hoedanig ook de uitſlag daarvan ware, zy moest altoos daarby ongelukkig worden. Het gelukt haar CÆSAR hierdoor te vermurwen, die dus met vredelievende gezindheden te Tarentum aankwam. En hier opende zich nu voor de omſtanders een verrukkelyk tooneel: aan de eene zyde een magtig leger in volle rust, aan de andere zyde eene talryke vloot, vreedzaam

zaam voor anker liggende, en beider vrienden van wederzyden elkander te gemoet gaande en omhelzende. ANTONIUS onthaalde CÆSAR het eerst, die ten gevalle van zyne zuster deze eer wel wilde afstaan. Na dat men vervolgens overeenkomen was, dat CÆSAR aan ANTONIUS twee legioenen zoude geven tot den oorlog tegen de Parthers, en dat ANTONIUS honderd schepen met koperen nebben aan CÆSAR zoude geven, verworf OCTAVIA nog boven dien van haren man twintig *Myoparonen* voor haren broeder, en van dezen duizend krygsknechten voor haren man. Op deze wyze van elkander gescheiden zynde, maakte CÆSAR, die het oog had op Sicilië, dadelyk het ontwerp, om POMPEJUS te beoorlogen, terwyl ANTONIUS, na dat hy OCTAVIA met haare eigene kinders en met zyne voorkinders uit FULVIA aan de bescherming van CÆSAR had opgedragen, weder naar Asia overstak.

Dan het grote kwaad, dat een tydlang gesluimerd had, (*f*) te weten de liefde voor

(*f*) Het koomt my met REISKE waarschynlyk voor,

voor CLEOPATRA, door wysheids-ſtem, zo 't ſcheen, gezust en in ſlaap gewiegd, ontwaakte, zodra ANTONIUS in de nabyheid van Syrië kwam, met nieuwe kracht en woede, zo dat hy eindelyk, even als PLATO zegt van dat gedeelte der ziel, 't welk zich tegen het juk verzet (*g*) aan deugd en wysheid den ſchop gevende, FONTEJUS CAPITO afzond, om CLEOPATRA aftehalen en naar Syrië te brengen.

De gunstbewyzen en geſchenken, die zy hier van hem ontſing, waren niet weinig noch gering; hy ſchonk haar Fenicië, Céleſyrië, Cyprus, en een groot ge-

voor, dat PLUTARCHUS hier, zo als hy dikwyls gewoon is, een Jambisch vers van den een' of ander' Toneeldichter by toepasſing gebruikt.

(*g*) De Schryver bedoelt eene plaats uit den *Phædrus* van PLATO, waar de ziel vergeleken wordt by eenen gevleugelden wagen, met twee paarden beſpannen, waarvan het eene wild en onhandelbaar is, het andere mak en wel te beſtuuren; door het wyze verſtaat hy de driften en begeerten, en door het andere dat betere gedeelte der ziel, dat zich door den voerman, die hier de Rede is, laat leiden.

gedeelte van Judæa van waar de balsem komt, en van Arabia Nabatæa alles wat naar den kant des Oceaans gelegen is. Dit wegschenken van landen belgde de Romeinen geweldig. Dan gaf hy nog aan velen, die in geene heerschappy waren, magtige Vorstendommen en Koningryken, terwyl hy vele Koningen van hunne ryken beroofde. Dit laatste ondervond ANTIGONUS Koning van Judæa, dien hy daarenboven openlyk deed onthalzen; daar nimmer te vooren aan eenen Koning zodanige straf was uitgeoefend geweest. Doch niets was den Romeinen ondraaglyker, dan de schande, die hun werd aangedaan door de eerbewyzingen, waarmede hy CLEOPATRA overlaadde; ten welker aanzien hy zyne schuld nog daardoor verzwaarde, dat hy tweelingen, zoon en dochter, by haar had verwekt, van welken hy den zoon, ALEXANDER, en de dochter CLEOPATRA had genoemd, en den eenen toegenaamd *Zon*, de andere *Maan*. Echter wist hy zelfs aan de schande den schyn van roem te geven, zeggende, dat de grootheid van 't gebied der Romeinen moest blyken niet zo zeer uit het

gene zy aanwonnen, als uit het gene zy wegſchonken, en dat het verwekken van kinderen en opvolgers van een aantal koningen moest ſtrekken, om den adel van hun geſlacht meer en meer uittebreiden; dat op die zelfde wyze de ſtamvader van zyn eigen geſlagt geſproten was uit HERCULES, daar die held de voortplanting van zyn geſlagt niet op de vruchtbaarheid van eene enkelde vrouw had laten aankomen, of de huwelykswetten van SOLON en deszels bepalingen omtrent het verwekken van kinderen gevreesd had, maar liever de vermeerdering van zyne nakomelingſchap en het voortbrengen van nieuwe takken aan de Natuur had overgelaten.

Nadat PHRAORTES (*h*) zynen vader HERODES gedood, en zich meester van deszelfs ryk gemaakt had, onttrokken zich zeer vele Parthers door de vlugt aan zyne heerſchappy; onder anderen MONÆSES, een aanzienlyk en vermogend man, die zyne toevlugt tot ANTONIUS kwam nemen.

(*h*) By andere Schryvers wordt hy *Phraates* genoemd; of nu PLUTARCHUS, dan deszelfs afſchryvers zich hier vergist hebben, ſchynt twyfelachtig.

men. Deze den toeſtand van MONÆSES by dien van THEMISTOCLES vergelykende, en zich zelven in vermogen en edelmoedigheid gelyk ſtellende met de Perſiaanſche koningen, beſchonk denzelven met drie ſteden, Larisſa, Arethuſa en Hierapolis, welke laatſte voorheen Bambyce genaamd werd. Doch toen de koning der Parthers aan MONÆSES vergiffenis en vriendſchap had laten aanbieden, liet ANTONIUS dezen gewillig vertrekken, hopende PHRAORTES te verſchalken, als met wien hy vrede wilde maken, doch eiſchende, dat de vaandels, die onder CRASSUS veroverd waren, en de krygsgevangenen, die men nog in handen had, terug gegeven wierden. Hy zelf, CLEOPATRA weder naar Egypte hebbende laten vertrekken, trok op naar Arabië en Armenië, waar hy, zyne overige krygsmagt verzameld en zich verſterkt hebbende door de hulpbenden der koningen, die zyne vrienden waren, (zynde niet weinigen in getal, onder welke de Armeniſche koning ARTAVASDES, de magtigſte van allen, hem zesduizend ruiters en zevenduizend voetknech-

ten (*i*) byettede), zyn leger de monstering liet ondergaan. Het zelve werd bevonden te bestaan uit zestig duizend man voetvolk, alle Romeinen, benevens tien duizend ruiters, deels Spanjaarden, deels Galliërs, die tot het Romeinsche leger gerekend werden te behooren. Hierby kwamen nog van andere Natiën dertig duizend man, medegerekend het paardevolk en de ligtgewapende benden. Nogthans zegt men, dat al die toestel en die geheele legermagt, die zelfs den Indianen aan gene zyde van Bactra schrik kon aanjagen, en geheel Asia doen beeven, voor hem nutteloos was, ter oorzake van CLEOPATRA; want dat hy, zich haastende om in gezelschap van deze den winter te kunnen doorbrengen, den veldtogt opende voor dat het nog tyd was, en in alles zonder orde te werk ging, daar hy niet recht by zyne zinnen was, maar, door minnedranken of tovermiddelen bedwelmd, steeds hunkerde naar

(*i*) De grote onevenredigheid tusschen het voetvolk en de ruitery geeft gegrond vermoeden, dat hier in het uitdrukken van het getal, een misslag is begaan.

naar hare tegenwoordigheid, en altoos meer bedacht was om ten ſpoedigſten weder by haar te komen, dan om den vyand te overwinnen.

In de eerſte plaats, daar hy in Armenië had moeten overwinteren, om rust te verſchaffen aan zyn leger 't welk door eenen togt van agtduizend ſtadien was afgemat, en, voor dat hy de Parthers noodzaakte, hunne winterkwartieren te verlaten, liever in 't begin van 't voorjaar Medië had behoren te bemagtigen, kon hy zo lang niet wachten, maar trok dadelyk op, latende Armenië te linkerhand liggen, en viel in de landpalen van Atropatene, welken hy verwoestte. Ten anderen, daar hem een trein van het nodige belegeringstuig op drie honderd wagens volgde, waaronder een ſtormram van tagtig voeten lengte; en daar niets van dat alles, zo het kwam te breken, tydig genoeg herſteld kon worden, omdat dit oppergedeelte van Aſia geen hout opleverde van genoegſame lengte of ſterkte, haastede hy zich ſlechts om, voorttekomen, en liet dien toeſtel, als hem in zynen ſpoed belemmerende, terug onder

bewaaring van TATIANUS, (*k*) die eene krygsmagt onder zyn bevel kreeg ter dekking van hetzelve. Hy zelf ſloeg het beleg voor Phraäta, eene voorname ſtad, waarin zich de kinderen en vrouwen van den Mediſchen koning bevonden. Hier ondervond hy al terſtond, hoe kwalyk hy gedaan had met het belegeringstuig, 't welk hem thands te pas kwam, achter te laten. Om echter den vyand te kunnen aanvallen, liet hy voor de ſtad eenen dyk opwerpen, die veel tyds en zuuren arbeid kostede. — Inmiddels kwam PHRAORTES met eene talryke krygsmagt aanrukken, die hoorende, dat de wagens met het belegeringstuig achtergebleven waren, een aanzienlyk gedeelte van zyne ruitery daarop afzond; door deze ruitery werd TATIANUS onverhoeds op het lyf gevallen: hy zelf ſneuvelde, en tien duizend man van zyn volk liet met hem hier het leven. Het belegeringstuig viel in handen der Barbaren, die het zelve vernielden, en daarby een groot

(*k*) By VELLEJUS PATERCULUS wordt dezelve *Statianus* genaamd, en zo moet denklyk ook hier gelezen worden.

groot aantal krygsgevangenen bekwamen, onder welken zich bevond koning POLEMON.

Deze neêrlaag, terstond in 't begin geheel onverwacht ontfangen, ontmoedigde natuurlyker wyze het krygsvolk van ANTONIUS; waar by nog kwam, dat de Armenische vorst ARTAVASDES de zaken der Romeinen als wanhopig beschouwende, aftrok met zyn volk, hoewel hy de voorname oorzaak van den oorlog was. Als nu de Parthers hunne belegeraars begonden te tarten, en op de smadelykste wyze te bedreigen, en ANTONIUS vreesde, dat de kleinmoedigheid en verslagenheid in zyn leger, wanneer het werkeloos bleef, mogt voortduuren en toeneemen, zond hy tien legioenen, drie zwaargewapende Prætorische cohorten, en de gehele ruitery af, om voeraadje te halen, hopende, op die wyze den vyand het best te zullen uitlokken en dadelyk slag te leveren. Toen hy eene dagreize was voortgetrokken, en nu de Parthers van rondsom op zich zag aankomen, zoekende hem op weg te overvallen, liet hy in zyn leger het teken tot

een gevegt geeven, doch tevens de tenten latende afbreeken, als niet voornemens zynde te vechten, maar af te trekken, trok hy voorby de gelederen der Barbaren, die eene halve maan verbeeldden, en gaf bevel, dat, wanneer de voorposten van den vyand onder het bereik van het zwaargewapende voetvolk zouden gekomen zyn, de ruitery dadelyk zoude aanrukken. De Parthers, nu tegen over de Romeinen ſtaande, waren verbaasd over derzelver ſlagorde, en zagen met verwondering dezelven ſteeds op gelyke afſtanden van elkander zonder verwarring optrekken en in ſtilte hunne ſpiesſen zwaaien. Toen daarop het teeken tot den aanval gegeven was, keerde zig de ruitery dadelyk om, en viel met een groot geſchreeuw op de Parthers aan, die haar echter dapperlyk ontſingen, ſchoon zy reeds tot onder het bereik van derzelver pylen gekomen waren. Dan toen ook het voetvolk met geſchreeuw en geklikklak der wapenen kwam aanvallen, werden de paarden der Parthers verſchrikt en raakten in wanorde; waarop zy zelven ook, voor dat men nog ſlaags geraakt

was,

was, de vlugt namen. ANTONIUS zette den vlugtenden vyand na, en vleidde zich reeds met de vaste hoop, dat die oorlog, zo niet geheel, ten minsten voor het grootste gedeelte, door dezen eenen slag beslist zoude zyn. Maar toen nu het voetvolk den vyand reeds vyftig stadien, en de ruitery driemaal zoo veel vervolgd had, en men eens wilde opnemen, hoe groot het getal der gesneuvelde vyanden en der krygsgevangenen was, vond men niet meer dan dertig gevangenen en tachtig dooden. Dit veroorzaakte eene algemeene verlegenheid en neêrslagtigheid, want men achtte het eenen droevigen toestand, voor hun die overwinnaars waren, slechts zo weinigen van den vyand te hebben doen sneuvelen, terwyl de overwonnene hun een zo groot aantal van hun volk hadden weggenomen, als zy by de wagens verloren hadden. Des anderen daags braken zy op, en begaven zich weder op weg naar Phraäta en hunne legerplaatse. Dan daar zy op weg eerst een klein aantal vyanden, vervolgends een groter, en eindelyk de geheele vyandelyke magt ontmoete-

teden, die, als waren zy niet overwonnen en nog geheel versch, hen uitdaagden en van alle kanten aanvielen, kwamen zy niet dan met grote moeite, behouden in hunne legerplaats. Als nu de Meders eenen uitval hadden gedaan op den wal, die men tegen hen opgeworpen had, en den geenen die denzelven beschermden, aan 't wyken gebragt hadden, liet ANTONIUS in grooten toorn by loting den tienden man dier vreesachtigen met den dood straffen, welke straf *decimatio* of Tiening genoemd wordt: aan de rest liet hy garst in plaats van tarwe uitdeelen.

Deze oorlog intusschen werd voor beide partyën meer bezwaarlyk, en het vooruitzicht nog zorgelyker, vooral voor ANTONIUS, die gebrek en hongersnood te vrezen had; want reeds nu, zo dikwyls zyn volk uitging om voeraadje te halen, moest hy staat maken, dat een goed deel van hetzelve gewond terug kwam, en velen zelfs niet het leven daarvan afbragten. PHRAORTES, aan den anderen kant, wist by ondervinding, dat de Parthers eer alles konden verdragen, dan in

het

het wintergetyde in 't open veld te blyven, en vreesde daarom, dat, zo de Romeinen volhielden, en den veldtogt bleven voortzetten, hy van zyn volk verlaten zoude worden, daar reeds de Evennachtstijd van den herfst voorby was en het koud en guur begon te worden. Deze ſtelde derhalven de volgende list te werk. Hy gelastte aan de voornaamſten der Parthers, dat zy den Romeinen, die 't zy by het voeraadje halen, of in eenig ander geval hun ontmoeten mogten, niet te hard zouden vallen, maar hun oogluikende nu en dan iets laaten wegnemen, en dat zy hen dan moesten pryzen als bekwaame en dappere oorlogslieden, die met recht by hunnen koning in hooge achting ſtonden. Dat zy, dus gelegenheid krygende om nader by hen te komen, en met hunne paarden vreedſaam genaderd zynde, dapper moesten afgeeven op ANTONIUS, als die PHRAORTES, hoe welgezind anders, buiten ſtaat ſtelde om vrede met hun te ſluiten, en zo vele dappere lieden te ſparen, maar daarentegen door zyne halſtarrigheid den zwaarſten en magtigſten vyanden den honger en den win-

winter in den mond liep, welken hy toch, al wilde de Parthers hen zelfs veilig geleide geven, niet gemakkelyk zoude ontkomen. Deze last werd getrouwelyk uitgevoerd; en ANTONIUS van meer dan eenen kant bericht hier van ontfangende, werd door die hoop wel gepaaid, doch zond evenwel niet eer afgevaardigden aan den Parthifchen Vorst, voordat hy nader by die zo welgezinde Barbaaren onderzocht had, of het geene zy zeiden, in der daad overeenkomftig de meening van hunnen koning ware. Toen zy dit bevestigden, en hem ernftig vermaanden niets te vrezen, of eenig wantrouwen te koesteren, zond hy eenigen zyner vrienden derwaards af, door welken hy nogmaals de veroverde vaandels en krygsgevangenen terug liet eifchen, op dat het niet fchynen zoude, als achtede hy zich gelukkig, zo hy flechts behouden mogt aftrekken. De Parthifche koning bewilligde hierin, en verzekerde hem, dat zo dra hy aftrok, hy op vrede en volkomene veiligheid, ftaat konde maken, waarop hy binnen weinige dagen met zyn leger opbrak en aftrok. Dan, hoe zeer

hy

hy anders de gave bezat, om door welſprekendheid de volksmenigte te overreden, en beter dan iemand van zynen tyd een leger door woorden wist te beſtuuren, werd hy thands door ſchaamte en kleinmoedigheid terug gehouden, om in perſoon het volk moed in te ſpreken, en droeg zulks op aan DOMITIUS AËNOBARBUS. Dit werd van zommigen kwalyk genomen, die hetzelve als een teeken van kleinachting beſchouwden; de meesten echter werden door medelyden bewogen, beſeffende, wat hier van de oorzaak was, en oordeelden daarom, dat zy zo veel te meer wederkeerig hunnen veldheer ontzien en hem gehoorſamen moesten.

Dan, zo als hy gereed ſtond, om zynen heirtogt langs den zelfden weg te nemen, langs welken hy gekomen was, zynde vlak land en zonder eenig geboomte, was 'er een zeker Mardiër, die de gewoonten der Parthers grondig kende, en die reeds aan de Romeinen, in het gevecht by de wagens met het belegeringstuig, blyken van getrouwheid had gegeven. Deze man, zich by ANTONIUS

NIUS vervoegende, ried hem, rechtsaf te trekken, en het gebergte te houden, op dat hy zyn zwaar gewapend, en met bagaadje belemmerd leger niet in de vlakke en opene ſtreeken aan de taltyke ruitery en aan de pylen der Parthers mogt blootſtellen; want dat PHRAORTES, zonder twyfel, met geen ander oogmerk hem, onder den ſchyn van vredelievendheid, van de belegering had willen aftrekken. Hy zelf nam aan, hen den kortſten weg te wyzen, waar hy tevens veel meer voorraad van levensmiddelen en andere noodwendigheden vinden zoude. ANTONIUS hem uitgehoord hebbende overleidde eene wyl, wat hem te doen ſtond. Hy wilde wel niet laten blyken, als of hy de Parthers na het getroffen verdrag mistrouwde, doch daar hy evenwel eenen korten weg door bewoonde dorpen moest goedkeuren, vorderde hy van den Mardiër deswegens genoegſame verzekering. Deze bood daarop aan, dat men hem gebonden hield zo lang, tot dat hy het leger in Armenië gebragt zoude hebben. Dit geſchied zynde, leidde hy het leger twee dagen ach-

achter een, zonder dat men eenig gevaar ontmoetede; op den derden dag, wanneer ANTONIUS reeds alle vrees voor de Parthers had ter zyde gefteld, en in volkomene gerustheid zich om geene ftipte orde in het voorttrekken meer bekreunde, ontdekte de Mardiër, dat een dyk, gemaakt om de overftromingen der rivier te keeren, nieuwlings geflecht was, en dat de weg, waar langs men trekken moest, voor een groot gedeelte reeds was onder gelopen; 't welk hy begreep dat een bedryf der Parthers was, die hen door middel van de rivier wilden ophouden, en hun het voorttrekken moeilyk maken. Hy ried dus ANTONIUS op zyne hoede te zyn, en de nodige voorzorg te gebruiken, vermids de vyanden waarfchynlyk naby waren. Terwyl deze nog bezig was, om het zwaar gewapende voetvolk in orde te fchikken, en het tusfchen beide de boogfchutters en flingeraars plaatfte, gereed om den vyand aan te vallen, komen de Parthers reeds van rondsom aanrukken, blykbaar het voornemen hebbende, om het Romeinfche leger van alle kanten te omfingelen en in verwar-

ring te brengen. Dan, nadat de ligtgewapende benden op hen ingerukt waren, en zy wel door hunne pylen velen der Romeinen gewond, doch zelven door het lood der slingers en de werpspiessen nog meer gekwetsten bekomen hadden, deinsden zy af. Weldra echter werd de aanval door hen hervat, 't welk duurde, tot dat de Gallische ruitery in vollen ren op hen kwam aanrukken, die hen zodanig uit elkander dreef, dat zy zich dien geheelen dag niet weder vertoonden.

ANTONIUS door dit voorval geleerd hebbende, wat hem te doen stond, liet niet alleen zyne achterhoede, maar ook de beide zyden door eene menigte schutters en slingeraars dekken, en trok in eene vierkante slagorde op, gelastende de ruitery, slechts den aanval der vyanden af te keeren, doch dezelven, wanneer zy afdeinsden, niet te vervolgen. Het gevolg hiervan was, dat de Parthars, geduurende de vier volgende dagen ruim zo veel nadeels zelven bekwamen, als zy den Romeinen toebragten; waardoor hun de lust verging; zodat zy, voor reden gevende, dat het winter wierd, overleiden

om

om naar huis te trekken. Op den vyfden dag kwam FLAVIUS GALLUS, een dapper en ſtout krygsman, die Overſte by het leger was, zich by ANTONIUS vervoegen, met verzoek, dat hem het grootſte gedeelte van het ligte voetvolk uit de achterhoede, benevens een zeker getal ruiters van de voorhoede mogt gegeven worden, tot eene gewigtige onderneming, die hy voorhad uittevoeren. Toen dit hem was toegeſtaan, ondernam hy den aanvallenden vyand af te ſlaan, niet zo als dus verre geſchied was, met telkens te rug te wyken onder het zwaargewapende voetvolk, maar met post te blyven vatten, en ſtoutelyk het gevecht voort te zetten. Toen nu de Bevelhebber van de achterhoede hem van het overige leger afgeſneden zag, zond hy hem boden na, om hem te rug te haalen; doch dit weigerde hy te doen. Toen verhaalt men dat TITIUS de Quæstor zelfs de vaandels greep, en zyn best deed om het volk terug te doen trekken, onder dwaaze verwytingen tegen GALLUS, als die zo vele en dappere lieden in het verderf voerde. Deze beantwoordde hem met tegenverwytingen, en gelastte den genen, die by hem waren,

vol te houden; doch TITIUS trok af. Terwyl GALLUS voortvoer met den vyand van vooren aantevallen, werd hy van achter, eer hy zulks merkte, door eene grote magt omſingeld. Zich dus van rondsom tusſchen de vyanden bevindende, zond hy om hulp. Dan de Overſte der Legioenen, onder welken CANIDIUS was, die ongemeen veel op ANTONIUS vermogt, begingen hier, zo 't ſchynt, eenen groten misſlag: want in plaats van met de geheele magt te gelyk tot ontzet aan te rukken, zonden zy niet dan kleine gedeelten ter hulpe, 't welk zy telkens, wanneer de eerstgezondene geſlagen waren, herhaalden, waardoor zy, zonder het te merken, byna het gantſche leger vernield en aan 't vlugten gebragt zouden hebben, was niet ANTONIUS ten ſpoedigſten met het zwaar gewapende voetvolk van de voorhoede opgekomen, en had hy niet tevens in der yl het derde legioen midden door de vlugtenden op den vyand ingedreven, waardoor het verder doordringen geſtuit werd.

Niet minder dan drieduizend Romeinen hadden hierby het leven gelaten, en vyfduizend gekwetſten werden in de leger-

plaats

plaats teruggebragt. Onder deze laatsten was GALLUS zelf, die vier pylen in de borst had gekregen, en kort daarna aan zyne wonden overleed. ANTONIUS ging in perzoon de gekwetsten bezoeken, en vertroosten, zelf tot in de ziel bedroefd zynde en weenende: doch zy, welgemoed, vatteden hem by de hand, baden hem heen te gaan en voor zich zelven te zorgen, zonder zich dus te kwellen. Zy noemden hem *Imperator*, en zeiden, dat zy behouden waren, indien het slechts met hem wel was. In 't algemeen kan men, dunkt my, zeggen, dat geen veldheer van dien tyd een leger byeen heeft gehad, uit sterker, hardvochtiger en jeugdiger karels dan dit leger van ANTONIUS; 't welk daarenboven in eerbied voor hunnen Opperbevelhebber, in gehoorzaamheid met genegenheid gepaard, en daarin, dat allen zonder onderscheid, aanzienlyken, bevelhebbers en gemeenen, de achting en gunst van ANTONIUS boven hunne veiligheid en hun leven stelden, zelfs door de Romeinen van den vorigen tyd niet overtroffen werd. Verscheidene oirzaken van zynen kant, gelijk wy reeds te voren ge-

zegd hebben, werkten hiertoe mede: zyne edele afkomst, vermogende welsprekendheid, eenvoudigheid, bereidwilligheid en onbekrompenheid in 't belonen, zyn smaak voor kortswyl en vrolyke gezelschappen, en byzonder in het tegenwoordige geval, zyne deelneming in het lyden der ongelukkigen, en hulpvaardigheid om hen van al het nodige te verzorgen, waardoor hy de zieken en gekwetsten nog yveriger tot zynen dienst maakte dan de gezonden.

Ondertusschen had deze overwinning de vermoeide en reeds moedeloze vyanden dermate opgebeurd, en zo zeer met minachting voor de Romeinen vervuld, dat zy zelfs des nachts de wacht bleven houden by derzelver legerplaatse, niet anders denkende, dan dat zy hunnen vyand op de vlugt en de tenten verlaten zouden vinden, die zy dus zouden kunnen plunderen. Den volgenden morgen vroeg kwamen de Barbaren nog in veel groter getal op, bestaande, volgens begroting, uit niet minder dan veertig duizend ruiters; want de koning had zelfs zyne eigene lyfwacht medegezonden, vermids hy de overwin-

winning als voltooid beschouwde: hy zelf nam nooit deel in eenig gevecht. — ANTONIUS, eene aanspraak aan zyn leger willende doen, eischte een rouwkleed, om door die vertoning des te meer medelyden te verwekken; doch, zyne vrienden dit ten sterksten afkeurende, kwam hy in zyn purperen Veldheers gewaad (*l*) te voorschyn, prees in zyne aanspraak de genen, die gevlugt waren. De eerstgenoemden spoorden hem aan tot moed en standvastigheid, en de laatsten, zonder zich te verontschuldigen (*m*) boden zich aan tot de loting om den tienden man, of tot evenveel welke andere straf, die hy hun zoude willen opleggen; alleen baden zy hem zyn misnoegen en zyne verwytingen te staken. Daarop stak hy zyne handen omhoog, en bad

(*l*) *Paludamentum.*

(*m*) 'Er staat in 't oirspronkelyke *zich verontschuldigende*, απολογουμενοι, doch dit strookt in 't geheel niet met het gene 'er volgt, dat zy zich aan even veel straf wilden onderwerpen. — Wy gissen dus, dat 'er gestaan heeft ουδεν λογουμενοι.

bad de Goden, dat, by aldien zyn voorig geluk door eenig ongeluk gevolgd moest worden, hetzelve dan hem mogt treffen, doch dat het leger behouden mogt blyven en op den vyand zegevieren.

's Anderendaags, zich beter gedekt hebbende, trokken zy tegen den vyand op, en de Parthers, hunnen aanval beginnende, ondervonden, dat zy geheel verkeerde rekening gemaakt hadden; want, daar zy meenden op roven en plunderen, en niet op vechten uittegaan, werden zy met eene hagelbui van pylen begroet, en daar zy de Romeinen met dapperheid en frisſchen moed zagen aanrukken, begon hun andermaal de lust te vergaan.

Dan daar de Romeinen zekere ſteile heuvels moesten afklimmen, en dus eenen langzamer tred hielden, vielen zy weder op dezelven aan, en beſchoten hen met hunne pylen. Dadelyk keerde het Romeinſche voetvolk, met zwaare ſchilden gewapend, zich om, ſloot het ligtgewapend volk in zyn midden, en ging zelf op de knieën liggen, zich dekkende met de ſchilden. Het volgende gelid hield zyne ſchilden boven dezen,

en dit zelfde deeden ook de volgende gelederen. Deze dakswyze opvolging van schilden maakt eene vreemde vertoning, en is de zekerste beschutting tegen de pylen, die langs dezelven afglyden. De Parthers dit knielen der Romeinen voor moedeloosheid en afgematheid aanziende, lieten hunne bogen en pylen varen, en kwamen nu met hunne picken van naby aanvallen. Van stonden aan rezen de Romeinen met een groot geschreeuw overeinde, en met hunne zwaare spietsen aanvallende, werpen zy de voorsten overhoop, en dryven alle de anderen op de vlugt. Het zelfde had ook plaats de volgende dagen, zo dat zy weinig konden vorderen. Dit veroirzaakte honger in het leger, daar zy niet dan weinig koorn, en wel door middel van het zwaard, bekomen konden, en gebrek hadden aan de nodige werktuigen om hetzelve te malen; want deze hadden zy meerendeels moeten achterlaten, dewyl de lastdieren gedeeltelyk gestorven waren, gedeeltelyk gebruikt wierden om de zieken en gekwetsten weg te brengen. —

Men verhaalt, dat een Attische *Chœ-*

nix koren voor vyftig drachmen verkocht, (*n*) en dat het garſten brood tegen zilver-gewigt betaald wierd. Het volk moest dus zyne toevlugt nemen tot kruiden en wortels, en daar zy van bekende kruiden niet genoeg konden vinden, waren zy genoodzaakt ook dezulken te nemen, die zy in 't geheel niet kenden; 't welk oirzaak was, dat zy op een zeker kruid vervielen, waar aan allen, die het aten, in razerny kwamen te ſterven. Te weten, de gene, die daarvan gegeten had, verloor zyne geheele bewustheid en zyn geheugen, doende niets anders, dan elken ſteen, dien hy vond, te verleggen en omtekeeren, met zo veel yver, als of hy eene zaak van groot gewigt verrichtede. Op die wyze zag men overal door het leger menſchen, ter aarde gebukt, en ſtenen uit den grond halen en verleggen. Ten laatſten begonden zy gal te braken, en gaven den geest; voor-

(*n*) Men rekent, dat een Attiſche *Chœnix* niet meer bedroeg, dan één mensch voor éénen dag nodig heeft. Zie MORUS *ad Xenoph. Exped. Cyri L. I. C.* 5. en vyftig drachmen worden op vyftien gulden naar ons geld gerekend.

vooral nadat het eenigste tegengift, de wyn, was opgeraakt. Toen reeds eene grote menigte op deze wyze gestorven was, en de Parthers niet afhielden hen te ontrusten, zegt men dat ANTONIUS herhaalde keeren uitriep: „ O hertogt „ der tienduizend!" gevende daarmede zyne verwondering te kennen over die Grieken, onder XENOPHON, die eenen veel langer weg uit Babylonien hebbende afteleggen, en geduurig met den vyand moetende vechten, evenwel behouden waren teruggekomen.

De Parthers, aan den anderen kant, ziende, dat zy noch het Romeinsche leger overhoop werpen, noch deszelfs gelederen breken konden, en nu reeds meermalen de nederlaag gekregen hebbende en op de vlugt zynde gedreven, begonden weder, als tot vrede gezind, zich te vervoegen by de genen, die op voeraadje uitgingen, toonden aan dezelve hunne boogen, die ontspannen waren, en zeiden, dat zy naar huis gingen, en hiermede een einde maakten van 't vervolgen, dat slechts een klein getal Meders de Romeinen één of twee dagen vol-

volgen zoude, zonder hen echter te ontrusten, en alleen om de verder afgelegene dorpen te beveiligen. By dit hun zeggen voegden zy ook nog uitwendige blyken van genegenheid en vriendſchap; zodat de Romeinen nu weder volkomen gerustgeſteld wierden, en ANTONIUS, toen hem dit geboodſchapt was, langs de vlakten verkoos te trekken, dewyl men zeide, dat het bergagtig gedeelte van water ontbloot was. Dan, zo als hy gereed ſtond, dit zyn voornemen uittevoeren, kwam 'er iemand uit het vyandelyk leger, met name MITHRIDATES, zynde een volle neef van dien MONÆSES, die zich by ANTONIUS gevoegd had en met drie ſteden van dezen begiftigd was. Deze verzocht, dat men hem iemand bragt, die in 't Parthisch of Syrisch met hem kon ſpreken. Toen men daarop eenen ALEXANDER van Antiochië, zynde een gemeenſame vriend van ANTONIUS, by hem had gebragt, gaf hy te kennen, wie hy was, zeide, dat de dienst, welken hy hun kwam bewyzen, van MONÆSES afkomſtig was, en vraagde ververvolgens aan ALEXANDER, of hy niet

daar

daar tegen over van verte eene ry hoge heuvels zag. „ Onder die heuvels, zeide „ hy, liggen de Parthers met hunne „ geheele magt tegen u op de loer, want „ beneden die heuvels liggen wyduitgeſtrekte vlakten, en zy verwachten, dat gy, door hun misleid, de „ bergen verlaten, en uwen weg daar „ langs zult nemen. 'T is wel waar, „ dat gy, de bergen houdende, met „ dorst en moeilykheden, uwe gewone „ plagen, te worſtelen zult hebben, doch „ zo ANTONIUS den anderen weg inſlaat, heeft hy hetzelfde lot als CRASSUS te wachten." Na dit bericht te hebben, ging hy dadelyk weder heen.

ANTONIUS, dit hoorende, werd ontſteld, en riep zyne vrienden, benevens den Mardiër, die hem ten wegwyzer gediend had, by zich. Deze laatſte dacht eveneens over de zaak, want hy wist, zeide hy, dat de weg door de vlakte, al waren 'er geene vyanden, ongebaand was, en vol dwaalpaden, die moeilyk te kennen waren; en verzekerde, dat de andere weg, hoe oneffen ook, geene andere

on-

ongemakken had, dan gebrek aan water. ANTONIUS hier door van besluit veranderd zynde, sloeg in den nacht met zyn leger den laatstgenoemden weg in, eenen ieder van zyn volk vooraf gelast hebbende, water mede te nemen. Dan daar de meesten geene kruiken hadden, vulden zommigen hunne helmen met water, anderen namen hetzelve in huiden mede.

Hy was niet zodra op weg gegaan, of de Parthers kregen hiervan de tyding, die daarop, tegen hunne gewoonte, nog in den nacht hen kwamen nazetten. Met het opgaan der zon bereikten zy de achterhoede, die door nachtwaken en moeiten geheel afgemat waren; want zy hadden tweehonderd en veertig stadien dien nacht afgelegd; en deze zoo haastige en onverwachte aanval zettede hen overstaag, terwyl het vechten den dorst vermeerderde, daar zy stap voor stap den vyand moesten afkeeren. De voorhoede bereikte eindelyk eene rivier, welker water wel koud en helder, maar brak en vergiftigd was, zodat het volk, daar van gedronken hebbende, dadelyk met krimpende buikpynen en eenen brandenden dorst gekweld wierd.

wierd. De Mardiër had hen wel hier voor gewaarſchouwd, doch ondanks deze waarſchouwing dronken zy hetzelve, en ſtieten de genen, die hen zulks beletten wilden, met geweld terug. Toen ging ANTONIUS zelf by hen rond, en bad hen, dat zy het toch eenen korten tyd nog mogten uithouden, hun verzekerende, dat zy niet ver af waren van eene rivier met goed water, en dat dan vervolgends de weg, dien zy moesten doortrekken, zeer oneffen en voor geene ruitery te gebruiken was, zo dat de vyanden genoodzaakt zouden zyn het verder vervolgen geheel optegeven. Tevens liet hy de genen, die in 't gevecht waren, door de trompet terugroepen, en gaf het teeken om de tenten opteſlaan, op dat de zoldaten ten minſten ſchaduwe zouden hebben.

Terwyl de tenten opgeſlagen wierden, en de Parthers dadelyk, volgens hunne gewoonte in dat geval, aftrokken, kwam MITHRIDATES andermaal; en nadat ALEXANDER by hem was gekomen, gaf hy den raad, om, zodra het leger een weinig uitgeruſt zoude zyn, weder optetrek-

trekken, en zich te haasten om by de rivier te komen, zeggende, dat de Parthers daar niet over zouden trekken, maar hunne vervolgingen, daar ſtaken. Toen ALEXANDER dit aan ANTONIUS had overgebragt, ontfing hy van dezen een aantal gouden bekers en kannen, om die aan MITHRIDATES uittereiken, welke daarvan zo veel nam, als hy in zyn kleed kon bergen, en daarop weder vertrok. Nog by den dag liet ANTONIUS opbreken, en vervorderde het leger zynen weg, zonder door den vyand gemoeid te worden, doch de Romeinen veroorzaakten zich zelven den alleronrustigſten en verſchrikkelykſten nacht. Zy vielen namelyk aan op de genen, die goud of zilver by zich hadden, vermoordden en beroofden dezelven, en namen insgelyks het geld weg, 't welk de lastdieren droegen. Ten laatſten verſchoonden zy zelfs de bagaadje van ANTONIUS niet, namen deszelfs kostbare drinkſchalen en ſchenktafels weg, en verdeelden die onder elkander. Daar dit eene algemeene ontſteltenis en misverſtand in 't leger verwekte (want men meende, dat de Parthers eenen

aan-

aanval deeden, en alles op de vlugt en door elkander jaagden) liet ANTONIUS eenen vrygelaten uit zyn gevolg by zich komen en zweeren, dat hy hem, op het eerste bevel, zou doorsteken en het hoofd van den romp slaan, op dat hy noch levende in de handen der vyanden mogt vallen, noch dood zynde herkend worden. Terwyl zyne vrienden hierover in tranen uitborsten, kwam de Mardiër om hem optebeuren, zeggende, dat zy nu niet verre meer van de rivier waren, (want reeds voelde men eene vochtige lucht, en meerder koelte, die de ademhaling gemaklyker maakte) en uit den tyd, dien zy reeds met reizen doorgebragt hadden, bewyzende, dat zy genoegzaam aan 't einde van hunnen weg waren; want 'er was nog slechts een klein gedeelte van den nacht meer overig. Te gelyk ontfing ANTONIUS van eenen anderen kant bericht, dat die geheele opschudding uit de slechtheid en roofzucht der zoldaten zelven was ontstaan. Om dus deze wanorde te herstellen, en de verstrooide menigte weder in orde te brengen, deed hy het teeken geven om zich nederteslaan.

Het begon nu reeds te dagen, en het leger weder eenigzins tot rust en orde te komen, toen de pylen der Parthers de achterhoede bereikten. Daarop werd aan het ligtgewapend volk het teken tot den ftryd gegeven, en het zwaar gewapend voetvolk zich tevens, als voorheen, met hunne fchilden bedekkende, liet de pylen daarop affluiten; waarop de Parthers niet nader durfden komen. De voorhoede trok dus langzamerhand voorwaards; en nu kreeg men de rivier in 't gezicht. ANTONIUS ftelde de ruitery op den oever in flagorde om den vyand aftekeeren, en liet toen de zieken en gekwetften het eerst overbrengen. Reeds konde nu ook het ftrydende gedeelte zonder gevaar en op hun gemak drinken: want toen de Parthers de rivier zagen, ontfpanden zy hunne boogen, en zeiden tot de Romeinen, dat zy gerust konde overgaan, gevende tevens groten lof aan derzelver dapperheid. Na dus in vrede de rivier te zyn overgetrokken, herftelden zy zich van hunne vermoeïdheid, en vervolgden voorts hunne reis, zonder evenwel te veel op de Parthers te vertrouwen. Op den zesden

dag

dag na het laatfte gevecht bereikten zy de rivier Araxes, die Medië van Armenië fcheidt. Deze rivier fcheen hun wegens de diepte en den fterken ftroom moeilyk om overtetrekken, en 'er verfpreidde zich een gerucht, dat de vyanden daar omftreeks in eene hinderlage gelegen waren, om hen, terwyl zy overtrokken, op het lyf te vallen. Doch zy kwamen de rivier veilig over, en trokken in Armenië. Dit was voor hun even als of zy na eene langduurige zee-reis voor 't eerst weder land zagen; zy kuschten den grond, borsten uit in tranen, en vielen elkander om den hals van blydfchap. Dan daar zy nu door een land trokken, waar overvloed was van alles, en zy, na zo lang gebrek geleden te hebben, niet fpaarzaam daarvan gebruik maakten, werden zy door waterzucht en kolyk aangetast.

ANTONIUS, hier de monftering doende over het leger, bevond, dat hy twintigduizend man voetvolk en vierduizend ruiters verloren had, van welke flechts het kleinfte gedeelte door de vyanden omgebragt, alle de overige door ziekte omgekomen waren. Zy hadden van Phraätes

af tot hiertoe zeven en twintig dagen gereisd, en in agttien gevechten de Parthers overwonnen Dit waren echter geenszins volkomene en beslissende overwinningen geweest, omdat zy den vyand slechts een kort einde weegs en niet geheel hadden kunnen vervolgen. En hierin bleek vooral, dat de Armenische vorst ARTAVASDES ANTONIUS van de eer, om dien oorlog ten einde te brengen, verstoken had. Want byaldien die zestien duizend ruiters, met welken hy uit Medië was afgetroken, 'er steeds by gebleven waren, zynde gewapend even als de Parthers, en gewoon met dezen te vechten, zodat, terwyl de Romeinen den vyand afsloegen, dezen den vluchtende hadden vervolgd, dan zouden de Parthers zich niet zo dikwyls, wanneer zy geslagen waren, weder hebben kunnen herstellen, en het gevecht van nieuws hervatten. Hierom zocht elk, ten hoogsten verbitterd, ANTONIUS aan te spooren, om van den Armeniër wraak te nemen. Doch hy was wyzer, en beseffende, dat hy zwak van volk was, en aan alles gebrek had, deed hy den anderen geen verwyt wegens zy-

ne

ne ontrouw, en bewees hen geene mindere vriendschap en eer, dan te voren. Maar toen hy naderhand weder in Armenie kwam, lokte hy ARTAVASDES door fraaie beloften en uitnodigingen tot zich, en hem dus in zyne magt hebbende, hield hy hem vast, voerde hem geboeid naar Alexandrië, waar hy met hem in zegepraal binnen kwam. En hier door vooral ergerde hy de Romeinen, dat hy den roem en luister van zyn vaderland, ten gevalle van CLEOPATRA, aan de Egyptenaars schonk. Dan dit zyn dingen van lateren tyd.

Daar hy op den togt, waarvan wy thands spreken, in felle koude en aanhoudende sneeuw zich haastede om terug te keeren, verloor hy hierdoor onder weg agtduizend man. Hy zelf, van weinigen vergezeld, begaf zich naar den zeekant, waar hy in zekere vesting, tusschen Berytus en Sidon gelegen, en *Leucé-komé* genaamd, op CLEOPATRA bleef wachten. Kwynende van ongeduld en verlangen naar haar, verviel hy terstond weder tot zuipen en zwelgen, dan de tyd aan tafel hem te lang vallende, stond hy telkens tusschen bei-

 den

den op, en fprong vaak ylings naar buiten om uittekyken; tot dat zy eindelyk kwam, eene menigte klederen en geld voor de zoldaten medebrengende; fchoon zommigen zeggen, dat de klederen wel van haar waren, doch dat hy het geld uit zyne eigene kas nam, en op haren naam aan het volk uitdeelde.

Thands was 'er gefchil gerezen tusfchen den Medifchen koning, en den Parthifchen vorst PHRAORTES. Hetzelve was, naar men zegt, ontftaan over de verdeeling van den Romeinfchen buit, en bragt de Mediër in grote ongerustheid en vrees van zyn ryk te verliezen. Hierom zond hy boden om ANTONIUS interoepen, hem belovende, dat hy hem met zyne magt zoude onderfteunen. Dit gaf ANTONIUS weder nieuwe hoop, vermids juist het eenigfte, dat hem fcheen ontbroken te hebben om de Parthers geheel onder te brengen, namelyk ruitery en boogfchutters, hem nu wierd aangeboden op zulk eene wyze, dat hy eer befchouwd wierd als dienst bewyzende, dan als de gene, aan wien een dienst bewezen wierd. — Weshalven hy zich gereed maakte om

we-

weder op te trekken door Armenië, en, na met den Medischen koning by de rivier Araxes de nodige affpraak gemaakt te hebben, den oorlog tegen de Parthers voort te zetten.

Inmiddels gaf OCTAVIA te Rome aan CÆSAR hare begeerte te kennen om op reis te gaan naar ANTONIUS, en dit werd haar, zo als de meesten fchryven, niet zo zeer vergund, om dat zy zulks begeerde, maar op dat zy verachting en mishandeling van haar gemaal zoude ondergaan, 't welk aan CÆSAR een gepast voorwendfel zoude geweest zyn om ANTONIUS te beoorlogen. Te Athenen zynde ontfing zy eenen brief van ANTONIUS, waarin hy haar beval daar te blyven, en haar kennis gaf van den togt, dien hy had ondernomen. Zy was hier over wel ten hoogften gebelgd, wel de waare reden daarvan begrypende, doch, zonder dit te laten blyken, fchreef zy hem weêrom, dat zy verzocht te weten, waarheen hy begeerde, dat het een en ander, 't welk zy voor hem medebragt, wierd gezonden. Zy kwam namelyk met eene groten voorraad van klederen voor

krygsvolk; met een aantal jukbeesten; met geld en met geschenken voor zyne krygsoverften en vrienden. En boven dit alles bragt zy voor hem mede twee duizend uitgelezene krygsknechten, gekleed en gewapend om tot eene lyfbende te dienen. NIGER, een vriend van ANTONIUS, werd met dees boodfchap tot hem afgezonden, die dezelve vergezeld deed gaan met zulke loffpraken, als OCTAVIA alzins verdiende.

CLEOPATRA, hoorende dat OCTAVIA als hare mededingfter overkwam, en vrezende, dat zo deze, wier deugd onderfteund door de magt van CÆSAR reeds gevaarlyk was, nog daarenboven in perzoon door haren bevalligen omgang en door hare liefkozingen ANTONIUS kwam beftormen, hy daartegen niet beftand zoude zyn, en zich geheel en al aan haar overgeven, nam hare toevlugt tot de kunst van veinzen, en hield zich, als of zy fmoorlyk op ANTONIUS verliefd was. Ten dien einde liet zy haar lichaam, door zeer weinig fpyze te nemen, vermageren: de opflag harer oogen teekende, wanneer ANTONIUS by haar

kwam, verbaasdheid, en, wanneer hy heenging, kwyning en neêrslagtigheid. Telkens deed zy kunstige tranen uit de oogen vloeien, doch droogde die oogenblikkelyk weder af, en scheen dezelven voor hem te willen verbergen. Dit alles nu viel voor, juist toen hy op het punt stond om uit Syrie op te trekken naar den Vorst der Mediërs. Vleiers, die zich verdienstelyk by de koningin zochten te maken, verweten ANTONIUS, dat hy ongevoelig en wreed was, indien hy eene vrouw, die zonder hem niet leven kon, zonder reden liet omkomen. — OCTAVIA toch, die hy, alleen omdat zyn belang dit vorderde, ten gevalle van haren broeder, getrouwd had, bleef de eer genieten van zyne echte gemalin te zyn, terwyl CLEOPATRA, eene zo maggtige koningin, de byzit van ANTONIUS moest heeten; welken naam zy zich echter niet schaamde, zo zy slechts hem mogt aanschouwen en zyn gezelschap genieten: doch moest zy dit derven, dan zou het ras met haar gedaan zyn. Om kort te gaan, zy wisten eindelyk het hart van ANTONIUS dermate te treffen en te

vermurwen, dat hy, vrezende, dat CLEOPATRA de handen aan zich zelve mogt ſlaan, naar Alexandrië te rugkeerde, en zyne overkomst naar den Mediſchen vorst tot het voorjaar uitſtelde, niettegenſtaande de tydingen, die 'er kwamen, dat het by de Parthers vry oproerig was. Vervolgens echter derwaards gegaan zynde, maakte hy vriendſchap met hem, trouwde eenen van zyne zoonen, die hy by CLEOPATRA had, uit aan eene van deszelfs dochters, welke nog zeer jong was, en kwam toen terug, zich reeds tot den burger-oorlog gereed makende (*o*).

Toen OCTAVIA van Athenen terug was gekomen, wordende geacht grotelyks beledigd te zyn, beval CÆSAR haar in

(*o*) Dit gedeelte des verhaals van onzen Schryver, zo hetzelve maar onverminkt tot ons is gekomen, is niet zeer duidelyk, en men kan uit het oirſpronkelyke naauwlyks opmaken, welk geval hier bedoeld wordt. Wy hebben de plaats vertaald volgens de verklaaring, die DACIER uit DION aan dezelve heeft gegeven, ſchoon dan dit verhaal ons niet ſchynt te ſtroken met het gene boven van den zelfden Mediſchen koning gemeld is.

in zyn huis overtekomen om te wonen. Doch zy weigerde het huis van haren man te verlaten. Ook bad zy haren broeder, zo hy geene andere reden had om ANTONIUS te beoorlogen, zulks toch niet om haren wil te doen; want dat het een zeer flecht gerucht zoude maken, wanneer van de twee grootste Veldheeren de eene gezegd wierd uit liefde voor eene vrouw, en de andere uit yver voor de eer eener vrouw, het Romeinsche volk in eenen burger-oorlog gestort te hebben. Zy bevestigde dit haar zeggen nog nader door haar gedrag: want zy bleef niet alleen in het huis van ANTONIUS wonen, even als of hy nog by haar was, maar droeg ook de beste zorg voor de kinderen, zo wel van FULVIA, als voor hare eigene.

Ook de vrienden van ANTONIUS, die overkwamen om naar eerambten te staan, of ter behartiging van andere belangen, ontfing zy niet alleen, maar ondersteunde hen door haare voorspraak by CÆSAR ter verkryging van 't geene zy begeerden. Dan door dit gedrag deed zy, zonder zulks te bedoelen, ANTONIUS groot nadeel. Hy verviel in den algemee-

meenen haat, omdat hy zulk eene vrouw derwyze verongelykte; en deze haat werd nog groter door de uitdeeling, die hy te Alexandrië aan zyne kinderen deed, gelykende naar de trotſche vertoning eener Tragedie, en tevens haat en verachting voor het Romeinſche volk te kennen gevende. Want nadat hy het gemeen by hoopen in 't Gymnaſium had doen zamenkomen, en daar twee zilveren troonen had had doen plaatſen, eenen voor zich, en eenen voor CLEOPATRA benevens nog twee, die lager waren, voor zyne kinders, riep hy vooreerst CLEOPATRA uit als Koningin van Egypte, Cyprus, Lybië en Céleſyrië, en voegde haar als Ryksgenoot toe CÆSARIO, gehouden voor eenen zoon van den Dictator CÆSAR, die CLEOPATRA zwanger had gelaten, toen hy Egypte verliet. Vervolgens gaf hy aan zyne zoonen, die hy by CLEOPATRA had, den tytel van Koningen der Koningen en beſchonk ALEXANDER met Armenië, Medië, en het Parthiſche ryk, wanneer hetzelve bemagtigd zoude zyn; aan PTOLEMÆUS ſchonk hy Fénicië, Syrië en Ci-

Ciliciё, terwyl hy hen beiden op dat zelfde tydstip aan het volk vertoonde: ALEXANDER in een Medisch gewaad, met eenen tulband, waarboven de spitsoplopende Cidaris uitstak (*p*), PTOLEMÆUS omhangen met eenen langen mantel, met pantoffels aan de voeten, en eene muts met eenen tulband versierd, op het hoofd, zynde laatstgenoemde de gewoone klederdracht der opvolgeren van ALEXANDER, de eerste die der Medische en Armenische koningen. Toen de kinderen daarop eene pligtpleging by hunne ouders hadden afgelegd, gaf men aan den eenen eene lyfwacht van Armeniërs, aan den anderen van Macedoniërs. CLEOPATRA zelve ging van nu voortaan, zo dikwyls zy zich vertoonde, gekleed in eene tabbard, die aan de Godinne ISIS was toegeheiligd, en gaf, onder den

(*p*) De oirspronglyke tekst schynt hier niet zuiver, zodat de beroemde HEMSTERHUIS dezelve op tweërlei wyze getracht heeft te verbeteren. De eerste dier verbeteringen hebben wy in de vertaling gevolgd. *Cidaris* was by de Persen en Meden een koninglyk hoofdsiersel, hoog boven het hoofd uitstekende.

den naam van de jonge ISIS, hare antwoorden als Godspraken.

CÆSAR, die den Raad hier van kennis gaf, en telkens deswegen klagtig viel by het volk, maakte daardoor de verbittering tegen ANTONIUS algemeen. Deze liet wederkeerig beschuldigingen inbrengen tegen CÆSAR; in de eerste plaats, omdat hy, POMPEJUS Sicilië hebbende afgenomen, hem niet een gedeelte daarvan had afgestaan; in de tweede plaats, dat hy, schepen van hem geleend hebbende tot dien oorlog, dezelve nooit had wedergegeven; ten derden, dat hy, zynen ambtgenoot LEPIDUS uit het bewind gezet en tot eenen ambtelozen burger gemaakt hebbende, zelf het leger, de Provinciën, en de inkomsten, die denzelven toegelegd waren, bleef behouden; eindelyk, dat hy aan zyne eigene zoldaten byna geheel Italië had uitgedeeld, en geen enkeld stuk land voor zyne zoldaten had overgelaten. CÆSAR antwoordde hierop, dat hy LEPIDUS het bewind had afgenomen, om het misbruik, dat dezelve daar van maakte; den aanwinst, dien hy door den oorlog gemaakt had, was

hy

hy bereid om met ANTONIUS te deelen, zodra deeze insgelyks Armenië met hem deelde; het krygsvolk van ANTONIUS kon geen deel hebben in de landeryen van Italië, daar zy in 't bezit waren van de landen der Meders en Parthers, welken zy en hun Veldheer door dapperheid aan het Romeinsche gebied hadden gevoegd.

ANTONIUS ontfing dit bericht, terwyl hy in Armenië was, en gaf daarop dadelyk bevel aan CANIDIUS, om met zestien legioenen naar den zeekant optetrekken. Hy zelf begaf zich met CLEOPATRA naar Ephesus. Hier werd van alle kanten eene vloot byeenverzameld, ten getale van agthonderd schepen, de bagaadje-scheepen daar mede onder gerekend. Tweehonderd van dezelven leverde CLEOPATRA, en nog daarenboven twintigduizend talenten aan geld, en levensmiddelen voor het geheele leger, zo lang de oorlog duurde. Op raad van DOMITIUS en eenige anderen beval ANTONIUS aan CLEOPATRA, dat zy naar Egypte zoude gaan, en daar den uitslag van den oorlog blyven afwachten; maar

zy,

zy, vreezende, dat ANTONIUS, door tusschenspraak van OCTAVIA, weder met CÆSAR verzoend mogt worden, kocht DOMITIUS voor eene groote som gelds om, dat hy ten haaren voordeele by ANTONIUS zoude spreken en hem voorhouden, dat het niet bilyk was eene vrouw buiten den oorlog te houden, die zo veel tot denzelven had toegebragt, noch dat het raadzaam was, op die wyze den moed in de Egyptenaren uitte dooven, die een groot gedeelte van de zeemagt uitmaakten; en dat hy dan toch ook niet kon zien, dat CLEOPATRA minder was in beleid, dan iemand der koningen, die zyne bondgenoten in dezen oorlog waren, daar zy zo langen tyd een zo uitgestrekt ryk had bestuurd; daar zy reeds zo lang met hem verkeerd, en door die verkeering geleerd had, de gewigtigste zaken te behandelen. Dit was van gewenscht gevolg op het gemoed van ANTONIUS, want volgends de beschikking van het noodlot moest CÆSAR meester worden. Nadat dus de geheele magt byeengebragt was, zeilden zy af naar Syrië, waar zy zich weder aan een wellus-

tig

tig leven overgaven. Want, gelyk de Koningen, Onderkoningen en Tetrarchen, benevens alle de volken en steden, die binnen Syrië, het meir Mœotis, Armenië en Lauriën gelegen waren, last ontfingen om alles, wat tot den oorlog nodig was, aantebrengen, zo kregen alle Tooneelspelers en andere vreugdemakers van beroep bevel, om zich te Samus te laten vinden; zodat, terwyl schier de geheele aarde rondsom weeklaagde en zuchtede, een enkeld eiland den eenen dag na den anderen van 't geluid van speeltuigen en van gezang weergalmde en de schouwburgen vol menschen had, waar onderscheidene benden van tooneelspelers elkander den prys betwisteden. Elke stad nam, door het zenden van een os, deel in de offeranden, en Koningen zochten in het geven van maaltyden en in het aanbrengen van geschenken elkander de loef afteşteken. Hierom vraagden ook de menschen elkanderen: „ wat zullen dezen wel „ doen, wanneer zy als overwinnaars zege „ vieren, daar zy reeds by de toerusting ten „ oorlog zulke kostbaare feesten vieren."

Na dat dit was afgelopen, gaf hy aan de genoemde kunstenaars de stad Pryëne ten

verblyf, en hy zelf ging naar Athenen, waar hy zich als voren aan vrolyke partyen en tooneelvermaaken overgaf. CLEOPATRA naaryverig zynde, om daar de zelfde eer als OCTAVIA te genieten, (want deze had zich by de Atheniënzers by uitſtek bemind gemaakt) zocht het volk door grote geſchenken en uitdeelingen voor zich intenemen. Het Atheenſche volk nam dan ook een, haar vereerend, beſluit, en zond haar dit door afgevaardigden te huis. Een dezer afgevaardigden was ANTONIUS zelf, in hoedanigheid als burger van Athenen, die uit naam van de burgery eene aanſpraak aan haar deed. Vervolgens zond hy volk af naar Rome, om OCTAVIA ten huize uit te ſtoten. Men zegt, dat zy, het huis verlatende, alle de kinderen van ANTONIUS met zich nam, uitgenomen den oudſten zoon, dien hy had by FULVIA, want deze was by zynen vader. Zy weende bitterlyk, en beklaagde zich, dat ook zy voor eene der oirzaken van den oorlog zoude gehouden worden. De Romeinen beklaagden niet zo zeer haar, als ANTONIUS, voornamelyk de genen, die CLEOPATRA hadden gezien, als welke

noch

noch in schoonheid, noch in jeugd iets boven OCTAVIA vooruit had.

CÆSAR, den spoed en de grootheid der toerustingen van ANTONIUS vernomen hebbende, werd zeer verlegen, vreezende, dat hy genoodzaakt zoude worden, om nog den zelfden Zomer slag te leveren. Want hy had aan vele dingen gebrek, en de heffingen van lasten begonden het volk te verdrieten. Elk burger moest een vierde van de inkomsten van zyn land opbrengen, en de zonen der vrygelatenen een agtste gedeelte van hunne bezittingen. Dit maakte, dat 'er een luide kreet tegen hem opging, en 'er door geheel Italië beroerten plaats hadden. Het wordt ook hierom onder de grootste misslagen van ANTONIUS gerekend, dat hy den aanval uitstelde; want dit gaf CÆSAR tyd om zich gereed te maken, en deed de beroerten bedaren; daar het volk wel morde, dat het moest opbrengen, doch opgebragt hebbende, zich weder stil hield. TITIUS nu en PLANCUS, beide Oud-Consuls en vrienden van ANTONIUS, kwade behandeling ontfangende van CLEOPATRA, dewyl zy het meest van allen zich 'er te-

gen verzet hadden, dat zy den veldtogt mede bywoonde, liepen tot CÆSAR over, en ontdekte hem het Testament van ANTONIUS, waarvan zy den inhoud wisten. Hetzelve berustede onder de Priesteresſen van Vesta, van welken CÆSAR het opeischte. Dan dezen weigerden hetzelve af tegeven, zeggende, dat, wilde hy het hebben, hy het moest wegnemen. Zulks deed hy, en het weggenomen hebbende, onderzocht hy eerst voor zich alleen den inhoud van hetzelve, aanteekening doende van zommige plaatſen, die het meest als lakenswaardig in 't oog liepen. Vervolgens deed hy den Raad vergaderen, en las hetzelve daar voor; 't welk den meesten zeer mishaagde. Want men vond het hard en ongehoord, dat iemand by zyn leven geſtraft wierd, om hetgene hy gewild had, dat na zynen dood zoude geſchieden. Allermeest viel hy op hetgene ANTONIUS daarin ten aanzien van zyne begraafnis bepaald had. Hy wilde namelyk, dat zyn lichaam, al kwam hy ook te Rome te ſterven, in ſtaatſy over de Markt gedragen, en vervolgens naar Alexandrië aan CLEOPATRA gebragt zoude worden.

CAL-

CALVISIUS, een vriend van CÆSAR, bragt, onder meer andere beschuldigingen tegen ANTONIUS, met opzicht op CLEOPATRA, het volgende ten zynen laste in, dat hy haar de boekery van Pergamum had geschonken, welke uit tweemaal honderd duizend verschillende boek-rollen bestond; dat hy op eene maaltyd, in tegenwoordigheid van een groot gezelschap, by het opstaan van tafel, haar de voeten had gekitteld (q), 't welk tot eene geheime afspraak tusschen hun beide diende; dat hy had toegelaten, dat CLEOPATRA door de Epheziërs in zyne tegenwoordigheid, als hunne gebiederes wierd aangesproken; dat hy vaak, terwyl hy op den rechterstoel, zat om Koningen en Vorsten te rechten, minnebriefjens, op onyx en kristal geschreven, van haar had ontfangen, en gelezen; als ook nog, dat eens, terwyl FURNIUS, de beroemdste en welsprekendste pleitredenaar der Romeinen, bezig was met pleiten, CLEOPATRA in eenen

(q) Dus vertalen wy volgens DUSOUL, daar de meesten het vertaald hebben, dat hy haar *op de voeten getrapt had.*

eenen draagstoel over de Markt wierd gedragen, en dat ANTONIUS, dit ziende, van zyn gestoelte was opgesprongen, de rechtbank had verlaten, en hangende aan den draagstoel haar was gevolgd. Dan de meesten dezer beschuldigingen van CALVISIUS werden voor ongegrond en verdigt gehouden.

De vrienden van ANTONIUS gingen inmiddels smekende voor hem rond by het volk, en 'er werd één uit hun midden, met name GEMINIUS, tot hem zelven afgezonden, om hem te bidden, dat hy toch mogt zorgen om niet uit het bewind gezet om voor vyand van het vaderland verklaard te worden. Deze, in Griekenland aangekomen zynde, werd by CLEOPATRA verdacht gehouden, als komende met onderhandelingen voor OCTAVIA; waarom hy over tafel telkens allerlei schimpredenen moest hooren, en de vernedering ondergaan van de slechtste plaats te hebben, welk alles hy geduldig verdroeg, hopende eindelyk gelegenheid te zullen krygen om ANTONIUS te spreken. Dan toen men hem noodzaakte, om openlyk over tafel te zeggen, waarom hy daar gekomen was,

zei-

zeide hy, dat zyne eigenlyke boodſchap van dien aard was, dat ze nuchteren gedaan moest worden; doch één ding was 'er, dat hy zo wel dronken als nuchteren zeggen konde, namelyk, dat alles wel zou' gaan, indien CLEOPATRA weder naar Egypte vertrok. Hierover werd ANTONIUS zeer vertoornd, maar CLEOPATRA zeide: „ gy doet wel GEMINIUS, dat gy de waarheid bekent, zonder door de pynbank daartoe genoodzaakt te worden." Weinige dagen daarna pakte GEMINIUS zich weg, en kwam weder te Rome. Meer andere vrienden van ANTONIUS werden door de vleiery van CLEOPATRA genoodzaakt te vertrekken, om dat zy de beſchimpingen en ſpotternyen niet verdragen konden. Onder dezen waren MARCUS SILANUS, en de geſchiedſchryver DELLIUS (r), welke laatſte zeide, dat hy

(r) Deze DELLIUS ſtaat bekend als een man, die in den burgeroorlog telkens van de eene party tot de andere overging. Historieſchryver wordt hy hier genoemd, omdat hy den veldtogt van ANTONIUS tegen de Parthers heeft beſchreven, 't welk men echter niet zeker weet, of hy in 't Grieksch

hy zelfs eenen toeleg op zyn leven van den kant van CLEOPATRA te vreezen had gehad, 't welk hem door den geneesmeester GLAUCUS ontdekt was. Hy had namelyk CLEOPATRA over tafel beledigd, met te zeggen, dat men hun zuuren wyn gaf te drinken, terwyl SARMENTUS te Rome Falernifchen wyn dronk. Deze SARMENTUS was een van die jonge lievelingen van CÆSAR, welke by de Romeinen *Deliciæ* genoemd worden.

Zodra CÆSAR zich genoegfaam had uitgerust, werd 'er een befluit genomen, om CLEOPATRA den oorlog aantedoen en ANTONIUS het bewind aftenemen, 't welk hy aan eene vrouw had afgeftaan. CÆSAR verklaarde daarby openlyk, dat ANTONIUS, door toverdranken bedwelmd, geen meester van zichzelven was; dat dus de oorlog tegen de Romeinen gevoerd zoude worden door eenen MARDIO den gefnedenen, eenen POTHINUS, eene

IRAS

Grieksch, dan in 't Latyn, gedaan heeft. Hy is de zelfde, aan wien HORATIUS den derden lierzang van het twede boek heeft opgedragen. Men zie RHUNKENIUS *ad Vellej. Pat. L. II. C.* 84.

IRAS, kapſter van de koningin, en eenen CHARMIUS; als zynde deze de genen, door welken de voornaamſte deelen van 't beſtuur wierden waargenomen. Vóór het aangaan van den oorlog, zegt men dat de volgende voorteekenen zyn waargenomen. De ſtad Piſaurum, zynde eene volkplanting van ANTONIUS, gelegen aan de Adriatiſche zee, werd door de opgeborſten aarde eensklaps verzwolgen. Van een der ſteenen ſtandbeelden van ANTONIUS te Alba droop vele dagen lang het zweet af, niettegenſtaande dat hetzelve telkens wierd afgeveegd. Terwyl ANTONIUS zich te Patren bevond, ſloeg daar de blikſem in den tempel van HERCULES, die daardoor in den asch werd gelegd. Te Athenen werd het beeld van BACCHUS door eenen dwarlwind van de plaats, genaamd de Reuzenſtryd, afgerukt en in den ſchouwburg geworpen. Nu wilde ANTONIUS, zo als reeds gezegd is, een afſtammeling heeten van HERCULES, en BACCHUS volgde hy na in zyne wyze van leven, waarom hy ook de Jonge BACCHUS genoemd werd. De zelfde dwarlwind oefende ook zyn geweld op de Kos-

 los-

losfale ftandbeelden van EUMENES en ATTALUS, waarop de naam van ANTONIUS ftond, en haalde dezen alleen uit alle de ftandbeelden te Athenen omver. Het Admiraalsfchip van CLEOPATRA heette *Antonius:* hierop deed zich een vreemd verfchynfel op. Eenige zwaluwen hadden zich genesteld onder den achterfteven; andere zwaluwen kwamen hierop aan, verjaagden de eerften, en bragten derzelver jongen om 't leven.

By het openen van den veldtogt had ANTONIUS niet minder dan vyf honderd oorlogfchepen, waaronder velen met agt en tien ryën roeiers, allen prachtig, en als ter zegepraal uitgerust. Zyne landmagt beftond uit honderdduizend man voetvolk, en twaalfduizend ruiters. Hierby kwamen de hulpbenden der aan hem onderhoorige koningen; dezen waren BOCCHUS, koning van Africa, TARCONDEMUS van Opper-Cilicië, ARCHELAUS van Kappadocië, PHILADELPHUS van Paflagonië, MITHRIDATES van Commagene, en ADALLAS van Thracië; welke allen in perzoon mede ten oorlog waren uitgetrokken. Behalven dezen waren 'er an-

anderen, die hem hulpbenden hadden toegezonden; zo als POLEMON uit Pontus, MALCHUS uit Arabië, en HERODES uit Judéa; ook nog AMYNTAS, koning der Lycaöniers, nevens den koning der Galatiers (s) en die der Mediërs. CÆSARS zeemagt bestond uit tweehonderd en vyftig oorlogschepen, en de landmagt uit tagtigduizend man voetvolk, en uit even zo vele ruiters, als de vyand had.

De heerschappy van ANTONIUS strekte zich uit van den Eufraat en Armenië, tot aan de Ionische zee en Illyricum, reikte tot aan den westelyken Oceaan, en strekte zich van daar uit tot aan de Toscaansche en Siciliaansche zee. Van Africa stonden die gedeelten, welke tegen over Italië, Gallië en Spanje liggen, tot aan de zuilen van HERCULES, CÆSAR ten dienste; het overige, van Cyrene tot aan Ethiopië, stond onder ANTONIUS.

AN-

(s) In den grondtekst staat *Amyntas, Koning der Lycaoniers en Galatiers*, doch wy stellen met DUSOUL, dat zo niet de naam van DEJOTARUS, koning van Galatien, ten minsten de artykel, waardoor hy wordt aangeduid, hier moet worden ingevuld.

ANTONIUS, hoewel de hulp van CLEOPATRA slechts een aanhangsel was by zyne magt, stelde echter zoo veel gewigt in deze vrouwelyke ondersteuning, dat hy, die veel sterker in landmagt was, evenwel om haaren wil de voornaamste sterkte in de vloot wilde gesteld hebben; en zulks, niet tegenstaande dat hy zag, dat zyne scheepsbevelhebbers, uit gebrek aan volk, uit het uitgeputte Griekenland reizigers, ezeldryvers, maaiërs en kinders opligten, en dat zelfs deze middelen niet toereikende waren, om de schepen te bemannen, daar de meeste nog gebrek aan volk hadden, en kwalyk konden voortkomen. CÆSAR daarentegen, die geene schepen had, welke of door hare grootte of fraai maaksel geschikt waren om vertoon te maken, maar snelle zeilers, en die naar behooren bemand waren, zyne vloot by Tarentium en Brundusium byeen hebbende, liet ANTONIUS zeggen, dat hy toch geenen tyd zoude verzuimen, maar dadelyk met zyne geheele magt opkomen; hy beloofde hem eene veilige ankerplaats en haven voor zyne vloot te zullen inruimen, opdat hy zyn volk onge-

ge-

gehinderd aan land konde zetten, en met zyn leger zich zo ver van de zee te zullen verwyderen, als een paard op eens kon lopen, tot dat hy zyn volk in alle veiligheid ontscheept, en zich gelegerd zoude hebben. ANTONIUS, die hem in gesnork niet schuldig wilde blyven, daagde hem daarentegen uit tot een tweegevecht, schoon hy ouder was dan CÆSAR; of, zo hy dit niet wilde aannemen, dat hy dan met hem in de Pharsalische vlakte zoude komen, om met hem te vechten, waar voorheen CÆSAR en POMPEJUS om het meesterschap gestreden hadden. Dan, terwyl ANTONIUS by Actium ten anker lag, ter plaatse waar nu de stad Nicopolis gelegen is, kwam CÆSAR hem in de voorbaat, die in haast de Jonische zee overgestoken zynde, zich van de stad Toryne (*t*) in Epirus meester

(*t*) DUSOUL merkt aan, dat de naam van deze stad by geenen anderen schryver voorkoomt. Tot verstand van het volgende zeggen van CLEOPATRA dient, dat *toryne* in 't Grieksch beteekent eenen lepel, of eigenlyk een stokjen, waarmede de koks gewoon waren de spys in de pot om te roeren.

ter maakte. Toen ANTONIUS hiervan ontsteld wierd, omdat zyne landmagt nog niet was aangekomen, zeide CLEOPATRA spottende: „Wat vreemds of verschrikkelyks is 'er toch in, dat CÆSAR by den potlepel (*toryne*) zit?"

ANTONIUS, ziende, den vyand reeds in den vroegen morgen op hem afkomen, en vrezende, dat dezelve zyne, van weerbare manschap ontblote, schepen zoude bemagtigen, schaarde de roeiers, behoorlyk gewapend op het dek om den vyand te misleiden, deed de riemen ter wederzyden uitsteken, en hield de schepen dus in den mond van de haven, met de voorstevens naar den vyand gekeerd, even als waren zy wel bemand en gereed om slag te leveren. Het gelukte hem, CÆSAR door deze krygslist te verkloeken, zo dat dezelve weder afhield. Men wil ook, dat hy den vyand, daar 'er in dien omtrek weinig en niet dan slecht water te vinden was, door het aanleggen van zekere werken, op eene kunstige wyze den weg om water te krygen heeft afgesneden. — Ten aanzien van DOMITIUS heeft hy zich, in weerwil van CLEOPATRA, edel-

edelmoedig gedragen, Deze namelyk de koorts hebbende, en zich in eene ſloep hebbende begeven, was daarmede tot CÆSAR overgegaan; en hoe kwalyk ANTONIUS dit ook nam, zond hy hem echter zyne geheele uitrusting, benevens zyne vrienden en bedienden achter na. DOMITIUS, als uit verdriet omdat zyne ontrouw en verraad ontdekt was geworden, kwam terſtond daarop te ſterven. Van de koningen gingen insgelyks AMYNTAS en DEJOTARUS tot CÆSAR over. Daar nu de ſcheepsmagt van ANTONIUS in alles ongelukkig, en nergens tydig genoeg tot hulp by der hand was, zag hy zich weder genoodzaakt zyne ſterkte in de landmagt te zoeken. CANIDIUS, die hier over het bevel voerde, veranderde mede, by het naderen van 't gevaar, geheel van zin: hy ried ANTONIUS om CLEOPATRA weg te zenden, naar Thracië of Macedonië te rug te gaan, en daar eenen veldſlag te leveren; te meer, daar DICOMES, koning der Geten, beloofde hem met eene ſterke magt te hulp te komen. Het was geene ſchande, zeide hy, dat ANTONIUS voor CÆSAR, die door

den

den Siciliaanſchen oorlog in den ſcheeps-ſtryd geoefend was, de zee moest ruimen, maar het zoude onvergeeflyk zyn, dat ANTONIUS, die in 't veld zo groot was als iemand, een zo ſterk en van al het nodige voorzien leger ongebruikt liet, en zyne magt nutteloos verdeelde om eene vloot te bemannen. Dan des niet tegengenſtaande werd hy door CLEOPATRA overgehaald om de kans van eenen zeeſlag te wagen. Deze was reeds toen bedacht op vlugten, en nam hare maatregelen, niet om, zo veel zy kon, de overwinning te helpen behalen, maar om, wanneer alles verloren mogt zyn, op de ſpoedigſte en zekerſte wyze te ontkomen. Van de legerplaatſe liep een lange weg tot aan de vloot, waar langs ANTONIUS meermalen, zonder eenige vrees voor gevaar, gewoon was te gaan. CÆSAR, door eenen ſlaaf onderricht zynde, dat het mogelyk was ANTONIUS, daar langs komende, gevangen te krygen, zond eenig volk derwaards in eene hinderlaag. — Dan dezen kwamen ſlechts een weinig te vroeg uit hunnen ſchuilhoek te voorſchyn, zodat ze wel den genen, die voor AN-

TO-

TONIUS uitging, in handen kregen, doch hy zelf, schoon met moeite, het gevaar door de vlugt ontkwam.

Toen nu het vaste besluit om den oorlog ter zee te voeren genomen was, liet hy de Egyptische schepen in brand steken, uitgenomen zestig, waarvan hy de besten en grootsten, van drie tot tien ryen roeiers, met gewapend volk, ten getale van twintig duizend zoldaten en tweeduizend boogschutters bemande. By die gelegenheid, verhaalt men, dat een oud Hoofdman van het voetvolk, die eene menigte veldslagen onder ANTONIUS had bygewoond, en wiens lichaam met lidteekens overdekt was, in tegenwoordigheid van ANTONIUS begon te huilen, en tot hem zeide: ,, hoe is het mogelyk, ,, *Imperator*, dat gy deze wonden en ,, en dit zwaard niet meer vertrouwt, en ,, daar en tegen uw behoud in ranke ,, kielen gaat zoeken? laat de Egyptenaars ,, en Feniciërs ter zee vechten, maar geef ,, ons het vaste land, waar wy gewoon ,, zyn den vyand te overwinnen, of op ,, de plaats te sterven." ANTONIUS, zonder hierop te antwoorden, zocht hem

flechts met de hand en met zyn gelaat te beduiden, dat hy moed moest houden, en ging heen, zich zelven niets goeds belovende: want toen de ftuurlieden de zeilen wilden achterlaten, noodzaakte hy hen dezelven optenemen, naar de fchepen te brengen, voorwendende, dat men zorgen moest, dat 'er van de vlugtende vyanden niemand ontkwam (u.

Dien dag, en de drie volgenden, was de zee zo onftuimig, dat 'er geen flag kon geleverd worden. Dan op den vyfden dag, was de lucht helder, de zee bedaard, en de ftryd ging aan. ANTONIUS en POPLICOLA voerden het bevel over den rechter vleugel, CŒLIUS, over den linker, MARCUS OCTAVIUS, en JUSTEÏUS over het middenpunt. CÆSAR had den linkervleugel opgedragen aan AGRIPPA, en hield den rechter voor zich. De landmagt van ANTONIUS, onder bevel van CANIDIUS, en die van CÆ-

(u) De Schryver wil zeggen, dat hy die zeilen liet medenemen, om zich daarvan tot eene gevreesde vlugt te bedienen, doch dat hy zyn waar oogmerk ontveinsde.

CÆSAR onder TAURUS ſtond in ſlagorde op het ſtrand. Wat betreft de wederzydſche Opperhoofden, ANTONIUS voer in eene ſloep rond om het volk moed in te ſpreken, en hen te vermanen, dat zy ſteeds op dezelfde plaats blyvende even als op het vaste land moesten ſtryden, waartoe de zwaarte der ſchepen hen in ſtaat ſtelden; de ſtuurlieden beval hy, onbeweeglyk, even als of de ſchepen ten anker lagen, den aanval der vyanden aftewagten, en zich van gevaarlyke plaatſen en ondiepten voor den mond van de haven zorgvuldig te onthouden. Van CÆSAR verhaalt men, dat hy nog voor den dag uit zyne tent gegaan zynde om de vloot optenemen, eenen man ontmoetede, die een ezel voor zich henen dreef. Dezen naar zynen naam gevraagd hebbende, kreeg hy ten antwoord: „ ik „ heet EUTYCHUS (*v*), en myn ezel heet „ NICON (*w*).” Ter gedachtenisſe hiervan, heeft hy naderhand, toen hy op die plaats een gedenkteken, uit nebben van

(*v*) Gelukkig.
(*w*) Overwinnaar.

van schepen bestaande, liet oprichten, twee koperen standbeelden, een voor den man, en een voor den ezel, daarby geplaatst. Terwyl hy nu verder de slagorde der vyanden beschouwde, en naar den rechtervleugel kwam gevaaren, zag hy met verwondering de vyandelyke schepen in 't naauw van de bogt onbeweeglyk liggen, zodat men op het oog niet anders konde zien, of zy lagen voor anker; en daar hy zulks inderdaad langen tyd geloofde, hield hy zyne schepen omtrent agt stadiën van den vyand verwyderd. Het was nu reeds de zesde uur van den dag, en daar 'er eene tamelyke koelte begon op te komen, kreeg het volk van ANTONIUS verdriet in dat uitstel, zodat zy, op de hoogte en zwaarte van hunne schepen, die hun onoverwinlyk toeschenen, vertrouwende, den linker vleugel in beweging bragten. — CÆSAR dit ziende verheugde zich niet weinig, en hield de schepen op den rechter vleugel terug, ten einde den vyand nog meer uit de baai en in de diepte te lokken, en om met zyne snelle roeischepen de schepen van ANTONIUS, die we-

wegens hunne zwaarte, en hun gebrek aan ſcheepsvolk log en onbeweeglyk waren te omſingelen en aan te tasten.

Nu begon dus het gevecht: doch niet zo als gemeenlyk, dat de ſchepen elkander ſchokken toebragten en op elkander inboorden: want de ſchepen van ANTONIUS hadde wegens hunne zwaarte geene vaart, die aan zulke ſchokken de voorname kracht moet geven; en de ſchepen van CÆSAR vermydden niet alleen om met de voorſtevens tegen de harde en ſcherpe nebben der vyandlyke ſchepen aan te komen, maar durfden die zelfs niet op zyde aanvallen, dewyl hunne nebben ligtelyk daartegen aan ſtukken zouden ſtoten, daar het wand dier ſchepen beſtond uit zware balken, die met yzer aan elkander waren geklonken. (x) Deze ſcheepsſtryd geleek dus zeer wel naar een gevecht op het vaste land, of liever, naar het beſtormen van eene ſtad: want drie of vier ſchepen van CÆSAR vielen gelyk aan op één der ſchepen van ANTONIUS en beſtormden het-

(x) Over de lezing dezer plaats is twyfel by de uitleggers.

hetzelve met pieken, zwaare werpſpiesſen en vuurwerken; (y) terwyl van de ſchepen van ANTONIUS de ſchutgevaarten uit houten torens een aantal pylen uitwierpen. Dan toen AGRIPPA den eenen vleugel begon uittebreiden om den vyand te omſingelen, werd POPLICOLA genoodzaakt den zynen daartegen uittebreiden, en werd dus van het middelſte gedeelte afgeſneden. Terwyl nu dit in grote beweging en aan den ſlag was met ARRUNTIUS, zonder dat de uitſlag van 't gevecht nog was beſlist, zag men op 't onverwachtst de zestig ſchepen van CLEOPATRA zeil maken om aftetrekken en door de vechtende vloot heen de vlugt nemen; want zy lagen achter de grote ſchepen, en moesten dus daar tusſchen door, 't welk dezen in wanorde bragt. De vyand zag met grote verwondering die ſchepen voor den wind af koers zet-

(y) Het Griekſche woord beteekent in 't algemeen wapentuig, geſchikt om brand te veroirzaken, zo als gloeiende pylen enz. Het eerſte woord, 't welk in de optelling dezer wapentuigen voorkoomt, hebben wy, als waarſchynlyk kwalyk geſchreven, en als zodanig hier ongepast, onvertaald gelaten.

zetten naar Peloponnefus; maar ANTONIUS gaf by deze gelegenheid duidelyke blyken, dat hy noch het verftand van een Legerhoofd, noch dat van een' man gebruikte, en met één woord, dat hy in geen opzicht zyn eigen meester was, maar, zo als zeker iemand op eene geestige wyze zeide, dat de ziel van eenen verliefden in een ander lichaam leeft (z), werd hy door die vrouw medegefleept, even als of hy een deel van haar was, en hare bewegingen moest volgen. Want niet zodra zag hy haar fchip wegzeilen, of hy vergat alle zyne andere betrekkingen, liet zyn volk, dat voor hem ftreed en in den dood ging, aan hun lot over, begaf zich, alleen vergezeld van ALEXANDER den Syriër en SCILLIUS, (a) in eene galei van vyf ryën roeiers, en volgde haar, die verloren was en hem tevens in het verderf had gefleept.

Toen zy merkte, dat hy het was, die haar

(z) Namelyk de oude CATO.

(a) Het is niet onwaarfchynlyk, zo als DU SOUL gist, dat voor SCILLIUS moet gelezen worden LUCILIUS.

haar volgde, gaf zy een teeken van haar ſchip, waarop hy aangezet en ingenomen werd. Doch zonder haar te zien, of van haar gezien te worden, ging hy alleen naar den voorſteven, en bleef daar zitten, zonder een woord te ſpreken, met de beide handen aan het hoofd. Intusſchen zag men jachten van CÆSAR aankomen om hem natezetten. Daarop gelastte hy te wenden, en keerde de overige af; doch EURYCLES de Lacedemoniër hield hardnekkig aan, en zwaaide met eene werpſpiets van het dek, die zo 't ſcheen, op hem gemunt was. Toen riep ANTONIUS hem van den voorſteven toe: „ wie is die man, die ANTONIUS zó vervolgt?"— „ Ik ben EURYCLES," antwoordde hy, „ de zoon van LACHARES, en maak gebruik van CÆSARS geluk, om den dood myns vaders te wreken. Deze LACHARES nu was, beſchuldigd zynde van roof, op bevel van ANTONIUS onthoofd. Het gelukte echter EURYCLES niet meester te worden van het ſchip van ANTONIUS, doch hy trof een ander Admiraalſchip (want 'er waren twee) zodanig met de neb van het zyne, dat het omdraaide,

waar-

waarop hy hetzelve in de zyde viel en veroverde. Ook maakte hy zich nog meester van een der andere schepen, waarin vele kostbaarheden waren, die tot de tafel behoorden. Dit gevaar voorby zynde, ging hy weder in de zelfde houding zitten, zonder te spreken. Na dus drie dagen in eenzaamheid op den voorsteven doorgebragt te hebben, 't zy uit grampschap, 't zy dat hy zich schaamde voor CLEOPATRA, landde hy aan Kaap Tænarus. Hier bewerkten de hofdames van CLEOPATRA vooreerst, dat zy elkander spraken, vervolgens, dat zy te zamen aten, en eindelyk dat zy met elkander te bed gingen. Hier kwamen nu ook een aantal begaadjeschepen, en eenige van hunne vrienden, die gevlugt waren, hen opzoeken, brengende hun de tyding, dat de geheele vloot weg was, doch hoop gevende, dat de landmagt nog was behouden. Daarop zond ANTONIUS boden aan CANIDIUS, met last aan dezen, om aanstonds met het leger op te breken, en door Macedonië naar Asia te trekken. Hy zelf maakte zich gereed, om van Tænarus naar Africa overte steken, doch vooraf een der bagaadje-

ſchepen hebbende uitgezocht, 't welk geladen was met eenen aanzienlyken ſchat, deels beſtaande in geld; deels in kostbaar gewerkt zilver en goud, tot eene koninglyke huishouding behoorende, ſchonk hy dit aan zyne vrienden, en beval hun hetzelve onder zich te verdeelen en een goed heenkomen te zoeken. Toen zy dit weigerden aantenemen, en bitterlyk weenden, zocht hy hen op de vriendelykſte en menschlievendſte wyze te vertroosten, en bewoog hen door bidden, dat zy vertrokken. Hy gaf hun eenen brief mede aan THEOPHILUS, zynen Zaakwaarnemer te Corinthus, aan wien hy gelastte, om aan deze vrienden alle mogelyke veiligheid te bezorgen, en hen verborgen te houden, tot dat zy gelegenheid kregen om zich met CÆSAR te verzoenen. Deze THEOPHILUS was de vader van dien HIPPARCHUS, die zo veel op ANTONIUS had vermogt, en die het eerst van zyne vrygelatenen tot CÆSAR overliep, en naderhand te Corinthus ging wonen.

Op deze wyze ſtond het met ANTONIUS zelven geſchapen. Zyne vloot by Actium had het vrylang tegen CÆSAR uit-

ge-

gehouden, en was eerst, na geweldig van voren door de ongeſtuime zee geteisterd te zyn, te tien uuren bezweeken. Zy had ongeveer vyfduizend dooden, doch driehonderd ſchepen vielen in 's vyands handen, volgens opgave van CÆSAR zelven. Weinigen hadden de vlugt van ANTONIUS gemerkt (*b*), en die het hoorden, konden volſtrektelyk niet geloven, dat hy, die nog een leger van negentien legioenen versch voetvolk, en twaalfduizend ruiters overig had, de vlugt kon nemen; even als of hy nooit de wisſelvalligheid van 't geluk had ondervonden, en niet in ontelbaare gevechten en veldſlagen de afwisſelende kans des oorlogs had leeren kennen. Ook bleef 'er by het krygsvolk nog eene ſtille hoop over, dat hy onverwacht weer hier of daar zoude komen opdagen: ja, zo groot was hunne trouw en dapperheid, dat zy, toen reeds zyne vlugt zeker was, nog zeven dagen by el-

(*b*) In den grondtekst ſtaat: *niet weinigen hadden* enz.; doch dat dit een fout is, leert de zamenhang duidelyk: ook zyn de Vertalers allen van de gewone lezing afgeweken.

elkander bleven, en naar de afgezanten, die van CÆSAR tot hen kwamen, niet wilde hooren. Niet eer, dan toen hun veldheer CANIDIUS 's nachts in ſtilte was weggelopen en het leger aan zyn lot had overgelaten, zodat zy zich van alle hulp verſtoken en van hunne hoofden verlaten zagen, gaven zy zich aan den overwinnaar over. CÆSAR begaf zich hierop naar Athenen, en zich met de Grieken verzoend hebbende, deelde hy het overſchietende koorn uit onder de ſteden, die door het leveren van geld, ſlaven en vee deerlyk uitgeput waren. Myn overgrootvader NICARCHUS plagt te verhalen, dat alle onze medeburgers gedwongen wierden eene bepaalde maat tarwe op hunne ſchouders naar de zee by Anticyra (*c*) te dragen, gevolgd door lieden, die hen met zweepen voortdreeven; dat zy op die wyze reeds ééne vracht hadden overgebragt, en dat de tweede gemeten en gereed ſtond om opgenomen te worden, toen 'er tyding kwam, dat ANTONIUS geſlagen was. Dit was het behoud ge-

(*c*) Hier wordt bedoeld Anticyra, of liever Anticirra, aan den Corintiſchen Zeeboezem.

weest van onze ſtad; want terſtond hadden de bedienden en zoldaten van ANTONIUS de vlugt genomen, en de burgers hadden het koorn onder zich verdeeld.

ANTONIUS in Africa aangekomen zynde, zond CLEOPATRA van Parætonium vooruit naar Egypte, en begaf zich zelf diep in eene woestyn, waar hy ging zwerven en doolen, vergezeld van twee vrienden, van welke de eene een Griek was, namelyk ARISTOCRATES, Leeraar der welſprekendheid, de ander een Romein, LUCILIUS. Van dezen laatſten hebben wy elders verhaald, dat hy in den ſlag by Philippen, om BRUTUS te doen ontkomen, zich zelven, onder voorgeven dat hy BRUTUS was, aan deszelfs vervolgers overgaf. Sedert door ANTONIUS in 't leven bewaard zynde, is hy deze als vriend tot het laatſte toe getrouw gebleven. Toen ANTONIUS vervolgens vernam, dat de gene aan wien hy zyne krygsmagt in Africa had toevertrouwd, zyne party verlaten had, wilde hy de handen aan zich zelven ſlaan, doch hiervan door zyne vrienden teruggehouden

zyn-

zynde, liet hy zich naar Alexandrië brengen, waar hy CLEOPATRA bezig vond met eene gewigtige en ſtoute onderneming. Over de landëngte, die de Roode Zee van de Egyptiſche, en tevens Aſia van Africa ſcheidt, ter plaatſe, waar die beide zeeën haar op het naauwst inſluiten, zo dat zy daar niet meer dan driehonderd ſtadiën breed is, poogde zy hare ſchepen over te brengen in den Arabiſchen zeeboezem, om vervolgens met een goed deel van hare ſchatten en van haar volk, elders een verblyf op te zoeken, waar zy tegen de ſlaverny en den oorlog beveiligd zoude zyn. Dan toen de eerſte ſchepen, die dus waren overgevoerd, door de Arabieren van Petra in brand geſtoken waren, en ANTONIUS dacht, dat zyn leger by Actium nog behouden was, zag zy van dit voornemen af, en liet de havens en toegangen bezetten. ANTONIUS verliet de ſtad en het gezelſchap zyner vrienden, liet zich by Pharus, op eenen dyk in zee uitloopende, een verblyf maken, en ging zich daar van de menſchelyke zamenleving verwyderen, zeggende, dat hy nu een leven van TI-

MON ging leiden, vermids hy in 't zelfde geval was als deze: want op eene snode en ondankbare wyze door zyne vrienden behandeld zynde, wilde hy niemand meer vertrouwen, en had eenen haat tegen alle menschen.

Deze TIMON was een burger van Athenen, en leefde omstreeks den tyd van den Peloponnesischen oorlog, zo als men kan opmaaken uit de Blyspelen van ARISTOPHANES en PLATO, waarin hy als een wrevelige menschenhater wordt ten toon gesteld. Daar hy alle menschelyk gezelschap vermydde, en niemand by zich toeliet, had hy echter veel op met ALCIBIADES, die jong en vermetel was, en gaf dien alle blyken van hartelyke genegenheid. APEMANTUS, grotelyks hierover verwonderd zynde, vraagde hem naar de rede van die vriendschap, en kreeg ten andwoord, dat hy daarom zo veel werk maakte van ALCIBIADES, omdat hy wist, dat deze den Atheniënzeren vele rampen zoude berokkenen. Deze APEMANTUS was de eenigste, wiens gezelschap hy nog kon dulden, als zynde een man gelyk hy, en die zyne manier

van

van leven zocht navolgen. Eens op het feest, genaamd *Choæ* (*d*), als zy met hun beiden alleen aan tafel zaten, zeide APEMANTUS: „ Wat hebben wy toch „ een heerlyk gastmaal, TIMON!" „Ja," hernam deeze, „ zo gy 'er slechts niet by „ waart." Nog verhaalt men het volgende van hem. Hy kwam eens in de Volksvergadering der Atheniënzers en klom op de spreekplaats. Elk, verwonderd over dit vreemd verschynsel, verlangde te horen, wat hy te zeggen had. „ Burgers! zeide hy, ik heb eene kleine „ opene plaats, waarop een vygeboom „ staat, aan welken zich reeds vele myner medeburgers hebben verhangen. „ Daar ik nu voornemens was op die „ plaats te bouwen, heb ik gedacht, dit „ vooraf openlyk bekend te moeten maken, op dat, zo iemand uwer nog lust „ mogt hebben, om zich daar te verhangen, hy zulks zoude doen, voordat de

(*d*) Dus werd genoemd de tweede dag van een driedaagsch feest, *Anthesteria* genaamd, 't welk in de maand *Anthesterion* te Athenen ter eere van BACCHUS gevierd werd.

„ de vygeboom wierd omgehouwen." Dood zynde, is hy te Halæ aan zee begraven: vervolgens is het voorland daar door den vloed weggefpoeld, zodat zyne begraafplaats, van rondsom in 't water ftaande, voor geen' mensch meer genaakbaar is geworden. Men las daarop het volgende grafschrift:

„ Hier lig ik, nu verlost van een rampzalig leven.
„ Myn naam blyv' onbekend: gaat fchelmen, en vergaat."

Dit had hy zelf, naar men zegt, by zyn leven gemaakt: men heeft nog een ander, 't welk van CALLIMACHUS is, en dus luidt:

„ Hier lig ik TIMON, de bekende menfchenhater:
„ Vloek gy, zo veel gy wilt, doch ga dit graf voorby" (*e*).

Deze weinige ftaalen, genomen uit eene me-

(*e*) De Lezer kan dit karakter van TIMON nader gefcheist vinden in den *Timon* van LUCIANUS, vertaald in de Bibliotheek van Oude Letterkunde, Eerfte Stuk.

menigte andere, zullen genoeg zyn, om TIMONS aard te doen kennen. Om weder te keeren tot ANTONIUS: deze ontfing uit den mond van CANIDIUS zelven het bericht, dat de landmagt by Actium voor hem verlooren was; van eenen anderen kant kreeg hy tyding, dat de Joodsche Vorst HERODES met eenige legioenen en cohorten CÆSARS zyde had gekozen; dat alle andere Vorsten insgelyks van hem waren afgevallen, en dat alles, wat buiten Egypte was, hem verlaten had. Niets van dit alles kon hem thands treffen, maar even als of hy met genoegen alle hoop opgaf, om tevens alle verdere zorgen te kunnen opgeven, verliet hy zyne woning aan zee, die hy *Timonium* noemde, en liet zich weder door CLEOPATRA aan haar Hof innemen. Van nu af moest de gehele stad mede doen in maaltyden en drinkgezelschappen, terwyl zy rykelyke geschenken uitdeelde. De zonen van CLEOPATRA en CÆSAR werden in den jongelingsstand aangenomen, en zyn zoon ANTYLLUS, dien hy by FULVIA had, moest den manlyken tabberd aandoen, by welke gelegenheid de Alexandryners vele dagen ach-

achtereeen maaltyden, drinkpartyen en feesten hielden. Het vorige gezelschap der *Amimetobæïn* werd nu vernietigd, doch 'er werd een ander door hun ingesteld, 't welk in dertelheid, weelde en verkwisting het eerste niets toegaf; dit noemden zy het genootschap der *Synapothanumenen*, omdat het bestond uit vrienden van hun, die verklaarden gezind te zyn om te zamen met hun te sterven: zy deden niets anders, dan by rondgaande maaltyden zich aan de buitensporigste vermaken overtegeven. CLEOPATRA inmiddels liet alle zoorten van dodelyk vergif opzoeken, en daarmede op ter dood gedoemden proeven nemen, om te zien, welk derzelven den minst smertelyken dood veroirzaakte. Dan toen zy ondervond, dat de sterkste vergiften wel eenen spoedigen, doch pynlyken dood aanbragten, en dat de minder sterke eenen te langsamen dood veroirzaakten, liet zy proeven met vergiftige beesten nemen, en was 'er zelve als ooggetuige by tegenwoordig, wanneer het eene beest na het andere op onderscheidene perzonen beproefd wierd. Deze proeven werden van dag tot dag herhaald, totdat zy eindelyk bevond, dat van

allen genoegſaam alleen de beet van den Aspis, zonder ſtuiptrekkingen en gekerm by den lyder te verwekken, eenen ſterken ſlaap en eene bezwyming te weeg bragt, vergezeld van een zacht zweet op het aangezicht, en eene ſchielyke verdoving der zinnen, zodat de lyder, buiten bezef zynde, even als iemand, die in den diepſten ſlaap ligt, niet ligt weder tot zich zelven gebragt konde worden.

Dan tevens zonden zy beiden nu ook naar Aſia gezanten tot CÆSAR; CLEOPATRA liet het ryk van Egypte voor hare kinderen verzoeken; en ANTONIUS begeerde vergunning om, zo hy in Egypte niet mogt blyven, als ambteloos burger te Athenen te leven. Daar men, ſedert het overlopen van zo vele vrienden, weinigen meer overig had, en niemand derzelve langer vertrouwde, gebruikte men tot dit gezantſchap EUPHRONIUS, leermeester der kinderen; want ALEXAS van Laodicea (*f*), die door TIMAGENES aan ANTONIUS te Rome was bekend geworden, en van al.

(*f*) Deze ſchynt dezelfde te zyn, die boven ALEXANDER de Syriër genaamd wordt.

alle Grieken het meest op hem had vermogt, en die door CLEOPATRA als het voornaamste werktuig tegen hem was gebruikt, waardoor zy de goede gezindheden, die hy nog voor OCTAVIA had overgehouden, had weten te vernietigen; deze was naar Koning HERODES gezonden, om denzelven van het veranderen van party af te trekken: maar in plaats van dit te doen, was hy daar gebleven, en had ANTONIUS verraden; waarna hy, steunende op de vriendschap van HERODES, de stoutheid had, om onder het oog van CÆSAR te komen. Dan de vriendschap van HERODES mogt hem niet baten: hy werd dadelyk gevangen genomen, en geboeid naar zyn vaderland gevoerd, waar hy op last van CÆSAR ter dood is gebragt. Op deze wyze zag ANTONIUS, nog by zyn leven, de trouwloosheid van ALEXAS jegens hem gewroken.

Het voorstel van ANTONIUS werd door CÆSAR van de hand gewezen, maar aan CLEOPATRA liet hy antwoorden, dat zy eene alzins billyke behandeling van hem kon verwachten, indien zy ANTONIUS van kant hielp, of hem Egypte deed rui-

men. Met den afgezant zond hy te gelyk aan haar eenen zyner vrygelatenen, THYREUS genaamd (g), zynde een loze vos, en byzonder geschikt, om, als afgezant van eenen jongen *Imperator*, door zyne vleiende tong deze verwaande vrouw, die een' zo hogen dunk van hare schoonheid had, intenemen. Daar deze langer met haar in gesprek was dan anderen, en meer dan gemeene eer van haar genoot, raakte hy in kwaad vermoeden by ANTONIUS, die hem liet vatten en geesselen, en vervolgens naar CÆSAR terug zond, aan wien hy schreef, dat THYREUS hem door zyne trotschheid en onbeschoftheid ten hoogsten geërgerd had, daar hy, uit hoofde van zyne ongelukken, zeer ligt tot toorn vervoerd wierd. „ En, voegde hy 'er by, zo gy „ dit kwalyk neemt, gy hebt mynen vry- „ gelaten HIPPARCHUS, laat dien insge- „ lyks binden en geesselen; dan hebt gy „ my met gelyke munt betaald." Dan van nu af zocht CLEOPATRA zyne ergernissen en vermoedens wegtenemen, door hem meer dan gemeen te believen. Haren eigenen

(g) Of liever *Thyrsus*, volgens DIODORUS.

nen verjaardag vierde zy zonder eenige vreugde, en overeenkomstig haren toenmaligen toestand; en zynen daarentegen met eenen alles te boven gaande pracht, en met de grootste verkwisting, zodat velen der genodigde gasten, die behoeftig daar gekomen waren, ryk weder heen gingen.

Hierop werd CÆSAR door herhaalde brieven van AGRIPPA gedrongen, om naar Rome overtekomen, vermids zyne tegenwoordigheid daar vereischt wierd. Dus werd de oorlog voor tegenwoordig gestaakt. Doch zodra de winter voorby was, trok hy weder door Syrië, en zyne Veldoversten door Africa, tegen ANTONIUS op. Toen hy Pelusium had bemagtigd, ging de spraak, dat die stad, met bewilliging van CLEOPATRA, door SELEUCUS aan hem was overgegeven: doch CLEOPATRA stelde de vrouw en kinderen van SELEUCUS in handen van ANTONIUS, om die ter dood te brengen. Zy had, tegen den tempel van ISIS aan, zaalen en grafgewelven laten bouwen, uitstekende zo wel in fraaiheid als in hoogte van verdieping. Derwaards liet zy het kostbaarste van hare koninglyke bezittingen overbrengen; bestaande in goud,

 zil-

zilver, esmarauden, paarlen, ebbenhout, elpenbeen en ſpeceryen: tevens liet zy daar in brengen eene grote menigte fakkels en hennep. CÆSAR dus vrezende, dat zy, wanneer alle hoop zou zyn opgegeven, deze ſchatten in brand ſteken en vernielen zoude, liet haar telkens, terwyl hy met zyn leger naar de ſtad in aantogt was, te kennen geven, dat zy niets te vrezen had. Zo als hy zich by den *Hippodromus* had neêrgeſlagen, deed ANTONIUS eenen uitval, en ſtreed zo dapper, dat hy de ruitery van CÆSAR op de vlugt ſloeg, en tot aan de legerplaats vervolgde. Fier op deze overwinning, kwam hy niet zo dra in het Paleis terug, of hy viel in volle wapenrusting CLEOPATRA om den hals, en beval den genen van het krygsvolk, die zich het dapperst gekweten had, in de gunst van de Koningin. Zy beſchonk dezen met een harnasch en eenen helm van goud: doch toen hy dit had, liep hy den volgenden nacht over tot CÆSAR.

ANTONIUS liet hierop CÆSAR andermaal tot een tweegevecht uitdagen, doch kreeg ten antwoord, dat 'er voor ANTONIUS meer dan één weg tot den dood

open

open ſtond. Toen bedenkende, dat hy nergens eenen eerlyker dood kon vinden, dan in den ſtryd, beſloot hy CÆSAR te lande en ter zee tevens aantetasten. Vervolgens aan tafel zittende, beval hy zynen ſlaven, dat zy hem zo goed zy konden bedienen, den beker meer dan naar gewoonte vullen zouden, dewyl het onzeker was, of zy zulks den volgenden dag wel zouden kunnen doen, en of ze dan niet andere heeren zouden bedienen, terwyl hy een lyk en weder in het niet verzonken zoude zyn. Dan ziende, dat zyne vrienden op dit zeggen in tranen uitborſten, bemoedigde hy hen weder met te zeggen, dat hy niet voorhad met hun in eenen ſtryd te gaan, waarin hy eer eenen roemruchtigen dood (*h*), dan redding en overwinning dacht te behalen. Omtrent het midden van den volgende nacht, verhaalt men, dat, terwyl 'er eene diepe ſtilte en neêrſlagtigheid in de ſtad heerschte, uit vrees en bekommering voor de uitkomst van zaken, op het onverwachtst een geluid

(*h*) Voor εὐκλεᾶ, *roemruchtig*, wil REISKE gelegen hebben ἀκλεᾶ, *ſchandelyk*.

luid van allerlei ſpeeltuigen wierd gehoord, en een getier van Bacchanten en danſende Saters, even zo als plaats heeft by de luidruchtige reien der Bacchusfeesten; dat deze bende midden door de ſtad ſcheen te trekken, naar de poort, buiten welke de vyand gelegerd was, en dat dit gedruisch, toen het op het hoogſte was, die poort uit naar buiten verdween. *Zy*, die dit vreemd geval zochten te verklaaren, beſloten daaruit, dat de God, welke ANTONIUS byzonder diende en zocht natevolgen, hem ging verlaten.

Met het aanbreken van den dag ſchaarde hy zyn voetvolk op de heuvels voor de ſtad in ſlagorde, en zag de ſchepen uitlopen, en op den vyand aanzeilen. Zonder nog eenige beweging te maken, bleef hy ſtaan wachten, hoe het met de vloot zoude aflopen. Dan deze was niet zodra onder het bereik der vyanden gekomen, of het ſcheepsvolk begroette met de roeiriemen het volk van CÆSAR even als vrienden, en zulks van den anderen kant op gelyke wyze beantwoord zynde, gingen zy tot den vyand over; waarop de beide vloten vereenigd zynde, vyandelyk

op

op de ſtad kwamen aanzeilen. Zodra dit gezien wierd, liep ook de ruitery dadelyk van ANTONIUS tot den vyand over; en toen daarop zyn voetvolk geſlagen wierd, trok hy terug binnen de ſtad, roepende, dat hy door CLEOPATRA verraden was aan die genen, tegen welken hy om harenthalve de wapenen had opgevat. Zy, zyne gramſchap en wanhoop duchtende, nam de vlugt naar het grafgebouw, deed de deuren met boomen en grendels ten ſterkſten voorzien, en zond toen boden aan ANTONIUS, met de tyding, dat zy dood was. Dit geloofde hy, en zeide daarop tot zich zelven: „ wat „ dwaalt gy nog langer, ANTONIUS? het „ heeft u thands de eenige oorzaak, waar„ om het leven wenschlyk voor u zyn kon„ de, ontnomen." Daarop ging hy in kamer, maakte zyn harnasch los, en ontblootte zyn lichaam, zeggende: „ ik be„ klaag my niet, CLEOPATRA! dat ik „ van u beroofd ben, want ras zal ik u „ volgen; maar dit bedroeft mij, dat ik, „ zo groot een *Imperator*, bevonden „ worde in grootheid van ziel door eene „ vrouw overtroffen te worden." Hy had eenen getrouwen ſlaaf, met name EROS, de-

dezen had hy reeds voorlang onder de belofte gebragt om hem, wanneer de nood het vorderde, van kant te helpen: thands eischte hy de vervulling van deze belofte slaaf trok dan het zwaard, en hief het zelve om hoog, als om hem te treffen; doch eensklaps keerde hy zich om, en doorstak zich zelven. Terwyl hy dus dood voor de voeten van ANTONIUS nederviel, riep deze: „ gy hebt braaf gedaan, EROS! dat „ gy, 't geen gy zelf niet kondet doen, „ my geleerd hebt te doen." Oogenblik stiet hy het zwaard in zynen buik, en zeeg op een rustbed neder De wonde was echter niet zodanig, dat zy hem plotselyk deed sterven. Toen dus het bloed, nadat hy eenigen tyd gelegen had, ophield te vloeien, kwam hy weder by zich zelven, doch bad nu de omstanders, dat zy hem verder wilden afmaken. Dan deze liepen het vertrek uit, terwyl ANTONIUS schreeuwde en worstelde, tot dat eindelyk DIOMEDES, de geheimschryver van CLEOPATRA binnen kwam, met last van zyne meesteres om hem by zich in het grafgebouw te brengen.

Zodra hy vernam, dat zy leefde, beval

hy

hy zynen ſlaven met grote drift, dat zy hem zouden opnemen; en dus werd hy op handen van dezen tot voor de deur van het grafgebouw gebragt. CLEOPATRA liet de deur niet openen, maar kwam uit een venſter ten voorſchyn, waaruit zy touwen en zeelen naar beneden liet. ANTONIUS hiermede vastgebonden zynde werd door CLEOPATRA zelve, en twee vrouwen, die zy alleen hier by zich had genomen, naar boven getrokken. Zy, die 'er ooggetuigen van waren, hebben verklaard, nooit akeliger vertoning gezien te hebben; daar ANTONIUS met bloed bemorst en zieltogende om hoog getrokken werd, de handen tot haar uitſtrekkende, en dus hangende tusſchen hemel en aarde (*i*). Want dit was geenzins een gemakkelyke taak voor vrouwen, zodat CLEOPATRA met grote moeite de handen, zo ver zy kon, uitſtrekkende, en met het hoofd uit het venſter liggende, het touw naar zich toetrok, terwyl de genen, die beneden ſtonden, haar aanmoedigden, en, zo wel als zy, in groten angst waren. Na hem dus binnen gehaald, en te

(*i*) Wy volgen hier de lezing van REISKE.

te bed gelegd te hebben, scheurde zy van droefheid over hem haar kleed van 't lyf, sloeg zich op de borst, reet haren boezem open, en het bloed met haar aangezicht afvegende, noemde zy hem haren Heer, haren Gemaal, haren *Imperator*; zelfs vergat zy schier haar eigen ongeluk, uit deernis met het lot van ANTONIUS. Deze, nadat hy haar een weinig tot bedaaren had gebragt, eischte eenen kelk Wyn, 't zy omdat hy dorst had, of omdat hy hoopte daardoor zyn einde te verhaasten. Toen hy gedronken had, vermaande hy haar om, zo veel dit behoudens hare eer geschieden kon, voor haar eigen behoud te zorgen, en onder de vrienden van CÆSAR het meest haar vertrouwen te stellen op PROCULEJUS; bevelende haar voorts, hem niet zo zeer wegens den jongsten rampspoed te beklagen, als zyn geluk te roemen, daar hy de beroemdste en vermogendste man van zynen tyd zynde geweest, ook nu nog zonder schande als een Romein door niemand, dan eenen Romein, overwonnen was.

Op het eigen oogenblik, dat hy den geest gaf, verscheen PROCULEJUS, die

derwaards van CÆSAR was gezonden. Te weten, nadat ANTONIUS zich zelven gewond had, en naar CLEOPATRA was gebragt, had één van zyne lyfwachten, DERCETÆUS genaamd, zich meester gemaakt van den dolk, en dien onder zyn kleed verborgen hebbende, was hy daarmede naar CÆSAR gelopen, had denzelven het eerst de tyding gebragt van den dood van ANTONIUS, en hem den bebloeden dolk vertoond. Deze was op het hooren van die tyding, binnen in zyne tent gegaan, en had daar alleen zynde de dood beweend van eenen man, die voorheen zyn nabestaande en ambtgenoot was geweest, en zyn medegenoot in vele gevechten en ondernemingen. Vervolgens had hy de brieven van ANTONIUS voor den dag gehaald, zyne vrienden by eengeroepen, en hun die voorgelezen, om hen te doen zien, hoe zachtmoedig en bescheiden hy zelf in zyne voorslagen was geweest, en hoe onbescheiden en trotsch ANTONIUS die altyd beantwoord had. En daarop had hy PROCULEJUS afgezonden, met last om, zo mogelyk, CLEOPATRA levende gevangen te nemen. Want eensdeels

deels vreesde hy, dat die schatten verloren raken, en anderdeels beschouwde hy het als den voornaamsten luister van zyne zegepraal, CLEOPATRA gevangelyk mede te voeren. Dan zy weigerde PROCULEJUS in hare nabyheid toe te laten, maar sprak hem van binnen uit het grafgebouw, terwyl hy van buiten voor eene valdeur stond, die wel ten sterkste gesloten was, doch zo, dat men eikander kon hooren en verstaan. In dit mondgesprek eischte zy het ryk voor hare kinderen, en hy van zynen kant vermaande haar gerust te zyn, en alles aan CEESAR overtelaten.

PROCULEJUS de plaatselyke gelegenheid inmiddels afgekeken hebbende, bragt bericht weêrom aan CÆSAR, die daarop GALLUS als tweeden afgezant zond om met CLEOPATRA te handelen. Deze, aan de deur gekomen, deed zyn best om het gesprek zo lang mogelyk te rekken. Intusschen liet PROCULEJUS eenen ladder tegen het gebouw zetten, en klom door middel van deze door het venster, waardoor de vrouwen ANTONIUS hadden ingenomen, en gevolgd van twee bedienden klom

klom hy dadelyk af naar de deur, by welke CLEOPATRA met GALLUS ſtond te ſpreken. Eene der vrouwen, die zich met CLEOPATRA daar had laten opſluiten, hem ziende riep uit: „ Rampzalige CLEOPATRA! gy valt levende in 's vyands han„ den" Daarop keerde zy zich om, en PROCULEJUS gewaar wordende, poogde zy zich te doorſteken; want zy was met eenen moorddolk gewapend. Dan PROCULEJUS kwam haastig toeſchieten, en haar met beide armen omvattende, zeide hy: „ gy doet u en CÆSAR beiden on„ gelyk, CLEOPATRA! door hem de „ gelegenheid te benemen om het ſterkſte „ bewys te geven van zyne goedertieren„ heid, en den zachtmoedigſten Veldheer „ onder verdenking te brengen van trouw„ loosheid en onverzoenlyke wreedheid." Te gelyk rukte hy haar den dolk uit de handen, en ſchudde haar kleed uit, op dat zy niet een of ander vergif daaronder mogt verbergen. CÆSAR zond daarop verder zynen vrygelaten EPAPHRODITUS, met last om alle mogelyke zorg aan te wenden, dat zy in 't leven bleef, doch haar voor

het overige met alle zachtmoedigheid en vriendelykheid te behandelen.

Hierop deed CÆSAR zyne intrede in de ſtad, onder een geſprek met den wysgeer ARÉUS, dien hy de rechterhand gaf, ten einde deze terſtond opzien by de burgery zoude verwekken, daar hy met zo vele onderſcheiding van hem wierd behandeld. Vervolgens in 't Gymnaſium gegaan zynde, klom hy op een geſtoelte, 't welk daar gemaakt was, beval de burgers, die doodlyk ontſteld waren, en ter aarde vielen, opteſtaan, en zeide, dat hy het volk alles vergaf, vooreerst uit achting voor ALEXANDER, den ſtichter van hunne ſtad; ten anderen, om die groote en fraaie ſtad zelve, welker gezicht hem bekoorde; en ten derden, om zynen vriend ARÉUS. Zo veel eer bewees hy aan ARÉUS, op wiens voorbede hy eene menigte anderen verſchoonden; onder dezen was ook PHILOSTRATUS, een Sophist, die boven allen uitmunttede in vaardigheid, om voor de vuist te ſpreken, doch die den naam van Akademiſchen Wijsgeer, welken hy voerde, onwaardig was. Uit

af-

afkeer van zyn ergerlyk gedrag, wees CÆSAR de voorspraak van ARÉUS ten zynen behoeve van de hand: doch de man hield niet op, met eenen langen gryzen baard en eenen zwarten mantel ARÉUS achter na te lopen, herhalende telkens dit vers:

„ Een wyze waarlyk wys, zal eenen wyzen redden."

CÆSAR, dit hoorende, schonk hem vergiffenis, meer om ARÉUS eenen kwaden naam te bespaaren, dan om PHILOSTRATUS uit den nood te helpen.

Van de kinderen van ANTONIUS werd van ANTYLLUS, dien by FULVIA gewonnen had, verraden zynde door zynen leermeester THEODORUS, ter dood gebragt. Terwyl de zoldaten bezig waren hen het hoofd afte houwen, nam gemelde leermeester hem eenen kostbaren steen, dien hy aan den hals droeg, af, en naaide dien in zynen gordel. Hy ontkende dit vervolgens, doch de steen by hem gevonden zynde, werd hy hiervoor gekruisigd. De kinderen van CLEOPATRA werden met hunne opvoeders onder be-

waaring gesteld, en edelmoedig behandeld. CÆSARIO, die voor eenen zoon van JULIUS CÆSAR gehouden werd, was door zyne moeder, met aanzienlyke schatten, door Ethiopië opgezonden naar Indiën: doch deze werd door eenen anderen leermeester, even slecht als THEODORUS, overgehaald om naar Rhodus te rug te keeren, dewyl men hem zeide, dat hy door CÆSAR tot den troon wierd geroepen. Terwyl CÆSAR in beraad stond, wat hy met hem doen wilde, zou AREUS tegen hem gezegd hebben:

„ Eén CÆSAR, en niet meer." (k)

Deze heeft hy dan ook naderhand, toen CLEOPATRA reeds dood was, laten ombrengen. Daar vele koningen en veldoversten 'er op gesteld waren om ANTONIUS de laatste eer aan te doen, heeft CÆSAR het lyk aan CLEOPATRA gelaten; die dan

(k) Woordelyk: *een Veel-Cæsarschap deugt niet.* zynde eene geestige spelling met de bekende woorden van HOMERUS *een Veel-Koningschap deugt niet*, of overeenkomstig onze vertaling: *één Koning, en niet meer.*

dan ook zelve hem eene prachtige koninglyke begraafnis heeft bereid, daar haar tevens vergund wierd alles te nemen, wat zy daartoe wilde gebruiken. Haare grote droefheid, en de smerten die zy leed, (want het slaan op de borst had aan dezelve eene ontsteking en verzweering veroorzaakt) jaagde haar eene koorts aan; welke zy geredelyk tot een voorwendzel gebruikte om geene spyze te nuttigen, hopende dus ongehinderd een einde aan haar leven te maken. Zy had eenen Arts, die haar vriend was, OLYMPUS genaamd, aan wien zy haar voornemen openbaarde, met verzoek, dat hy haar met raad en daad wilde bystaan, om haren dood te verhaasten. Dit weet men uit het verhaal van OLYMPIUS zelven, die eene geschiedenis van dien tyd heeft uitgegeven. CÆSAR, de lucht hier van gekregen hebbende, liet haar bedreigingen doen, en maakte haar byzonder bevreesd voor het lot van hare kinderen. Dit werkte als een stormtuig op haar hart, en van nu af liet zy zich geheel, naar 't goedvinden van anderen, genezen, en spyze toedienen.

Weinige dagen daarna kwam hy zelf om haar aantefpreken en te vertroosten. Zy lag geheel achteloos op een rustbed uitgeftrekt, doch zodra hy binnen kwam, fprong zy bloteJyk in hare onderkleêren van het bed, en viel neder voor zyne voeten. Hoofd en gelaat ftonden deerlyk verwilderd, hare ftem beefde, en hare oogen kwynden; daarby vertoonde de borst de veelvuldige wonden, die zy zich had toegebragt: met één woord, het fcheen met haar lichaam niets beter gefteld te zyn, dan met hare ziel. Evenwel waren alle hare bekoorlykheden en het verleidelyke van hare fchoonheid nog niet geheel verdwenen, maar zelfs in dezen misvormden toeftand kwamen dezelven meer of min te voorfchyn, en deeden zich in de trekken van 't gelaat befpeuren. CÆSAR verzocht haar zich weder te bed te begeven, en ging toen by haar zitten, waarop zy begon zich eenigermate te verontfchuldigen, en het gebeurde aan dwang en vrees voor ANTONIUS toetefchryven. Maar toen CÆSAR dit alles wederleide, en haar van fchuld overtuigde, wendde zy

het

het terstond over eenen anderen boeg, begon zyn medelyden interoepen en om vergiffenis te smeeken, even als had zy eene sterke zucht tot het leeven: eindelyk stelde zy hem eene lyst ter hand van de menigte harer kostbaarheden. Maar toen SELEUCUS, een van hare Rentmeesters, haar beschuldigde, dat zy zommige dingen verzweeg en zocht achtertehouden, sprong zy overeind, greep hem by de hairen, en gaf hem verscheidene klappen in 't gezicht. Als CÆSAR hierover glimlachte en haar weder tot bedaaren zocht te brengen, zeide zy: „ is het niet onverdraaglyk, „ CÆSAR! daar gy u verwaardigt my in „ dezen staat te bezoeken en aantespreken, „ door myne eigene slaven beklapt te „ worden, om dat ik eenige vrouwelyke „ kleinodien wilde achterhouden, voorzeker niet voor my rampzalige, maar „ om eenige kleine geschenken mede te „ brengen voor OCTAVIA en LIVIA, „ ten einde door haar des te meer uwe „ gunst en genade te verwerven?" Deze taal behaagde CÆSAR zeer, die daar uit besloot, dat zy ontwyfelbaar verlangde in

't leven te blyven. Hy gaf haar dan vryheid om zulks te doen, en verzekerde haar, dat zy in alles boven hare verwachting door hem behandeld zoude worden. En nu ging hy heen, zich vergenoegende, dat hy haar bedrogen had, terwyl hy zelf veel meer door haar was bedrogen.

Onder de vrienden van CÆSAR was DOLABELLA, een jongeling van aanzienlyke geboorte. Deze, der koninginne weduwe niet ongenegen zynde, liet haar op haar verzoek heimelyke berichten toekomen, en deed haar laatstelyk weten, dat CÆSAR zelf te voet optrok naar Syrië, doch besloten had haar met hare kinderen over drie dagen weg te zenden. Dit bericht ontfangen hebbende, was het eerste dat zy deed, CÆSAR te bidden, dat hy haar wilde vergunnen eene lykplenging te doen op het graf van ANTONIUS. Dit toegestaan zynde, liet zy zich by het graf brengen, en daar met hare vriendinnen by de kist nedervallende, zeide zy: „ Dierbare ANTONIUS! onlangs heb ik u nog „ met vrye handen begraven, nu bewyze ik „ u dezen lykdienst als eene gevangene, die

„ men

„ men ten naauwsten bewaart, om te be-
„ letten, dat dit slaafsche lichaam door
„ geen misbaar en geween misvormd wor-
„ de, daar het voor de zegepraal, die
„ over u gevierd zal worden, bestemd is.
„ Verwacht nu geene verdere eerbewyzin-
„ gen en lykplengingen van my; deze is
„ de laatste, welke u van CLEOPATRA,
„ gereed om gevangelyk weggevoerd te
„ worden, bewezen wordt. By ons le-
„ ven heeft niets ons van elkander kunnen
„ scheiden, dan nu by den dood schynt
„ 'er eene plaatsverwisseling tusschen ons
„ te moeten gebeuren; zodat gy, een ge-
„ boren Romein, hier begraven zult lig-
„ gen, en ik in Italië; zullende dus in zo
„ verre ten minsten aandeel hebben in uw
„ vaderland. Doch zo de Goden van dit
„ land nog iets vermogen, (want de on-
„ zen hebben ons verraden) verlaat dan
„ uwe vrouw niet, zolang zy leeft, noch
„ duldt, dat gy in mynen perzoon in ze-
„ gepraal gevoerd wordt, maar verberg
„ my hier by u, en begraaf my in dit zelf-
„ de graf; want van de ontelbare rampen,
„ die ik lyde, valt geen my zo zwaar, als

 „ te

„ de korte tyd, dien ik zonder u geleefd
„ heb".

Na deze klagt uitgeboezemd, en de kist met bloemkranſen behangen en gekuscht te hebben, liet zy zich een bad gereed maken; 't welk gebruikt hebbende, ſchikte zy zich aan tafel, en hield eene prachtige maaltyd. Hierop kwam 'er iemand van 't land met eene mande, die, door de wachts gevraagd zynde, wat hy daarin had, dezelve opende en de bladen, die 'er boven op lagen, weggenomen hebbende, deed zien, dat dezelve vol met vygen was. Toen de wachts zich verwonderden over de ſchoonheid en grootheid dier vygen, begon de boer te lachen, en bood hun aan om 'er van te proeven: waarop zy, niets vermoedende, hem lieten binnengaan. Over tafel kreeg CLEOPATRA eenen brief, dien zy vooraf geſchreven en gezegeld had, voor den dag, en liet dien aan CÆSAR beſtellen. Toen beval zy alle de anderen heen te gaan, uitgenomen de twee voorheen gemelde vrouwen, en ſloot de deur toe. CÆSAR den brief geopend hebbende, en ziende, dat zy daarin, onder

der vele betuigingen en klagten, bid om by ANTONIUS begraven te mogen worden, begreep al aanſtonds, wat 'er gebeurd was, en wilde in 't eerst zelf ter hulpe ſnellen, doch vervolgens beſloot hy haastelyk anderen te zenden, om te zien, wat 'er gebeurd was. Dezen ylings derwaerds gelopen zynde, vonden de wachts voor de deur ſtaan, zonder dat die ergens van wisten. Dan de deur opengemaakt hebbende, zagen zy CLEOPATRA reeds dood op een heerlyk verguld rustbed liggen, koninglyk uitgedoscht. Van de twee vrouwen lag de eene, IRUS genaamd, insgelyks dood aan hare voeten; de andere, THARMION, reeds waggelende en zwymelende, was nog bezig met het vorſtelyk hulſel in orde te ſchikken. Toen één van allen haar in toorn toeduwde: „ dat is „ fraai, THARMION"! gaf zy ten antwoord: „ ja zekerlyk fraai, en volkomen „ pasſende voor eene afſtammeling van zo „ vele Koningen". Dit was alles, wat zy zeide, en daarop zeeg zy ontzield by het bed neder.

Men meent, dat 'er by de vygen een Aspis

Aspis geweest was, die onder de bladeren verborgen had gezeten; en dat CLEOPATRA het dus besteld had, dat het beest haar, zonder dat zy het merkte, in 't lichaam zoude steken: doch dat zy, by het nemen van de vygen hetzelve ontdekkende, gezegd had: „ dat is hy," en dat zy daarop haren arm had ontbloot om gebeten te worden. Anderen zeggen, dat zy dien Aspis in eene waterkruik besloten had gehad, en daarin bewaard, en dat dezelve voorts door haar met eene gouden spil tot gramschap getergd op den arm was aangevallen. Dan, hoe het zich eigenlyk heeft toegedragen, weet niemand; want men heeft ook al gezegd, dat zy vergif had in eene holle hairnaald, welke zy onder haar kapsel verborgen hield: doch men heeft geene vlekken aan haar lichaam, noch eenig ander bewys van vergif ontdekt, ook is 'er zodanig beest in 't vertrek gevonden, alleen geeft men voor, dat men eenige strepen in het zand aan den zee-oever heeft bespeurd, nevens de vensters van het gebouw. Zommigen hebben ook gemeend twee kleine en flaauwe stip-

ftippen, even als van eene fteek, op den arm ontdekt te hebben; en aan dezen fchynt CÆSAR geloof te hebben gegeven: want by zyne zegepraal werd de beeldtenis van CLEOPATRA mede rondgevoerd, met eenen Aspis, die haar in den arm beet. Op zo velerlei wyze wordt dit geval verhaald.

CÆSAR, hoe groot eenen fpyt hy ook gevoelde over den dood van CLEOPATRA, moest zich echter over hare grootheid van ziel verwonderen, en liet haar met koninglyke ftaatfie by ANTONIUS begraven. Ook de beide vrouwen genoten eene deftige uitvaart. CLEOPATRA had, toen zy ftierf, negenendertig jaren bereikt, had als koningin tweeentig jaren geheerscht, en meer dan veertien jaren de heerfchappy met ANTONIUS gedeeld, ANTONIUS is, volgens zommigen, zesen vyftig, volgens anderen, flechts drie en vyftig jaren oud geworden. De ftandbeelden van ANTONIUS heeft men afgebroken, maar die van CLEOPATRA zyn ftaande gebleven: een vriend van haar, ARCHIBIUS, had duizend talenten aan CÆSAR be-

betaald voor de gunst, dat hare ſtandbeelden niet in het lot van die van ANTONIUS zouden deelen.

ANTONIUS heeft by drie vrouwen zeven kinderen gewonnen en nagelaten. Van dezen is alleen ANTYLLUS, de oudſte, op last van CÆSAR om 't leven gebragt. De overige heeft OCTAVIA tot zich genomen, en met hare eigene kinderen opgevoed. Eene dochter, uit CLEOPATRA geboren, en insgelyks CLEOPATRA geheeten, heeft zy uitgetrouwd aan den by uitſtek beminlyken Vorst JUBA. ANTONIUS, die uit FULVIA geboren was, werd zo hoog in aanzien door haar verheven, dat daar AGRIPPA den eerſten rang by CÆSAR, en de zonen van LIVIA den tweeden bekleedden, ANTONIUS in naam en daad de derde plaats in gezach by CÆSAR bezat. Zy had by MARCELLUS twee dochters, en éénen zoon MARCELLUS genaamd; deze nam CÆSAR voor zynen zoon aan, en gaf hem zyne dochter ten huwelyk. De eene dochter werd door OCTAVIA aan AGRIPPA uitgehuwelykt, Toen MARCELLUS kort na zyn

trou-

trouwen gestorven was, en CÆSAR onder zyne overige vrienden niemand vond, dien hy genoeg vertrouwde om hem tot schoonzoon te nemen, deed OCTAVIA hem den voorslag, om AGRIPPA het huwelyk met haar dochter te laten verbreken, en met CÆSARS dochter te laten trouwen (*l*). Na dat CÆSAR, en vervolgens AGRIPPA hierin toegestemd hadden, nam zy hare dochter terug, en gaf die toen aan ANTONIUS, terwyl AGRIPPA CÆSARS dochter ter vrouwe nam. Van twee dochters, welke uit het huwelyk van ANTONIUS en OCTAVIA gesproten zyn, is de eene getrouwd aan DOMITIUS ÆNOBARBUS, de andere zynde ANTONIA, beroemd door hare huischheid als schoonheid, aan DRUSUS, den zoon van LIVIA, en stiefzoon van CÆSAR. — Uit dit huwelyk zyn gesproten GERMANNICUS en CLAUDIUS, welke laatste naderhand *Imperator* is geweest. Van de kin-

(*l*) Met waarschynlykheid verhaalt SUETONIUS, dat OCTAVIA zich door LIVIA daartoe liet overhalen.

kinderen van GERMANICUS is CAJUS, wiens bestuur berucht doch kort van duur was, met zyne dochter en vrouw omgebragt. AGRIPINA, die by ÆNOBARBUS eenen zoon had, LUCIUS DOMITIUS genaamd, trouwde naderhand aan CLAUDIUS CÆSAR. Deze nam DOMITIUS voor zoon aan, onder den naam van NERO GERMANICUS. Deze *Imperator* geworden, heeft in onzen leeftyd zyne moeder vermoord, en door zyne dolheid en woestheid, het Romeingebied op den oever van zynen ondergang gebragt. Hy was in den vyfden graad een afstammeling van ANTONIUS.

DEMETRIUS

EN

ANTONIUS.

(N)

VERGELYKING

VAN

DEMETRIUS

EN

ANTONIUS.

Daar deze beiden grote wisselvalligheden van staat ondergaan hebben, willen wy eerst derzelver magt en aanzien beschouwen. Deze erfde DEMETRIUS van zynen Vader, en vond dus dezelven gereed; want onder de opvolgers van ALEXANDER was ANTIGONUS de magtigste, en had reeds, toen DEMETRIUS nog een kind was, het grootste gedeelte van Asia afgelopen en ondergebragt. ANTONIUS daarentegen had eene Vader, die wel een man van eer en deugd, doch geen Krygsheld was, en die hem in geen opzicht den weg tot roem had gebaand; en desniettemin durfde hy zich onderwinden om naar

de heerschappy van CÆSAR te dingen, schoon hy daarop als nabestaande geenerhande aanspraak had, en drong zich inderdaad in de magt, welke deze zich te voren had verworven; ja blotelyk door eigene hulpmiddelen ondersteund, kwam hy tot die hoogte van vermogen, dat hy het geheele Romeinsche gebied in twee deelen verdeeld hebbende, de eene, en wel de aanzienlykste helft voor zich verkreeg; dat hy, zonder in perzoon daar by tegenwoordig te zyn, door de Veldoversten, die hy in zyne dienst had, meermalen de Parthers versloeg, en de Barbaarsche Volken, omstreeks den Caucasus wonende, tot aan de Kaspische Zee terug dreef. Zelfs datgene, 't welk hem schandvlekte, diende ten bewyzen van zyne grootheid. Want daar ANTIGONUS het vereerende genoeg rekende voor zynen Zoon DEMETRIUS, dat hy PHILA, de Dochter van ANTIPATER, aan hem ter Vrouwe gaf, schoon deze in jaaren met hem niet overeenkwam, is het ANTONIUS tot schande gerekend, Gemaal te zyn van CLEOPATRA, eene Vrouw, die in grootheid van magt en doorluchtigheid van afkomst, alle de Konin-

ningen van haren tyd, uitgezonderd ARSACES, overtrof. Zo groot had hy zich zelf gemaakt, dat ieder een hem eenen hogeren ſtaat waardig oordeelde, dan hy zelf begeerde.

Dan zeer verſchillende is de gelegenheid, waarby zy beiden tot die hoge magt zyn geraakt. Deze was ten aanzien van DEMETRIUS onberispelyk, daar hy eene Koninglyke magt oefende over lieden, die gewoon waren overheerd te worden, en die eene Koning begeerden. De wyze daarentegen, waarop ANTONIUS zich die magt aanmatigde, was geweldadig, en blote overheerſching, daar hy het Romeinſche volk, dat pas de dwinglandy van CÆSAR ontworſteld was, van nieuws tot ſlaven maakte. Dus heeft ook de grootſte en roemruchtigſte van alle de daden van ANTONIUS, de oorlog die hy tegen CASSIUS en BRUTUS gevoerd heeft, alleen gediend om zyn Vaderland en zyne medeburgers van de vryheid te beroven. Maar DEMETRIUS, voor dat hy in 't ongeluk was geſtort, heeft zich onophoudelyk beyverd om Griekenland vry te maaken, en de bezettingen uit de ſteden te dryven; daar integendeel ANTONIUS zich be-

roemde, om dat hy die genen, die het Romeinsche volk hadden vry gemaakt, in Macedonie van kant had geholpen.

In ANTONIUS wordt byzonder geprezen zyne milddadigheid en onbekrompenheid in het geven van geschenken; doch hierin heeft DEMETRIUS hem zo verre overtroffen, dat deze meer aan zyne vyanden heeft geschonken, dan ANTONIUS ooit aan zyne vrienden. Men heeft ANTONIUS grotelyks geroemd, omdat hy BRUTUS met alle eer heeft doen begraven; doch DEMETRIUS heeft zyne gesneuvelde vyanden allen laten begraven, en de gevangenen, met het gene zy by zich hadden niet alleen, maar met geschenken daarenboven, aan PTOLEMÆUS teruggezonden.

Beiden hebben in voorspoed uitgespat, en zich aan wellust en broeddronkenheid overgegeven. Niemand echter zal kunnen zeggen, dat DEMETRIUS zich by zyne wellustigheden en tafelvermaken ooit zo zeer heeft vergeten, dat hy daardoor de gelegenheid om zaken uittevoeren liet voorbygaan. Alleen dan, wanneer hy de handen ruim had, gunde hy zich een wellustig genot, en zyne LANNIA gebruikte hy, even als die

in

in de fabel, louter tot eene uitfpanning, wanneer hy lust tot kortswyl of flaap had. Maar wanneer hy zich ten oorlog uitrustede, zag men zyne fpeer niet met klimop omwonden, zyn helm gaf geene welriekende geuren van zich, en hy kwam niet wel gezalfd en fraai gekapt uit het vrouwentimmer om ten ftryde te gaan; neen, dan liet hy de Reien en Bacchus-feesten rusten, en werd eensklaps, zo als EURIPIDES zegt, *een dienaar van den norfchen Mars:* dus hebben ook nimmer de vermaken en het gemak hem misflagen doen begaan. Met ANTONIUS daarentegen ging het even als met HERCULES, die wy, in fchildery, door OMPHALE den knods zien afgenomen, en van de leeuwenvagt beroofd; want ook hy werd vaak door CLEOPATRA ontwapend, en verleid, zodat hy de gewigtigfte zaken en de noodzakelykfte ondernemingen liet lopen, en met zyne Koningin langs de ftranden van Canopus en Tapofirus ging lanterfanten en ftoeien. Eindelyk ging hy, even als PARIS, het gevecht ontlopen zynde, zich in hare armen werpen (*a*). Ja, hy maak-

(*a*) Volgens HOMERUS, in het derde boek van de Ilias.

maakte het nog erger dan PARIS, die eerst, toen hy over wonnen was, in de slaapkamer van HELENA kwam vlugten, terwyl ANTONIUS ging vlugten om CLEOPATRA te volgen, en de overwinning liet vaaren.

Ook overtrad DEMETRIUS de wetten van zyn land niet, maar volgde de gewoonte, die sedert de tyden van PHILIPPUS en ALEXANDER, onder de Macedonische Koningen was ingevoerd, toen hy, even als LYSIMACHUS en PTOLEMÆUS, meer dan ééne vrouw nam, terwyl hy dan nog alle vrouwen, die hy had, met hoogachting behandelde: Maar ANTONIUS deed vooreerst iet, dat by de Romeinen ongehoord was, met twee vrouwen te gelyk te nemen. Ten anderen stiet hy die, welke eene burgeres van Rome, en zyne wettige vrouw was, verachtelyk ten huize uit, ten gevalle van eene uitheemsche vrouw, met welke hy zich tegen de wetten had vereenigd: waarom ook DEMETRIUS zich door het huwelyk geenerhande onheil op den hals heeft gehaald, terwyl de ander zyne ondergang daar aan te danken heeft gehad. Aan de anderen kant

even-

evenwel ging de geilheid van ANTONIUS niet met zulk eene schandelykheid gepaard, als die van DEMETRIUS. Want de geschiedschryvers verhalen, dat in de gehelen burg te Athenen geene honden geduld wierden, om dat dit dier byzonder zich voor elks oogen aan 't minvermaak overgeeft. DEMETRIUS daarentegen pleegde zelfs in den tempel van MINERVA onkuischheid met gemeene hoeren, en schond daar vele burger vrouwen En 't gene men zeggen zoude, dat zich het minst met wellust en zucht tot minvermaak laat vereenigen, te weten wreedheid, ook deze ging by DEMETRIUS met zyne geile driften gepaard; daar hy niet slechts kon verdragen, maar zelfs de moedwillige oorzaak was, dat een by uitstek schoon en eerbaar Atheensch jongeling, om de schande van onteering te ontgaan, zich jammerlyk om 't leven bragt. Met één woord ANTONIUS heeft door zyne ongebondenheid zich zelven, maar DEMETRIUS anderen nadeel toegebragt.

Wat wederom hun gedrag jegens nabestaanden betreft, zo heeft DEMETRIUS zich omtrent zyne ouders in alles onberispelyk gedragen; maar ANTONIUS heeft,

door zynen Oom prys te geven, om CICERO van kant te krygen, een daad gepleegd, zo affchuwelyk en onmenfchelyk, dat men het hem naauwlyks zoude vergeven, al had de moord van CICERO geftrekt om zynen Oom in 't leven te behouden.

Daar beiden hunnen eed en gegeven woord verbroken hebben, de een met ARTABAZUS (b) gevangen te nemen, de ander met ALEXANDER ter dood te brengen, kan men niet ontkennen, dat ANTONIUS eenigen fchyn van recht had om dit te doen, want hy was door ARTABAZUS in Medië verlaten en verraden; van DEMETRIUS integendeel zeggen de meesten, dat hy eenen valfchen fchyn van recht zocht te geven aan zyn gedrag, door hem, die onfchuldig was te befchuldigen, en dat hy dus iemand, die door hem mishandeld was; ftrafte, als ware hy zelf door dezen mishandeld.

Ten aanzien van de overwinningen, die zy behaald hebben, kan men zeggen, dat DEMETRIUS zich zelven de eer van zyne overwinningen mogt aanmatigen; daarentegen

(b) In het leven van ANTONIUS wordt hy ARTAVASDES genaamd.

gen zyn de meeste en roemrykfte overwinningen van ANTONIUS behaald door deszelfs krygs-overften, terwyl hy zelf afwezig was. Beiden hebben door eigen fchuld alles weder verloren, doch niet op dezelfde wyze: DEMETRIUS namelyk, door dat de Macedoniers hem verlieten; maar ANTONIUS, door dat hy zelf zyn volk verliet: want hy liep weg van de genen, die ftrydende hun leven voor hem waagden. De eerfte is dus te befchuldigen, omdat hy zyn volk afkeerig van zich had gemaakt; de laatfte, omdat hy het zyne, 't welk hem genegen en getrouw was, verliet. Geen van beiden heeft eenen dood gehad, die verdient geroemd te worden; die van DEMETRIUS het minst van allen: deze toch kon dulden, dat hy krygsgevangen gemaakt wierd, en verkoos nog drie jaren, in eenen kerker opgeflooten, te leven, alwaar hy zich voor het genot van wyn en fpys, even als een beest, liet temmen. ANTONIUS heeft, wel is waar, op een laage, jammerlyke, en geenzins roemruchtige wyze, maar toch voordat hy in handen der vyanden kwam, zelf een einde aan zyn leven gemaakt.

